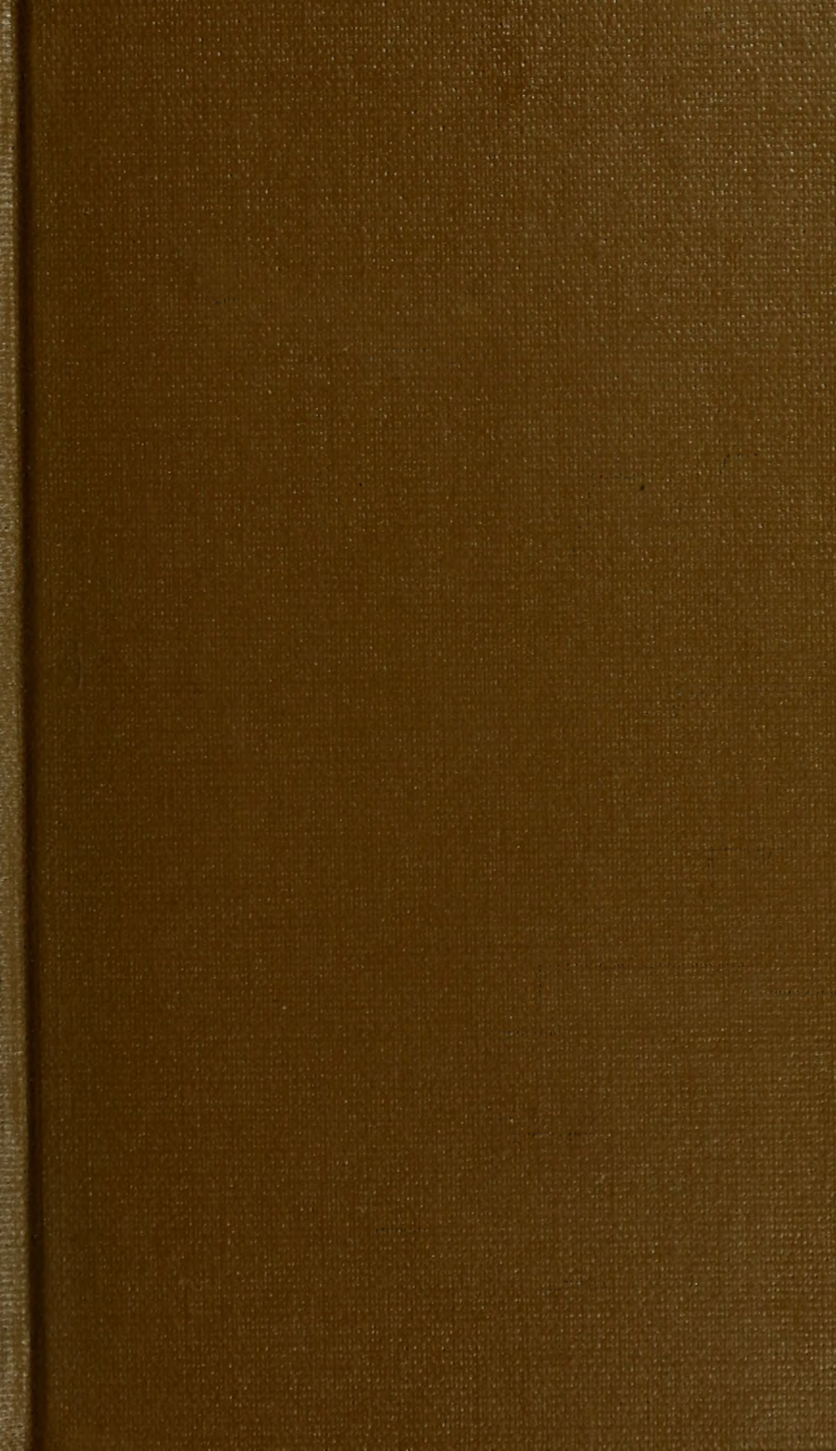

HERODOTUS

GRÆCE & LATINE.

ACCEDUNT

ANNOTATIONES SELECTÆ

NECNON

INDEX LATINUS,

EX EDITIONIBUS

WESSELINGII ET REIZII.

[edidit George Dunbar]

TOM. VII.

EDINBURGI:
E Prelo Academico,
IMPENSIS GULIELMI LAING.

MDCCCVI.

ΚΑΛΛΙΟΠΗ.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΑΛΙΚΑΡΝΗΣΣΗΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΕΝΝΑΤΗ,

ΕΠΙΓΡΑΦΟΜΕΝΗ

ΚΑΛΛΙΟΠΗ.

Οἱ μὲν, ταῦτα ὑποκρινα μένων Ἀθηναίων, ἀπαλλάσσοντο ἐς Σπάρτην. Μαρδόνιος δὲ, ὥς οἱ ἀπονοστήσας Ἀλέξανδρος τὰ παρὰ Ἀθηναίων ἐσήμηνε, ὁρμηθεὶς ἐκ Θεσσαλίης, ἦγε τὴν στρατιὴν σπουδῇ ἐπὶ τὰς Ἀθήνας. ὅκου δὲ

HERODOTI

HALICARNASSEI

HISTORIARUM

LIBER NONUS,

QUI INSCRIBITUR

CALLIOPE.

Hoc ab Atheniensibus reddito responso Lacedæmonii Spartam reverterunt. Mardonius autem, postequam regressus ad eum Alexander Atheniensium responsa indicavit, movens e Thessalia, citato agmine Athenas ire contendit, quacunque iter facie-

ἑκάστοτε γίνοιτο, τούτους παρελάμβανε. τοῖσι δὲ Θεσσαλίης ἡγεομένοισι οὔτε τὰ πρὸ τοῦ πεπρηγμένα μετέμελε οὐδὲν, πολλῷ τε μᾶλλον ἐπῆγον τὸν Πέρσην· καὶ συμπροέπεμψέ τε Θώρηξ ὁ Λαρισσαῖος Ξέρξεα φεύγοντα, καὶ τότε ἐκ τοῦ φανεροῦ παρῆκε Μαρδόνιον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα.

β'. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος γίνεται ὁ στρατὸς ἐν Βοιωτοῖσι, οἱ Θηβαῖοι κατελάμβανον τὸν Μαρδόνιον, καὶ συνεβούλευον αὐτῷ, λέγοντες ὡς οὐκ εἴη χῶρος ἐπιτηδεώτερος ἐνστρατοπεδεύεσθαι ἐκείνου, οὐδὲ ἔων ἰέναι ἑκαστέρω, ἀλλ' αὐτοῦ ἱζόμενον, ποιέειν ὅκως ἀμαχητὶ τὴν πᾶσαν Ἑλλάδα καταστρέψηται. κατὰ μὲν γὰρ τὸ ἰσχυρὸν Ἕλληνας ὁμοφρονέοντας, οἵπερ καὶ πάρος ταὐτὰ ἐγίνωσκον, χαλεπὰ εἶναι περιγίνεσθαι καὶ ἅπασι ἀνθρώποισι.

---

bat, illinc viros ad bellum sumens. At Thessaliæ principes adeo non pœnitebat eorum quæ antehac egerant, ut etiam multo studiosius Persam inducerent. E quibus Thorax Larissæus et Xerxem effugientem deduxerat, et tunc Mardonium propalam transmittebat in Græciam.

2. Postquam vero exercitus progrediens in Bœotos venit, Thebani Mardonium exceperunt; suadendoque non sinebant progredi longius, quod negarent ullum locum ponendis castris opportuniorem esse quam illum, ubi subsidens consequeretur, ut omnem Græciam sine prœlio subigeret. Arduum enim esse universis etiam homi-

" εἰ δὲ ποιήσεις τὰ ἡμεῖς παραινέομεν," ἔφασαν λέγοντες, " ἕξεις ἀπόνως ἅπαντα τὰ κείνων ἰσχυρὰ βουλεύματα. πέμπε χρήματα " ἐς τοὺς δυναστεύοντας ἄνδρας ἐν τῇσι πόλισι· πέμπων δὲ, τὴν Ἑλλάδα διαστήσεις· " ἐνθεῦτεν δὲ τοὺς μὴ τὰ σὰ φρονέοντας, " ῥηϊδίως μετὰ τῶν στασιωτέων καταστρέψεαι."

γ΄. Οἱ μὲν ταῦτα συνεβούλευον· ὁ δὲ οὐκ ἐπείθετο, ἀλλά οἱ δεινός τις ἐνέστακτο ἵμερος τὰς Ἀθήνας δεύτερα ἑλέειν· ἅμα μὲν ὑπ' ἀγνωμοσύνης, ἅμα δὲ πυρσοῖσι διὰ νήσων ἐδόκεε βασιλέϊ δηλώσειν ἐόντι ἐν Σάρδισι, ὅτι ἔχοι τὰς Ἀθήνας. ὃς οὐδὲ τότε ἀπικόμενος ἐς τὴν Ἀττικὴν εὗρε τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' ἔν τε Σαλαμῖνι τοὺς πλείστους ἐπυνθάνετο εἶναι, ἔν τε

---

nibus vi subigere Græcos inter se convenientes: quod et antea cognovissent. Si vero feceris, dicebant quod nos suademus, occupabis nullo nogotio validissima quæque illorum consilia. Mitte pecuniam ad eos qui præpotentes sunt in civitatibus: missa pecunia Græciam separando conturbabis: hinc eos qui tecum non sentient, cum factiosis facile evertes.

3. Hæc Thebani suadebant: quibus ille obtemperandum non putavit, partim acri quadam libidine Athenas iterum occupandi, partim animi fastu; denique quod videbatur incensis per insulas ignibus significaturus regi Sardibus agenti, Athenas ab ipso teneri. Igitur in Atticam contendens, quum illic Athenienses ne tunc quidem invenisset, sed plerosque aut Salamine, aut in-

τῆσι νηυσὶ, αἱρέει τε ἔρημον τὸ ἄστυ. ἡ δὲ βασιλῆος αἵρεσις ἐς τὴν ὑστέρην τὴν Μαρδονίου ἐπιστρατηΐην, δεκάμηνος ἐγένετο.

δ΄. Ἐπεὶ δὲ ἐν Ἀθήνῃσι ἐγένετο Μαρδόνιος, πέμπει ἐς Σαλαμῖνα Μουριχίδην, ἄνδρα Ἑλλησπόντιον, φέροντα τοὺς αὐτοὺς λόγους τοὺς καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν τοῖσι Ἀθηναίοισι διεπόρθμευσε. ταῦτα δὲ τοδεύτερον ἀπέστελλε, προέχων μὲν τῶν Ἀθηναίων οὐ φιλίας γνώμας, ἐλπίζων δέ σφεας ὑπήσειν τῆς ἀγνωμοσύνης ὡς δορυαλώτου ἐούσης τῆς Ἀττικῆς χώρης, καὶ ἐούσης ὑπ᾿ ἑωϋτῷ. τουτέων μὲν εἵνεκα ἀπέπεμψε Μουριχίδην ἐς Σαλαμῖνα.

έ. Ὁ δὲ, ἀπικόμενος ἐπὶ τὴν βουλὴν, ἔλεγε τὰ παρὰ Μαρδονίου. τῶν δὲ βουλευτέων Λυκίδης εἶπε γνώμην, ὡς οἱ ἐδόκεε ἄμεινον εἶναι,

---

classe esse audiret, urbem cepit desertam, decimo mense quam fuerat ab ipso rege capta.

4. Illic quum esset, Salaminem mittit Murichidem, virum Hellespontium, cum eisdem mandatis, quæ Alexander Macedo ad Athenienses pertulerat. Mittebat autem eadem vice altera, gnarus ille quidem non benevolo erga ipsum animo esse Athenienses, sed sperans contumaciam deposituros, tanquam subacta Attica regione, et sub ipsius imperio posita: hac de caussa Murichidem misit Salaminem.

5. Is ubi in senatum venit, Mardonii mandata exposuit: et e senatoribus Lycidas sententiam dixit, Satius videri sibi esse, ut ea quæ Murichides apud

δεξαμένους τὸν λόγον τόν σφι Μουριχίδης προφέρει, ἐξενεῖκαι ἐς τὸν δῆμον. ὁ μὲν δὴ ταύτην τὴν γνώμην ἀπεφαίνετο, εἴτε δὴ δεδεγμένος χρήματα παρὰ Μαρδονίου, εἴτε οἱ καὶ ταῦτα ἑάνδανε. Ἀθηναῖοι δὲ, αὐτίκα δεινὸν ποιησάμενοι, οἵ τε ἐκ τῆς βουλῆς καὶ οἱ ἔξωθεν, ὡς ἐπύθοντο, περιστάντες Λυκίδεα κατέλευσαν βάλλοντες, τὸν δὲ Ἑλλησπόντιον Μουριχίδεα ἀπέπεμψαν ἀσινέα. γενομένου δὲ θορύβου ἐν τῇ Σαλαμῖνι περὶ τὸν Λυκίδεα, πυνθάνονται τῶν Ἀθηναίων αἱ γυναῖκες το γινόμενον. διακελευσαμένη δὲ γυνὴ γυναικὶ, καὶ παραλαβοῦσα, ἐπὶ τὴν Λυκίδεω οἰκίην ἤϊσαν αὐτοκελέες, καὶ κατὰ μὲν ἔλευσαν αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, κατὰ δὲ τὰ τέκνα.

ς΄. Ἐς δὲ τὴν Σαλαμῖνα διέβησαν οἱ Ἀ-

---

senatum diceret, ipsi admittentes ad populum referrent. Hanc ille sententiam dicebat, sive quod pecuniam a Mardonio accepisset, sive quod ea ipsi probarentur. Quod simulatque audiere Athenienses, tam ii qui ex senatu, quam qui extra eum erant, confestim indigne ferentes, Lycidam circumsteterunt, lapidibusque interemerunt: Hellespontium vero Murichidem dimiserunt illæsum. Excitato circa Lycidam Salamine tumultu cognoscunt quod gestum erat, Atheniensium uxores; et alia aliam exhortantes atque prehendentes, ultro domum Lycidæ adiere, hominesque uxorem ac liberos lapidaverunt.

6. Hoc autem modo Athenienses in Salaminem transierunt.

θηναῖοι ὧδε. ἕως μὲν προσεδέκοντο τὸν ἐκ τῆς Πελοποννήσου στρατὸν ἥξειν τιμωρήσοντά σφι, οἱ δὲ ἔμενον ἐν τῇ Ἀττικῇ. ἐπεὶ δὲ οἱ μὲν μακρότερά τε καὶ σχολαίτερα ἐποίεον, ὁ δὲ ἐπιὼν καὶ δὴ ἐν τῇ Βοιωτίῃ ἐλέγετο εἶναι, οὕτω δὴ ὑπεξεκομίσαντό τε πάντα, καὶ αὐτοὶ διέβησαν ἐς Σαλαμῖνα· ἐς Λακεδαίμονά τε ἔπεμψαν ἀγγέλους, ἅμα μὲν, μεμψομένους τοῖσι Λακεδαιμονίοισι ὅτι περιεῖδον ἐμβαλόντα τὸν βάρβαρον ἐς τὴν Ἀττικὴν, ἀλλ' οὐ μετὰ σφέων ἠντίασαν ἐς τὴν Βοιωτίην· ἅμα δὲ, ὑπομνήσοντας ὅσα σφι ὑπέσχετο ὁ Πέρσης μεταβαλοῦσι δώσειν· προεῖπαί τε ὅτι εἰ μὴ ἀμυνεῦσι Ἀθηναίοισι, ὡς καὶ αὐτοί τινα ἀλεωρὴν εὑρήσονται. οἱ γὰρ δὴ Λακεδαιμόνιοι ὥρταζόν τε τοῦτον τὸν χρόνον, καί σφι ἦν

Quamdiu ipsi copias e Peloponneso venturas sibi auxilio expectabant, tamdiu in Attica manserunt: at ubi et socii tardius segniusque agunt, et Mardonius adventans jam esse in Bœotia audiebatur, ita exportatis omnibus rebus et ipsi in Salaminem trajecerunt, nunciosque Lacedæmonem miserunt, simul conquestum de Lacedæmoniis, qui neglectui haberent barbarum in Atticam ingressum, neque cum ipsis ei in Bœotiam occurrissent; simul admonituros, quæ sibi, si ad eum deficere vellent, Persa spopondisset: tum prædicere, nisi præsidio Atheniensibus essent, se aliquod remedium inventuros. Agebant per id tempus Lacedæmonii solennia, quæ vocantur Hyacinthia: quæ festa

Ὑακίνθια· περὶ πλείστου δ' ἦγον τὰ τοῦ θεοῦ πορσύνειν. ἅμα δὲ τὸ τεῖχός σφι τὸ ἐν τῷ Ἰσθμῷ ἐτείχεον, καὶ ἤδη ἐπάλξεις ἐλάμβανε.

ζ'. Ὡς δὲ ἀπίκοντο ἐς τὴν Λακεδαίμονα οἱ ἄγγελοι οἱ ἀπ' Ἀθηναίων, ἅμα ἀγόμενοι ἔκ τε Μεγάρων ἀγγέλους καὶ ἐκ Πλαταιέων, ἔλεγον τάδε ἐπελθόντες ἐπὶ τοὺς ἐφόρους· "Ἔπεμψαν ἡμέας Ἀθηναῖοι, λέγοντες ὅτι "ἡμῖν βασιλεὺς ὁ Μήδων, τοῦτο μὲν, τὴν "χώρην ἀποδιδοῖ· τοῦτο δὲ, συμμάχους ἐθέ-"λει ἐπ' ἴσῃ τε καὶ ὁμοίῃ ποιήσασθαι, ἄνευ "τε δόλου καὶ ἀπάτης· ἐθέλει δὲ καὶ ἄλλην "χώρην πρὸς τῇ ἡμετέρῃ διδόναι, τὴν ἂν αὐ-"τοὶ ἑλώμεθα. ἡμεῖς δὲ, Δία τε Ἑλλήνιον "αἰδεσθέντες, καὶ τὴν Ἑλλάδα δεινὸν ποιεύ-"μενοι προδοῦναι, οὐ καταινέσαμεν, ἀλλὰ

---

dei celebrare plurimi faciebant: ad hæc murum sibi in Isthmo extruebant, qui jam pinnas accipiebat.

7. Posteaquam nuncii Atheniensium Lacedæmonem venerunt, ducentes simul Megarensium ac Platæensium legatos, ad Ephoros admissi, ita loquuti sunt, Athenienses miserunt nos, dicentes regem Medorum cum nostram nobis regionem reddere, tum societatem nobiscum velle æquis conditionibus inire citra fraudem et dolum, tum velle quoque aliam regionem nostræ addere, quam ipsi nostro arbitrio optaverimus: nos tamen reverentia Jovis Græci, et pro atroci ducentes prodere Græciam, non annuimus, sed omnia recusavimus, quamvis in-

" ἀπειπάμεθα, καίπερ ἀδικεόμενοι ὑπ' Ἑλ-
" λήνων καὶ καταπροδιδόμενοι· ἐπιστάμενοί
" τε ὅτι κερδαλεώτερόν ἐστι ὁμολογέειν τῷ
" Πέρσῃ μᾶλλον ἤπερ πολεμέειν. οὐ μὲν οὐδὲ
" ὁμολογήσομεν ἑκόντες εἶναι. καὶ τὸ μὲν ἀπ'
" ἡμέων οὕτω ἀκίβδηλον νέμεται ἐπὶ τοὺς
" Ἕλληνας. ὑμεῖς δὲ, ἐς πᾶσαν ἀῤῥωδίην τότε
" ἀπικόμενοι μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ Πέρσῃ,
" ἐπεί τε ἐξεμάθετε τὸ ἡμέτερον φρόνημα σα-
" φέως, ὅτι οὐδαμᾶ προδώσομεν τὴν Ἑλλάδα,
" καὶ διότι τεῖχος ὑμῖν διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ
" ἐλαυνόμενον ἐν τέλεΐ ἐστι, καὶ δὴ λόγον
" οὐδένα τῶν Ἀθηναίων ποιέεσθε· συνθέμενοί
" τε ἡμῖν τὸν Πέρσην ἀντιώσεσθαι ἐς τὴν Βοιω-
" τίην, προδεδώκατε, περιείδετέ τε ἐσβαλόντα
" ἐς τὴν Ἀττικὴν τὸν βάρβαρον. ἐς μέν νυν

---

juria affecti a Græcis ac vehementer proditi. Qui, etsi non ignoremus conducibilius esse nobis societatem inire cum Persa, quam bellum gerere, tamen sponte nostra societatem non inibimus. Et sic quidem quod nostri est officii, purum simplexque administratur erga Græcos. At vos, qui tunc in omnem metum deveneratis, ne paccisceremur cum Persa, posteaquam compertam penitus habuistis sententiam nostram, nequaquam prodendi Græciam, et murum, quem in isthmo inædificabatis, absolvistis, et sane nullam habetis Atheniensium rationem; et quum conveneritis nobiscum de occurrendo Persæ ad Bœotiam, desertores extitistis, pro nihilo ducentes barbarum At-

" τὸ παρεὸν Ἀθηναῖοι ὑμῖν μηνίουσι· οὐ γὰρ
" ἐποιήσατε ἐπιτηδέως. νῦν δὲ ὅτι τάχος στρα-
" τιὴν ἅμα ἡμῖν ἐκέλευσαν ὑμέας ἐκπέμπειν,
" ὡς ἂν τὸν βάρβαρον δεκώμεθα ἐν τῇ Ἀτ-
" τικῇ. ἐπειδὴ γὰρ ἡμάρτομεν τῆς Βοιωτίης,
" τῆς γε ἡμετέρης ἐπιτηδεώτατόν ἐστι ἐμμα-
" χέσασθαι τὸ Θριάσιον πεδίον."

ή. Ὡς δὲ ἄρα ἤκουσαν οἱ ἔφοροι ταῦτα, ἀνεβάλλοντο ἐς τὴν ὑστεραίην ὑποκρίνασθαι· τῇ δὲ ὑστεραίῃ, ἐς τὴν ἑτέρην. τοῦτο καὶ ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐποίεον, ἐξ ἡμέρης ἐς ἡμέρην ἀναβαλλόμενοι. ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ τὸν Ἰσθμὸν ἐτείχεον, σπουδὴν ἔχοντες πολλὴν πάντες Πελοποννήσιοι· καί σφι ἦν πρὸς τέλεϊ. οὐδ' ἔχω εἶπαι τὸ αἴτιον, διότι ἀπικομένου μὲν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος ἐς Ἀθήνας σπουδὴν

---

ticam esse ingressum. Itaque vobis Athenienses in præsens usque succensent, quod non estis officio functi: quod superest, ut primo quoque tempore nobiscum copias mittatis jubent; quo barbarum in Attica excipiamus. Quoniam enim in Bœotia tergiversati sumus, nostra in terra campus Thriasius appositissimus est ad dimicandum.

8. Hæc ubi accepere Ephori, responsum in diem posterum distulerunt, postero die in alterum: idque in decem dies fecerunt, diem de die extrahentes. Intra quod tempus universi Peloponnenses magno studio incumbentes, Isthmum muro interclusere, ad finemque perduxere. Neque ausim dicere causam, cur isti mag-

μεγάλην ἐποιήσαντο μὴ μηδίσαι Ἀθηναίους, τότε δὲ ὤρην ἐποιήσαντο οὐδεμίην, ἄλλο γε ἢ ὅτι ὁ Ἰσθμός σφι ἐτετείχιστο· καὶ ἐδόκεον Ἀθηναίων ἔτι δέεσθαι οὐδέν. ὅτε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπίκετο ἐς τὴν Ἀττικήν, οὔκω ἀπετετείχιστο· ἐργάζοντο δὲ, μεγάλως καταῤῥωδηκότες τοὺς Πέρσας.

θ'. Τέλος δὲ, τῆς τε ὑποκρίσιος καὶ ἐξόδου τῶν Σπαρτιητέων ἐγένετο τρόπος τοιόσδε· τῇ προτεραίῃ τῆς ὑστάτης καταστάσιος μελλούσης ἔσεσθαι, Χίλεος, ἀνὴρ Τεγεήτης, δυνάμενος ἐν Λακεδαίμονι μέγιστον ξείνων, τῶν ἐφόρων ἐπύθετο πάντα λόγον τὸν δὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἔλεγον. ἀκούσας δὲ ὁ Χίλεος, ἔλεγε, "Ἄρα σφι τάδε οὕτω ἔχει, ἄνδρες ἔφοροι· "Ἀθηναίων ἡμῖν ἐόντων μὴ ἀρθμίων, τῷ δὲ

---

nopere solliciti fuerint, quum Alexander Macedo Athenas venit, ne Athenienses Medum amplecterentur, nunc autem nihil prorsus curaverint, aliam quam quod ipsis Isthmus inædificatus erat. Ita putabant non amplius quicquam Atheniensibus indigere. At sub adventum Alexandri in Atticam, murus nondum perfectus erat; sed extruebant, Persarum vehementi metu capti.

9. Tandem et responsum et exitus Spartiatarum fuit hujusmodi: Pridie quam ultima constitutio futura esset, Chileus, vir Tegeata, apud Lacedæmonios maximæ inter peregrinos potentia, acceperat ex Ephoris omnia, quæ Athenienses dixissent; et quum audivisset, his verbis eos

" βαρβάρῳ συμμάχων, καίπερ τείχεος διὰ
" τοῦ Ἰσθμοῦ ἐληλαμένου κρατεροῦ, μεγά-
" λαι κλισιάδες ἀναπεπτέαται ἐς τὴν Πελο-
" πόννησον τῷ Πέρσῃ. ἀλλ' ἐσακούσατε πρίν
" τι ἄλλο Ἀθηναίοισι δόξαι σφάλμα τῇ
" Ἑλλάδι φέρον."

ι'. Ὁ μὲν σφι ταῦτα συνεβούλευε· οἱ δὲ, φρενὶ λαβόντες τὸν λόγον, αὐτίκα φράσαντες οὐδὲν τοῖσι ἀγγέλοισι τοῖσι ἀπιγμένοισι ἀπὸ τῶν πολίων, νυκτὸς ἔτι ἐκπέμπουσι πεντακισχιλίους Σπαρτιητέων, καὶ ἑπτὰ περὶ ἕκαστον τάξαντες τῶν εἱλώτων, Παυσανίῃ τῷ Κλεομβρότου ἐπιτρέψαντες ἐξάγειν. ἐγίνετο μὲν ἡ ἡγεμονίη Πλειστάρχου τοῦ Λεωνίδεω· ἀλλ' ὁ μὲν, ἦν ἔτι παῖς, ὁ δὲ, τούτου ἐπίτροπός τε καὶ ἀνεψιός. Κλεόμβροτος γὰρ ὁ Παυσανίεω μὲν

---

alloquutus est, Ergo ita se res habet, viri Ephori: si Athenienses non sentiunt nobiscum, sed cum barbaro societatem inierint, quamvis valido muro sit Isthmus inædificatus, tamen magnæ fores patefactæ sunt Persis in Peloponnesum. Quare prius eos audiatis, quam aliquid decernant, quod cladem Græciæ adferat.

10. Hoc Chileus consilium dedit: quod in animum admittentes Ephori confestim nihil colloquuti cum nunciis, qui a civitatibus venerant, quinque millia Spartiatarum quum adhuc nox esset emittunt, septenis helotis circa unumquemque collocatis, Pausania Cleombroti filio jusso eos educere: erat quidem præfectura Plistarchi Leonida geniti: sed adhuc is puer erat, alter ejus tutor et patruelis: nam

πατὴρ, Ἀναξανδρίδεω δὲ παῖς, οὐκέτι περιῆν, ἀλλὰ ἀπαγαγὼν ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ τὴν στρατιὴν τὴν τὸ τεῖχος δείμασαν, μετὰ ταῦτα οὐ πολλὸν χρόνον τινὰ βιοὺς ἀπέθανε. ἀπῆγε δὲ τὴν στρατιὴν ὁ Κλεόμβροτος ἐκ τοῦ Ἰσθμοῦ διὰ τόδε· θυομένῳ οἱ ἐπὶ τῷ Πέρσῃ, ὁ ἥλιος ἀμαυρώθη ἐν τῷ οὐρανῷ. προσαιρέεται δὲ ἑωϋτῷ Παυσανίης Εὐρυάνακτα τὸν Δωριέος, ἄνδρα οἰκίης ἐόντα τῆς αὐτῆς. οἱ μὲν δὴ σὺν Παυσανίῃ ἐξεληλύθεσαν ἔξω Σπάρτης.

ια'. Οἱ δὲ ἄγγελοι, ὡς ἡμέρη ἐγεγόνεε, οὐδὲν εἰδότες περὶ τῆς ἐξόδου, ἐπῆλθον ἐπὶ τοὺς ἐφόρους, ἐν νόῳ δὴ ἔχοντες ἀπαλλάσσεσθαι καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τῆς ἑωϋτοῦ ἕκαστος· ἐπελθόντος δὲ, ἔλεγον τάδε, "Ὑμεῖς μὲν, ὦ Λακεδαι-" μόνιοι, αὐτοῦ τῇδε μένοντες, Ὑακίνθιά τε

Cleombrotus Anaxandridæ filius, pater Pausaniæ, jam non supererat, non diu post quam copias, quæ murum extruebant in Isthmo, reduxerat, vita functus. Reduxerat autem ab Isthmo copias Cleombrotus ob eam caussam, quod sibi inter sacrificandum adversus Persam sol in cœlo obscuratus esset. Adscivit autem Pausanias sibi Euryanactem, Doriei filium suum gentilem.

11. His copiis e Sparta cum Pausania profectis, nuncii de illarum profectione ignari, ubi dies illuxit, Ephoros adeunt, habentes scilicet in animo abire in suam quique civitatem. Ubi adierunt, ita verba fecere, Vos quidem, Lacedæmonii, desidentes hic Hyacinthia agitis, ac lu-

" ἄγετε καὶ παίζετε, καταπροδόντες τοὺς
" συμμάχους· Ἀθηναῖοι δὲ, ὡς ἀδικεόμενοι
" ὑπὸ ὑμέων, χήτεϊ τε συμμάχων, καταλύ-
" σονται τῷ Πέρσῃ οὕτω ὅκως ἂν δύνωνται.
" καταλυσάμενοι δὲ, δῆλα γὰρ δὴ ὅτι σύμ-
" μαχοι βασιλῆος γινόμεθα, συστρατευσόμε-
" θα ἐπὶ τὴν ἂν ἐκεῖνοι ἐξηγέωνται. ὑμεῖς δὲ
" τὸ ἐνθεῦτεν μαθήσεσθε ὁκοῖον ἄν τι ὑμῖν ἐξ
" αὐτοῦ ἐκϐαίνῃ." ταῦτα λεγόντων τῶν ἀγ-
γέλων οἱ ἔφοροι εἶπαν ἐπ' ὅρκου, καὶ δὴ δο-
κέειν εἶναι ἐν Ὀρεστείῳ στείχοντας ἐπὶ τοὺς
ξείνους· ξείνους γὰρ ἐκάλεον τοὺς βαρϐάρους.
οἱ δὲ, ὡς οὐκ εἰδότες, ἐπειρώτεον τὸ λεγόμενον·
ἐπειρόμενοι δὲ, ἐξέμαθον πᾶν τὸ ἐόν· ὥστε ἐν
θωΰματι γενόμενοι, ἐπορεύοντο τὴν ταχίστην
διώκοντες· σὺν δέ σφι, τῶν περιοίκων Λακεδαι-

---

ditis, sociis fœde proditis: Athenienses vero, ut a vobis læsi, et ob penuriam sociorum, ita ut poterunt inimicitias cum Persa dissolvent. Dissoluta autem inimicitia palam prorsus, quum regis fuerimus socii militiæ, commilitabimus in quamcunque regionem nos illi educent. Inde vos discetis quidnam vobis ex ea re eveniat. Hæc loquutis nunciis, Ephori jurejurando interposito dixere, suas se copias putare in Orestio esse, tendentes adversum peregrinos. Peregrinos enim barbaros appellabant. Hoc illi non intelligentes, quid diceretur, sciscitabantur. Sciscitati, et rem omnem edocti atque stupefacti quamcelerrime abiere ad illos insequendos, et cum iis quinque millia

μονίων λογάδες πεντακισχίλιοι ὁπλῖται τὠυτὸ τοῦτο ἐποίεον.

ιβ'. Οἱ μὲν δὴ ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἠπείγοντο. Ἀργεῖοι δὲ, ἐπεί τε τάχιστα ἐπύθοντο τοὺς μετὰ Παυσανίεω ἐξεληλυθότας ἐκ Σπάρτης, πέμπουσι κήρυκα, τῶν ἡμεροδρόμων ἀνευρόντες τὸν ἄριστον, ἐς τὴν Ἀττικὴν, πρότερον αὐτοὶ Μαρδονίῳ ὑποδεξάμενοι σχήσειν τὸν Σπαρτιήτην μὴ ἐξιέναι. ὃς ἐπεί τε ἀπίκετο ἐς τὰς Ἀθήνας, ἔλεγε τάδε, "Μαρδόνιε, ἔπεμψάν "με Ἀργεῖοι φράσοντά τοι ὅτι ἐκ Λακεδαι-"μονος ἐξελήλυθε ἡ νεότης, καὶ ὡς οὐ δυνα-"τοὶ αὐτὴν ἴσχειν εἰσὶ Ἀργεῖοι μὴ οὐκ ἐξιέ-"ναι. πρὸς ταῦτα τύγχανε εὖ βουλευόμε-"νος." ὁ μὲν δὴ, εἴπας ταῦτα, ἀπαλλάσσετο ὀπίσω.

---

finitimorum Lacedæmoniorum delecta.

12. His Isthmum versus ire maturantibus, Argivi ubi primum audiere copias e Sparta cum Pausania profectas, præconem, quem optimum e diurnis cursoribus invenerunt, in Atticam mittunt ad Mardonium: qui videlicet antea receperant se futuros impedimento, quominus Spartiata egrederetur. Præco ubi Athenas pervenit, Mardoni, inquit, miserunt me Argivi nunciatum tibi juventutem e Lacedæmone esse progressam, seque ne illa progrederetur præstare nequisse. Ad hæc tu bonum consilium adhibe. Hoc ille loquutus, retro abscessit.

ιγ'. Μαρδόνιος δὲ οὐδαμῶς ἔτι πρόθυμος ἦν μένειν ἐν τῇ Ἀττικῇ, ὡς ἤκουσε ταῦτα. πρὶν μέν νυν ἢ πυθέσθαι, ἀνεκώχευε, θέλων εἰδέναι τὸ παρ' Ἀθηναίων, ὁκοῖόν τι ποιήσουσι· καὶ οὔτε ἐπήμαινε οὔτε ἐσίνετο γῆν τὴν Ἀττικὴν, ἐλπίζων διὰ παντὸς τοῦ χρόνου ὁμολογήσειν σφέας· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔπειθε, πυθόμενος τὸν πάντα λόγον, πρὶν ἢ τοὺς μετὰ Παυσανίεω ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἐμβαλεῖν, ὑπεξεχώρεε, ἐμπρήσας τε τὰς Ἀθήνας, καὶ εἴ κού τι ὀρθὸν ἦν τῶν τειχέων ἢ τῶν οἰκημάτων ἢ τῶν ἱρῶν, πάντα καταβαλὼν καὶ συγχώσας. ἐξέλαυνε δὲ τῶνδε εἵνεκα, ὅτι οὔτε ἱππασίμη ἡ χώρη ἦν ἡ Ἀττικὴ, εἴτε νικῷτο συμβαλὼν, ἀπαλλαξις οὐκ ἦν, ὅτι μὴ κατὰ στεινὸν, ὥστε καὶ ὀλίγους σφέας ἀνθρώπους ἴσχειν. ἐβουλεύετο ὦν,

---

13. Quo audito Mardonius jam non censebat amplius perstare in Attica: ubi ideo antequam istud intelligeret, immoratus fuerat, quod cuperet scire consilia Atheniensium et quid acturi essent, neque populans neque lædens Atticum agrum, assidue sperans fore, ut secum illi paciscerentur. Quod ubi desperavit, re comperta, priusquam Pausanias cum copiis Isthmum egrederetur, subduxit exercitum, incensis Athenis, et siquid aut murorum aut ædium aut templorum rectum extabat, eo omni diruto atque obruto. Ideo autem excedendum sibi putavit, quod neque equitabilis esset Attica regio, neque, si ipse male pugnasset, evadere poterat nisi per angustias, ubi a paucis hominibus transitu prohiberi posset. Statuit igitur recedere

ἐπαναχωρήσας ἐς τὰς Θήβας, συμβαλεῖν πρὸς πόλι τε φιλίῃ, καὶ χώρῃ ἱππασίμῃ.

ιδ΄. Μαρδόνιος μὲν δὴ ὑπεξεχώρεε. ἤδη δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἐόντι αὐτῷ ἦλθε ἀγγελίη πρόδρομος, ἄλλην στρατιὴν ἥκειν ἐς Μέγαρα, Λακεδαιμονίων χιλίους. πυθόμενος δὲ ταῦτα, ἐβουλεύετο, θέλων, εἴκως τούτους πρῶτον ἕλοι. ὑποστρέψας δὲ τὴν στρατιὴν ἦγε ἐπὶ τὰ Μέγαρα· ἡ δὲ ἵππος προελθοῦσα κατιππάσατο χώρην τὴν Μεγαρίδα. ἐς ταύτην δὴ ἑκαστάτω τῆς Εὐρώπης τὸ πρὸς ἡλίου δύνοντος ἡ Περσικὴ αὕτη στρατιὴ ἀπίκετο.

ιε΄. Μετὰ δὲ ταῦτα, Μαρδονίῳ ἦκε ἀγγελίη ὡς ἀλέες εἴησαν οἱ Ἕλληνες ἐν τῷ Ἰσθμῷ. οὕτω δὴ ὀπίσω ἐπορεύετο διὰ Δεκελέης. οἱ γὰρ βοιωτάρχαι μετεπέμψαντο τοὺς προσχώρους τῶν Ἀσωπίων· οὗτοι δὲ αὐτῷ τὴν ὁδὸν

illinc Thebas, ut confligeret prope civitatem amicam, ac regionem equitibus opportunam.

14. Profecto illinc ita Mardonio et jam iter facienti perfertur nuncius properans, alium exercitum mille Lacedæmoniorum Megara iter habere. Eo audito consultabat, siquo pacto hos primum posset excipere. Itaque conversum exercitum ducebat Megara, præmisso equitatu, qui oram Megaridem incursaret. Huc usque Europæ ad solem occidentem versus longissime processit hæc Persica expeditio.

15. Post hæc nuncius ad Mardonium venit, Græcos in Isthmo frequentes coactos esse: atque ita retrocessit per Deceleam. Magistratus enim Bœo-

ἡγέοντο ἐς Σφενδαλέας· ἐνθεῦτεν δὲ, ἐς Τανάγρην. ἐν Τανάγρῃ δὲ νύκτα ἐναυλισάμενος, καὶ τραπόμενος τῇ ὑστεραίῃ ἐς Σκῶλον, ἐν γῇ τῇ Θηβαίων ἦν. ἐνθαῦτα δὲ τῶν Θηβαίων, καίπερ μηδιζόντων, ἔκειρε τοὺς χώρους, οὔτι κατὰ ἔχθος αὐτέων, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης μεγάλης ἐχόμενος· βουλόμενος ἔρυμά τε τῷ στρατοπέδῳ ποιήσασθαι, καὶ ἢν συμβαλόντι οἱ μὴ ἐκβαίνῃ, ὁκοῖόν τι ἐθέλοι, κρησφύγετον τοῦτο ἐποιέετο. παρῆκε δὲ αὐτοῦ τὸ στρατόπεδον, ἀρξάμενον ἀπὸ Ἐρυθρέων παρὰ Ὑσιάς· κατέτεινε δὲ ἐς τὴν Πλαταιίδα γῆν, παρὰ τὸν Ἀσωπὸν ποταμὸν τεταγμένον. οὐ μέντοι τόγε τεῖχος τοσοῦτον ἐποιέετο, ἀλλ' ὡς ἐπὶ δέκα σταδίους μάλιστά κῃ μέτωπον ἕκαστον. ἐχόντων δὲ τὸν πόνον τοῦτον τῶν βαρ-

---

torum accolas Asopiorum arcessierant, qui Mardonium in Sphendaleas et illinc in Tanagram duces itineris deduxerunt. In Tanagra noctem moratus Mardonius, postero die ad Scolon conversus in agro Thebano erat. Ibi Thebanorum rura tametsi Medicas partes foventium, vastavit; non illorum odio, sed ingenti necessitate adactus: quod vellet munimentum castris apponere. et, si sibi in acie non cederet ex sententia, effugium comparare. Exporrexit autem castra sua ab Erythris, secundum Hysias, Plataeensi tenus agro, juxta flumen Asopum: muro communiens, sed non pro magnitudine castrorum, verum per singulas frontes dena stadia habente. Hoc in opere barbaris occupatis Attaginus Phrynonis filius, vir

βαρων, Ἀτταγῖνος ὁ Φρύνωνος, ἀνὴρ Θηβαῖος, παρασκευασάμενος μεγάλως, ἐκάλεε ἐπὶ ξείνια αὐτόν τε Μαρδόνιον καὶ πεντήκοντα Περσέων τοὺς λογιμωτάτους· κληθέντες δὲ οὗτοι ἕποντο· ἦν δὲ τὸ δεῖπνον ποιεύμενον ἐν Θήβῃσι.

ις'. Τάδε δὲ ἤδη τὰ ἐπίλοιπα ἤκουον Θερσάνδρου, ἀνδρὸς μὲν Ὀρχομενίου, λογίμου δὲ ἐς τὰ πρῶτα ἐν Ὀρχομενῷ. ἔφη δὲ ὁ Θέρσανδρος κληθῆναι καὶ αὐτὸς ὑπὸ Ἀτταγίνου ἐπὶ τὸ δεῖπνον τοῦτο· κληθῆναι δὲ καὶ Θηβαίων ἄνδρας πεντήκοντα· καί σφεων οὐ χωρὶς ἑκατέρους κλῖναι, ἀλλὰ Πέρσην τε καὶ Θηβαῖον ἐν κλίνῃ ἑκάστῃ. ὡς δὲ ἀπὸ δείπνου ἔσαν, διαπινόντων, τὸν Πέρσην τὸν ὁμόκλινον, Ἑλλάδα γλῶσσαν ἱέντα, εἴρεσθαι αὐτὸν ὁποδαπός ἐστι, αὐτὸς δὲ ὑποκρίνασθαι ὡς εἴη

Thebanus, convivio magnifice apparato Mardonium ipsum et Persarum honoratissimos quinquaginta ad hospitales epulas invitavit: invitati illi hominem sunt sequuti: fiebat autem cœna Thebis:

16. Cetera quæ referam, ex Thersandro accepi, viro quidem Orchomenio, sed Orchomeni inter primos honesto: qui se quoque aiebat ad hanc cœnam ab Attagino fuisse invitatum cum quinquaginta Thebanis: nec utrosque seorsum discubuisse, sed in quovis lecto Persam et Thebanum. Post cœnam quum potioni daretur opera, Persam, qui eodem toro recumbebat, Græce ipsum interrogasse cujas esset; se vero respondisse Orchomenium esse: tum

Ὀρχομένιος. τὸν δὲ εἶπαι, "Ἐπεὶ νῦν ὁμοτρά-
"πεζός τέ μοι καὶ ὁμόσπονδος ἐγένεο, μνη-
"μόσυνά τοι γνώμης τῆς ἐμῆς καταλιπέσθαι
"θέλω· ἵνα καὶ προειδὼς αὐτὸς περὶ σεωϋτοῦ
"βουλεύεσθαι ἔχῃς τὰ συμφέροντα. ὁρᾷς
"τούτους τοὺς δαινυμένους Πέρσας, καὶ τὸν
"στρατὸν, τὸν ἐλίπομεν ἐπὶ τῷ ποταμῷ
"στρατοπεδευόμενον; τουτέων πάντων ὄψεαι,
"ὀλίγου τινὸς χρόνου διελθόντος, ὀλίγους
"τινὰς τοὺς περιγενομένους." ταῦτα τε ἅμα
τὸν Πέρσην λέγειν, καὶ μετιέναι πολλὰ τῶν
δακρύων. αὐτὸς δὲ θωϋμάσας τὸν λόγον, εἶπαι
πρὸς αὐτὸν, "Οὐκῶν Μαρδονίῳ τε ταῦτα
"χρεὼν ἐστι λέγειν, καὶ τοῖσι μετ' ἐκεῖνον
"ἐν αἴνῃ ἐοῦσι Περσέων." τὸν δὲ μετὰ ταῦτα
εἶπαι, "Ξεῖνε, ὅ, τι δεῖ γενέσθαι ἐκ τοῦ θεοῦ,

---

illum dixisse, Quoniam tu mihi mensæ consors et libaminum effectus es, volo tibi relinquere sententiæ meæ monumenta, ut ipse quoque præscius hujus rei, queas tibi consulere. Cernis hos Persas in convivium acceptos, et copias quæ ad flumen in castris relictæ sunt? horum omnium parvo post tempore paucos cernes superstites. Et inter dicendum multas lacrymas Persam effudisse. Admiratumque se eam orationem, ad illum dixisse, Nonne hæc Mardonio expedit dicere, et iis Persis qui secundum eum in honore sunt? Et illum post hæc subjecisse, Hospes, quicquid ex deo fieri oportet, id ab homine nulla ratione averti potest: nam ne credibilia quidem dicentibus

" ἀμήχανον ἀποτρέψαι ἀνθρώπῳ· οὐδὲ γὰρ " πιστὰ λέγουσι ἐθέλει πείθεσθαι οὐδείς. ταῦ- " τα δὲ Περσέων συχνοὶ ἐπιστάμενοι, ἑπόμε- " θα ἀναγκαίῃ ἐνδεδεμένοι. ἐχθίστη δὲ ὀδύνη " ἐστὶ τῶν ἐν ἀνθρώποισι αὕτη, πολλὰ φρονέ- " οντα, μηδενὸς κρατέειν." ταῦτα μὲν τοῦ Ὀρχομενίου Θερσάνδρου ἤκουον· καὶ τάδε πρὸς τούτοισι, ὡς αὐτὸς αὐτίκα λέγοι ταῦτα πρὸς ἀνθρώπους πρότερον ἢ γενέσθαι ἐν Πλαταιῇσι τὴν μάχην.

ιζ΄. Μαρδονίου δὲ ἐν τῇ Βοιωτίῃ στρατοπεδευομένου, οἱ μὲν ἄλλοι παρείχοντο ἅπαντες στρατιὴν, καὶ συνεσέβαλον ἐς Ἀθήνας, ὅσοιπερ ἐμήδιζον Ἑλλήνων τῶν ταύτῃ οἰκημένων· μοῦνοι δὲ Φωκέες οὐ συνεσέβαλον· ἐμήδιζον γὰρ δὴ σφόδρα καὶ οὗτοι, οὐκ ἑκόντες, ἀλλ' ὑπ' ἀναγκαίης. ἡμέρῃσι δὲ οὐ πολλῇσι

---

credere quisquam vult. Atque hæc permulti Persarum quum sciamus, tamen sequimur illigati necessitate. Est autem mœror hic in hominibus acerbissimus, eum qui multum sapit nullius rei potentem esse. Hæc ego ex Orchomenio Thersandro audiebam, atque ista insuper ipsum hæc statim hominibus memorasse, priusquam prœlium ad Platæas factum est.

17. Porro Mardonio in Bœotia stativa habenti, præbuerunt copias alii quidem omnes, et simul invaserunt Athenas, quotquot cum Medis sentiebant, ex Græcis illic habitantibus; soli hujus irruptionis non fuere participes Phocenses: nam et isti

μετὰ τὴν ἄπιξιν τὴν ἐς Θήβας ὕστερον, ἦλθον αὐτέων ὁπλῖται χίλιοι· ἦγε δὲ αὐτοὺς Ἁρμοκύδης, ἀνὴρ τῶν ἀστῶν δοκιμώτατος. ἐπεὶ δὲ ἀπικέατο καὶ οὗτοι ἐς Θήβας, πέμψας ὁ Μαρδόνιος ἱππέας, ἐκέλευσέ σφεας ἐπ' ἑωϋτῶν ἐν τῷ πεδίῳ ἵζεσθαι. ἐπεὶ δὲ ἐποίησαν ταῦτα, αὐτίκα παρῆν ἡ ἵππος ἅπασα. μετὰ δὲ ταῦτα, διεξῆλθε μὲν διὰ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Ἑλληνικοῦ τοῦ μετὰ Μήδων ἐόντος φήμη, ὡς κατακοντιεῖ σφεας· διεξῆλθε δὲ δι' αὐτέων Φωκέων τὠϋτὸ τοῦτο. ἔνθα δή σφι ὁ στρατηγὸς Ἁρμοκύδης παραίνεε, λέγων τοιάδε, "Ὦ Φωκέες, πρόδηλα γὰρ ὅτι ἡμέας οὗτοι "οἱ ἄνθρωποι μέλλουσι προόπτῳ θανάτῳ δώ"σειν, διαβεβλημένους ὑπὸ Θεσσαλῶν, ὡς "ἐγὼ εἰκάζω. νῦν ὦν ἄνδρα πάντα τινὰ

---

vehementer Medis studebant, non tamen voluntarii, sed coacti. Sed iidem non multis post diebus quam Thebas itum est, et ipsi advenere, mille armati, duce Harmocyde inter populares spectatissimo. Eos Mardonius, ubi Thebas pervenere, missis equitibus jussit seorsum in campo subsidere: quod quum fecissent, protinus adfuit universus equitatus. Unde postea rumor exercitum Græcorum, qui cum Medis erant, pervasit, Phocenses ab equitatu jaculis confossum iri: quinetiam per ipsos Phocenses idem divulgatum est: quos tunc dux suus Harmocydes his verbis adhortabatur, O Phocenses, palam est hos homines certæ nos neci destinasse, accusatos, ut suspicor, a Thessa-

" ὑμέων χρεών ἐστι γενέσθαι ἀγαθόν. κρέσ-
" σον γὰρ, ποιεῦντάς τι καὶ ἀμυνομένους τε-
" λευτῆσαι τὸν αἰῶνα, ἤπερ παρέχοντας
" διαφθαρῆναι αἰσχίστῳ μόρῳ. ἀλλὰ μαθέ-
" τω τις αὐτέων ὅτι ἐόντες βάρβαροι ἐπ' Ἕλ-
" λησι ἀνδράσι φόνον ἔῤῥαψαν."

ιη'. Ὁ μὲν ὦν ταῦτα παραίνεε. οἱ δὲ ἱππέες, ἐπεί σφεας ἐκυκλώσαντο, ἐπήλαυνον ὡς ἀπολεῦντες, καὶ δὴ διετείνοντο τὰ βέλεα ὡς ἀπήσοντες· καί κού τις καὶ ἀπῆκε. καί οἱ ἀντίοι ἕστασαν, πάντη συστρέψαντες ἑωϋτοὺς, καὶ πυκνώσαντες ὡς μάλιστα. ἐνθαῦτα οἱ ἱππόται ὑπέστρεφον, καὶ ἀπήλαυνον ὀπίσω. οὐκ ἔχω δ' ἀτρεκέως εἶπαι οὔτε εἰ ἦλθον μὲν ἀπολέοντες τοὺς Φωκέας, δεηθέντων Θεσσαλῶν· ἐπεὶ δὲ ὥρων πρὸς ἀλέξησιν τραπομένους, δεί-

---

lis. Quare unumquemque vestrum jam oportet egregium virum esse. Præstat enim facientes aliquid et defendentes finire vitam, quam dedentes nos fœdissima morte trucidari. Sed et discat eorum aliquis illos barbaros Græcis hominibus mortem machinatos fuisse.

18. His suos Harmocydes hortabatur. Quos ubi concluserre equites, invehebant tanquam ad eos occidendos; et sane tela intendebant, veluti emissuri: et forsan aliquis emisit. Phocenses ex adverso stantes et undiquaque se vertentes et quammaxime condensati quum sese opponerent, ibi equites digressi retro abiere. Affirmare autem pro certo nequeo, an ad hos interficiendos rogatu Thessalorum ierint; et posteaquam animadverterunt, eos ad defendendum

σαντες μὴ καί σφισι γένηται τρώματα, οὕτω δὴ ἀπήλαυνον ὀπίσω, ὥς γάρ σφι ἐνετείλατο Μαρδόνιος· οὔτ᾽ εἰ αὐτέων πειρηθῆναι ἠθέλησε εἴ τι ἀλκῆς μετέχουσι. ὡς δὲ ὀπίσω ἀπήλασαν οἱ ἱππόται, πέμψας Μαρδόνιος κήρυκα, ἔλεγε τάδε, "Θαρσέετε, ὦ Φωκέες· ἄνδρες "γὰρ ἐφάνητε ἐόντες ἀγαθοὶ, οὐκ ὡς ἐγὼ "ἐπυνθανόμην. καὶ νῦν προθύμως φέρετε τὸν "πόλεμον τοῦτον· εὐεργεσίῃσι γὰρ οὐ νικήσε- "τε οὔτε ὦν ἐμὲ, οὔτε βασιλῆα." τὰ περὶ Φωκέων μὲν ἐς τοσοῦτον ἐγένετο.

ιθ΄. Λακεδαιμόνιοι δὲ, ὡς ἐς τὸν Ἰσθμὸν ἦλθον, ἐν τούτῳ ἐστρατοπεδεύοντο. πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα οἱ λοιποὶ Πελοποννήσιοι, τοῖσι τὰ ἀμείνω ἑάνδανε, οἱ δὲ καὶ ὁρέοντες ἐξιόντας Σπαρτιήτας, οὐκ ἐδικαίευν λείπεσθαι τῆς

---

se convertere, veriti ne sibi quoque vulnera inferrentur, ita retro abscesserint, tanquam a Mardonio jussi: an experiri voluerit num quid isti roboris haberent. Post abscessum autem equitatus, misso ad eos præcone, Mardonius ita inquit, Bono estote Phocenses animo: viros enim strenuos vos esse dedistis specimen, non tales quales ego audieram. Quo magis alacri animo tolerate hoc bellum: non enim aut me beneficiis aut regem vincetis. Hactenus quæ circa Phocenses sunt gesta.

19. Lacedæmonii ubi ad Isthmum venere, illic castra communiere: quod quum audirent ceteri Peloponnenses, quibus meliora cordi erant, alii quoque cernerent Spartiatas egressos, in-

ἐξόδου Λακεδαιμονίων. ἐκ δὴ ὦν τοῦ Ἰσθμοῦ καλλιερησάντων τῶν ἱρῶν, ἐπορεύοντο πάντες, καὶ ἀπικνέονται ἐς Ἐλευσῖνα· ποιήσαντες δὲ καὶ ἐνθαῦτα ἱρὰ, ὥς σφι ἐκαλλιερέετο, πρόσω ἐπορεύοντο· Ἀθηναῖοι δὲ ἅμα αὐτοῖσι, διαβάντες μὲν ἐκ Σαλαμῖνος, συμμιγέντες δὲ ἐν Ἐλευσῖνι. ὡς δὲ ἄρα ἀπίκοντο τῆς Βοιωτίης ἐς Ἐρυθρὰς, ἔμαθόν τε δὴ τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ στρατοπεδευομένους· φρασθέντες δὲ τοῦτο, ἀντετάσσοντο ἐπὶ τῆς ὑπωρείης τοῦ Κιθαιρῶνος.

κ΄. Μαρδόνιος δὲ, ὡς οὐ κατέβαινον οἱ Ἕλληνες ἐς τὸ πεδίον, πέμπει ἐς αὐτοὺς πᾶσαν τὴν ἵππον, τῆς ἱππάρχεε Μασίστιος εὐδοκιμέων παρὰ Πέρσῃσι, τὸν Ἕλληνες Μακίστιον καλέουσι, ἵππον ἔχων Νισαῖον χρυσοχάλινόν

---

dignum putaverunt a Lacedæmoniis se in exeundo superari: itaque quum pulchre litatum esset, cuncti ex Isthmo profecti sunt et Eleusinem perveniunt: ubi quum factis sacris etiam pulchra fuissent exta, ire perrexerunt; cumque illis Athenienses e Salamine transmittentes, et in Eleusine admixti. Isti posteaquam ad Erythras Bœotiæ venere, cognito barbaros ad Asopum castra habere, inito de hac re consilio, e regione tetenderunt ad Cithæronis radices.

20. In quos Mardonius, quod in campum non descenderent, omnem immittit equitatum, cui præerat Masistius a Græcis Macisius dictus, vir apud Persas inclytus, Nisæo equo insidens, aureo freno et aliis insignibus

τε καὶ ἄλλως κεκοσμημένον καλῶς. ἐνθαῦτα ὡς προσήλασαν οἱ ἱππόται πρὸς τοὺς Ἕλληνας, προσέβαλλον κατὰ τέλεα· προσβαλόντες δὲ, κακά μεγάλα ἐργάζοντο, καὶ γυναῖκάς σφεας ἀπεκάλεον.

κα΄. Κατὰ συντυχίην δὲ Μεγαρέες ἔτυχον ταχθέντες ᾗ τὸ ἐπιμαχώτατον ἦν τοῦ χωρίου παντὸς, καὶ πρόσοδος μάλιστα ταύτῃ ἐγίνετο τῇ ἵππῳ. προσβαλούσης ὦν τῆς ἵππου, οἱ Μεγαρέες πιεζόμενοι ἔπεμπον ἐπὶ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων κήρυκα. ἀπικόμενος δὲ ὁ κήρυξ πρὸς αὐτοὺς ἔλεγε τάδε, " Μεγαρέες " λέγουσι, Ἡμεῖς, ἄνδρες σύμμαχοι, οὐ δυ- " νατοί εἰμεν τὴν Περσέων ἵππον δέκεσθαι " μοῦνοι, ἔχοντες στάσιν ταύτην ἐς τὴν ἔστη- " μεν ἀρχήν· ἀλλὰ καὶ ἐς τόδε λιπαρίῃ τε " καὶ ἀρετῇ ἀντέχομεν, καίπερ πιεζόμενοι.

---

eximie ornato. Equites ubi appropinquarunt Græcis, per turmas aggressi, multum detrimenti inferebant, et feminas eos appellabant.

21. Erant forte Megarenses ea parte collocati, qua nulla alia magis oppugnari nullaque magis ab equitatu adiri poterat: hac, impressione facta equitum, Megarenses quia premebantur, mittunt ad duces Græcorum præconem, qui ita, quum venit, verba fecit, Megarenses aiunt, viri socii, Nos excipiendo hostium equitatui soli impares sumus, qui tenemus hanc, in qua collocati sumus principio, stationem: ubi hactenus tametsi pressi, tamen strenue fortiterque re-

" νῦν τε, εἰ μή τινας ἄλλους πέμψητε δια- " δόχους τῆς τάξιος, ἴστε ἡμέας ἐκλείψον- " τας τὴν τάξιν." ὁ μὲν δή σφι ταῦτα ἀπήγγειλε. Παυσανίης δὲ ἀπεπειρᾶτο τῶν Ἑλλήνων, εἴ τινες ἐθέλοιεν ἄλλοι ἐθελονταὶ ἰέναι τε ἐς τὸν χῶρον τοῦτον καὶ τάσσεσθαι διάδοχοι Μεγαρεῦσι. οὐ βουλομένων δὲ τῶν ἄλλων, Ἀθηναῖοι ὑπεδέξαντο, καὶ Ἀθηναίων οἱ τριηκόσιοι λογάδες, τῶν ἐλοχήγεε Ὀλυμπιόδωρος ὁ Λάμπωνος.

κβ΄. Οὗτοι ἔσαν οἵ τε ὑποδεξάμενοι, καὶ οἱ πρὸ τῶν ἄλλων τῶν παρεόντων Ἑλλήνων ἐς Ἐρυθρὰς ταχθέντες, τοὺς τοξότας προσελόμενοι. μαχομένων δέ σφεων ἐπὶ χρόνον, τέλος τοιόνδε ἐγένετο ἐπὶ τῆς μάχης. προσβαλούσης τῆς ἵππου κατὰ τέλεα, ὁ Μασιστίου προέ-

---

sistimus: nunc nisi alios nobis substituatis, qui excipiant pugnam, scitote nos ab acie discessuros. Hæc ubi præco nunciavit, Pausanias experiri fecit Græcos, siqui alii ultro ad locum irent, ut Megarensibus succederent. Recusantibus ceteris, Athenienses suscepere hoc munus, videlicet eorum trecenti delecti, quibus præerat Olympiodorus Lamponis filius.

22. Hi fuere, qui succederent, et præ aliis Græcis ad Erythras castra habentibus in aciem compositi fuerunt, sagittariis assumptis: qui quum aliquamdiu pugnassent, hic fuit pugnæ exitus: Impressionem faciente per turmas equitatu, equus Masistii,

χων τῶν ἄλλων ἵππος βάλλεται τοξεύματι τὰ πλευρά· ἀλγήσας δὲ, ἵσταταί τε ὀρθὸς, καὶ ἀποσείεται τὸν Μασίστιον. πεσόντι δὲ αὐτῷ οἱ Ἀθηναῖοι αὐτίκα ἐπεκέατο· τόν τε δὴ ἵππον αὐτοῦ λαμβάνουσι, καὶ αὐτὸν ἀμυνόμενον κτείνουσι, κατ' ἀρχὰς οὐ δυνάμενοι. ἐνεσκεύαστο γὰρ οὕτω· ἐντὸς θώρηκα εἶχε χρύσεον λεπιδωτόν· κατύπερθε δὲ τοῦ θώρηκος, κιθῶνα φοινίκεον ἐνεδεδύκεε. τύπτοντες δὲ ἐς τὸν θώρηκα, ἐποίευν οὐδέν· πρίν γε δὴ μαθών τις τὸ ποιεύμενον, παίει μιν ἐς τὸν ὀφθαλμόν· οὕτω δὴ ἔπεσέ τε καὶ ἀπέθανε. ταῦτα δέ κως γινόμενα ἐλελήθεε τοὺς ἄλλους ἱππέας· οὔτε γὰρ πεσόντα μιν εἶδον ἀπὸ τοῦ ἵππου, οὔτε ἀποθνήσκοντα· ἀναχωρήσιός τε γινομένης καὶ ὑποστροφῆς, οὐκ ἔμαθον τὸ γινόμενον. ἐπεί τε δὲ

ut erat præ aliis eminens, sagitta latera ictus est: quo dolore in pedes erectus, Masistium excussit. Collapsum confestim Athenienses urgent: et tum equum prehendunt, tum hominem sese defensantem interimunt, quum aliquamdiu non potuissent. Ita enim erat armatus: scilicet intus gerebat thoracem aureis squamis consertum, desuper purpuream tunicam. Ejus thoracem quum ferirent, non prius aliquid profecerunt, quam quidam re animadversa illum percussit in oculo. Ita Masistius collapsus interiit. Hæc autem res latebat alios equites: non enim eum aut ab equo cadentem viderant aut occumbentem: et quum in prælio fieret nunc recessus, nunc subvectio, quod actum erat non cognovere; sed postquam

ἔστησαν, αὐτίκα ἐπόθεσαν, ὥς σφεας οὐδεὶς ἦν ὁ τάσσων. μαθόντες δὲ τὸ γεγονὸς, διακελευσάμενοι, ἤλαυνον τοὺς ἵππους πάντες, ὡς ἂν τόν γε νεκρὸν ἀνελοίατο.

κγ΄. Ἰδόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι οὐκέτι κατὰ τέλεα προσελαύνοντας τοὺς ἱππέας, ἀλλ' ἅμα πάντας, τὴν ἄλλην στρατιὴν ἐπεβώσαντο. ἐν ᾧ δὲ ὁ πεζὸς ἅπας ἐβώθεε, ἐν τούτῳ μάχη ὀξεῖα περὶ τοῦ νεκροῦ γίνεται. ἕως μέν νυν μοῦνοι ἔσαν οἱ τριηκόσιοι, ἑσσοῦντό τε πολλὸν, καὶ τὸν νεκρὸν ἀπέλιπον· ὡς δέ σφι τὸ πλῆθος ἐπεβοήθησε, οὕτω δὴ οὐκέτι οἱ ἱππόται ὑπέμενον, οὐδέ σφι ἐξεγένετο τὸν νεκρὸν ἀνελέσθαι, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνῳ ἄλλους προσαπώλεσαν τῶν ἱππέων. ἀποστήσαντες ὦν ὅσον τε δύο στάδια, ἐβουλεύοντο ὅ, τι χρεὼν εἴη ποιέειν· ἐδόκεε δὲ

---

constitere, quia nemo ipsis imperabat, statim desideraverunt: cognitoque quod gestum erat, mutuo se adhortati, omnes in hostem equos admisere, ut cadaver eriperent.

23. Eos autem conspicati Athenienses non jam turmatim sed universos pariter irruere, ceterum exercitum inclamaverunt. Sed dum omnis peditatus auxilio veniebat, interea cietur acre prœlium de cadavere. Quamdiu igitur soli erant isti trecenti, multo inferiores erant, et cadaver deserebant: at ubi præsidio venere copiæ, non amplius perstitere equites, neque illis contigit mortuum eripere, sed alios super illum e suis amisere. Digressi illinc duo circiter stadia, consultantes quid facto

σφι, ἀναρχίης ἐούσης, ἀπελαύνειν παρὰ Μαρδόνιον.

κδ'. Ἀπικομένης δὲ τῆς ἵππου ἐς τὸ στρατόπεδον, πένθος ἐποιήσαντο Μασιστίου πᾶσά τε ἡ στρατιὴ καὶ Μαρδόνιος μέγιστον· σφέας τε αὐτοὺς κείροντες, καὶ τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὑποζύγια, οἰμωγῇ τε χρεόμενοι ἀπλέτῳ. ἅπασαν γὰρ τὴν Βοιωτίην κατεῖχε ἠχὼ, ὡς ἀνδρὸς ἀπολομένου μετά γε Μαρδόνιον λογιμωτάτου παρά τε Πέρσῃσι καὶ βασιλέϊ. οἱ μέν νυν βάρβαροι τρόπῳ τῷ σφετέρῳ ἀποθανόντα ἐτίμων Μασίστιον.

κε'. Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς τὴν ἵππον ἐδέξαντο προσβάλλουσαν, καὶ δεξάμενοι ὤσαντο, ἐθάῤῥησάν πολλῷ μᾶλλον· καὶ πρῶτα μὲν ἐς ἅμαξαν ἐσθέντες τὸν νεκρὸν, παρὰ τὰς τά-

---

opus esset, decrevere sibi carentibus præfecto eundum ad Mardonium.

24. Ubi in castra rediere, maximus luctus cum omnem exercitum, tum vero Mardonium cepit, extincti Masistii: et seipsos et equos et jumenta tondentes ejulatu tristissimo usi sunt, ita ut ejus echo omnem Bœotiam pervaserit, utpote amisso viro secundum Mardonium honoratissimo tam apud Persas quam apud regem. Et barbari quidem suo more Masistium defunctum honorabant.

25. Græci autem, postquam equitatum invadentem excepere, et exceptum repulere, tum multo sunt audaciores effecti, tum ante omnia cadaver plaustro impositum per ordines circum-

ξις ἐκόμιζον· ὁ δὲ νεκρὸς ἦν θέης ἄξιος, μεγάθεος εἵνεκα, καὶ κάλλεος. τῶνδε εἵνεκα καὶ ταῦτα ἐποίευν· ἐκλείποντες τὰς τάξις ἐφοίτεον θεησόμενοι Μασίστιον. μετὰ δὲ, ἔδοξέ σφι ἐπικαταβῆναι ἐς Πλαταιάς· ὁ γὰρ χῶρος ἐφαίνετο πολλῷ ἐὼν ἐπιτηδεώτερός σφι ἐνστρατοπεδεύεσθαι ὁ Πλαταιϊκὸς τοῦ Ἐρυθραίου, τά τε ἄλλα, καὶ εὐϋδρότερος. ἐς τοῦτον δὴ τὸν χῶρον, καὶ ἐπὶ τὴν κρήνην τὴν Γαργαφίην, τὴν ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ ἐοῦσαν, ἔδοξέ σφι χρεὼν εἶναι ἀπικέσθαι, καὶ διαταχθέντας στρατοπεδεύεσθαι. ἀναλαβόντες δὲ τὰ ὅπλα, ἤϊσαν διὰ τῆς ὑπωρείης τοῦ Κιθαιρῶνος παρὰ Ὑσιὰς ἐς τὴν Πλαταιΐδα γῆν· ἀπικόμενοι δὲ, ἐτάσσοντο κατὰ ἔθνεα, πλησίον τῆς τε κρήνης τῆς Γαργαφίης, καὶ τοῦ τεμένεος τοῦ

---

tulerunt: erat autem spectaculo digna proceritatis ac formæ gratia. Idcirco etiam istud faciebant; relictis ordinibus ad intuendum Masistium pergebant. Dehinc censuerunt ad Platæas descendendum, quod sibi Platæensis ager multo videbatur opportunior habendis castris quam Erythræus, cum propter alia, tum propter aquæ ubertatem. Ad eum locum et ad fontem Gargaphien, qui ibidem est, decreverunt abeundum esse, et bene dispositos metari castra; et sumptis armis ierunt per radices Cithæronis præter Hysias in agrum Platæensem. Eo quum pervenere, ordinati sunt per nationes proxime fontem

Ἀνδροκράτεος τοῦ ἥρωος, διὰ ὄχθων τε οὐκ ὑψηλῶν, καὶ ἀπέδου χωρίου.

κϛ'. Ἐνθαῦτα ἐν τῇ διατάξι ἐγένετο λόγων πολλὸς ὠθισμὸς Τεγεητέων τε καὶ Ἀθηναίων. ἐδικαίευν γὰρ αὐτοὶ ἑκάτεροι ἔχειν τό ἕτερον κέρας, καὶ καινὰ καὶ παλαιά παραφέροντες ἔργα. τοῦτο μὲν οἱ Τεγεῆται ἔλεγον τάδε, " Ἡμεῖς αἰεί κοτε ἀξιεύμεθα ταύτης τῆς τάξιος ἐκ τῶν συμμάχων ἁπάντων, ὅσαι ἤδη ἔξοδοι κοιναὶ ἐγένοντο Πελοποννησίοισι καὶ τὸ παλαιὸν, καὶ τὸ νέον, ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐπεί τε Ἡρακλεῖδαι ἐπειρῶντο μετὰ τὸν Εὐρυσθέος θάνατον κατιόντες ἐς Πελοπόννησον. τότε εὑρόμεθα τοῦτο διὰ πρῆγμα τοιόνδε. ἐπεὶ μετὰ Ἀχαιῶν καὶ Ἰώνων τῶν τότε ἐόντων ἐν Πελοποννήσῳ,

---

Gargaphien, et fanum Androcratis herois, per non editos tumulos et locum planum.

26. Ibi in disponendis nationibus magna sane altercatio extitit inter Tegeatas et Athenienses, utrosque se dignos qui alterum cornu tenerent arbitrantes, et sua facinora præclara tum recentia tum prisca referentes. Dicebant quidem his verbis Tegeatæ, Hoc nos semper digni loco, ubi staremus, e sociis omnibus habiti sumus, quotiescunque a Peloponnensibus communiter in externas expeditiones itum est, et proxime, et quondam, jam inde ex quo Heraclidæ post mortem Eurysthei sunt conati in Peloponnesum redire: quo tempore hanc dignitatem assequuti sumus ob hanc rem ge-

" ἐκβοηθήσαντες ἐς τὸν Ἰσθμὸν, ἱζόμεθα ἀν-
" τίοι τοῖσι κατιοῦσι. τότε ὦν λόγος Ὕλλον
" ἀγορεύσασθαι, ὡς χρεὼν εἴη τὸν μὲν στρα-
" τὸν τῷ στρατῷ μὴ ἀνακινδυνεύειν συμβα-
" λόντα· ἐκ δὲ τοῦ Πελοποννησίου στρατοπέ-
" δου, τὸν ἂν σφέων αὐτέων κρίνωσι εἶναι ἄρι-
" στον, τοῦτόν οἱ μουνομαχῆσαι ἐπὶ διακει-
" μένοισι. ἔδοξέ τε τοῖσι Πελοποννησίοισι ταῦ-
" τα εἶναι ποιητέα, καὶ ἔταμον ὅρκιον ἐπὶ
" λόγῳ τοιῷδε· ἢν μὲν Ὕλλος νικήσῃ τὸν
" Πελοποννησίων ἡγεμόνα, κατιέναι Ἡρα-
" κλείδας ἐπὶ τὰ πατρῷϊα· ἢν δὲ νικηθῇ, τὰ
" ἔμπαλιν Ἡρακλείδας ἀπαλλάσσεσθαι,
" καὶ ἀπάγειν τὴν στρατιὴν, ἑκατόν τε ἐτέων
" μὴ ζητῆσαι κάτοδον ἐς Πελοπόννησον. προ-
" εκρίθη τε δὴ ἐκ πάντων συμμάχων ἐθελον-

---

tam. Posteaquam cum Achæis et Ionibus, qui tunc Peloponnesum incolebant, nos auxiliarii in Isthmum profecti consedimus adversus eos, qui redibant; tunc Hyllus orationem habuit, non expedire ut uterque exercitus confligendo periclitaretur: sed ut ex Peloponnensi exercitu, quem suorum judicarent præstantissimum esse, is secum singulari certamine dimicaret conceptis legibus. Placuitque ita fieri Peloponnensibus, et jusjurandum in hæc verba dederunt; Si vinceret Hyllus Peloponnensium ducem, ut Heraclidæ in paterna reverterentur; sin victus esset, retro Heraclidæ cederent, et exercitum abducerent, neve per annos centum de redeundo in Peloponnesum

" τῆς Ἔχεμος ὁ Ἠερόπου τοῦ Φηγέος, στρα-
" τηγός τε ἐὼν καὶ βασιλεὺς ἡμέτερος· καὶ
" ἐμουνομάχησέ τε καὶ ἀπέκτεινε Ὕλλον.
" ἐκ τούτου τοῦ ἔργου εὑρόμεθα ἐν τοῖσι Πε-
" λοποννησίοισι τοῖσι τότε καὶ ἄλλα γέρεα
" μεγάλα, τὰ διατελέομεν ἔχοντες, καὶ τοῦ
" κέρεος τοῦ ἑτέρου αἰεὶ ἡγεμονεύειν, κοινῆς
" ἐξόδου γινομένης. ὑμῖν μέν νυν, ὦ Λακεδαι-
" μόνιοι, οὐκ ἀντιεύμεθα, ἀλλὰ διδόντες αἵ-
" ρεσιν ὁκοτέρου βούλεσθε κέρεος ἄρχειν, πα-
" ρίεμεν· τοῦ δὲ ἑτέρου φαμὲν ἡμέας ἱκνέε-
" σθαι ἡγεμονεύειν, κατάπερ ἐν τῷ πρόσθε
" χρόνῳ. χωρίς τε τούτου τοῦ ἀπηγημένου
" ἔργου, ἀξιονικότεροι εἰμὲν Ἀθηναίων ταύ-
" την τὴν τάξιν ἔχειν. πολλοὶ μὲν γάρ τε
" καὶ εὖ ἔχοντες πρὸς ὑμέας ἡμῖν, ἄνδρες

---

agitarent. Ab omnibus sociis ad eam rem voluntarius electus est dux atque idem rex noster Echemus Aëropi filius, Phegei nepos, qui singulari congressus certamine Hyllum interemit. Ex quo facto nos cum alia decora magna inter ejus ætatis Peloponnenses assequuti sumus, quæ adhuc obtinemus, tum hoc, ut alteri cornu præessemus quoties communiter itur in expeditionem. Et vobis quidem Lacedæmonii non adversamur, sed optionem cedentes utri cornu præesse malitis indulgemus: alteri vero cornu, ut nos præsimus, dicimus convenire, quemadmodum in anteriore tempore. Etiam vero citra hoc factum quod narratum est, Atheniensibus sumus digniores, qui hujus ordinis de-

" Σπαρτιῆται, ἀγῶνες ἀγωνίδαται, πολλοὶ δὲ
" καὶ πρὸς ἄλλους. οὕτω ὦν ἡμέας δίκαιον
" ἔχειν τὸ ἕτερον κέρας, ἤπερ Ἀθηναίους. οὐ
" γάρ σφί ἐστι ἔργα οἷάπερ ἡμῖν κατεργασ-
" μένα, οὔτ' ὦν καινά, οὔτε παλαιά." οἱ μὲν
" ταῦτα ἔλεγον·

κζ'. Ἀθηναῖοι δὲ πρὸς ταῦτα ὑπεκρίναντο τάδε, " Ἐπιστάμεθα μὲν σύνοδον τήνδε μά-
" χης εἵνεκα συλλεγῆναι πρὸς τὸν βάρβαρον,
" ἀλλ' οὐ λόγων· ἐπεὶ δὲ ὁ Τεγεήτης προέθη-
" κε παλαιὰ καὶ καινὰ λέγειν τὰ ἑκατέροι-
" σι ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ κατέργασται χρηστὰ,
" ἀναγκαίως ἡμῖν ἔχει δηλῶσαι πρὸς ὑμέας,
" ὅθεν ἡμῖν πατρωΐόν ἐστι, ἐοῦσι χρηστοῖσι,
" αἰεὶ πρώτοισι εἶναι μᾶλλον ἢ Ἀρκάσι. Ἡ-
" ρακλείδας, τῶν φασὶ οὗτοι ἀποκτεῖναι τὸν

---

cus obtineamus: quippe qui prospere et multa vobiscum, viri Spartiatæ, certamina decertavimus, et multa cum aliis. Quo fit ut æquius sit nos alterum cornu tenere quam Athenienses: a quibus non tales gestæ res sunt quales a nobis, neque recentes neque vetustæ. Hæc Tegeatæ.

27. Ad quæ hunc in modum responderunt Athenienses, Scimus quidem has copias pugnandi cum barbaro, non altercandi gratia esse contractas; tamen quoniam Tegeata referre constituit præclara facinora tum vetusta tum nova, quæ per omne tempus ab utrisque edita sunt, necesse habemus et nos exponere apud vos, unde nobis patrium sit, dum publice utiles sumus, semper esse primis potius quam Arcadibus. Heracli-

" ἡγεμόνα ἐν Ἰσθμῷ, τοῦτο μὲν, τούτους πρό-
" τερον ἐξελαυνομένους ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλ-
" λήνων, ἐς τοὺς ἀπικοίατο φεύγοντες δουλο-
" σύνην πρὸς Μυκηναίων, μοῦνοι ὑποδεξάμε-
" νοι, τὴν Εὐρυσθέος ὕβριν κατείλομεν, σὺν
" κείνοισι μάχῃ νικήσαντες τοὺς τότε ἔχον-
" τας Πελοπόννησον. τοῦτο δὲ, Ἀργείους τοὺς
" μετὰ Πολυνείκεος ἐπὶ Θήβας ἐλάσαντας,
" τελευτήσαντας τὸν αἰῶνα, καὶ ἀτάφους
" κειμένους, στρατευσάμενοι ἐπὶ τοὺς Καδ-
" μείους, ἀνελέσθαι τε τοὺς νεκροὺς φαμὲν,
" καὶ θάψαι τῆς ἡμετέρης ἐν Ἐλευσῖνι. ἔστι
" δὲ ἡμῖν ἔργον εὖ ἔχον καὶ ἐς Ἀμαζονίδας,
" τὰς ἀπὸ Θερμώδοντος ποταμοῦ ἐσβαλούσας
" κοτὲ ἐς γῆν τὴν Ἀττικήν. καὶ ἐν τοῖσι Τρωϊ-
" κοῖσι πόνοισι οὐδαμῶν ἐλειπόμεθα. ἀλλ' οὐ

das, quorum ducem isti apud Isthmum se prædicant interfecisse, primo quidem ejectos prius ab omnibus Græcis, quos illi adibant fugientes servitutem Mycenæorum, nos soli excepimus; et Eurysthei injuriam una cum eisdem pugnando propulsavimus, victoriaque potiti sumus de iis, qui tum Peloponnesum tenebant: deinde Argivos, qui ad Thebas cum Polynice militaverant, vita defunctos et insepultos, ducta in Cadmeos expeditione dicimus recepisse sua cadavera et in nostra terra apud Eleusinem humavisse. Jam vero nostrum præclarum facinus extat etiam in Amazonidas, quæ a flumine Thermodonte aliquando in Atticam terram excurrere. Ac quidem in laboribus Troicis nequaquam fuimus segnes. Sed nihil admo-

" γάρ τι προέχει τουτέων ἐπιμεμνῆσθαι· καὶ
" γὰρ ἂν χρηστοὶ τότε ἐόντες, ὡὐτοὶ νῦν ἂν εἶεν
" φλαυρότεροι· καὶ τότε ἐόντες φλαῦροι, νῦν ἂν
" εἶεν ἀμείνονες. παλαιῶν μέν νυν ἔργων ἅλις
" ἔστω ἡμῖν δὲ, εἰ μηδὲν ἄλλο ἐστὶ ἀποδε-
" δεγμένον, ὥσπερ ἐστὶ πολλά τε καὶ εὖ
" ἔχοντα, εἰ τέοισι καὶ ἄλλοισι Ἑλλήνων,
" ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ἐν Μαραθῶνι ἔργου
" ἄξιοι εἰμὲν τοῦτο τὸ γέρας ἔχειν, καὶ ἄλλα
" πρὸς τούτῳ· οἵτινες μοῦνοι Ἑλλήνων δὴ
" μουνομαχήσαντες τῷ Πέρσῃ, καὶ ἔργῳ το-
" σούτῳ ἐπιχειρήσαντες περιεγενόμεθα, καὶ
" ἐνικήσαμεν ἔθνεα ἓξ τε καὶ τεσσεράκοντα.
" ἆρ' οὐ δίκαιοι εἰμὲν ἔχειν ταύτην τὴν τάξιν
" ἀπὸ τούτου μούνου τοῦ ἔργου; ἀλλ' οὐ
" γὰρ ἐν τῷ τοιῷδε τάξιος εἵνεκα στασιά-

---

dum proficit horum fecisse mentionem: etenim qui tunc egregii fuere, iidem nunc queant esse inertiores, et tunc instrenui, nunc sint meliores. Itaque satis sint de rebus priscis ista. Ut nullæ autem res aliæ nobis gestæ sint, quæ multæ et præclaræ sunt, si ullis etiam aliis Græcorum, certe ob rem in Marathone gestam digni sumus, qui hoc decus et alia insuper obtineamus: qui soli Græcorum per nos cum Persa dimicavimus, et rem tantam aggressi, victores evasimus, sex et quadraginta nationibus superatis: quo solo nomine an non meruimus, ut hunc loci honorem juste consequamur? Verum non decet in hac rerum conditione de ordine contendere: ubicunque et juxta quoscunque vobis, Lacedæmonii, videbitur appositissimum nos-

" ζειν πρέπει. ἄρτιοι εἰμὲν πείθεσθαι ὑμῖν, ὦ
" Λακεδαιμόνιοι, ἵνα δοκέει ἐπιτηδεώτατον
" ἡμέας εἶναι ἑστάναι, καὶ κατ' οὕστινας.
" πάντη γὰρ τεταγμένοι, πειρησόμεθα εἶναι
" χρηστοί. ἐξηγέεσθε δὲ ὡς πεισομένων."

κή. Οἱ μὲν ταῦτα ἀμείβοντο· Λακεδαιμονίων δὲ ἀνέβωσε ἅπαν τὸ στρατόπεδον Ἀθηναίους ἀξιονικοτέρους εἶναι ἔχειν τὸ κέρας ἤπερ Ἀρκάδας. οὕτω δὴ ἔσχον οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ ὑπερεβάλοντο τοὺς Τεγεήτας. μετὰ δὲ ταῦτα, ἐτάσσοντο ὧδε οἱ ἐπιφοιτῶντές τε καὶ οἱ ἀρχὴν ἐλθόντες Ἑλλήνων. τὸ μὲν δεξιὸν κέρας εἶχον Λακεδαιμονίων μύριοι· τουτέων δὲ τοὺς πεντακισχιλίους ἐόντας Σπαρτιήτας, ἐφύλασσον ψιλοὶ τῶν εἱλωτέων πεντακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι, περὶ ἄνδρα ἕκαστον ἑπτὰ τεταγμένοι. προσεχέας δέ σφι εἵλοντο ἑστάναι

---

stare, illuc euntes obtemperabimus. Ubicunque enim loci nos collocati fuerimus, conabimur strenui existere: itaque ducite nos tanquam vobis parituros.

28. Hæc quum pro sua parte dixissent Athenienses, cunctus Lacedæmoniorum exercitus succlamavit digniores, qui cornu tenerent Athenienses quam Arcades. Ita Athenienses Tegeatis superiores habuere cornu. Mox hunc in modum ordinati sunt et qui supervenere Græcorum, et qui a principio venerant: Dextrum cornu tenebant Lacedæmoniorum decem millia: quorum quinque millia erant Spartiatæ, quos custodiebant leviter armata triginta quinque hilotarum millia, septenis circa

οἱ Σπαρτιῆται τοὺς Τεγεήτας, καὶ τιμῆς εἵνεκα καὶ ἀρετῆς. τουτέων δ' ἔσαν ὁπλῖται χίλιοι καὶ πεντηκόσιοι. μετὰ δὲ τούτους ἵσταντο Κορινθίων πεντακισχίλιοι. παρὰ δέ σφι εὕροντο παρὰ Παυσανίεω ἑστάναι Ποτιδαιητέων τῶν ἐκ Παλλήνης τοὺς παρεόντας τριηκοσίους. τουτέων δὲ ἐχόμενοι ἵσταντο Ἀρκάδες Ὀρχομένιοι ἑξακόσιοι· τουτέων δὲ, Σικυώνιοι τρισχίλιοι. τουτέων δὲ εἴχοντο, Ἐπιδαυρίων ὀκτακόσιοι. παρὰ δὲ τούτους, Τροιζηνίων ἐτάσσοντο χίλιοι· Τροιζηνίων δὲ ἐχόμενοι, Λεπρεητέων διηκόσιοι. τουτέων δὲ Μυκηναίων καὶ Τιρυνθίων τετρακόσιοι. τουτέων δὲ ἐχόμενοι, Φλιάσιοι χίλιοι. παρὰ δὲ τούτους ἔστασαν Ἑρμιονέες τριηκόσιοι. Ἑρμιονέων δὲ ἐχόμενοι ἵσταντο Ἐρετριέων τε καὶ Στυρέων ἑξακόσιοι. τουτέων δὲ ἐχόμενοι Χαλκιδέες τετρακόσιοι·

---

singulos viros collocatis. Applicuerant autem sibi Spartiatæ Tegeatas, ut proximi starent, honoris et virtutis ergo, numero mille et quingentos armatu pleno. Secundum hos stabant Corinthiorum quinque millia. Prope ipsos impetraverant ab Pausania stare trecentos Potidæatas eorum, qui ex Pallene erant. Juxta hos stabant Arcades Orchomenii sexcenti: juxta hos Sicyoniorum tria millia. His adpositi erant Epidauriorum octingenti: super hos locati erant Trœzenii mille: juxta Trœzenios ducenti Lepreatæ: post hos Mycenæorum et Tirynthiorum quadringenti. Secundum hos, mille Phliasii: dehinc Hermionenses trecenti: juxta Hermionenses, Eretriensium et Styren-

τουτέων δὲ, Ἀμπρακιητέων πεντηκόσιοι. μετὰ δὲ τούτους, Λευκαδίων καὶ Ἀνακτορίων ὀκτακόσιοι ἕστασαν· τουτέων δὲ ἐχόμενοι, Πάλεες οἱ ἐκ Κεφαλληνίης διηκόσιοι. μετὰ δὲ τούτους Αἰγινητέων πεντηκόσιοι ἐτάχθησαν. παρὰ δὲ τούτους ἐτάσσοντο Μεγαρέων τρισχίλιοι. εἴχοντο δὲ τουτέων, Πλαταιέες ἑξακόσιοι· τελευταῖοι δὲ καὶ πρῶτοι Ἀθηναῖοι ἐτάσσοντο, κέρας ἔχοντες τὸ εὐώνυμον, ὀκτακισχίλιοι· ἐστρατήγεε δ' αὐτέων Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου.

κθ'. Οὗτοι, πλὴν τῶν ἑπτὰ περὶ ἕκαστον τεταγμένων Σπαρτιήτῃσι, ἔσαν ὁπλῖται, συνάπαντες ἐόντες ἀριθμὸν τρεῖς τε μυριάδες, καὶ ὀκτὼ χιλιάδες, καὶ ἑκατοντάδες ἑπτά. ὁπλῖται μὲν οἱ πάντες συλλεγέντες ἐπὶ τὸν βάρβαρον, ἔσαν τοσοῦτοι. ψιλῶν δὲ πλῆθος ἦν τόδε· τῆς μὲν Σπαρτιητικῆς τάξιος, πεν-

---

sium sexcenti: juxta hos, Chalcidenses quadringenti: post hos, Ampraciatarum quingenti: post eos, Leucadiorum et Anactoriorum octingenti. Hos sequebantur Paleenses ex Cephallenia, ducenti: post hos instructi Æginetarum quingenti: juxta hos Megarensium tria millia, quibus adstabant Platæenses sexcenti. Ultimi et iidem primi stabant Athenienses, lævum tenentes cornu, octo millia, duce Aristide Lysimachi filio.

29. Hi omnes, præter eos qui septeni circa singulos ab Spartanis statuti erant, fuerunt numero triginta octo millia et septingenti. Gravis quidem armaturæ omnes, adversus barbarum contracti, tot erant. Leviter vero armati, triginta quinque millia,

τακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι ἄνδρες, ὡς ἐόντων ἑπτὰ περὶ ἕκαστον ἄνδρα· καὶ τουτέων πᾶς τις παρήρτητο ὡς ἐς πόλεμον. οἱ δὲ τῶν λοιπῶν Λακεδαιμονίων καὶ Ἑλλήνων ψιλοὶ, ὡς εἷς περὶ ἕκαστον ἐὼν ἄνδρα, πεντακόσιοι καὶ τετρακισχίλιοι καὶ τρισμύριοι ἔσαν. ψιλῶν μὲν δὴ τῶν ἁπάντων μαχίμων ἦν τὸ πλῆθος ἕξ τε μυριάδες, καὶ ἐννέα χιλιάδες, καὶ ἑκατοντάδες πέντε.

λ΄. Τοῦ δὲ σύμπαντος Ἑλληνικοῦ τοῦ συνελθόντος ἐς Πλαταιὰς σύν τε ὁπλίτῃσι καὶ ψιλοῖσι τοῖσι μαχίμοισι, ἕνδεκα μυριάδες ἔσαν, μιῆς χιλιάδος, πρὸς δὲ, ὀκτακοσίων ἀνδρῶν καταδέουσαι. σὺν δὲ Θεσπιέων τοῖσι παρεοῦσι ἐξεπληροῦντο αἱ ἕνδεκα μυριάδες. παρῆσαν γὰρ καὶ Θεσπιέων ἐν τῷ στρατοπέδῳ

---

septeni circa singulos Spartiatas collocati, quorum unusquisque ad pugnandum erat instructus. Ceterorum autem Lacedæmoniorum ac Græcorum leviter armati, utpote viro uno circa virum unumquemque stante, triginta quatuor millia quingenti. Summa igitur totius levis armaturæ, quæ pugnare posset, sexaginta novem millia quingenti.

30. Totus autem Græcus exercitus, qui ad Platæas coiit pugnæ aptus, tam levis quam gravis armaturæ, fuit centum et decem millium, minus mille et octingentis. Sed numerus centum et decem millium explebatur ab Thespiensibus, qui aderant; quippe etiam Thespienses in exercitu superstites ad mille et octingentos, qui nec ipsi arma-

οἱ περιεόντες, ἀριθμὸν ἐς ὀκτακοσίους καὶ χιλίους· ὅπλα δὲ οὐδ' οὗτοι εἶχον. οὗτοι μέν νυν ταχθέντες ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ ἐστρατοπεδεύοντο.

λα'. Οἱ δ' ἀμφὶ Μαρδόνιον βάρβαροι, ὡς ἀπεκήδευσαν Μασίστιον, παρῆσαν, πυθόμενοι τοὺς Ἕλληνας εἶναι ἐν Πλαταιῇσι, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὸν Ἀσωπὸν τὸν ταύτῃ ῥέοντα. ἀπικόμενοι δὲ ἀντετάσσοντο ὧδε ὑπὸ Μαρδονίου. κατὰ μὲν Λακεδαιμονίους ἔστησε Πέρσας. καὶ δὴ, πολλὸν γὰρ περίεσαν πλήθεϊ οἱ Πέρσαι, ἐπί τε τάξις πλεῦνας ἐκεκοσμέατο, καὶ ἐπεῖχον τοὺς Τεγεήτας. ἔταξε δὲ οὕτω· ὅ, τι μὲν ἦν αὐτοῦ δυνατώτατον πᾶν ἀπολέξας, ἔστησε ἀντίον Λακεδαιμονίων· τὸ δὲ ἀσθενέστερον παρέταξε κατὰ τοὺς Τεγεήτας. ταῦτα δ' ἐποίεε, φραζόντων τε καὶ διδασκόντων Θηβαίων. Περσέων δὲ ἐχομένους ἔταξε Μήδους·

---

habebant. Et hi quidem ad flumen Asopum positi castra metabantur.

31. Barbari vero qui cum Mardonio erant, posteaquam Masistium eluxerunt, cognito Græcos apud Platæas esse, et ipsi ad Asopum qui illac fluit, ita sunt e regione a Mardonio collocati: Adversus quidem Lacedæmonios Persæ, qui quia copia antecedebant, et in ordines plures erant digesti, usque ad Tegeatas oponebantur: ita ut quod robustissimum in exercitu erat, id omne contra Lacedæmonios; quod infirmius, id contra Tegeatas esset. Hæc faciebat Mardonius Thebanorum indicio atque admonitu. Juxta

οὗτοι δὲ ἐπέσχον Κορινθίους τε καὶ Ποτιδαιήτας, καὶ Ὀρχομενίους τε καὶ Σικυωνίους. Μήδων δὲ ἐχομένους ἔταξε Βακτρίους· οὗτοι δὲ ἐπέσχον Ἐπιδαυρίους τε καὶ Τροιζηνίους, καὶ Λεπρεήτας τε καὶ Τιρυνθίους, καὶ Μυκηναίους τε καὶ Φλιασίους. μετὰ δὲ Βακτρίους ἔστησε Ἰνδούς· οὗτοι δὲ ἐπέσχον Ἑρμιονέας τε καὶ Ἐρετριέας, καὶ Στυρέας τε καὶ Χαλκιδέας. Ἰνδῶν δὲ ἐχομένους Σάκας ἔταξε· οἳ ἐπέσχον Ἀμπρακιήτας τε καὶ Ἀνακτορίους, καὶ Λευκαδίους, καὶ Παλέας, καὶ Αἰγινήτας. Σακέων δὲ ἐχομένους ἔταξε ἀντία Ἀθηναίων τε καὶ Πλαταιέων καὶ Μεγαρέων, Βοιωτούς τε καὶ Λοκρούς, καὶ Μηλιέας, καὶ Θεσσαλούς, καὶ Φωκέων τοὺς χιλίους. οὐ γὰρ ὦν ἅπαντες οἱ Φωκέες ἐμήδισαν, ἀλλά τινες

Persas autem collocavit Medos, ut ex adverso essent Corinthiis et Potidæatis et Orchomeniis et Sicyoniis. Post Medos collocavit Bactrios ex adverso Epidauriorum et Trœzeniorum et Lepreatarum ac Tirynthiorum Mycenæorumque et Phliasiorum. Secundum Bactrios collocavit Indos ex adverso Hermionensium et Eretriensium Styrensiumque et Chalcidensium. Post Indos statuit Sacas oppositos Ampraciatis, et Anactoriis, et Leucadiis, et Palensibus, et Æginetis. Post Sacas posuit ex adverso Atheniensium Platæensiumque ac Megarensium, Bœotos et Locros et Melienses et Thessalos, et mille Phocensium. Non enim Phocenses omnes a partibus Medorum sta-

αὐτέων καὶ τὰ Ἑλλήνων ἦυξον, περὶ τὸν Παρνησσὸν κατειλημένοι· καὶ ἐνθεῦτεν ὁρμεόμενοι, ἔφερόν τε καὶ ἦγον τήν τε Μαρδονίου στρατιὴν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐόντας Ἑλλήνων. ἔταξε δὲ καὶ Μακεδόνας τε καὶ τοὺς περὶ Θεσσαλίην οἰκημένους κατὰ τοὺς Ἀθηναίους.

λϐ'. Ταῦτα μὲν τῶν ἐθνέων τὰ μέγιστα ὀνόμασται τῶν ὑπὸ Μαρδονίου ταχθέντων, τάπερ ἐπιφανέστατά τε ἦν καὶ λόγου πλείστου. ἐνῆσαν δὲ καὶ ἄλλων ἐθνέων ἄνδρες ἀναμεμιγμένοι, Φρυγῶν τε καὶ Θρηΐκων, καὶ Μυσῶν τε καὶ Παιόνων, καὶ τῶν ἄλλων· ἐν δὲ, καὶ Αἰθιόπων τε καὶ Αἰγυπτίων, οἵ τε Ἑρμοτύβιες, καὶ οἱ Καλασίριες καλεόμενοι, μαχαιροφόροι· οἵπερ εἰσὶ Αἰγυπτίων μοῦνοι μάχιμοι. τού-

---

bant, sed eorum nonnulli et Græcis studebant ad Parnassum conpulsi; et illinc excurrentes, invadebant et vexabant Mardonii copias pariter et Græcorum, qui cum illo erant. Contra Athenienses item posuit Macedonas, Thessaliæque accolas.

32. Hæ nationum maximæ nominatæ sunt a Mardonio in aciem instructæ, quæ et celeberrimæ erant et plurimi fiebant. Aderant ceterarum quoque gentium intermixti viri, tum Phrygum, Thracum, Mysorum, Pæonum, et aliorum. Quinetiam Æthiopum et Ægyptiorum qui Hermotybies et Calasiries nominantur, gladio cincti, qui soli sunt ex Ægyptiis pugnaces: a Mardonio, quum adhuc esset in Phalero, e navibus in quibus

τους δὲ ἔτι ἐὼν ἐν Φαλήρῳ, ἀπὸ τῶν νηῶν ἀπεβιβάσατο, ἐόντας ἐπιβάτας. οὐ γὰρ ἐτάχθησαν ἐς τὸν πεζὸν τὸν ἅμα Ξέρξῃ ἀπικόμενον ἐς τὰς Ἀθήνας Αἰγύπτιοι. τῶν μὲν δὴ βαρβάρων ἔσαν τριήκοντα μυριάδες, ὡς καὶ πρότερον δεδήλωται· τῶν δὲ Ἑλλήνων τῶν Μαρδονίου συμμάχων οἶδε μὲν οὐδεὶς ἀριθμόν· οὐ γὰρ ὦν ἠριθμήθησαν· ὡς δὲ ἐπεικάσαι ἐστὶ, ἐς πέντε μυριάδας συλλεγῆναι εἰκάζω. οὗτοι οἱ παραταχθέντες πεζοὶ ἔσαν· ἡ δὲ ἵππος χωρὶς ἐτέτακτο.

λγ΄. Ὡς δὲ ἄρα πάντες οἱ ἐτετάχατο κατά τε ἔθνεα καὶ κατὰ τέλεα, ἐνθαῦτα τῇ δευτέρῃ ἡμέρῃ ἐθύοντο καὶ ἀμφότεροι. Ἕλλησι μὲν, Τισαμενὸς Ἀντιόχου ἦν ὁ θυόμενος. οὗτος γὰρ δὴ εἵπετο τῷ στρατεύματι τούτῳ

---

propugnatores erant, in terram translati: non enim cum pedestribus copiis, quæ cum Xerxe Athenas ierant, Ægyptii censi fuerant. Barbarorum igitur, ut etiam superius ostensum est, trecenta millia fuere: Græcorum vero Mardonii auxiliariorum, nemo numerum, neque enim numerati fuerant, novit. Ut autem conjectura colligere licet, ad quinquaginta millia fuisse conjecto. Hi ex adverso instructi fuere pedites: equitatus vero seorsum erat collocatus.

33. Ita dispositi nationatim manipulatimque quum essent omnes, utrique etiam altero die sacrificaverunt. Apud Græcos sacrificus erat Tisamenus Antiochi filius, is enim hunc exerci-

μάντις· τὸν ἐόντα Ἠλεῖον, καὶ γένεος τοῦ Ἰαμιδέων Κλυτιάδην, Λακεδαιμόνιοι ἐποιήσαντο λεωσφέτερον. Τισαμενῷ γὰρ μαντευομένῳ ἐν Δελφοῖσι περὶ γόνου, ἀνεῖλε ἡ Πυθίη, ἀγῶνας τοὺς μεγίστους ἀναιρήσεσθαι πέντε. ὁ μὲν δὴ ἁμαρτὼν τοῦ χρηστηρίου, προσεῖχε τοῖσι γυμνασίοισι, ὡς ἀναιρησόμενος γυμνικοὺς ἀγῶνας. ἀσκέων δὲ πεντάεθλον, παρὰ ἓν πάλαισμα ἔδραμε νικᾷν ὀλυμπιάδα, Ἱερωνύμῳ τῷ Ἀνδρίῳ ἐλθὼν ἐς ἔριν. μαθόντες δὲ Λακεδαιμόνιοι οὐκ ἐς γυμνικοὺς, ἀλλ' ἐς ἀρηΐους ἀγῶνας φέρον τὸ Τισαμενοῦ μαντήϊον, μισθῷ ἐπείρῶντο πείσαντες Τισαμενὸν ποιέεσθαι ἅμα Ἡρακλειδέων τοῖσι βασιλεῦσι ἡγεμόνα τῶν πολεμίων. ὁ δὲ, ὁρέων περὶ πολλοῦ ποιευμένους Σπαρτιήτας φίλον αὐτὸν προσθέσθαι, μαθὼν

---

tum vates comitabatur, Eleus quidem et ex genere Iamidarum Clytiades, a Lacedæmoniis populo ipsorum insertus. Nam huic consultanti oraculum apud Delphos de prole respondit Pythia quinque ipsum maxima certamina excepturum. Quo non intellecto Tisamenus gymnasiis operam dabat, tanquam gymnicos agones excepturus, quumque se exerceret in quinquertione, præter unum ludicrum ei processit vincere Olympia, veniens in contentionem cum Hieronymo Andrio. Lacedæmonii autem interpretantes non ad gymnica certamina spectare Tisameni oraculum, sed ad bellica, conabantur eum mercede conducere, ut una cum Heraclidarum regibus dux bellicorum

τοῦτο, ἀνετίμα, σημαίνων σφι, ὡς ἤν μιν πολιήτην σφέτερον ποιήσωνται, τῶν πάντων μεταδιδόντες, ποιήσειν ταῦτα, ἐπ' ἄλλῳ μισθῷ δ' οὔ. Σπαρτιῆται δὲ, πρῶτα μὲν, ἀκούσαντες, δεινὰ ἐποιεῦντο καὶ μετίεσαν τῆς χρησμοσύνης τοπαράπαν· τέλος δὲ, δείματος μεγάλου ἐπικρεμαμένου τοῦ Περσικοῦ τούτου στρατεύματος, καταίνεον μετιόντες. ὁ δὲ, γνοὺς τετραμμένους σφέας, οὐδ' οὕτω ἔφη ἔτι ἀρκέεσθαι τούτοισι μούνοισι, ἀλλὰ δεῖν ἔτι καὶ τὸν ἀδελφεὸν ἑωϋτοῦ Ἡγίην γίνεσθαι Σπαρτιήτην ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι λόγοισι τοῖσι καὶ αὐτὸς γίνεται.

λδ'. Ταῦτα δὲ λέγων οὗτος ἐμιμέετο Μελάμποδα, ὡς εἰκάσαι, βασιληΐην τε καὶ πολιτηΐην αἰτεόμενον. καὶ γὰρ δὴ καὶ Μελάμ-

---

certaminum foret. Hic videns Spartiatas plurimi facere ipsius amicitiam, id animadvertens, extendebant amicitiæ suæ decus: quod negaret se alio pretio id facturum, quam si Spartiatam se civem facerent, omnia jura civitatis impertientes. Id Spartiatæ quum primo audissent, ferentes indigne, oraculum missum omnino fecerunt: tandem imminente ingenti Persici istius exercitus metu, arcessito annuebant. Eos iste immutatos intelligens, negare jam se eis solis esse contentum: sed oportere fratrem suum Hegiam etiam fieri Spartiatam eadem conditione qua et ipse fieret.

34. Hoc autem dicens imitabatur, ut conjectare licet, Melampodem, regnum pariter et civitatem poscendo. Etenim Melampus quum ab Argivis

πους, τῶν ἐν Ἄργεϊ γυναικῶν μανεισέων, ὥς μιν οἱ Ἀργεῖοι ἐμισθοῦντο ἐκ Πύλου παῦσαι τὰς σφετέρας γυναῖκας τῆς νούσου, μισθὸν προετείνετο τῆς βασιληΐης τὸ ἥμισυ. οὐκ ἀνασχομένων δὲ τῶν Ἀργείων, ἀλλ' ἀπιόντων, ὡς ἐμαίνοντο πολλῷ πλεῦνες τῶν γυναικῶν, οὕτω δὴ ὑποστάντες τὰ ὁ Μελάμπους προετείνατο, ἤϊσαν δώσοντές οἱ ταῦτα. ὁ δὲ ἐνθαῦτα δὴ ἐπορέγετο, ὁρέων αὐτοὺς τετραμμένους, φὰς, ἢν μὴ καὶ τῷ ἀδελφεῷ Βίαντι μεταδῶσι τὸ τριτημόριον τῆς βασιληΐης, οὐ ποιήσειν τὰ βούλονται. οἱ δὲ Ἀργεῖοι, ἀπειληθέντες ἐς στεινὸν, καταινέουσι καὶ ταῦτα.

λε΄. Ὡς δὲ καὶ Σπαρτιῆται, ἐδέοντο γὰρ δεινῶς τοῦ Τισαμενοῦ, πάντως συνεχώρεόν οἱ. συγχωρησάντων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Σπαρτιη-

---

mercede conduceretur e Pylo ad compescendum morbum furoris mulierum suarum, poscebat pro mercede dimidium regni, recusantibus id Argivis atque digressis, quum plures e mulieribus insanirent, ita obtemperantes, quod Melampus poposcerat daturi reverterunt. Ibi ille cernens hos esse immutatos, plura optavit, negans se indulturum quæ vellent, nisi et fratri suo Bianti tertiam partem regni donassent. Argivi in arctum redacti hoc quoque annuerunt.

35. Ita Spartiatæ, quum majorem in modum Tisameno egerent, prorsus ei assenserunt: et concessu istorum Tisamenus Eleus Spartiata effectus quinque maxima certamina vaticinans

τέων, οὕτω δὴ πέντε σφι μαντευόμενος ἀγῶνας τοὺς μεγίστους Τισαμενὸς ὁ Ἠλεῖος, γενόμενος Σπαρτιήτης, συγκαταιρέει. μοῦνοι δὲ δὴ πάντων ἀνθρώπων ἐγένοντο οὗτοι Σπαρτιήτῃσι πολιῆται. οἱ δὲ πέντε ἀγῶνες, οἵδε ἐγένοντο· εἷς μὲν καὶ πρῶτος, οὗτος ὁ ἐν Πλαταιῇσι· ἐπὶ δὲ, ὁ ἐν Τεγέῃ πρὸς Τεγεήτας τε καὶ Ἀργείους γενόμενος· μετὰ δὲ, ὁ ἐν Διπαιεῦσι πρὸς Ἀρκάδας πάντας, πλὴν Μαντινέων· ἐπὶ δὲ, ὁ Μεσσηνίων ὁ πρὸς τῷ Ἰσθμῷ· ὕστατος δὲ, ὁ ἐν Τανάγρῃ πρὸς Ἀθηναίους τε καὶ Ἀργείους γενόμενος. οὗτος δὲ ὕστατος κατεργάσθη τῶν πέντε ἀγώνων.

λϛ΄. Οὗτος δὴ τότε τοῖσι Ἕλλησι ὁ Τισαμενὸς, ἀγόντων τῶν Σπαρτιητέων, ἐμαντεύετο ἐν τῇ Πλαταιΐδι. τοῖσι μέν νυν Ἕλλησι κα-

---

cum eis suscepit. Hi ex omnibus hominibus soli sunt a Spartiatis civitate donati. Quinque autem certamina hæc fuere: Unum et id primum hoc quod pugnatum est ad Platæas: alterum, quod in Tegea cum Tegeatis atque Argivis: tertium, quod in Dipæensibus cum universis Arcadibus præter Mantineos: quartum, quod cum Messeniis ad Isthmum; ultimum, quod in Tanagra cum Atheniensibus et Argivis. Hoc autem ultimum peractum fuit quinque certaminum.

36. Tisamenus igitur Spartiatarum tunc ductor vaticinatus est Græcis in agro Platæensi: et apud Græcos quidem pul-

λὰ ἐγίνετο τὰ ἱρὰ ἀμυνομένοισι· διαβᾶσι δὲ τὸν Ἀσωπὸν, καὶ μάχης ἄρχουσι, οὔ.

λζ′. Μαρδονίῳ δὲ προθυμεομένῳ μάχης ἄρχειν, οὐκ ἐπιτήδεα ἐγίνετο τὰ ἱρά· ἀμυνομένῳ δὲ καὶ τούτῳ, καλά. καὶ γὰρ οὗτος Ἑλληνικοῖσι ἱροῖσι ἐχρέετο, μάντιν ἔχων Ἡγησίστρατον, ἄνδρα Ἠλεῖόν τε καὶ τῶν Τελλιαδέων ἐόντα λογιμώτατον. τὸν δὴ πρότερον τούτων Σπαρτιῆται λαβόντες, ἔδησαν ἐπὶ θανάτῳ, ὡς πεπονθότες πολλά τε καὶ ἀνάρσια ὑπ' αὐτοῦ. ὁ δὲ, ἐν τούτῳ τῷ κακῷ ἐχόμενος, ὥστε τρέχων περὶ τῆς ψυχῆς, πρό τε τοῦ θανάτου πεισόμενος πολλά τε καὶ λυγρὰ, ἔργον ἐργάσατο μέζον λόγου. ὡς γὰρ δὴ ἐδέδετο ἐν ξύλῳ σιδηροδέτῳ, ἐσενειχθέντος κως σιδηρίου ἐκράτησε. αὐτίκα δὲ ἐμηχανᾶτο αν-

---

chre litatum est, si se defenderent: non si Asopum transgressi pugnam capesserent.

37. Mardonio autem capessendæ pugnæ avido non extitere pulchra exta, nisi et ipse sese defenderet; nam is quoque Græcis sacrificiis utebatur, haruspicem habens Hegesistratum virum Eleum, et Telliadarum præstantissimum. Hunc ante ea tempora Spartiatæ quum cepissent, in vincula conjecerant morte affecturi, ut a quo multa et intoleranda perpessi fuissent. Ille in hac calamitate positus, utpote de vita periclitans, et qui ante mortem multa ac tristia foret passurus, rem perpetravit dictu majorem: nam ut erat constrictus nervis ferro vinctis, ferro forte illato fuit potitus, et

δρειότατον ἔργον πάντων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. σταθμησάμενος γὰρ ὅκως ἐξελεύσεταί οἱ τὸ λοιπὸν τοῦ ποδὸς, ἀπέταμε τὸν ταρσὸν ἑωϋτοῦ. ταῦτα δὲ ποιήσας, ὡς φυλασσόμενος ὑπὸ φυλάκων, διορύξας τὸν τοῖχον, ἀπέδρη ἐς Τεγέην, τὰς μὲν νύκτας πορευόμενος, τὰς δὲ ἡμέρας καταδύνων ἐς ὕλην, καὶ αὐλιζόμενος οὕτω, ὥστε Λακεδαιμονίων πανδημεὶ διζημένων, τρίτη εὐφρόνη γενέσθαι ἐν Τεγέῃ· τοὺς δὲ ἐν θωύματι μεγάλῳ ἐνέχεσθαι τῆς τε τόλμης, ὁρέοντας τὸ ἡμίτομον τοῦ ποδὸς κείμενον, κἀκεῖνον οὐ δυναμένους εὑρεῖν. τότε μὲν οὕτω διαφυγὼν Λακεδαιμονίους, καταφεύγει ἐς Τεγέην, ἐοῦσαν οὐκ ἀρθμίην Λακεδαιμονίοισι τοῦτον τὸν χρόνον. ὑγιὴς δὲ γενόμενος, καὶ προσποιησάμενος ξύλινον πόδα, κατεστήκεε ἐκ

---

confestim excogitavit opus omnium, quæ nos novimus, maxime virile. Conjectans enim qua ratione reliquum pedis educeretur, præcidit sibi plantam pedis, hoc acto, quippe ab excubitoribus custoditus, subfosso muro profugit Tegeam, noctu progrediens, interdiu sylvis se abdens atque immorans ita, ut Lacedæmoniis eum passim perscrutantibus, trinoctio Tegeam pervenerit, utque admirarentur magnopere hominis audaciam, cujus dimidiatum pedem jacentem cernerent, ipsum invenire non possent. Ita Hegesistratus Lacedæmoniis elapsus, Tegeam, quæ per id tempus non erat pacata Lacedæmoniis, transfugit. Sanato vulnere et ligneo pede adscito, ex professo Lacedæ-

τῆς ἰθείης Λακεδαιμονίοισι πολέμιος. οὐ μέντοι ἔς γε τέλος οἱ συνήνεικε τὸ ἔχθος τὸ ἐς Λακεδαιμονίους συγκεκυρημένον· ἥλω γὰρ μαντευόμενος ἐν Ζακύνθῳ ὑπ᾽ αὐτῶν, καὶ ἀπέθανε.

λη΄. Ὁ μέντοι θάνατος ὁ Ἡγησιστράτου, ὕστερον ἐγένετο τῶν Πλαταϊκῶν. τότε δ᾽ ἐπὶ τῷ Ἀσωπῷ τῷ Μαρδονίῳ μεμισθωμένος οὐκ ὀλίγου, ἐθύετό τε καὶ προεθυμέετο κατά τε τὸ ἔχθος τὸ Λακεδαιμονίων, καὶ κατὰ τὸ κέρδος. ὡς δὲ οὐκ ἐκαλλιέρεε ὥστε μάχεσθαι, οὔτε αὐτοῖσι Πέρσῃσι, οὔτε τοῖσι μετ᾽ ἐκείνων ἐοῦσι Ἑλλήνων· εἶχον γὰρ καὶ οὗτοι ἐπ᾽ ἑωϋτῶν μάντιν Ἱππόμαχον, Λευκάδιον ἄνδρα· ἐπιῤῥεόντων δὲ τῶν Ἑλλήνων· καὶ γινομένων πλεύνων, Τιμηγενίδης ὁ Ἕρπυος, ἀνὴρ Θη-

---

moniis hostis extitit. Sed non ad postremum ei protractum in Lacedæmonios odium profuit. nam in Zacyntho quum vaticinaretur, ab his captus atque interemptus est.

38. Verum hic Hegesistrati interitus posterior rebus Platæensibus fuit. Tunc autem is a Mardonio non exigua summa conductus, cupide sacrificabat, cum in Lacedæmonios odio, tum lucri gratia. Quum igitur exta non essent pulchra ad pugnam committendam neque ipsis Persis, neque Græcis, qui cum illis erant, habebant enim et Græci illi seorsum suum haruspicem quendam Leucadium Hippomachum, quumque adfluerent Græci, et eorum numerus cresceret, suasit Mardanio Time-

βαῖος, συνεβούλευσε Μαρδονίῳ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Κιθαιρῶνος φυλάξαι· λέγων ὡς ἐπιῤῥέουσι οἱ Ἕλληνες αἰεὶ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην, καὶ ὡς ἀπολάμψοιτο συχνούς.

λθ΄. Ἡμέραι δέ σφι ἀντικατημένοισι ἤδη ἐγεγόνεσαν ὀκτὼ, ὅτε ταῦτα ἐκεῖνος συνεβούλευε Μαρδονίῳ. ὁ δὲ, μαθὼν τὴν παραίνεσιν εὖ ἔχουσαν, ὡς εὐφρόνη ἐγένετο, πέμπει τὴν ἵππον ἐς τὰς ἐκβολὰς τὰς Κιθαιρωνίδας, αἳ ἐπὶ Πλαταιέων φέρουσι· τὰς Βοιωτοὶ μὲν τρεῖς κεφαλὰς καλέουσι, Ἀθηναῖοι δὲ, δρυὸς κεφαλάς. πεμφθέντες δὲ οἱ ἱππόται, οὐ μάτην ἀπίκοντο· ἐσβάλλοντα γὰρ ἐς τὸ πεδίον, λαμβάνουσι ὑποζύγιά τε πεντακόσια, σιτία ἄγοντα ἀπὸ Πελοποννήσου ἐς τὸ στρατόπεδον, καὶ ἀνθρώπους, οἳ εἵποντο τοῖσι ζεύ-

---

genides Herpyis filius vir Thebanus, ut exitus Cithæronis custodiret, quod diceret assidue indies adfluere Græcos, ac fore, ut multos interciperet.

39. Jam autem dies octo abierant positis e regione castris, quum iste Mardonio hoc consilium dedit. Mardonius, admoneri se prope intelligens, primis tenebris equitatum mittit ad egressus Cithæronis, qui Platæas ferunt: quæ Bœoti Tria capita, Athenienses Capita quercus appellant. Equites missi non frustra pervenere, nacti enim ingredientia campum quingenta jumenta, quæ commeatum e Peloponneso ad exercitum subvehebant, cum hominibus, qui sequebantur vehicula, capiunt. Persæ hanc prædam nacti, immisericorditer trucidant, neque jumento ulli neque

γεσι. ἑλόντες δὲ ταύτην τὴν ἄγρην οἱ Πέρσαι, ἀφειδέως ἐφόνευον, οὐ φειδόμενοι οὔτε ὑποζυγίου οὐδενὸς, οὔτε ἀνθρώπου. ὡς δὲ ἅδην εἶχον κτείνοντες, τὰ λοιπὰ αὐτέων ἤλαυνον περιβαλλόμενοι παρά τε Μαρδόνιον καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον.

μ΄. Μετὰ δὲ τοῦτο τὸ ἔργον, ἑτέρας δύο ἡμέρας διέτριψαν, οὐδέτεροι βουλόμενοι μάχης ἄρξαι. μέχρι μὲν γὰρ τοῦ Ἀσωποῦ ἐπήϊσαν οἱ βάρβαροι, πειρώμενοι τῶν Ἑλλήνων, διέβαινον δὲ οὐδέτεροι. ἡ μέντοι ἵππος ἡ Μαρδονίου αἰεὶ προσέκειτό τε καὶ ἐλύπεε τοὺς Ἕλληνας. οἱ γὰρ Θηβαῖοι, ἅτε μηδίζοντες μεγάλως, προθύμως ἔφερον τὸν πόλεμον, καὶ αἰεὶ κατηγέοντο μέχρι μάχης. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου παραδεκόμενοι Πέρσαι τε καὶ Μῆδοι, μάλα ἔσκον οἳ ἀπεδείκνυντο ἀρετάς.

---

homini parcentes. In quibus occidendis posteaquam satis sunt grassati, cum ceteris quæ corripuerant, ad Mardonium sunt et ad exercitum reversi.

40. Post hanc rem gestam biduum absumptum est, neutris pugnam lacessere volentibus; nam etsi Asopo tenus barbari processerant irritandi Græcos gratia, neutri tamen sibi transeundum statuebant; equitatus modo Mardonii progrediebatur, et Græcos infestabat: quia Thebani, utpote in amorem Medorum vehementer propensi, ferebant alacriter bellum, et assidue provehebantur usque ad prœlium: deinde excipientes Persæ ac Medi, præcipue præclara facinora edebant.

μα΄. Μέχρι μέν νυν τῶν δέκα ἡμερέων οὐδὲν ἐπὶ πλεῦν ἐγίνετο τουτέων. ὡς δὲ ἑνδεκάτη ἐγεγόνεε ἡμέρη ἀντικατημένοισι ἐν Πλαταιῆσι, οἵ τε δὴ Ἕλληνες πολλῷ πλεῦνες ἐγεγόνεσαν, καὶ Μαρδόνιος περιημέκτεε τῇ ἕδρῃ, ἐνθαῦτα ἐς λόγους ἦλθον Μαρδόνιός τε ὁ Γωβρύεω καὶ Ἀρτάβαζος ὁ Φαρνάκεος, ὃς ἐν ὀλίγοισι Περσέων ἦν ἀνὴρ δόκιμος παρὰ Ξέρξῃ. βουλευομένων δὲ αἵδε ἔσαν αἱ γνῶμαι. ἡ μὲν Ἀρταβάζου, ὡς χρεὼν εἴη ἀναζεύξαντας τὴν ταχίστην πάντα τὸν στρατὸν, ἰέναι ἐς τὸ τεῖχος τὸ Θηβαίων, ἔνθα σῖτόν τέ σφι ἐσενηνεῖχθαι πολλὸν, καὶ χόρτον τοῖσι ὑποζυγίοισι· κατ' ἡσυχίην τε ἱζομένους διαπρήσσεσθαι ποιεῦντας τάδε. ἔχειν γὰρ χρυσὸν πολλὸν μὲν ἐπίσημον, πολλὸν δὲ καὶ ἄσημον, πολλὸν δὲ

---

41. His amplius ad decem usque dies nihil est actum, at ubi undecimus dies exstitit considentibus ex adverso copiis ad Platæas, et Græcis longe plures accesserant, quum etiam Mardonius stativa illa gravaretur, ibi venere in colloquium Mardonius Gobryæ et Artabazus Pharnacis filius, vir apud Xerxem inter paucos Persarum probatus, quorum consultantium hæ fuere sententiæ: Artabazi quidem, expedire motis quamprimum castris ire ad mœnia Thebana, quo multum rei frumentariæ ipsis multumque pabuli jumentis comparavissent; atque ibi considentes tranquille rem conficerent ita agendo. Quippe quum multum auri tum signati, tum non signati haberent, mul-

καὶ ἄργυρόν τε καὶ ἐκπώματα· τουτέων φειδομένους μηδενὸς, διαπέμπειν ἐς τοὺς Ἕλληνας, Ἑλλήνων δὲ μάλιστα ἐς τοὺς προεστεῶτας ἐν τῇσι πόλισι· καὶ ταχέως σφέας παραδώσειν τὴν ἐλευθερίην, μηδὲ ἀνακινδυνεύειν συμβάλλοντας. τούτου μὲν ἡ αὐτὴ ἐγένετο καὶ Θηβαίων γνώμη, ὡς προειδότος πλεῦν τι καὶ τούτου. Μαρδονίου δὲ, ἰσχυροτέρη τε καὶ ἀγνωμονεστέρη, καὶ οὐδαμῶς συγγινωσκομένη. δοκέειν τε γὰρ πολλῷ κρέσσονα εἶναι τὴν σφετέρην στρατιὴν τῆς Ἑλληνικῆς, συμβάλλειν τε τὴν ταχίστην, μηδὲ περιορᾷν συλλεγομένους ἔτι πλεῦνας τῶν συλλελεγμένων· τά τε σφάγια τὰ Ἡγησιστράτου ἐᾷν χαίρειν, μηδὲ βιάζεσθαι, ἀλλὰ νόμῳ τῷ Περσέων χρεομένους συμβάλλειν.

---

tum etiam argenti ac poculorum, ne parcerent illis, sed ea ad Græcos mitterent, eos præcipue, qui civitatibus præsiderent, fore enim, ut illi suam celeriter traderent libertatem: neque rursus pugnandi adire discrimen. Eadem autem Thebanorum quæ istius sententia erat, tanquam aliquid plus isto prospiciente. Mardonii autem sententia ferocior pertinaciorque, et nullo modo cedens: quippe opinantis multo meliorem suum esse quam Græcorum exercitum, et primo quoque tempore confligere, quam committere ut plures quam coacti erant cogerentur: Hegesistrati vero auspicia valere sinere, nec eis vim afferre: quinimo Persarum more servato confligere.

μβ΄. Τούτου δὲ οὕτω δικαιεῦντος, ἀντέλεγε οὐδεὶς, ὥστε ἐκράτεε τῇ γνώμῃ· τὸ γὰρ κράτος εἶχε τῆς στρατιῆς οὗτος ἐκ βασιλῆος, ἀλλ' οὐκ Ἀρτάβαζος. μεταπεμψάμενος ὦν τοὺς ταξιάρχους τῶν τελέων, καὶ τῶν μετ' ἑωϋτοῦ ἐόντων Ἑλλήνων τοὺς στρατηγοὺς, εἰρώτα εἴτι εἰδοῖεν λόγιον περὶ Περσέων, ὡς διαφθαρέονται ἐν τῇ Ἑλλάδι. σιγώντων δὲ τῶν ἐπικλήτων, τῶν μὲν οὐκ εἰδότων τοὺς χρησμοὺς, τῶν δὲ, εἰδότων μὲν, ἐν ἀδείῃ δὲ οὐ ποιευμένων τὸ λέγειν, αὐτὸς Μαρδόνιος ἔλεγε, "Ἐπεὶ τοίνυν ὑμεῖς ἢ ἴστε οὐδὲν, ἢ οὐ τολμᾶτε λέγειν, ἀλλ' ἐγὼ ἐρέω ὡς εὖ ἐπιστάμενος. ἔστι λόγιον ὡς χρεών ἐστι Πέρσας ἀπικομένους ἐς τὴν Ἑλλάδα, διαρπάσαι τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Δελφοῖσι, μετὰ δὲ τὴν διαρ-

---

42. Mardonio ita opus facto esse censenti nemo contradicebat: qui, ubi sententia sua vicit sicut penes eum erat summa imperii, non penes Artabazum, accitis cohortium præfectis et qui secum erant ducibus Græcorum, eos percontabatur, num aliquod oraculum scirent de Persis tanquam perituris in Græcia. Silentibus illis, quos advocaverat, partim quod ignorarent oracula, partim quod haud tutum putarent proferre, quod scirent, inquit ipse Mardonius, Quoniam vos aut nihil nostis, aut promere non audetis, ego rem proferam, utpote bene cognitam habens. Est oraculum, Persis fatale esse, ut in Græciam profecti diripiant templum quod Delphis est, utque direpto templo omnes inte-

" παγῆν ἀπολέσθαι πάντας. ἡμεῖς τοίνυν, " αὐτὸ τοῦτο ἐπιστάμενοι, οὔτε ἴμεν ἐπὶ τὸ " ἱρὸν τοῦτο, οὔτε ἐπιχειρήσομεν διαρπάζειν· " ταύτης τε εἵνεκα τῆς αἰτίης οὐκ ἀπολεό- " μεθα. ὥστε ὑμέων ὅσοι τυγχάνουσι εὔνοοι " ἐόντες Πέρσῃσι, ἥδεσθε τοῦδε εἵνεκα, ὡς " περιεσομένους ἡμέας Ἑλλήνων." ταῦτά σφι εἴπας, δεύτερα ἐσήμαινε παραρτέεσθαί τε πάντα, καὶ εὐκρινέα ποιέεσθαι, ὡς ἅμα ἡμέρῃ τῇ ἐπιούσῃ συμβολῆς ἐσομένης.

μγʹ. Τοῦτον δ' ἔγωγε τὸν χρησμὸν τὸν Μαρδόνιος εἶπε ἐς Πέρσας ἔχειν, ἐς Ἰλλυριούς τε καὶ τὸν Ἐγχέλεων στρατὸν οἶδα πεποιημένον, ἀλλ' οὐκ ἐς Πέρσας. ἀλλὰ τάδε μὲν Βάκιδι ἐστι ἐς ταύτην τὴν μάχην πεποιημένα,

---

reant. Quocirca, quum hoc sciamus, neque adibimus, templum istud, neque diripere conabimur, ob hanc caussam interitum devitaturi, quo nomine quicunque vestrum bene Persis volunt, voluptatem capiant, tanquam nobis Græcos superaturis. Hæc loquutus, secundo loco signum dedit, ut omnia appararent, et bene disposita haberent, veluti sub lucis exortu prœlio futuro.

43. Oraculum autem, quod ad Persas aiebat spectare Mardonius, id ego scio non Persis redditum esse, sed Illyriis et Encheleum copiis. Ab Bacide autem de hoc prœlio ista edita sunt,

Τὴν δ' ἐπὶ Θερμώδοντι καὶ Ἀσωπῷ λεχεποίῃ
Ἑλλήνων σύνοδον, καὶ βαρβαρόφωνον ἰΰγὴν,
Τῇ πολλοὶ πεσέονται ὑπὲρ λάχεσίν τε μόρον τε
Τοξοφόρων Μήδων, ὅταν αἴσιμον ἦμαρ ἐπέλθῃ.

ταῦτα μὲν καὶ παραπλήσια τούτοισι ἄλλα Μουσαίῳ ἔχοντα οἶδα ἐς Πέρσας. ὁ δὲ Θερμώδων ποταμὸς ῥέει μεταξὺ Ταναγρῆς τε καὶ Γλίσαντος.

μδ΄. Μετὰ δὲ τὴν ἐπειρώτησιν τῶν χρησμῶν καὶ παραίνεσιν τὴν ἐκ Μαρδονίου, νύξ τε ἐγίνετο, καὶ ἐς φυλακὰς ἐτάσσοντο. ὡς δὲ πρόσω τῆς νυκτὸς προελήλατο, καὶ ἡσυχίη ἐδόκεε εἶναι ἀνὰ τὰ στρατόπεδα, καὶ μάλιστα οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐν ὕπνῳ, τηνικαῦτα προσελάσας ἵππῳ πρὸς τὰς φυλακὰς τὰς Ἀθηναίων Ἀλέξανδρος ὁ Ἀμύντεω, στρατη-

---

Gramineis ripis Asopi ac Thermodontis
Barbaricæ Graiis acies clamore coibunt.
Hic multi occumbent defuncti munere vitæ,
Quando sagittiferis aderit lux ultima Medis.

Hæc ego atque alia his similia e Musæo novi ad Persas spectavisse. Fluvius autem Thermodon Tanagram ac Glisantem interfluit.

44. Postquam Mardonius de oraculis interrogavit, exhortatusque suos est, veniente nocte excubiæ dispositæ fuere. Ejus noctis quum multum processisset, conticiniumque in exercitu esset et tempus maxime concubium, tunc Alexander Amyntæ filius, dux et idem rex Macedonum, ad excubias Atheniensium

γός τε ἐὼν καὶ βασιλεὺς Μακεδόνων, ἐδίζητο τοῖσι στρατηγοῖσι ἐς λόγους ἐλθεῖν. τῶν δὲ φυλάκων οἱ μὲν πλεῦνες παρέμενον, οἱ δ' ἔθεον ἐπὶ τοὺς στρατηγούς· ἐλθόντες δὲ ἔλεγον ὡς ἄνθρωπος ἥκει ἐπ' ἵππου ἐκ τοῦ στρατοπέδου τοῦ Μήδων, ὃς ἄλλο μὲν οὐδὲν παραγυμνοῖ ἔπος, στρατηγοὺς δὲ ὀνομάζων, ἐθέλειν φησὶ ἐς λόγους ἐλθεῖν.

με΄. Οἱ δὲ ἐπεὶ ταῦτα ἤκουσαν, αὐτίκα ἕποντο ἐς τὰς φυλακάς. ἀπικομένοισι δὲ ἔλεγε Ἀλέξανδρος τάδε, "Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πα-
" ραθήκην ὑμῖν τὰ ἔπεα τάδε τίθεμαι, ἀπόρ-
" ρητα ποιεύμενος πρὸς μηδένα λέγειν ὑμέας
" ἄλλον ἢ Παυσανίην, μή με καὶ διαφθεί-
" ρητε· οὐ γὰρ ἂν ἔλεγον, εἰ μὴ μεγάλως
" ἐκηδόμην συναπάσης τῆς Ἑλλάδος. αὐτός

---

adequitavit, efflagitavitque, ut cum ducibus colloqueretur. Id audientes excubitores, plerique quidem remanserunt, nonnulli ad duces concurrerunt: quibus aditis inquiunt, quendam equo advehere e castris Medorum: qui nihil aliud proloqueretur, nisi nominatim appellans duces, velle se in colloquium illorum venire.

45. Duces, hoc audito, confestim ad locum excubiarum sequuti sunt: quos Alexander ubi venere, his verbis alloquutus est, Viri Athenienses, hæc ego vobis verba pro deposito trado arcana, ne cui efferatis nisi Pausaniæ: ne ob id me perditum eatis. Quæ haudquaquam dicerem, nisi de universa Græcia sollicitus essem: quippe qui ve-

“ τε γὰρ Ἕλλην γένος εἰμὶ τὠρχαῖον, καὶ
“ ἀντ' ἐλευθέρης δεδουλωμένην οὐκ ἂν ἐθέλοι-
“ μι ὁρᾷν τὴν Ἑλλάδα. λέγω δὲ ὦν ὅτι
“ Μαρδονίῳ τε καὶ τῇ στρατιῇ τὰ σφάγια
“ οὐ δύναται καταθύμια γενέσθαι· πάλαι
“ γὰρ ἂν ἐμάχεσθε· νῦν δέ οἱ δέδοκται,
“ τὰ μὲν σφάγια ἐᾷν χαίρειν, ἅμα ἡμέρῃ
“ δὲ διαφαυσκούσῃ συμβολὴν ποιέεσθαι. κα-
“ ταῤῥώδηκε γὰρ μὴ πλεῦνες συλλεχθῆτε,
“ ὡς ἐγὼ εἰκάζω. πρὸς ταῦτα ἑτοιμάζεσθε.
“ ἢν δὲ ἄρα ὑπερβάληται τὴν συμβολὴν
“ Μαρδόνιος, καὶ μὴ ποιῆται, λιπαρέετε μέ-
“ νοντες. ὀλίγων γάρ σφι ἡμερέων λείπεται
“ σιτία. ἢν δὲ ὑμῖν ὁ πόλεμος ὅδε κατὰ νόον
“ τελευτήσῃ, μνησθῆναί τινα χρὴ καὶ ἐμεῦ
“ ἐλευθερώσιος πέρι, ὃς Ἑλλήνων εἵνεκα οὕ-
“ τω ἔργον παράβολον ἔργασμαι ὑπὸ προθυ-

---

tusta origine Græcus sum, nec vellem videre Græciam pro libera servam. Itaque vos certiores facio, Mardonium atque exercitum litare non posse; alioqui olim jam confligeretis. Is nunc sacrificia valere sinere constituit, et ubi primum illuxerit, vobiscum confligere: extimescens admodum, quantum ego conjicio, ne plures ad copias vestras accedant. Ad hæc vos parati estote. Quod si differet Mardonius, nec committet certamen, vos perseverate hic manere: ad paucos enim dies eis suppeditat commeatus. Quod si hoc bellum vobis ex sententia finietur, decebit etiam aliquem recordari meæ liberationis, qui

" μης, ἐθέλων ὑμῖν δηλῶσαι τὴν διάνοιαν
" τὴν Μαρδονίου, ἵνα μὴ ἐπιπέσωσι ὑμῖν
" ἐξαίφνης οἱ βάρβαροι μὴ προσδεκομένοισί
" κω. εἰμὶ δὲ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών." ὁ
μὲν, ταῦτα εἴπας, ἀπήλαυνε ὀπίσω ἐς τὸ
στρατόπεδον καὶ τὴν ἑωϋτοῦ τάξιν.

μϛʹ. Οἱ δὲ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων, ἐλθόντες ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας, ἔλεγον Παυσανίῃ τάπερ ἤκουσαν Ἀλεξάνδρου. ὁ δὲ, τούτῳ τῷ λόγῳ καταῤῥωδήσας τοὺς Πέρσας, ἔλεγε τάδε, " Ἐπεὶ τοίνυν ἐς ἠῶ ἡ συμβολὴ γίνε-
" ται, ὑμέας μὲν χρεών ἐστι τοὺς Ἀθηναί-
" ους στῆναι κατὰ τοὺς Πέρσας· ἡμέας δὲ
" κατὰ τοὺς Βοιωτούς τε καὶ τοὺς κατ'
" ὑμέας τεταγμένους Ἑλλήνων, τῶνδε εἵνεκεν·
" ὑμεῖς ἐπίστασθε τοὺς Μήδους καὶ τὴν μά-

Græcorum caussa rem adeo periculosam, libenter tamen feci, ut ad vos consilium Mardonii deferrem; ne barbari ex improviso vos non exspectantes adorirentur. Ego autem sum Alexander Macedo. Hæc loquutus Alexander, ad exercitum se recepit, ad suamque stationem.

46. Duces Atheniensium ad cornu dextrum profecti, quæ ab Alexandro audierant, Pausaniæ retulere. Hoc sermone Pausanias in metum Persarum adductus, Quoniam igitur, inquit, sub auroram prœlium fiet, necesse est vos Athenienses stare in acie adversus Persas; nos autem contra Bœotos et vobis oppositos Græcos, ideo quod Medos cognoscitis et pugnam eorum, ut qui in Marathone

" χην αὐτέων, ἐν Μαραθῶνι μαχεσάμενοι.
" ἡμεῖς δὲ ἄπειροί τε εἰμὲν καὶ ἀδαέες του-
" τέων τῶν ἀνδρῶν· Σπαρτιητέων γὰρ οὐδεὶς
" πεπείρηται Μήδων. ἡμεῖς δὲ Βοιωτῶν καὶ
" Θεσσαλῶν ἔμπειροι εἰμέν. ἀλλ' ἀναλα-
" βόντας τὰ ὅπλα χρεὼν ἐστι ἰέναι ὑμέας
" μὲν ἐς τόδε τὸ κέρας, ἡμέας δὲ ἐς τὸ εὐώ-
" νυμον." πρὸς δὲ ταῦτα εἶπαν οἱ Ἀθηναῖοι
τάδε, " Καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν πάλαι ἀπ' ἀρ-
" χῆς, ἐπεί τε εἴδομεν κατ' ὑμέας τασσομέ-
" νους τοὺς Πέρσας, ἐν νόῳ ἐγένετο εἶπαι
" ταῦτα τάπερ ὑμεῖς φθάντες προφέρετε·
" ἀλλὰ ἀῤῥωδέομεν μὴ ὑμῖν οὐκ ἡδέες γέ-
" νωνται οἱ λόγοι. ἐπεὶ δ' ὦν αὐτοὶ ἐμνή-
" σθητε, καὶ ἡδομένοισι ἡμῖν οἱ λόγοι γεγό-
" νασι, καὶ ἑτοῖμοι εἰμὲν ποιέειν ταῦτα."

---

pugnaveritis: nos vero eorum, sumus inexperti atque ignari; nemo enim Spartiata fecit periculum Medorum, sed Bœotos et Thessalos sumus experti. Itaque opus est sumptis armis vos in hoc, nos in sinistrum cornu transire. Ad hæc ita responderunt Athenienses, Nobis quoque olim jam inde ab initio, posteaquam aspeximus Persas adversus vos esse collocatos, fuit in animo istud dicere quod vos dicere occupastis: sed verebamur, ne non grata esset vobis oratio, nunc quandoquidem ipsi fecistis hujus rei mentionem, et nobis jucunda oratio est, etiam parati sumus istud exequi.

μζ'. Ὡς δ' ἤρεσκε ἀμφοτέροισι ταῦτα, ἠώς τε διέφαινε, καὶ διαλλάσσοντο τὰς τάξις. γνόντες δὲ οἱ Βοιωτοὶ τὸ ποιεύμενον, ἐξαγορεύουσι Μαρδονίῳ. ὁ δ' ἐπεί τε ἤκουσε, αὐτίκα μετιστάναι καὶ αὐτὸς ἐπειρᾶτο, παράγων τοὺς Πέρσας κατὰ τοὺς Λακεδαιμονίους. ὡς δὲ ἔμαθε τοῦτο τοιοῦτο γενόμενον ὁ Παυσανίης, γνοὺς ὅτι οὐ λανθάνει, ὀπίσω ἦγε τοὺς Σπαρτιήτας ἐπὶ τὸ δέξιον κέρας· ὡς δ' αὔτως καὶ ὁ Μαρδόνιος ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου.

μη'. Ἐπεὶ δὲ κατέστησαν ἐς τὰς ἀρχαίας τάξις, πέμψας ὁ Μαρδόνιος κήρυκα ἐς τοὺς Σπαρτιήτας, ἔλεγε τάδε, "Ὦ Λακεδαι-"μόνιοι, ὑμεῖς δὴ λέγεσθε εἶναι ἄνδρες ἄρι-"στοι ὑπὸ τῶν τῆδε ἀνθρώπων, ἐκπαγλεομέ-"νων ὡς οὔτε φεύγετε ἐκ πολέμου, οὔτε τά-

---

47. Ubi hoc utrisque placitum est, simul aurora illuxit, simul loca permutaverunt; rem vero advertentes Bœoti, ad Mardonium detulerunt. Ea audita Mardonius extemplo et ipse conatus est Persas contra Lacedæmonios abducere. Pausanias autem hoc fieri intelligens, nec latere factum suum, rursus in dextrum cornu Spartiatas reducit similiter etiam Mardonius suos in sinistrum.

48. Postquam acies pristino in loco stetere, idem misso caduceatore ad Spartiatas ita inquit, Lacadæmonii, vos vero ab his gentibus mire celebramini esse præstantissimi, qui neque e bello fugiatis, neque ordines deseratis, sed perstantes aut interficiatis hostes, aut ipsi occum-

" ξιν ἐκλείπετε· μένοντές τε ἢ ἀπόλλυτε
" τοὺς ἐναντίους, ἢ αὐτοὶ ἀπόλλυσθε. τῶν δ'
" ἄρ' ἦν οὐδὲν ἀληθές. πρὶν γὰρ ἢ συμμῖξαι
" ἡμέας, ἐς χειρῶν τε νόμον ἀπικέσθαι, καὶ
" δὴ φεύγοντας καὶ τάξιν ἐκλείποντας ὑμέας
" εἴδομεν, ἐν Ἀθηναίοισί τε τὴν πρόπειραν
" ποιευμένους, αὐτούς τε ἀντία δούλων τῶν
" ἡμετέρων τασσομένους. ταῦτα οὐδαμῶς ἀν-
" δρῶν ἀγαθῶν ἔργα· ἀλλὰ πλεῖστον δὴ ἐν
" ὑμῖν ἐψεύσθημεν. προσδεκόμενοι γὰρ κατὰ
" κλέος, ὡς δὴ πέμψετε ἐς ἡμέας κήρυκα
" προκαλεύμενοι, καὶ βουλόμενοι μούνοισι
" Πέρσῃσι μάχεσθαι, ἄρτιοι ἐόντες ποιέειν
" ταῦτα, οὐδὲν τοιοῦτο λέγοντας ὑμέας εὕρο-
" μεν, ἀλλὰ πτώσσοντας μᾶλλον. νῦν ὦν
" ἐπειδὴ οὐκ ὑμεῖς ἤρξατε τούτου τοῦ λόγου,
" ἀλλ' ἡμεῖς ἄρχομεν· τί δὴ οὐ πρὸ μὲν τῶν

---

batis. Horum nihil admodum veri est, quippe antequam congressi essemus et manus consererentur, vos cernimus fugientes, locumque deserentes, et delegato Atheniensibus experiendi principio, consistentes ex adverso nostrorum servorum: quod neutiquam est factum præstantium virorum. Ex quo plurimum de vobis nos fefellit opinio, quos expectabamus pro gloria missuros caduceatorem ad nos, quo provocaretis, quod cum solis Persis pugnare velletis, nos id facere parati nihil tale invenimus vos dicere, sed potius esse perterritos. Nunc igitur quoniam vos non incepistis hoc dicere, sed nos incipimus, quidni

" Ἑλλήνων ὑμεῖς, ἐπεί τε δεδόξωσθε εἶναι
" ἄριστοι, πρὸ δὲ τῶν βαρβάρων ἡμεῖς, ἴσοι
" πρὸς ἴσους ἀριθμὸν μαχεσόμεθα; καὶ ἢν
" μὲν δοκέῃ καὶ τοὺς ἄλλους μάχεσθαι,
" οἵδ᾽ ὦν μετέπειτα μαχέσθων ὕστεροι· εἰ δὲ
" καὶ μὴ δοκέοι, ἀλλ᾽ ἡμέας μούνους ἀπο-
" χρᾶν, ἡμεῖς δὲ διαμαχεσόμεθα. ὁκότεροι
" δ᾽ ἂν ἡμέων νικήσωσι, τούτους τῷ ἅπαντι
" στρατοπέδῳ νικᾶν."

μθ΄. Ὁ μὲν, ταῦτα εἴπας τε, καὶ ἐπισχὼν χρόνον, ὥς οἱ οὐδεὶς οὐδὲν ὑπεκρίνατο, ἀπαλλάσσετο ὀπίσω. ἀπελθὼν δὲ ἐσήμαινε Μαρδονίῳ τὰ καταλαβόντα. ὁ δὲ, περιχαρὴς γενόμενος, καὶ ἐπαρθεὶς ψυχρῇ νίκῃ, ἐπῆκε τὴν ἵππον ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας. ὡς δὲ ἐπήλασαν οἱ ἱππόται, ἐσίνοντο πᾶσαν τὴν στρατιὴν τὴν Ἑλληνικὴν, ἐσακοντίζοντές τε καὶ τοξεύοντες,

---

vos pro Græcis quia præstantissimi esse existimamini, et nos pro barbaris, dimicemus totidem utrique numero? et, si videatur ut ceteri quoque itidem, et illi postmodum pugnent: sin hoc non videatur, sed satis esse nos solos, nos sane decernimus, et utri e nobis vicerint, ii totum exercitum vicisse censeantur.

49. Hæc fatus caduceator, quum aliquamdiu expectasset, nemine quippiam respondente, retro abiit, et rem Mardonio retulit. Ille majorem in modum lætatus, et frigida victoria elatus, equitatum in Græcos immisit. Equites illuc invecti, omnem Græcum exercitum pervexabant, jaculis sagittisque infe-

ὥστε ἱπποτοξόται τε ἐόντες, καὶ προσφέρεσθαι ἄποροι. τήν τε κρήνην τὴν Γαργαφίην, ἀπ' ἧς ὑδρεύετο πᾶν τὸ στράτευμα τὸ Ἑλληνικὸν, συνετάραξαν καὶ συνέχωσαν. ἔσαν μὲν ὦν κατὰ τὴν κρήνην Λακεδαιμόνιοι μοῦνοι τεταγμένοι· τοῖσι δὲ ἄλλοισι Ἕλλησι ἡ μὲν κρήνη πρόσω ἐγένετο, ὡς ἕκαστοι ἔτυχον τεταγμένοι, ὁ δὲ Ἀσωπὸς, ἀγχοῦ. ἐρυκόμενοι δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ, οὕτω δὴ ἐπὶ τὴν κρήνην ἐφοίτεον· ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ γάρ σφι οὐκ ἐξῆν ὕδωρ φορέεσθαι, ὑπό τε τῶν ἱππέων καὶ τοξευμάτων.

ν'. Τούτου δὲ τοιούτου γινομένου, οἱ τῶν Ἑλλήνων στρατηγοὶ, ἅτε τοῦ τε ὕδατος στερηθείσης τῆς στρατιῆς, καὶ ὑπὸ τῆς ἵππου ταρασσομένης, συνελέχθησαν περὶ αὐτέων τε τουτέων καὶ ἄλλων, ἐλθόντες παρὰ Παυσα-

---

sentes; quippe equites sagittarii, et accessu ad cominus pugnandum difficiles. Itaque fontem Gargaphien, unde cunctus Græcorum aquabatur exercitus, conturbarunt obstruxeruntque. Eum juxta fontem soli Lacedæmonii ordinati erant; ceteri Græci, ut quique locum nacti erant, procul aberant, Asopus autem in propinquo: sed aquari ex eo ab equitibus missilibusque prohibiti, ita ad fontem pergebant.

50. Hæc quum talia forent, duces Græcorum, quippe aqua exercitu carente, et perturbato ab equitatu, tum his, tum aliis de caussis frequentes ad Pausaniam in dextrum cornu veniunt.

νίην ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας. ἄλλα γὰρ, τουτέων τοιούτων ἐόντων, μᾶλλόν σφεας ἐλύπεε. οὔτε γὰρ σιτία εἶχον ἔτι, οἵ τέ σφεων ὀπέωνες, ἀποπεμφθέντες ἐς Πελοπόννησον ὡς ἐπισιτιεύμενοι, ἀποκεκλέατο ὑπὸ τῆς ἵππου, οὐ δυνάμενοι ἀπικέσθαι ἐς τὸ στρατόπεδον.

να΄. Βουλευομένοισι δὲ τοῖσι στρατηγοῖσι ἔδοξε, ἢν ὑπερβάλωνται κείνην τὴν ἡμέρην οἱ Πέρσαι συμβολὴν ποιεύμενοι, ἐς τὴν νῆσον ἰέναι. ἡ δέ ἐστι ἀπὸ τοῦ Ἀσωποῦ καὶ τῆς κρήνης τῆς Γαργαφίης, ἐπ' ᾗ ἐστρατοπεδεύοντο τότε, δέκα σταδίους ἀπέχουσα, πρὸ τῆς Πλαταιέων πόλιος. νῆσος δὲ οὕτω ἂν εἴη ἐν ἠπείρῳ· σχιζόμενος ὁ ποταμὸς, ἄνωθεν ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος ῥέει κάτω ἐς τὸ πεδίον, διέχων ἀπ' ἀλλήλων τα ῥέεθρα ὅσονπερ τρία στάδια·

Qui, etsi talis esset rerum status, tamen magis angebatur, quod jam re frumentaria deficiebantur, et illorum servi in Peloponnesum missi frumentatum, intercluderentur ab equitatu, quominus ad castra reverterentur.

51. De hoc autem deliberantibus ducibus visum est, si Persæ eo die supersederent committere prœlium, esse eundum in insulam, quæ ab Asopo et a fonte Gargaphia, ubi tunc castra habebant, decem stadiis aberat, ante oppidum Platæense; ita ut insula sit in continente, hunc in modum: fluvius superne e Cithærone delabens in campum, divortia facit: intercapedine trium ferme stadiorum sua fluenta separans, et post commiscet in unum. Nomen est Oëroë;

καὶ ἔπειτα συμμίσγει ἐς τωὐτό· οὔνομα δέ οἱ Ὠερόη. θυγατέρα δὲ ταύτην λέγουσι εἶναι Ἀσωποῦ οἱ ἐπιχώριοι. ἐς τοῦτον δὴ τὸν χῶρον ἐβουλεύσαντο μεταναστῆναι, ἵνα καὶ ὕδατι ἔχωσι χρέεσθαι ἀφθόνῳ, καὶ οἱ ἱππέες σφέας μὴ σινοίατο, ὥσπερ κατιθὺ ἐόντων. μετακινέεσθαί τε ἐδόκεε τότε, ἐπεὰν τῆς νυκτὸς ᾖ δευτέρη φυλακή, ὡς ἂν μὴ ἰδοίατο οἱ Πέρσαι ἐξορμεομένους, καί σφεας ἑπόμενοι ταράσσοιεν οἱ ἱππόται. ἀπικομένων δὲ ἐς τὸν χῶρον τοῦτον, τὸν δὴ ἡ Ἀσωπὶς Ὠερόη περισχίζεται, ῥέουσα ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος, ὑπὸ τὴν νύκτα ταύτην ἐδόκεε τοὺς ἡμίσεας ἀποστέλλειν τοῦ στρατοπέδου πρὸς τὸν Κιθαιρῶνα, ὡς ἀναλάβοιεν τοὺς ὀπέωνας ἐπὶ τὰ σιτία οἰχομένους· ἔσαν γὰρ ἐν τῷ Κιθαιρῶνι ἀπολελαμένοι.

---

quam Asopi filiam esse indigenæ aiunt. In hunc locum Græci transire decreverunt, ut et affatim aquæ ad usum haberent, neque ab equitatu, sicuti quum ex adverso erant, infestarentur. Et decreverant transire secunda noctis vigilia, ne ipsos proficiscentes conspicati Persæ, insequente equitatu in tumultum venirent: quinetiam quum ad eum locum ventum esset, ubi Asopi filia Oëroë divortio aquarum e Cithærone cingitur, mitterent sub noctem istam dimidium copiarum in Cithæronem ad recipienda servitia quæ frumentatum concesserant, erant enim illa in Cithærone interclusa.

νβ΄. Ταῦτα βουλευσάμενοι, κείνην μὲν τὴν ἡμέρην πᾶσαν προσκειμένης τῆς ἵππου, ἔχον πόνον ἄτρυτον. ὡς δὲ ἥ τε ἡμέρη ἔληγε, καὶ οἱ ἱππέες ἐπέπαυντο, νυκτὸς δὴ γινομένης, καί ἐούσης τῆς ὥρης ἐς τὴν δὴ συνέκειτό σφι ἀπαλλάσσεσθαι, ἐνθαῦτα ἀερθέντες οἱ πολλοὶ ἀπαλλάσσοντο, ἐς μὲν τὸν χῶρον ἐς τὸν συνέκειτο, οὐκ ἐν νόῳ ἔχοντες· οἱ δὲ, ὡς ἐκινήθησαν, ἔφευγον ἄσμενοι τὴν ἵππον πρὸς τὴν Πλαταιέων πόλιν. φεύγοντες δὲ, ἀπικνέονται ἐπὶ τὸ Ἡραῖον. τὸ δὲ πρὸ τῆς πόλιός ἐστι τῆς Πλαταιέων, εἴκοσι σταδίους ἀπὸ τῆς κρήνης τῆς Γαργαφίης ἀπέχον. ἀπικόμενοι δὲ ἔθεντο πρὸ τοῦ ἱροῦ τὰ ὅπλα. καὶ οἱ μὲν περὶ τὸ Ἡραῖον ἐστρατοπεδεύοντο.

νγ΄. Παυσανίης δὲ, ὁρέων σφέας ἀπαλ-

---

52. Hæc ubi statuerunt, totum illum diem incessente equitatu immensum laborem pertulerunt. Sub abitum diei digressis equitibus ea noctis hora, qua de abeundo convenerat, plerique sublatis utensilibus abscesserunt, non habentes in animo locum qui convenerat petere, immo illi, ut moveri cœptum est, cupide equitatum effugerunt ad urbem Platæensem, in templumque Junonis fugiendo perveniunt, quod situm est ante urbem, a fonte Gargaphie viginti stadiis distans.

53. Quo ubi pervenere, positis pro templo armis, circa templum ipsum castra posuere. Hos Pausanias cernens ab exer-

λασσομένους ἐκ τοῦ στρατοπέδου, παρήγγελε καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι, ἀναλαβόντας τὰ ὅπλα, ἰέναι κατὰ τους ἄλλους τοὺς προϊόντας, νομίσας αὐτοὺς ἐς τὸν χῶρον ἰέναι, ἐς τὸν συνεθήκαντο. ἐνθαῦτα οἱ μὲν ἄλλοι ἄρτιοι ἔσαν τῶν ταξιαρχέων πείθεσθαι Παυσανίῃ· Ἀμομφάρετος δὲ ὁ Πολιάδεω, λοχηγέων τοῦ Πιτανητέων λόχου, οὐκ ἔφη τοὺς ξείνους φεύξεσθαι, οὐδὲ ἑκὼν εἶναι αἰσχυνέειν τὴν Σπάρτην· ἐθώϋμαζέ τε ὁρέων τὸ ποιεύμενον, ἅτε οὐ παραγενόμενος τῷ προτέρῳ λόγῳ. ὁ δὲ Παυσανίης τε καὶ ὁ Εὐρυάναξ δεινὸν μὲν ἐποιεῦντο τὸ μὴ πείθεσθαι ἐκεῖνον σφίσι, δεινότερον δὲ ἔτι, κείνου ταῦτα νενωμένου, ἀπολιπεῖν τὸν λόχον τὸν Πιτανήτην, μὴ, ἢν ἀπολίπωσι ποιεῦντες τὰ συνεθήκαντο τοῖσι ἄλλοισι Ἕλλησι,

---

citu digressos, præcepit et ipse Lacedæmoniis, ut sumptis armis irent qua ceteri præcederent, ratus illos tendere ad locum constitutum. Ibi ad obtemperandum Pausaniæ ceteri præfecti parati quum essent, Amompharetus Poliadæ filius tribunus cohortis Pitanatarum, negare se fugiturum peregrinos, neque ultro dedecoraturum esse Spartam: quinetiam mirari id, quod fieri cerneret, quippe qui colloquio superiori non interfuisset. Pausanias autem et Euryanax cum indigne ferentes non parere sibi illum, tum indignius cohortem Pitanensem ita eo animato, relictum iri: quod erat futurum, si ipsi eos missos facerent, gratia exequendi ea, quæ cum aliis Græcis constituissent,

ἀπόληται ὑπολειφθεὶς αὐτός τε Ἀμομφάρετος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. ταῦτα λογιζόμενοι, ἀτρέμας εἶχον τὸ στρατόπεδον τὸ Λακωνικὸν, καὶ ἐπειρῶντο πείθοντές μιν ὡς οὐ χρεὼν εἴη ταῦτα ποιέειν. καὶ οἱ μὲν παρηγόρεον Ἀμομφάρετον, μοῦνον Λακεδαιμονίων τε καὶ Τεγεητέων λελειμμένον.

νδ'. Ἀθηναῖοι δὲ ἐποίευν τοιάδε· εἶχον ἀτρέμας σφέας αὐτοὺς ἵνα ἐτάχθησαν, ἐπιστάμενοι τὰ Λακεδαιμονίων φρονήματα, ὡς ἄλλα φρονεόντων καὶ ἄλλα λεγόντων. ὡς δὲ ἐκινήθη τὸ στρατόπεδον, ἔπεμπον σφέων ἱππέα, ὀψόμενόν τε εἰ πορεύεσθαι ἐπιχειρέοιεν οἱ Σπαρτιῆται, εἴτε καὶ τοπαράπαν μὴ διανοεῦνται ἀπαλλάσσεσθαι· ἐπείρεσθαί τε Παυσανίην τὸ χρεὼν εἴη ποιέειν.

---

ut periret desertus Amompharetus et qui cum eo erant. hoc reputantes substiterunt cum Laconicis copiis, conabanturque persuadere homini non id facto opus esse, et hi quidem hortabantur Amompharetum, solum ex Lacedæmoniis ac Tegeatis relictum.

54. Athenienses autem hoc sibi faciendum putarunt, ut ubi collocati erant, ibi tranquille sisterent, intelligentes Lacedæmoniorum ingenia aliud sentientium, aliud dicentium. Itaque ubi exercitus movere cœpit; equitem e suis miserunt speculatum nunquid Spartiatæ tentarent abire, an vero abire prorsus in animo non haberent; sciscitatumque a Pausania, quidnam facere oporteret.

νε΄. Ὡς δὲ ἀπίκετο ὁ κῆρυξ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὥρα τέ σφεας κατὰ χώρην τεταγμένους, καὶ ἐς νείκεα ἀπιγμένους αὐτέων τοὺς πρώτους. ὡς γὰρ δὴ παρηγόρεον τὸν Ἀμομφάρετον ὅ, τε Εὐρυάναξ καὶ οἱ Παυσανίης, μὴ κινδυνεύειν μένοντας μούνους Λακεδαιμονίους, οὔ κως ἔπειθον· ἐς ὃ ἐς νείκεά τε συμπεσόντες ἀπικέατο, καὶ ὁ κῆρυξ τῶν Ἀθηναίων παρίστατό σφι ἀπιγμένος. νεικέων δὲ ὁ Ἀμομφάρετος, λαμβάνει πέτρον ἀμφοτέρῃσι τῇσι χερσί, καὶ τιθεὶς πρὸ ποδῶν τῶν Παυσανίεω, ταύτῃ τῇ ψήφῳ ψηφίζεσθαι ἔφη, μὴ φεύγειν τοὺς ξείνους· ξείνους λέγων τοὺς βαρβάρους. ὁ δὲ, μαινόμενον καὶ οὐ φρενήρεα καλέων ἐκεῖνον, πρός τε τὸν Ἀθηναίων κήρυκα ἐπειρωτῶντα τὰ ἐντεταλμένα, λέγειν ὁ Παυσανίης ἐκέλευε τὰ παρεόντα σφι πρήγματα,

---

55. Nuncius ubi pervenit ad Lacedæmonios, cernit in loco instructos, eorumque primores devenisse ad rixas. Hortantibus enim Amompharetum Euryanacte et Pausania, ne Lacedæmonii soli remanentes periclitarentur, necdum persuadentibus, donec ventum est ad jurgia, intervenit nuncius Atheniensis, Amomphareto inter altercandum sumente ambabus manibus saxum, et illud ante pedes Pausaniæ ponente, ac dicente, se illo calculo sententiæ suæ calculum dare, non fugere peregrinos; peregrinos appellans barbaros. Eum Pausanias insanum nec potentem mentis vocans, ad nuncium Atheniensium, quæ jussus

ἐχρήϊζέ τε τῶν Ἀθηναίων προσχωρῆσαί τε πρὸς ἑωϋτοὺς, καὶ ποιέειν περὶ τῆς ἀπόδου τάπερ ἂν καὶ σφεῖς.

νς'. Καὶ ὁ μὲν ἀπαλλάσσετο ἐς τοὺς Ἀθηναίους. τοὺς δὲ ἐπεὶ ἀνακρινομένους πρὸς ἑωϋτοὺς ἠὼς κατελάμβανε, ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ κατήμενος ὁ Παυσανίης, οὐ δοκέων τὸν Ἀμομφάρετον λείψεσθαι, τῶν ἄλλων Λακεδαιμονίων ἀποστειχόντων, τὰ δὴ καὶ ἐγένετο, σημήνας ἀπῆγε διὰ τῶν κολωνῶν τοὺς λοιποὺς πάντας· εἵποντο δὲ καὶ Τεγεῆται. Ἀθηναῖοι δὲ ταχθέντες ἤϊσαν τὰ ἔμπαλιν ἢ Λακεδαιμόνιοι. οἱ μὲν γὰρ τῶν τε ὄχθων ἀντείχοντο καὶ τῆς ὑπορείης τοῦ Κιθαιρῶνος, φοβεόμενοι τὴν ἵππον· Ἀθηναῖοι δὲ, κάτω τραφθέντες ἐς τὸ πεδίον.

---

erat percontantem, respondit, ut illis referret præsentem rerum suarum statum, obsecrans eos ut ad sese venirent, et de discessu eadem quæ ipsi agerent.

56. Nuncio ad Athenienses reverso, hos inter se altercantes aurora deprehendit. Ad id tempus moratus Pausanias, ratus Amompharetum non deserturum alios Lacedœmonios discedentes, prout et contigit, dato signo ceteros omnes per edita abduxit, Tegeatis sequentibus; Athenienses vero servatis ordinibus in contrarium iverunt Lacedæmoniis; nam hi tenebant prærupta et Cithæronis radicem metu equitatus, Athenienses vero deorsum ad campum deflexere.

νζ΄. Ἀμομφάρετος δὲ, ἀρχήν τε οὐδαμᾶ δοκέων Παυσανίην τολμήσειν σφέας ἀπολιπεῖν, περιείχετο αὐτοῦ μένοντας μὴ ἐκλιπεῖν τὴν τάξιν· προτερεόντων δὲ τῶν σὺν Παυσανίῃ, καταδόξας αὐτοὺς ἰθείῃ τέχνῃ ἀπολιπεῖν αὐτὸν, ἀναλαβόντα τὸν λόχον τὰ ὅπλα ἦγε βάδην πρὸς τὸ ἄλλο στῖφος. τὸ δὲ, ἀπελθὸν ὅσον τε δέκα στάδια, ἀνέμενε τὸν Ἀμομφαρέτου λόχον περὶ ποταμὸν Μολόεντα ἱδρυμένον, Ἀργιόπιόν τε χῶρον καλεόμενον, τῇ καὶ Δήμητρος Ἐλευσινίης ἱρὸν ἧσται. ἀνέμενε δὲ τοῦδε εἵνεκα, ἵνα ἢν μὴ ἀπολίπῃ τὸν χῶρον ἐν τῷ ἐτετάχατο ὁ Ἀμομφάρετός τε καὶ ὁ λόχος, ἀλλ' αὐτοῦ μένωσι, βοηθέοι ὀπίσω παρ' ἐκείνους. καὶ οἵ τε ἀμφὶ τὸν Ἀμομφάρετον παρεγένοντό σφι, καὶ ἡ ἵππος ἡ τῶν βαρβάρων

---

57. Amompharetus autem prorsus non credens ausurum ipsos relinquere Pausaniam, contendere, ut illic manentes non desererent ordinem. At ubi ii cum Pausania procedebant, tunc ratus ex bellicæ artis jure illum deserere, sumptis armis cohortem lento gradu duxit ad reliquum agmen, quod decem circiter stadia digressum ad amnem Moloëntem, in loco qui dicitur Argiopius, ubi situm est templum Cereris Eleusiniæ, substiterat, opperiens Amomphareti cohortem eo consilio ut si Amompharetus cum sua cohorte non discederet loco in quo instructa erat, sed in eo persisteret, retro ad hominem suppetias iret. Itaque et Amompharetus cum suis ad ceteros pervenit, et

προσέκειτο πᾶσα· οἱ γὰρ ἱππόται ἐποίευν οἷον καί ἐώθεσαν ποιέειν αἰεὶ. ἰδόντες δὲ τὸν χῶρον κεινὸν, ἐν τῷ ἐτετάχατο οἱ Ἕλληνες τῇσι προτέρῃσι ἡμέρῃσι, ἤλαυνον τοὺς ἵππους αἰεὶ τοπρόσω· καὶ ἅμα καταλαβόντες, προσεκέατό σφι.

νη´. Μαρδόνιος δὲ, ὡς ἐπύθετο τοὺς Ἕλληνας ἀποιχομένους ὑπὸ νύκτα, εἶδέ τε τὸν χῶρον ἐρῆμον, καλέσας τὸν Ληρισσαῖον Θώρηκα, καὶ τοὺς ἀδελφεοὺς αὐτοῦ Εὐρύπυλον καὶ Θρασυδήϊον, ἔλεγε, "Ὦ παῖδες Ἀλεύεω, ἔτι τί λέξετε τάδε ὁρέοντες ἐρῆμα; "ὑμεῖς γὰρ οἱ πλησιόχωροι ἐλέγετε Λακεδαιμονίους οὐ φεύγειν ἐκ μάχης, ἀλλὰ "ἄνδρας εἶναι τὰ πολέμια πρώτους· τοὺς "πρότερόν τε μετισταμένους ἐκ τῆς τάξιος "εἴδετε, νῦν τε ὑπὸ τὴν παροιχομένην νύκ-

---

omnis barbarorum equitatus ingruebat, agens pro sua consuetudine. nam quum inspexisset locum, ubi superioribus diebus habuerant Græci castra, vacuum, admissis equis assidue ulteriora petens, illos adeptus urgebat.

58. Mardonius quoque cognito Græcorum nocturno abitu, inspectoque loco deserto, accitis Thorace Larissæo et fratribus ejus Eurypylo et Thrasydeio, inquit, Filii Aleuæ, quidnam dicetis adhuc, quum hæc deserta cernatis a Lacedæmoniis, quos negabatis vos finitimi ex acie fugere, sed viros summos esse in re bellica? quos et prius vidistis locum in acie immutare, et nunc proxima nocte se fuga proripuis-

" τα, καὶ οἱ πάντες ὁρέομεν διαδράντας.
" διέδεξάν τε, ἐπεί σφεας ἔδεε πρὸς τοὺς
" ἀψευδέως ἀρίστους ἀνθρώπων μάχῃ δια-
" κριθῆναι, ὅτι οὐδένες ἄρα ἐόντες ἐν οὐδα-
" μοῖσι ἐοῦσι Ἕλλησι ἐναπεδεικνύατο. καὶ
" ὑμῖν μὲν ἐοῦσι Περσέων ἀπείροισι, πολλὴ
" ἔκ γε ἐμεῦ ἐγίνετο συγγνώμη, ἐπαινεόντων
" τούτους, τοῖσί τι καὶ συνηδέαται· Ἀρτα-
" βάζου δὲ θῶϋμα καὶ μᾶλλον ἐποιεύμην, τὸ
" καὶ καταῤῥωδῆσαι Λακεδαιμονίους· κα-
" ταῤῥωδήσαντά τε, ἀποδέξασθαι γνώμην
" δειλοτάτην, ὡς χρεὼν εἴη ἀναζεύξαν-
" τας τὸ στρατόπεδον, ἰέναι ἐς τὸ Θηβαίων
" ἄστυ πολιορκησομένους· τὴν ἔτι πρὸς ἐμεῦ
" βασιλεὺς πεύσεται. καὶ τουτέων μὲν ἑτέρω-
" θι ἔσται λόγος· νῦν δὲ ἐκείνοισι ταῦτα ποι-

---

se videmus omnes: ostenderuntque quia illos oportebat cum iis prœlio decernere, qui non falso sunt hominum præstantissimi, nullius sese pretii, inter Græcos, et ipsos nullius pretii viros, demonstrari. Ceterum vobis Persarum inexpertis, sanequam facile ignoscebam, quum laudaretis istos, in quibus aliquid etiam notum simul erat: Artabazum autem vehementius admirabar formidare Lacedæmonios, et præ formidine sententiam dicere ignavissimam, expedire ex his castris nos in urbem Thebanorum concedere obsidendos, quam sententiam ipse rex ex me audiet. Sed de hoc alias dicetur. Nunc autem istis ita facientibus non est concedendum, sed instandum, donec in-

" εῦσι οὐκ ἐπιτρεπτέα ἐστὶ, ἀλλὰ διωκτέοι
" εἰσί· ἐς ὃ καταλαμφθέντες, δώσουσι ἡμῖν
" τῶν δὴ ἐποίησαν Πέρσας πάντων δίκας."

νθ'. Ταῦτα εἴπας, ἦγε τοὺς Πέρσας δρόμῳ διαβάντας τὸν Ἀσωπὸν κατὰ στίβον τῶν Ἑλλήνων, ὡς δὴ ἀποδιδρησκόντων· ἐπεῖχέ τε ἐπὶ Λακεδαιμονίους τε καὶ Τεγεήτας μούνους· Ἀθηναίους γὰρ τραπομένους ἐς τὸ πεδίον, ὑπὸ τῶν ὄχθων οὐ κατώρα. Πέρσας δὲ ὁρέοντες ὡρμημένους διώκειν τοὺς Ἕλληνας οἱ λοιποὶ τῶν βαρβαρικῶν τελέων ἄρχοντες, αὐτίκα πάντες ἦραν τὰ σημήϊα, καὶ ἐδίωκον ὡς ποδῶν ἕκαστος εἶχον, οὔτε κόσμῳ οὐδενὶ κοσμηθέντες, οὔτε τάξι. καὶ οὗτοι μὲν βοῇ τε καὶ ὁμίλῳ ἐπήϊσαν, ὡς ἀναρπασόμενοι τοὺς Ἕλληνας.

---

tercepti nobis dent pœnas eorum omnium, quæ in Persas perpetrarunt.

59. Hæc loquutus, Persas Asopo transmisso cursim ducit per vestigia Græcorum, tanquam fugam capessentium; et in Lacedæmonios ac Tegeatas solos ingruebat, nam Athenienses in planum digressos propter prærupta non cernebat. Ceteri autem barbarorum agminum præfecti Persas moventes ad Græcos insequendos conspicati, sublatis confestim et ipsi signis cuncti insequuntur, pro se quisque accelerantes, nulla disciplina nulloque compositi ordine. Et isti quidem cum vociferatione ac turba instabant Græcis, tanquam rapturi.

ξʹ. Παυσανίης δὲ, ὡς προσέκειτο ἡ ἵππος, πέμψας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἱππέα, λέγει τάδε, “ Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀγῶνος μεγίστου “ προκειμένου, ἐλευθέρην εἶναι ἢ δεδουλωμέ-“ νην τὴν Ἑλλάδα, προδεδόμεθα ὑπὸ τῶν “ συμμάχων ἡμεῖς τε οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ “ ὑμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι, ὑπὸ τὴν παροιχομένην “ νύκτα διαδράντων. νῦν ὦν δέδοκται τοενθεῦ-“ τεν τὸ ποιητέον ἡμῖν· ἀμυνομένους γὰρ τῇ “ δυνάμεθα ἄριστα περιστέλλειν ἀλλήλους. “ εἰ μέν νυν ἐς ὑμέας ὥρμησε ἀρχὴν ἡ ἵππος, “ χρῆν δὴ ἡμέας τε καὶ τοὺς μετ᾽ ἡμέων τὴν “ Ἑλλάδα οὐ προδιδόντας Τεγεήτας, βοη-“ θέειν ὑμῖν· νῦν δὲ, ἐς ἡμέας γὰρ ἅπασα “ κεχώρηκε, δίκαιοί ἐστε ὑμεῖς πρὸς τὴν πιε-“ ζομένην μάλιστα τῶν μοιρέων ἀμυνέοντες

---

60. Pausanias autem, ubi equitatu premi cœpit, equite ad Athenienses misso, hæc dicit, Viri Athenienses, proposita dimicatione maxima, ut aut libera Græcia sit aut servituti obnoxia, prodimur a sociis nocte præterita elapsis et nos Lacedæmonii et vos Athenienses. Inde igitur ita nobis visum est esse faciendum, ut quam strenuissime possumus defensantes, mutuo simus auxilio. Ac si quidem in vos primo impetum dedisset equitatus, oporteret sane nos, et qui post nos stant, Tegeatas Græciam non prodentes, subsidio vobis venire: nunc, quoniam totus in nos contendit, justum est, vos ad partem maxime laborantem suppetias ferre. Quod si vobis ipsis aliquo dis-

" ἰέναι. εἰ δ' ἄρα αὐτοὺς ὑμέας καταλελά-
" βηκε ἀδύνατόν τι βοηθέειν, ὑμεῖς δ' ἡμῖν
" τοὺς τοξότας ἀποπέμψαντες χάριν θέσθε.
" συνοίδαμεν δὲ ὑμῖν ὑπὸ τὸν παρεόντα τόνδε
" πόλεμον ἐοῦσι πολλὸν προθυμοτάτοισι,
" ὥστε καὶ ταῦτα ἐσακούειν."

ξα΄. Ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ὡς ἐπύθοντο, ὡρμέατο βοηθέειν, καὶ τὰ μάλιστα ἐπαμύνειν. καί σφι ἤδη στείχουσι ἐπιτίθενται οἱ ἀντιταχθέντες Ἑλλήνων τῶν μετὰ βασιλῆος γενομένων, ὥστε μηκέτι δύνασθαι βοηθῆσαι· τὸ γὰρ προσκείμενον σφέας ἐλύπεε. οὕτω δὴ μουνωθέντες Λακεδαιμόνιοι καὶ Τεγεῆται, ἐόντες σὺν ψιλοῖσι ἀριθμὸν, οἱ μὲν, πεντακισμύριοι, Τεγεῆται δὲ, τρισχίλιοι· οὗτοι γὰρ οὐδαμᾶ ἀπεσχίζοντο ἀπὸ Λακεδαιμονίων· ἐσφαγιά-

crimine occupatis fas non est subsidio venire, saltem hoc gratificamini nobis, ut sagittarios mittatis: quos agnoscimus longe omnium, qui in hoc bello sunt promptissimos esse ut etiam hæc exaudiant.

61. Hæc ubi audiere Athenienses, moverunt ad ferendam opem, et strenuissime propugnandum. At hos jam incedentes ea pars Græcorum, qui partes regias sequebantur ex adverso instructi invadit, ut amplius auxilium ferre non possent; nam quod objiciebatur negotium, eos dolore afficiebat. Ita destituti Lacedæmonii, numero cum levi armatura quinquaginta millia, et Tegeatæ numero tria millia, hi enim nusquam ab Lacedæmoniis dirimebantur, sacrifica-

ζοντο, ὡς συμβαλέοντες Μαρδονίῳ καὶ τῇ στρατιῇ τῇ παρεούσῃ. καὶ, οὐ γάρ σφι ἐγίνετο τὰ σφάγια χρηστὰ, ἔπιπτον δὲ αὐτῶν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πολλοὶ, καὶ πολλῷ πλεῦνες ἐτρωματίζοντο. φράξαντες γὰρ τὰ γέῤῥα οἱ Πέρσαι, ἀπίεσαν τῶν τοξευμάτων πολλὰ ἀφειδέως οὕτω, ὥστε πιεζομένων τῶν Σπαρτιητέων, καὶ τῶν σφαγίων οὐ γινομένων, ἀποβλέψαντα τὸν Παυσανίην πρὸς τὸ Ἡραῖον τὸ Πλαταιέων, ἐπικαλέσασθαι τὴν θεὸν, χρηΐζοντα μηδαμῶς σφεας ψευσθῆναι τῆς ἐλπίδος.

ξϐ΄. Ταῦτα δ' ἔτι τούτου ἐπικαλευμένου προεξαναστάντες πρότεροι οἱ Τεγεῆται ἐχώρεον ἐς τοὺς βαρβάρους. καὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι αὐτίκα μετὰ τὴν εὐχὴν τὴν Παυσανίεω, ἐγίνετο θυομένοισι τὰ σφάγια χρηστά. ὡς δὲ χρόνῳ κοτὲ ἐγίνετο, ἐχώρεον καὶ οὗτοι.

---

verunt tanquam conflicturi cum Mardonio præsentibusque copiis: et quum litare non possent, multi eorum interea cadebant, multo plures vulnerabantur. Confertis enim gerris Persæ ingentem vim sagittarum emittebant, adeo instanter, ut laborantibus Spartiatis, et quia litare non poterant, respiciens ad templum Junonis Platæensium Pausanias, imploraverit deam, obsecraveritque ne spes sua ipsos frustraretur.

62. Adhuc eo deam his verbis invocante, Tegeatæ prius exsurgentes in barbaros tendunt: statimque post Pausaniæ preces sacrificantibus Lacedæmoniis exta pulchra extitere:

ἐπὶ τοὺς Πέρσας, καὶ οἱ Πέρσαι ἀντίοι, τὰ τόξα μετέντες. ἐγίνετο δὲ πρῶτον περὶ τὰ γέῤῥα μάχη· ὡς δὲ ταῦτα ἐπεπτώκεε, ἤδη ἐγίνετο ἡ μάχη ἰσχυρὴ παρ' αὐτὸ τὸ Δημήτριον, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλὸν, ἐς ὃ ἀπίκοντο ἐς ὠθισμόν· τὰ γὰρ δόρατα ἐπιλαμβανόμενοι κατέκλων οἱ βάρβαροι. λήματι μέν νυν καὶ ῥώμῃ οὐκ ἕσσονες ἦσαν οἱ Πέρσαι, ἄνοπλοι δὲ ἐόντες, καὶ πρὸς, ἀνεπιστήμονες ἦσαν, καὶ οὐκ ὁμοῖοι τοῖσι ἐναντίοισι σοφίην. προεξαΐσσοντες δὲ κατ' ἕνα, καὶ δέκα, καὶ πλεῦνές τε καί ἐλάσσονες συστρεφόμενοι, ἐσέπιπτον ἐς τοὺς Σπαρτιήτας καὶ διεφθείροντο.

ξγ'. Τῇ δὲ ἐτύγχανε αὐτὸς ἐὼν Μαρδόνιος, ἀπ' ἵππου τε μαχόμενος λευκοῦ, ἔχων τε περὶ ἑωϋτὸν λογάδας Περσέων τοὺς ἀρίστους

---

qui aliquanto post et ipsi in Persas eunt. Persæ omissis arcubus ex adverso stetere. Ad quorum gerra primum pugna commissa est; quæ quum cecidissent, jam atrox pugna constitit juxta ipsum Cereris templum, eaque pertinax, donec ad propulsionem ventum est. Siquidem barbari prehensantes lanceas confringebant, nec audacia nec robore inferiores: sed inermes erant et præterea imperiti, nec hostibus prudentia pares, etsi enim singuli, deni, pluresve aut pauciores irruebant conglobati tamen quia incidebant in Spartiatas, conficiebantur.

63. Mardonius, qua parte ipse ex equo albo ciens pugnam, mille delectis Persarum præ-

χιλίους, ταύτῃ δὴ καὶ μάλιστα τοὺς ἐναντίους ἐπίεσαν. ὅσον μὲν νυν χρόνον Μαρδόνιος περιῆν, οἵδε ἀντεῖχον, καὶ ἀμυνόμενοι κατέβαλον πολλοὺς τῶν Λακεδαιμονίων· ὡς δὲ Μαρδόνιος ἀπέθανε, καὶ τὸ περὶ ἐκεῖνον τεταγμένον, ἐὸν ἰσχυρότατον, ἔπεσε, οὕτω δὴ καὶ οἱ ἄλλοι ἐτράποντο, καὶ εἶξαν τοῖσι Λακεδαιμονίοισι. πλεῖστον γάρ σφεας ἐδηλέετο ἡ ἐσθὴς ἔρημος ἐοῦσα ὅπλων· πρὸς γὰρ ὁπλίτας ἐόντες γυμνῆτες ἀγῶνα ἐποιεῦντο.

ξδ'. Ἐνθαῦτα ἥ τε δίκη τοῦ φόνου τοῦ Λεωνίδεω, κατὰ τὸ χρηστήριον, τοῖσι Σπαρτιήτῃσι ἐκ Μαρδονίου ἐπετελέετο, καὶ νίκην ἀναιρέεται καλλίστην ἁπασέων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Παυσανίης ὁ Κλεομβρότου τοῦ Ἀναξανδρίδεω. τῶν δὲ κατύπερθέ οἱ προγόνων τὰ οὐνόμα-

---

stantissimis stipatus erat, ea maxime parte hostem urgebat, qui quamdiu superfuit, Persæ resistentes seseque defensantes, stravere multos Lacedæmoniorum. Postea vero quam Mardonius mortuus fuit, et agmen quod circa illum robustissimum erat occubuit, tum demum alii quoque terga vertentes cessere Lacedæmoniis; quippe eis plurimum officiebat vestis armis vacans: inermes enim cum armatis prœlium faciebant.

64. Ibi et ultio necis Leonidæ de Mardonio peracta est, secundum oraculum Spartiatis redditum: et victoria omnium, quas unquam novimus, speciosissima potitus est Pausanias Cleombroti filius, Anaxandridæ nepos. Hujus autem superiorum majo-

τα εἴρηται ἐς Λεωνίδην· ὦυτοὶ γάρ σφι τυγχάνουσι ἐόντες. ἀποθνήσκει δὲ Μαρδόνιος ὑπὸ Ἀειμνήστου, ἀνδρὸς ἐν Σπάρτῃ λογίμου. ὅς χρόνῳ ὕστερον μετὰ τὰ Μηδικὰ, ἔχων ἄνδρας τριηκοσίους, συνέβαλε ἐν Στενυκλήρῳ, πολέμου ἐόντος, Μεσσηνίοισι πᾶσι· καὶ αὐτός τε ἀπέθανε καὶ οἱ τριηκόσιοι.

ξέ. Ἐν δὲ Πλαταιῆσι οἱ Πέρσαι ὡς ἐτράποντο ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, ἔφευγον οὐδένα κόσμον ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ ἑωϋτῶν, καὶ ἐς τὸ τεῖχος τὸ ξύλινον, τὸ ἐποιήσαντο ἐν μοίρῃ τῇ Θηβαΐδι. θώϋμα δέ μοι ὅκως παρὰ τῆς Δήμητρος τὸ ἄλσος μαχομένων, οὐδὲ εἷς ἐφάνη τῶν Περσέων οὔτε ἐσελθὼν ἐς τὸ τέμενος, οὔτε ἐναποθανὼν περὶ τὸ ἱρὸν, οἱ δὲ πλεῖστοι ἐν τῷ βεβήλῳ ἔπεσον. δοκέω δὲ, εἴ τι περὶ τῶν

---

rum nomina in Leonida recensui, illius enim iidem qui et Pausaniæ majores fuere. Oppetiit autem Mardonius ab Aeimnesto, viro inter Spartiatas eximio: qui aliquamdiu post bellum Medicum trecentos viros secum habens, apud Stenyclerum belli tempore cum omnibus Messeniis conflixit, ubi ipse et trecenti illi occubuere.

65. Ad Platæas autem Persæ, postquam a Lacedæmoniis in fugam versi sunt, nullo ordine ad castra sua contendunt, et ad murum ligneum, quem fecerant in parte agri Thebani. Tenet autem me admiratio, quum juxta lucum Cereris dimicaretur, ne unum quidem Persarum visum esse intrasse fanum, neque circa templum occubuisse, sed

θείων πρηγμάτων δοκέειν δεῖ, ἡ θεὸς αὐτή σφεας οὐκ ἐδέκετο, ἐμπρήσαντας τὸ ἱρὸν τὸ ἐν Ἐλευσῖνι ἀνάκτορον. αὕτη μέν νυν ἡ μάχη ἐπὶ τοσοῦτον ἐγένετο.

ξϛʹ. Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκεος αὐτίκα τε οὐκ ἀρέσκετο, κατ' ἀρχὰς λειπομένου Μαρδονίου ἀπὸ βασιλῆος, καὶ τότε πολλὰ ἀπαγορεύων, οὐδὲν ἤνυε, συμβάλλειν οὐκ ἐῶν· ἐποίησέ τε αὐτὸς τοιάδε, ὡς οὐκ ἀρεσκόμενος τοῖσι πρήγμασι τοῖσι ἐκ Μαρδονίου ποιευμένοισι. τῶν ἐστρατήγεε ὁ Ἀρτάβαζος, (εἶχε δὲ δύναμιν οὐκ ὀλίγην, ἀλλὰ καὶ ἐς τέσσερας μυριάδας ἀνθρώπων περὶ ἑωϋτόν,) τούτους, ὅκως ἡ συμβολὴ ἐγίνετο, εὖ ἐξεπιστάμενος τὰ ἔμελλε ἀποβήσεσθαι ἀπὸ τῆς μάχης, ἤϊε κατηρτισμένος, παραγγείλας κατὰ

plerosque in profano: sed opinor, siquid de rebus divinis opinari oportet, deam ipsam eos non recepisse, qui sacrum quod est in Eleusine Anactorum concremaverant. Hactenus pugna hæc gesta est.

66. Artabazus autem Pharnacis filius, cui jam inde ab initio displicuerat Mardonium relinqui ab rege, quique multis verbis pugnam dissuadens nec sinens præliari nihil profecerat, hoc sibi agendum putavit. Is, quod sibi non placerent, quæ a Mardonio fiebant, eos quibus præerat, præerat autem non parvis copiis, sed ad quadraginta usque millibus hominum, illos, inquam, dum prœlium fiebat, quid futurum e prœlio esset probe intelligens, quum parasset,

τὠυτὸ ἰέναι πάντας τῇ ἂν αὐτὸς ἐξηγέηται, ὅκως ἂν αὐτὸν ὁρέωσι σπουδῆς ἔχοντα. ταῦτα παραγγείλας, ὡς ἐς μάχην ἦγε δῆθεν τὸν στρατόν. προτερέων δὲ τῆς ὁδοῦ, ὥρα καὶ δὴ φεύγοντας τοὺς Πέρσας. οὕτω δὴ οὐκέτι τὸν αὐτὸν κόσμον κατηγέετο, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἐτρόχαζε φεύγων, οὔτε ἐς τὸ ξύλινον οὔτε ἐς τὸ Θηβαίων τεῖχος, ἀλλ' ἐς Φωκέας, ἐθέλων ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἀπικέσθαι. καὶ δὴ οὗτοι μὲν ταύτῃ ἐτράποντο.

ξζ' Τῶν δὲ ἄλλων Ἑλλήνων τῶν μετὰ βασιλῆος ἐθελοκακεόντων, Βοιωτοὶ Ἀθηναίοισι ἐμαχέσαντο χρόνον ἐπὶ συχνόν. οἱ γὰρ μηδίζοντες τῶν Θηβαίων, οὗτοι ἔχον προθυμίην οὐκ ὀλίγην, μαχεόμενοί τε καὶ οὐκ ἐθελοκακέοντες οὕτω, ὥστε τριηκόσιοι αὐτέων οἱ πρῶτοι

---

ibat, tessera data, ut omne irent quacunque ipse duceret, et qua viderent ipsum festinantem. Sic jussas tanquam ad pugnam copias scilicet ducens, sed paullum progressus cernit Persas fugientes, ita non servato amplius eodem ducendi ordine, sed repente effuso cursu fugæ se dedit, non ligneum murum versus, aut Thebana mœnia, sed ad Phocenses, animo celerrime perveniendi ad Hellespontum, et hi quidem istuc iter intenderunt.

67. Ceteris autem Græcis qui stabant a regis partibus, ignaviter de industria agentibus, Bœoti tamen perdiu cum Atheniensibus decertaverunt. Nam ex Thebanis ii qui cum Medis sentiebant, non parva strenuitate utebantur, pugnantesque et non ignaviter agentes, ita ut trecenti primores eorum ac fortissimi

καὶ ἄριστοι ἐνθαῦτα ἔπεσον ὑπὸ Ἀθηναίων. ὡς δὲ ἐτράποντο καὶ οὗτοι, ἔφευγον ἐς τὰς Θήβας, οὐκ ἧπερ οἱ Πέρσαι, καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων ὁ πᾶς ὅμιλος, οὔτε διαμαχεσάμενος οὐδενὶ, οὔτε ἀποδεξάμενός τι, ἔφευγον.

ξή. Δηλοῖ τέ μοι ὅτι πάντα τὰ πρήγματα τῶν βαρβάρων ἤρτητο ἐκ Περσέων, εἰ καὶ τότε οὗτοι, πρὶν ἢ καὶ συμμῖξαι τοῖσι πολεμίοισι, ἔφευγον, ὅτι καὶ τοὺς Πέρσας ἑώρων. οὕτω τε πάντες ἔφευγον, πλὴν τῆς ἵππου τῆς τε ἄλλης καὶ τῆς Βοιωτίης. αὕτη δὲ τοσαῦτα προσωφέλεε τοὺς φεύγοντας, αἰεί τε πρὸς τῶν πολεμίων ἄγχιστα ἐοῦσα, ἀπείργουσά τε τοὺς φιλίους φεύγοντας ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων. οἱ μὲν δὴ νικῶντες εἵποντο, τοὺς Ξέρξεω διώκοντές τε καὶ φονεύοντες.

---

illic ab Atheniensibus occisi fuerint. Ubi autem et isti terga dederunt, fugerunt non quo Persæ et aliorum sociorum universa multitudo, quæ et cum nemine pugnaverat, et nihil forte demonstraverat, sed Thebas versus fugerunt.

68. Omnem autem barbarorum rem pependisse a Persis, inde mihi fides fit, quod tunc et ipsi, antequam etiam cum hoste congrederentur, fugæ se mandaverunt, quod Persas quoque cernebant fugientes, atque ita cuncti fugam capesserunt, præter equitatum, tum alium, tum Bœotium : qui hactenus profuit fugientibus, ut assidue hostibus proximus iret arcens amicos fugientes ab Græcis, qui quidem sane victores sequebantur urgendo Xerxianos atque interficiendo.

ξθ'. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ γινομένῳ φόβῳ ἀγγέλλεται τοῖσι ἄλλοισι Ἕλλησι τοῖσι τεταγμένοισι περὶ τὸ Ἡραῖον, καὶ ἀπογενομένοισι τῆς μάχης, ὅτι μάχη τε γέγονε, καὶ νικῷεν οἱ μετὰ Παυσανίεω· οἱ δὲ, ἀκούσαντες ταῦτα, οὐδένα κόσμον ταχθέντες, οἱ μὲν ἀμφὶ Κορινθίους, ἐτράποντο διὰ τῆς ὑπωρέης καὶ τῶν κολωνῶν τὴν φέρουσαν ἄνω, ἰθὺ τοῦ ἱροῦ τῆς Δήμητρος· οἱ δὲ ἀμφὶ Μεγαρέας τε καὶ Φλιασίους, διὰ τοῦ πεδίου τὴν λειοτάτην τῶν ὁδῶν. ἐπεί τε δὲ ἀγχοῦ τῶν πολεμίων ἐγίνοντο οἱ Μεγαρέες καὶ Φλιάσιοι, ἀπιδόντες σφέας οἱ τῶν Θηβαίων ἱππόται ἐπειγομένους οὐδένα κόσμον, ἤλαυνον ἐπ' αὐτοὺς τοὺς ἵππους, τῶν ἱππάρχεε Ἀσωπόδωρος ὁ Τιμάνδρου. ἐσπεσόντες δὲ κατεστόρεσαν αὐτέων ἑξακοσίους, τοὺς δὲ λοιποὺς κατήραξαν διώκοντες ἐς τὸν Κι-

---

69. Inter hunc cædis tumultum nunciatur reliquis Græcis qui circa templum Junonis constituti erant, et a prœlio abfuerant, peractum esse prœlium et Pausaniam cum suis vincere. Ea re audita, Corinthii nullo ordine eunt per radicem montis et per colles viam in alta ferentem recta, qua itur ad Cereris templum: Megarenses et Phliasii per campum, quæ planissima viarum erat. Quos utrosque jam hosti propinquos nullo ordine irruere conspicati Thebanorum equites, quorum præfectus erat Asopodorus Timandri filius, equos in illos incitaverunt, et invecti sexcentos istorum straverunt: ceteros ad Cithæronem

θαιρῶνα. οὗτοι μὲν δὴ ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἀπώλοντο.

ό. Οἱ δὲ Πέρσαι, καὶ ὁ ἄλλος ὅμιλος, ὡς κατέφυγον ἐς τὸ ξύλινον τεῖχος, ἔφθησαν ἐπὶ τοὺς πύργους ἀναβάντες, πρὶν ἢ τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπικέσθαι· ἀναβάντες δὲ, ἐφράξαντο ὡς ἠδυνέατο ἄριστα τὸ τεῖχος. προσελθόντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, κατεστήκεέ σφι τειχομαχίη ἐῤῥωμενεστέρη. ἕως μὲν γὰρ ἀπῆσαν οἱ Ἀθηναῖοι, οἵδ' ἠμύνοντο, καὶ πολλῷ πλέον ἔχον τῶν Λακεδαιμονίων, ὥστε οὐκ ἐπισταμένων τειχομαχέειν· ὡς δέ σφι οἱ Ἀθηναῖοι προσῆλθον, οὕτω δὴ ἰσχυρὴ ἐγίνετο τειχομαχίη, καὶ χρόνον ἐπὶ πολλόν. τέλος δὲ, ἀρετῇ τε καὶ λιπαρίῃ ἐπέβησαν Ἀθηναῖοι τοῦ τείχεος, καὶ ἤρειπον, τῇ δὴ ἐσεχέοντο οἱ

---

impulerunt persequendo. Et hi quidem nulla cum laude perierunt.

70. At Persæ ceteraque multitudo postquam ad ligneum murum fugerunt, turres antequam Lacedæmonii advenirent, ascendere occupant. Illis conscensis quam optime possunt murum præstruunt, ex quo subeuntibus mox Lacedæmoniis, acrior extitit muri oppugnatio. Nam quoad Athenienses abfuere, non modo sese defensabant, sed etiam Lacedæmoniis multo antecellebant, utpote ignaris murorum oppugnandorum: ut vero Athenienses supervenere, tum atrox circa murum pugna extitit, eaque magno temporis spatio: sed tandem virtute et pertinacia Athenienses murum transcen-

Ἕλληνες. πρῶτοι δὲ ἐσῆλθον Τεγεῆται ἐς τὸ τεῖχος, καὶ τὴν σκηνὴν τοῦ Μαρδονίου οὗτοι ἔσαν οἱ διαρπάσαντες, τά τε ἄλλα ἐξ αὐτῆς, καὶ τὴν φάτνην τῶν ἵππων, ἐοῦσαν χαλκέην πᾶσαν, καὶ θέης ἀξίην. τὴν μέν νυν φάτνην ταύτην τὴν Μαρδονίου ἀνέθεσαν ἐς τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης Τεγεῆται, τὰ δὲ ἄλλα ἐς τὠϋτὸ ὅσαπερ ἔλαβον ἐσήνεικαν τοῖσι Ἕλλησι. οἱ δὲ βάρβαροι οὐδὲν ἔτι στῖφος ἐποιήσαντο πεσόντος τοῦ τείχεος, οὔτε τις αὐτέων ἀλκῆς ἐμέμνητο· ἀλύκταζόν τε οἷα ἐν ὀλίγῳ χώρῳ πεφοβημένοι τε καὶ πολλαὶ μυριάδες κατειλημμέναι ἀνθρώπων. παρῆν τε τοῖσι Ἕλλησι φονεύειν οὕτω, ὥστε τριήκοντα μυριάδων στρατοῦ, καταδεουσέων τεσσέρων, τὰς ἔχων Ἀρτάβαζος ἔφευγε, τῶν λοιπῶν μηδὲ τρεῖς

---

derunt, subrueruntque, atque ea parte Græci infundebantur, quorum Tegeatæ introiere principes; iidemque sunt, qui tentorium Mardonii diripuerunt, et ex eo cum alia, tum vero equorum præsepe ex ære totum, spectatu dignum: quod præsepe Mardonii Tegeatæ in templo Aleæ Minervæ reposuerunt, nam cetera quæ cepere, in unum cum ceterorum Græcorum præda contulerunt. Proruto muro barbari non amplius catervam cogere, nemo strenuitatis memor esse; et erant stupefacti, quippe intra exiguum locum exterriti et multæ myriades hominum interceptæ. Quos tam licite Græci trucidabant, ut ex trecentis millibus militum, exceptis quadraginta cum quibus Artabazus aufugit, reliquorum ne tria quidem millia cædi su-

χιλιάδας περιγενέσθαι. Λακεδαιμονίων δὲ τῶν ἐκ Σπάρτης ἀπέθανον οἱ πάντες ἐν τῇ συμβολῇ, εἷς καὶ ἐννενήκοντα· Τεγεητέων δὲ, ἑκκαίδεκα· Ἀθηναίων δὲ, δύο καὶ πεντήκοντα.

οα΄. Ἠρίστευσε δὲ τῶν βαρβάρων πεζὸς μὲν, ὁ Περσέων, ἵππος δὲ, ἡ Σακέων· ἀνὴρ δὲ λέγεται Μαρδόνιος. Ἑλλήνων δὲ, ἀγαθων γενομένων καὶ Τεγεητέων καὶ Ἀθηναίων, ὑπερεβάλοντο ἀρετῇ Λακεδαιμόνιοι. ἄλλῳ μὲν οὐδενὶ ἔχω ἀποσημήνασθαι· ἅπαντες γὰρ οὗτοι τοὺς κατ᾽ ἑωϋτοὺς ἐνίκων. ὅτι δὲ κατὰ τὸ ἰσχυρότατον προσηνείχθησαν, καὶ τουτέων ἐκράτησαν· καὶ ἄριστος ἐγένετο μακρῷ Ἀριστόδημος κατὰ γνώμας τὰς ἡμετέρας· ὃς ἐκ Θερμοπυλέων μοῦνος τῶν τριηκοσίων σωθεὶς, ἔχε ὄνειδος καὶ ἀτιμίην. μετὰ δὲ τοῦτον, ἠρί-

---

perfuerint. E Lacedæmoniis autem, qui Spartani essent, unus et nonaginta sunt omnino desiderati: Tegeatarum, sedecim: Atheniensium, duo et quinquaginta.

71. Porro inter barbaros strenuissimi extiterunt, e peditibus quidem Persæ, ex equitibus autem Sacæ, e viris vero, Mardonius: inter Græcos autem cum Tegeatæ Athenienses que multum eminuerunt, tum virtute superaverunt Lacedæmonii. Quod nulla alia re possum ostendere, nisi quod omnes hi eos qui sibi oblati sunt vicerunt: Lacedæmonii vero quod robustissimum fuit hostilis exercitus superaverunt. Quorum longe præstantissimus extitit mea sententia Aristodemus, is qui solus trecentorum, quod ex Thermopylis evasisset, dedecus ignomi-

στευσαν Ποσειδώνιός τε καὶ Φιλοκύων καὶ Ἀμομφάρετος Σπαρτιήτης. καί τοι γενομένης λέσχης ὃς γένοιτο αὐτέων ἄριστος, ἔγνωσαν οἱ παραγενόμενοι Σπαρτιητέων, Ἀριστόδημον μὲν βουλόμενον φανερῶς ἀποθανεῖν, ἐκ τῆς παρεούσης οἱ αἰτίης, λυσσῶντά τε καὶ ἐκλείποντα τὴν τάξιν ἔργα ἀποδέξασθαι μεγάλα· Ποσειδώνιον δὲ, οὐ βουλόμενον ἀποθνήσκειν, ἄνδρα γενέσθαι ἀγαθόν· τοσούτῳ τοῦτον εἶναι ἀμείνω. ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ φθόνῳ ἂν εἴποιεν. οὗτοι δὲ τοὺς κατέλεξα πάντας, πλὴν Ἀριστοδήμου, τῶν ἀποθανόντων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ, τίμιοι ἐγένοντο. Ἀριστόδημος δὲ, βουλόμενος ἀποθανεῖν διὰ τὴν προειρημένην αἰτίην, οὐκ ἐτιμήθη.

οβ΄. Οὗτοι μὲν τῶν ἐν Πλαταιῇσι ὀνομα-

---

niamque acceperat. Secundum hunc navavere operam Posidonius et Philocyon et Amompharetus Spartiata. Quanquam quum sermo haberetur quisnam eorum præstantissimus extitisset, ii Spartiatæ qui adfuere, censuerunt, Aristodemum, quum vellet mori propalam ex inflicta ipsi criminatione, furibundum et deserendo ordinem præclara facinora edidisse: Posidonium vero, qui perire noluisset, ob id extitisse tanto præstabiliorem virum, verum id quidem etiam livore dixerint. Quos hac in pugna mortem oppetisse edidi, omnes honore affecti sunt, præter Aristodemum: qui ideo caruit honore, quod ob caussam prædictam sibi occumbendum putavit.

72. Hi sunt qui ad Platæas nobilissimi extitere: nam Cal-

στότατοι ἐγένοντο. Καλλικράτης γὰρ ἔξω τῆς μάχης ἀπέθανε, ἐλθὼν ἀνὴρ κάλλιστος ἐς τὸ στρατόπεδον τῶν τότε Ἑλλήνων, οὐ μόνον αὐτέων Λακεδαιμονίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων· ὅς, ἐπειδὴ ἐσφαγιάζετο Παυσανίης, κατήμενος ἐν τῇ τάξι, ἐτρωματίσθη τοξεύματι τὰ πλευρά. καὶ δὴ οἱ μὲν ἐμάχοντο, ὁ δ' ἐξενηνεγμένος ἐδυσθανάτεέ τε, καὶ ἔλεγε πρὸς Ἀρίμνηστον, ἄνδρα Πλαταιέα, οὐ μέλειν οἱ ὅτι πρὸ τῆς Ἑλλάδος ἀποθνήσκει, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐχρήσατο τῇ χειρὶ, καὶ ὅτι οὐδέν ἐστί οἱ ἀποδεδεγμένον ἔργον ἑωϋτοῦ ἄξιον προθυμευμένου ἀποδέξασθαι.

ογ'. Ἀθηναίων δὲ λέγεται εὐδοκιμῆσαι Σωφάνης ὁ Εὐτυχίδεω, ἐκ δήμου Δεκελῆθεν· Δεκελέων δὲ τῶν ποτε ἐργασαμένων ἔργον

---

licrates extra prœlium occubuit: quo nemo tunc in castra Græcorum præstantior venerat, non modo ipsorum Lacedæmoniorum, sed etiam aliorum Græcorum. Hic, quum Pausanias sacrificaret, sedens in ordine, sagitta latera ictus est: et aliis pugnantibus ipse exportatus, sese morientem miserabatur, ad Arimnestum virum Platæensem inquiens, non se curare quod pro Græcia periret, sed quod nihil manu usus esset, nullamque operam navasset dignam se et sua cupiditate navandi.

73. Ex Atheniensibus eminuisse fertur Sophanes Eutychidis filius, e populo Decelensi: Decelenses autem rem aliquando gesserunt, ut ipsi Athenienses aiunt, in omne ævum fruc-

χρήσιμον ἐς τὸν πάντα χρόνον, ὡς αὐτοὶ Ἀθηναῖοι λέγουσι. ὡς γὰρ δὴ τοπάλαι κατὰ Ἑλένης κομιδὴν Τυνδαρίδαι ἐσέβαλον ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν σὺν στρατοῦ πλήθεϊ, καὶ ἀνίστασαν τοὺς δήμους, οὐκ εἰδότες ἵνα ὑπεξέκειτο ἡ Ἑλένη, τότε λέγουσι καὶ τοὺς Δεκελέας, οἱ δὲ αὐτὸν Δέκελον, ἀχθόμενόν τε τῇ Θησέος ὕβρι, καὶ δειμαίνοντα περὶ πάσῃ τῇ Ἀθηναίων χώρῃ, ἐξηγησάμενόν σφι τὸ πᾶν πρῆγμα, κατηγήσασθαι ἐπὶ τας Ἀφίδνας, τὰς δὴ Τιτακὸς ἐὼν αὐτόχθων καταπροδιδοῖ Τυνδαρίδῃσι. τοῖσι δὲ Δεκελεῦσι ἀπὸ τούτου τοῦ ἔργου ἐν Σπάρτῃ ἀτελείη τε καὶ προεδρίη διατελέει ἐς τόδε αἰεὶ ἔτι ἐοῦσα, οὕτω ὥστε καὶ ἐς τὸν πόλεμον τὸν ὕστερον πολλοῖσι ἔτεσι τούτων γενόμενον Ἀθηναίοισί τε

---

tuosam, siquidem quum olim ad reportandam Helenam Tyndaridæ cum magnis copiis oram Atticam invasissent, et populos e sedibus suis ejicerent, ignari quonam loci subducta Helena esset, tunc Decelenses feruntur, et, ut quidam volunt, ipse Decelus, tum dolore contumeliæ quam Theseus intulisset, tum metu totius Atheniensium soli, ne vastaretur, exposuisse illis omnem rem gestam, eosque deduxisse ad Aphidnas, quas Titacus indigena Tyndaridis proderet. Quo ex facto Decelensibus permansit ad hanc usque memoriam in Sparta immunitas vectigalium, et dignitas præsidendi: adeo quidem ut bello quod multis postea annis inter Athenienses atque Peloponneu-

καὶ Πελοποννησίοισι, σινομένων τὴν ἄλλην Ἀττικὴν Λακεδαιμονίων, Δεκελέης ἀπέχεσθαι.

οδ'. Τούτου τοῦ δήμου ἐὼν ὁ Σωφάνης, καὶ ἀριστεύσας τότε Ἀθηναίων, διξοὺς λόγους λεγομένους ἔχει. τὸν μὲν, ὡς ἐκ τοῦ ζωστῆρος τοῦ θώρηκος ἐφόρεε χαλκέῃ ἁλύσι δεδεμένην ἄγκυραν σιδηρέην· τὴν, ὅκως πελάσειε ἀπικνεόμενος τοῖσι πολεμίοισι, βαλλέσκετο, ἵνα δή μιν οἱ πολέμιοι ἐκπίπτοντες, ἐκ τῆς τάξιος μετακινῆσαι μὴ δυναίατο. γινομένης δὲ φυγῆς τῶν ἐναντίων, δέδοκτο, τὴν ἄγκυραν ἀναλαβόντα, οὕτω διώκειν. οὗτος μὲν οὕτω λέγεται· ὁ δ' ἕτερος τῶν λόγων, τῷ πρότερον λεχθέντι ἀμφισβατέων, λέγεται, ὡς ἐπ' ἀσπίδος αἰεὶ περιθεούσης καὶ οὐδαμᾶ ἀτρεμιζούσης ἐφόρεε

---

ses gestum est, Lacedæmonii quum ceteram Atticam popularentur, a Decelea temperaverint.

74. Ex hoc populo ortus Sophanes, et præclarissime tunc inter Athenienses navata opera, ancipiti sermone celebratur: uno, fertur gestasse ferream ancoram e balteo thoracis catena alligatam, quam, quoties advententantibus hostibus propinquus erat, abjiciebat humi, ne illi irruentes, ipsum ex ordine summovere possent: rursus eisdem in fugam se vertentibus, resumpta ancora ita fugientes insequebatur. Altero sermone a superiori differente fertur gestasse ancoram non ferream ex thorace,

ἄγκυραν, καὶ οὐκ ἐκ τοῦ θώρηκος δεδεμένην σιδηρέην.

οε΄. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον Σωφάνεϊ λαμπρὸν ἔργον ἐξεργασμένον, ὅτι περικατημένων Ἀθηναίων Αἴγιναν, Εὐρυβάτην τὸν Ἀργεῖον, ἄνδρα πεντάεθλον, ἐκ προκλήσιος ἐφόνευσε. αὐτὸν δὲ Σωφάνεα χρόνῳ ὕστερον τουτέων κατέλαβε, ἄνδρα γενόμενον ἀγαθὸν, Ἀθηναίων στρατηγέοντα ἅμα Λεάγρῳ τῷ Γλαύκωνος, ἀποθανεῖν ὑπὸ Ἠδωνῶν ἐν Δάτῳ, περὶ τῶν μετάλλων τῶν χρυσέων μαχεόμενον.

ος΄. Ὡς δὲ τοῖσι Ἕλλησι ἐν Πλαταιῇσι κατέστρωντο οἱ βάρβαροι, ἐνθαῦτά σφι ἐπῆλθε γυνὴ αὐτόμολος· ἣ ἐπειδὴ ἔμαθε ἀπολωλότας τοὺς Πέρσας, καὶ νικῶντας τοὺς Ἕλληνας, ἐοῦσα παλλακὴ Φαρανδάτεος τοῦ Τεάσπιος,

---

alligatam, sed insignitam in scuto, quod nunquam quiescens, assidue rotabatur.

75. Extat et alterum Sophanis præclarum facinus, quod obsidentibus Æginam Atheniensibus, Eurybatem virum Argivum quinquertionem ex provocatione interemit. Sed aliquanto post hæc gesta virum egregium exhibens, dum Atheniensium una cum Leagro Glauconis filio dux esset, ac de metallis aureis decertaret, contigit ut ab Edonis apud Daton occumberet.

76. Postquam barbari ab Græcis ad Platæas strati sunt, accessit illuc ad hos mulier quædam transfugiens, quæ quum accepisset Persas periisse et Græcos victores, pallaca Pha-

ἀνδρὸς Πέρσεω, κοσμησαμένη χρυσῷ πολλῷ καὶ αὐτὴ καὶ ἀμφίπολοι, καὶ ἐσθῆτι τῇ καλλίστῃ τῶν παρεουσέων, καταβᾶσα ἐκ τῆς ἁρμαμάξης, ἐχώρεε ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔτι ἐν τῇσι φονῇσι ἐόντας. ὁρῶσα δὲ πάντα ἐκεῖνα διέποντα Παυσανίην, πρότερόν τε τὸ οὔνομα ἐξεπισταμένη καὶ τὴν πάτρην, ὥστε πολλάκις ἀκούσασα, ἔγνω τε τὸν Παυσανίην, καὶ λαβομένη τῶν γουνάτων, ἔλεγε τάδε, "Ὦ βασιλεῦ Σπάρτης, ῥῦσαί με τὴν ἱκέτιν αἰχμαλώτου δουλοσύνης. σὺ γὰρ καὶ ἐς τόδε ὤνησας, τούσδε ἀπολέσας, τοὺς οὔτε δαιμόνων οὔτε θεῶν ὄπιν ἔχοντας. εἰμὶ δὲ γένος μὲν Κῴη, θυγάτηρ δὲ Ἡγητορίδεω τοῦ Ἀνταγόρεω. βίῃ δέ με λαβὼν ἐν Κῷ ἔχε ὁ Πέρσης." ὁ δὲ ἀμείβεται τοῖσδε,

---

randatis filii Teaspis, viri Persæ, multo auro ornata, tum ipsa, tum ancillæ, et cum veste speciosissima de omnibus quæ aderant; descendens ex carpento pergit ad Lacedæmonios adhuc in cæde occupatos: et intuita Pausaniam illa omnia administrantem, cujus et nomen jam pridem et patriam noscebat, ut quod utrumque sane audierat, cognovit Pausaniam: Ejus genua amplectens, Spartæ rex, inquit, libera me supplicem captivitatis servitute, quam etiam hoc facto demeritus es quod istos extinxisti neque dæmonum neque deorum respectum habentes. Equidem genere sum Coa, Hegetoridæ filia, Antagoræ neptis, quam vi raptam ex Co Persa habuit. Huic respon-

"Γύναι, θάρσει, καὶ ὡς ἱκέτις, καὶ εἰ δὴ "πρὸς τούτῳ τυγχάνεις ἀληθέα λέγουσα, "καὶ εἶ θυγάτηρ Ἡγητορίδεω τοῦ Κῴου, ὃς "ἐμοὶ ξεῖνος μάλιστα τυγχάνει ἐὼν τῶν περὶ "κείνους τοὺς χώρους οἰκημένων." ταῦτα δὲ εἴπας, τότε μὲν ἐπέτρεψε τῶν Ἐφόρων τοῖσι παρεοῦσι, ὕστερον δὲ ἀπέπεμψε ἐς Αἴγιναν, ἐς τὴν αὐτὴ ἤθελε ἀπικέσθαι.

οζʹ. Μετὰ δὲ τὴν ἄπιξιν τῆς γυναικὸς, αὐτίκα μετὰ ταῦτα ἀπίκοντο Μαντινέες ἐπ' ἐξεργασμένοισι. μαθόντες δὲ ὅτι ὕστεροι ἥκουσι τῆς συμβολῆς, συμφορὴν ἐποιεῦντο μεγάλην, ἄξιοί τε ἔφασαν εἶναι σφέας ζημιῶσαι. πυνθανόμενοι δὲ τοὺς Μήδους τοὺς μετὰ Ἀρταβάζου φεύγοντας, τούτους ἐδίωκον μέχρι Θεσσαλίης. Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐκ ἔων φεύγοντας διώκειν. οἱ

---

dens Pausanias, Bono, inquit, O mulier, animo esto, tum quia supplex, tum si insuper loqueris illa vera, et filia es Hegetoridæ Coi, mihi inter omnes, qui illa circa loca incolunt hospitis præcipui. Hæc loquutus, eam impræsentiarum Ephoris qui aderant commendavit: postmodum in Æginam, quo illa voluit, dimisit.

77. Post hujus mulieris digressum continuo Mantineenses supervenerunt rebus confectis: qui se animadvertentes venisse sero ad pugnam, magnæ jacturæ loco id sibi esse putaverunt, sed idoneos se esse ad sumendas de se pœnas dixere. Itaque cognito, Medos qui cum Artabazo erant, fugæ se mandasse, eos in Thessaliam usque persequuti sunt,

δὲ ἀναχωρήσαντες ἐς τὴν ἑωϋτῶν, τοὺς ἡγεμόνας τῆς στρατιῆς ἐδίωξαν ἐκ τῆς γῆς. μετὰ δὲ Μαντινέας, ἧκον Ἠλεῖοι. καὶ ὡσαύτως οἱ Ἠλεῖοι τοῖσι Μαντινεῦσι συμφορὴν ποιησάμενοι, ἀπαλλάσσοντο· ἀπελθόντες δὲ καὶ οὗτοι τοὺς ἡγεμόνας ἐδίωξαν. τὰ κατὰ Μαντινέας μὲν καὶ Ἠλείους τοσαῦτα.

οη'. Ἐν δὲ Πλαταιῇσι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν Αἰγινητέων ἦν Λάμπων ὁ Πύθεω, Αἰγινητέων τὰ πρῶτα· ὃς ἀνοσιώτατον λόγον ἔχων, ἵετο πρὸς Παυσανίην. ἀπικόμενος δὲ σπουδῇ, ἔλεγε τάδε, "Ὦ παῖ Κλεομβρότου, ἔργον "ἔργασταί τοι ὑπερφυὲς, μέγαθός τε καὶ "κάλλος· καί τοι θεὸς παρέδωκε, ῥυσάμενον "τὴν Ἑλλάδα, κλέος καταθέσθαι μέγιστον "Ἑλλήνων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. σὺ δὲ καὶ τὰ

---

etsi vetantibus Lacedæmoniis insequi fugientes. Iidem postea domum reversi, duces suos exilio mulctaverunt. Post Mantineenses venere Elei, qui itidem ut Mantineenses magno id sibi detrimento existimantes, discesserunt, suosque et ipse duces exilio mulctaverunt. Hactenus de Mantineensibus et Eleis.

78. Erat autem apud Platæas in exercitu Lampon Pythei filius Æginetarum e primoribus, qui Pausaniam adiens, infandissima usus est oratione, inquiens, Fili Cleombroti, rem tu mirificam et magnitudine et fulgore gessisti, cui deus tribuit ut liberata Græcia, omnes quos novimus Græcos gloria supergredereris, quod superest in hac re,

" λοιπὰ τὰ ἐπὶ τούτοισι ποίησον, ὅκως λόγος
" τέ σε ἔχῃ ἔτι μέζων, καί τις ὕστερον φυ-
" λάσσηται τῶν βαρβάρων μὴ ὑπάρχειν ἔργα
" ἀτάσθαλα ποιέων ἐς τοὺς Ἕλληνας. Λεωνί-
" δεω γὰρ ἀποθανόντος ἐν Θερμοπύλῃσι,
" Μαρδόνιός τε καὶ Ξέρξης ἀποταμόντες τὴν
" κεφαλὴν ἀνεσταύρωσαν. τῷ σὺ τὴν ὁμοίην
" ἀποδιδοὺς, ἔπαινον ἕξεις πρῶτα μὲν ὑπὸ
" πάντων Σπαρτιητέων, αὖτις δὲ καὶ πρὸς
" τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Μαρδόνιον γὰρ
" ἀνασκολοπίσας, τετιμώρησαι ἐς πάτρων
" τὸν σὸν Λεωνίδην." ὁ μὲν, δοκέων χαρίζε-
σθαι, ἔλεγε τάδε·

οθ΄. Ὁ δ' ἀνταμείβετο τοῖσδε, "Ὦ ξεῖνε
" Αἰγινῆτα, τὸ μὲν εὐνοεῖν τε καὶ προορᾷν,
" ἄγαμαι σεῦ· γνώμης μέντοι ἡμάρτηκας
" χρηστῆς. ἐξάρας γάρ με ὑψοῦ καὶ τὴν

agas ita, ut et tu majore fama celebreris, et aliquis barbarorum posthac caveat nefanda facinora inchoare in Græcos. Etenim Leonidæ apud Thermopylas interempti reciso capite Mardonius ac Xerxes truncum in crucem sustulerunt: cui si vicem reddes, laudem nancisceris, primum ab omnibus Spartiatis, secundo loco ab universis Græcis, siquidem suffixo Mardonio, Leonidam patruum tuum fueris ultus. Hæc Lampon gratiam se initurum ratus apud Pausaniam dicebat.

79. Cui respondens Pausanias, Tuam, inquit, hospes Ægineta, benevolentiam atque providentiam amplector: tamen ab æ-

" πάτρην καὶ τὸ ἔργον, ἐς τὸ μηδὲν κατέβα-
" λες, παραινέων νεκρῷ λυμαίνεσθαι· καὶ, ἢν
" ταῦτα ποιέω, φὰς ἄμεινόν με ἀκούσεσθαι.
" τὰ πρέπει μᾶλλον βαρβάροισι ποιέειν
" ἤπερ Ἕλλησι· καὶ ἐκείνοισι δὲ ἐπιφθονέο-
" μεν. ἐγὼ δ' ὦν τούτου εἵνεκα μήτε Αἰγινή-
" τησι ἅδοιμι, μήτε τοῖσι ταῦτα ἀρέσκεται·
" ἀποχρᾷ δέ μοι, Σπαρτιήτῃσι ἀρεσκόμενον,
" ὅσια μὲν ποιέειν, ὅσια δὲ καὶ λέγειν.
" Λεωνίδῃ δὲ, τῷ με κελεύεις τιμωρῆσαι,
" φημὶ μεγάλως τετιμωρῆσθαι. ψυχῇσί τε
" τῇσι τῶνδε ἀναριθμήτοισι τετίμηται αὐτός
" τε καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν Θερμοπύλῃσι τελευ-
" τήσαντες. σὺ μέντοι ἔτι ἔχων λόγον τοιόνδε,
" μήτε προσέλθῃς ἔμοιγε, μήτε συμβουλεύ-
" ῃς· χάριν τε ἴσθι, ἐὼν ἀπαθής."

---

quitate judicandi deerras, nam qui et me et patriam in altum extulisti et hæc gesta, ad nihilum redigis, quum suades mihi sævire in mortuum, aisque me auditurum melius, si istud fecero, quod barbaros decet potius facere quam Græcos, quodque illis exprobramus. quare ego neque Æginetis, neque iis quibus ista probantur assentior: contentusque sum Spartiatis placere, ut in negotiis dictisque fas tuear. Leonidæ autem, cui me jubes parentare, affirmo magnifice esse parentatum; nam funeribus horum innumerabilibus vindicatus est et ipse et ceteri, qui apud Thermopylas occubuerunt. Tu vero posthac hærens in hac eadem cogitatione ne me adieris: quod tibi impune esse, loco beneficii ponas. Hoc quum ille audisset, abiit.

π'. Ὁ μὲν, ταῦτα ἀκούσας, ἀπαλλάσσετο. Παυσανίης δὲ κήρυγμα ποιησάμενος, μηδένα ἅπτεσθαι τῆς ληΐης, συγκομίζειν ἐκέλευε τοὺς εἵλωτας τὰ χρήματα. οἱ δὲ, ἀνὰ τὸ στρατόπεδον σκιδνάμενοι, εὕρισκον σκηνὰς κατεσκευασμένας χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ, κλίνας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους, κρητῆράς τε χρυσέους, καὶ φιάλας τε καὶ ἄλλα ἐκπώματα· σάκκους τε ἐπ' ἁμαξέων εὕρισκον, ἐν τοῖσι λέβητες ἐφαίνοντο ἐνεόντες χρύσεοί τε καὶ ἀργύρεοι. ἀπό τε τῶν κειμένων νεκρῶν ἐσκύλευον ψέλιά τε καὶ στρεπτοὺς, καὶ τοὺς ἀκινάκεας, ἐόντας χρυσέους· ἐπεὶ ἐσθῆτός γε ποικίλης λόγος ἐγίνετο οὐδείς. ἐνθαῦτα πολλὰ μὲν κλέπτοντες ἐπώλεον πρὸς τοὺς Αἰγινήτας οἱ εἵλωτες, πολλὰ δὲ καὶ ἀπεδείκνυσαν, ὅσα αὐτέων οὐκ οἷά τε ἦν κρύψαι· ὥστε

80. Pausanias autem quum præconio edixisset, nequis de præda quid tangeret, jussit helotas omnem comportare pecuniam. Illi per castra dispersi inveniunt tentoria auro et argento ornata, lectosque ex auro et argento, crateras etiam aureos, phialasque, et alia vasa potoria: nec non saccos super plaustra, interlucentibus intus inclusis ex auro et argento lebetibus. Quinetiam cæsorum cadavera spoliabant armillis et torquibus, sed et acinaces aureos tollebant. Nam diversicolora vestimenta nullius momenti habebantur. Ibi tum multa furto subtrahentes helotæ Æginetis venundabant; multa, quæ occultare non

Αἰγινήτῃσι οἱ μεγάλοι πλοῦτοι ἀρχὴν ἐνθεῦτεν ἐγένοντο, οἱ τὸν χρυσὸν, ἅτε ἐόντα χαλκὸν δῆθεν, παρὰ τῶν εἱλωτέων ὠνέοντο.

πα΄. Συμφορήσαντες δὲ τὰ χρήματα, καὶ δεκάτην ἐξελόντες τῷ ἐν Δελφοῖσι θεῷ, ἀπ' ἧς ὁ τρίπους ὁ χρύσεος ἀνετέθη, ὁ ἐπὶ τοῦ τρικαρήνου ὄφιος τοῦ χαλκέου ἐπεστεὼς ἄγχιστα τοῦ βωμοῦ· καὶ τῷ ἐν Ὀλυμπίῃ θεῷ ἐξελόντες, ἀπ' ἧς δεκάπηχυν χάλκεον Δία ἀνέθηκαν· καὶ τῷ ἐν Ἰσθμῷ θεῷ, ἀπ' ἧς ἑπτάπηχυς χάλκεος Ποσειδέων ἐξεγένετο. ταῦτα ἐξελόντες, τὰ λοιπὰ διαιρέοντο καὶ ἔλαβον ἕκαστοι τῶν ἄξιοι ἔσαν, καὶ τὰς παλλακὰς τῶν Περσέων, καὶ τὸν χρυσὸν, καὶ τὸν ἄργυρον, καὶ ἄλλα χρήματά τε καὶ ὑποζύγια. ὅσα μέν νυν ἐξαίρετα τοῖσι ἀριστεύσασι αὐ-

---

poterant, monstrabant: prorsus ut inde primitus extiterint ingentes divitiæ Æginetis, utpote aurum ab helotis pro ære mercantibus.

81. Collata autem pecunia decimam selegerunt deo, qui Delphis est, ex qua tum tripes aureus ibi repositus est, insistens super tricipiti ex ære colubro, proxime aram: tum deo qui est in Olympia, æreus decem cubitorum Jupiter: tum deo qui est in Isthmo. æreus septem cubitorum Neptunus. Hac parte selecta, ceteras inter se distribuerunt, pro suo quisque merito accipientes: itemque pallacas Persarum, et aurum et argentum et reliquas opes cum jumentis. Quæ autem eximia data sint iis, qui optimam ope-

τέων ἐν Πλαταιῇσι ἐδόθη, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν, δοκέω δ' ἔγωγε καὶ τούτοισι δοθῆναι. Παυσανίῃ δὲ πάντα δέκα ἐξαιρέθη τε καὶ ἐδόθη, γυναῖκες, ἵπποι, τάλαντα, κάμηλοι, ὡς δὲ αὔτως καὶ τὰ ἄλλα χρήματα.

πβ'. Λέγεται δὲ καὶ τάδε γενέσθαι, ὡς Ξέρξης φεύγων ἐκ τῆς Ἑλλάδος, Μαρδονίῳ τὴν κατασκευὴν καταλίποι τὴν ἑωϋτοῦ· Παυσανίην ὦν ὁρέοντα τὴν Μαρδονίου κατασκευὴν χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ καὶ παραπετάσμασι ποικίλοισι κατεσκευασμένην, κελεῦσαι τούς τε ἀρτοκόπους καὶ τοὺς ὀψοποιοὺς κατὰ ταὐτὰ καθὼς Μαρδονίῳ δεῖπνον παρασκευάζειν. ὡς δὲ κελευόμενοι οὗτοι ἐποίευν ταῦτα, ἐνθαῦτα τὸν Παυσανίην ἰδόντα κλίνας τε χρυσέας καὶ ἀργυρέας εὖ ἐστρωμένας, καὶ τραπέζας χρυσέας καὶ ἀργυρέας, καὶ παρασκευὴν μεγα-

---

ram navaverant ad Platæas refertur a nemine, data tamen illis fuisse arbitror: certe Pausaniæ sunt ex omnibus dena, et ea delecta, dono data, ex mulieribus, equis, talentis, camelis, et item ex ceteris rebus.

82. Feruntur autem hæc quoque acta esse: Xerxem, dum e Græcia fugit, omnem apparatum suum Mardonio reliquisse: et Pausaniam dum eum apparatum videt, ex auro argentoque et velariis diversicoloribus confectum, jussisse pistores et coquos cœnam sibi, uti Mardonio instruere, quod quum illi ex jussu fecissent, tum Pausaniam lectos intuentem aureos argenteosque probe stratos, mensas

λοπρεπέα τοῦ δείπνου, ἐκπλαγέντα τὰ προκείμενα ἀγαθὰ, κελεῦσαι ἐπὶ γέλωτι τοὺς ἑωϋτοῦ διηκόνους παρασκευάσαι Λακωνικὸν δεῖπνον. ὡς δὲ τῆς θοίνης ποιηθείσης ἦν πολλὸν τὸ μέσον, τὸν Παυσανίην γελάσαντα μεταπέμψασθαι τῶν Ἑλλήνων τοὺς στρατηγούς· συνελθόντων δὲ τουτέων, εἶπαι τὸν Παυσανίην, δεικνύντα ἐς ἑκατέρην τοῦ δείπνου τὴν παρασκευὴν, "Ἄνδρες Ἕλληνες, τῶνδε εἵνεκα ἐγὼ "ὑμέας συνήγαγον, βουλόμενος ὑμῖν τοῦδε "τοῦ Μήδων ἡγεμόνος τὴν ἀφροσύνην δεῖξαι· "ὃς τοιήνδε δίαιταν ἔχων, ἦλθε ἐς ἡμέας "οὕτω ὀϊζυρὴν ἔχοντας ἀπαιρησόμενος." ταῦτα μὲν Παυσανίην λέγεται εἶπαι πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων.

πγ΄. Ὑστέρῳ μέντοι χρόνῳ μετὰ ταῦτα

---

etiam aureas ac argenteas, magnificumque cœnæ apparatum, propositis bonis stupefactum, imperasse ad risum suis ministris ut Laconicam instruerent cœnam. Ea quum esset parata et pateret magnum intervallum, ibi eundem cachinnantem arcessivisse Græcorum duces, eisque ubi convenerant, inter ostendendum utrumque cœnæ apparatum, dixisse, Viri Græci, hac ego vos de caussa convocavi, quod volebam vobis amentiam hujus Medorum ducis ostendere, qui quum talem vitam duceret, ad nos spoliandos venit, qui tam misere victitamus. Hæc Pausanias apud Græcorum duces dixisse fertur.

83. Interjecto deinde tempore complures Platæensium repere-

καὶ τῶν Πλαταιέων εὗρον συχνοὶ θήκας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ τῶν ἄλλων χρημάτων. ἐφάνη δὲ καὶ τόδε ὕστερον ἐπὶ τουτέων τῶν νεκρῶν περιψιλωθέντων τὰς σάρκας· συνεφόρεον γὰρ τὰ ὀστέα οἱ Πλαταιέες ἐς ἕνα χῶρον. εὑρέθη κεφαλὴ οὐκ ἔχουσα ῥαφὴν οὐδεμίην, ἀλλὰ ἐξ ἑνὸς ἐοῦσα ὀστέου. ἐφάνη δὲ καὶ γνάθος, καὶ τὸ ἄνω τῆς γνάθου, ἔχουσα ὀδόντας μουνοφυέας, ἐξ ἑνὸς ὀστέου πάντας τούς τε ὀδόντας καὶ τοὺς γομφίους· καὶ πενταπήχεος ἀνδρὸς ὀστέα ἐφάνη.

πδ΄. Ἐπεί τε δὲ Μαρδονίου δευτέρῃ ἡμέρῃ ὁ νεκρὸς ἠφάνιστο· ὑπ᾿ ὅτευ μὲν ἀνθρώπων, τὸ ἀτρεκὲς οὐκ ἔχω εἶπαι· πολλοὺς δέ τινας ἤδη καὶ παντοδαποὺς ἤκουσα θάψαι Μαρδόνιον, καὶ δῶρα μεγάλα οἶδα λαβόντας πολλοὺς

---

runt loculos auri argentique et aliarum pecuniarum. Hoc quoque rei apparuit postmodum in his cadaveribus carne nudatis, ut quum eorum ossa comportarent unum in locum Platæenses, inventum sit caput nullam suturam habens, sed ex uno osse solidum; item maxilla, cum eo quod super maxillam est, habens dentes, etsi distinctos, tamen ex uno osse universos tam molares quam ceteros, quinetiam ossa viri quinque cubitorum.

84. Postquam vero cadaver Mardonii altero die subductum fuit, a quo hominum certum non habeo dicere, audivi tamen jam multos, immo omnigenas sepelisse Mardonium; et ob id multos scio ingentia dona ab

παρὰ Ἀρτόντεω τοῦ Μαρδονίου παιδὸς διὰ τοῦτο τὸ ἔργον· ὅστις μέντοι ἦν αὐτέων ὁ ὑπελόμενός τε καὶ θάψας τὸν νεκρὸν τὸν Μαρδονίου, οὐ δύναμαι ἀτρεκέως πυθέσθαι. ἔχει δέ τινα φάτιν καὶ Διονυσοφάνης, ἀνὴρ Ἐφέσιος, θάψαι Μαρδόνιον. ἀλλ' ὁ μὲν τρόπῳ τοιούτῳ ἐτάφη.

πε'. Οἱ δὲ Ἕλληνες ὡς ἐν Πλαταιῇσι τὴν ληΐην διείλοντο, ἔθαπτον τοὺς ἑωϋτῶν, χωρὶς ἕκαστοι. Λακεδαιμόνιοι μὲν τριξὰς ἐποιήσαντο θήκας. ἔνθα μὲν τοὺς ἰρένας ἔθαψαν, τῶν καὶ Ποσειδώνιος καὶ Ἀμομφάρετος ἔσαν καὶ Φιλοκύων τε καὶ Καλλικράτης. ἐν μὲν δὴ ἑνὶ τῶν τάφων ἔσαν οἱ ἰρένες, ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ, οἱ ἄλλοι Σπαρτιῆται· ἐν δὲ τῷ τρίτῳ, οἱ εἵλωτες. οὗτοι μὲν οὕτω ἔθαπτον· Τεγεῆται δὲ

Artonta Mardonii filio accepisse. Sed quis illorum curam susceperit cadaveris Mardonii subtrahendi et humandi, pro comperto non possum sciscitari, habet tamen nonnihil famæ Dionysophanes vir Ephesius sepelisse Mardonium. At hic quidem hoc modo tumulatus est.

85. Græci vero, posteaquam prædam Platæensem dispertierunt, cæsos separatim quisque suos tumularunt. Lacedæmonii, tribus sepulcris effectis, in eorum uno Irenes, e quibus fuere Posidonius et Amompharetus et Philocyon et Callicrates. In uno igitur sepulchrorum fuerunt Irenes: in altero reliqui Spartiatæ, in tertio helotæ. Sic quidem illi humaverunt: Tegeatæ vero seorsum

χωρὶς πάντας ἀλέας· καὶ Ἀθηναῖοι τοὺς ἑωϋτῶν ὁμοῦ, καὶ Μεγαρέες τε καὶ Φλιάσιοι τοὺς ὑπὸ τῆς ἵππου διαφθαρέντας. τουτέων μὲν δὴ πάντων πλήρεες ἐγένοντο οἱ τάφοι. τῶν δὲ ἄλλων ὅσοι καὶ φαίνονται ἐν Πλαταιῇσι ἐόντες τάφοι, τούτους δὴ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἐπαισχυνομένους τῇ ἀπεστοῖ τῆς μάχης, ἑκάστους χώματα χῶσαι κεινὰ, τῶν ἐπιγινομένων εἵνεκα ἀνθρώπων. ἐπεὶ καὶ Αἰγινητέων ἐστὶ αὐτόθι καλεόμενος τάφος, τὸν ἐγὼ ἀκούω καὶ δέκα ἔτεσι ὕστερον μετὰ ταῦτα, δεηθέντων Αἰγινητέων, χῶσαι Κλεάδην τὸν Αὐτοδίκου, ἄνδρα Πλαταιέα, πρόξεινον ἐόντα αὐτῶν.

πϛ΄. Ὡς δ' ἄρα ἔθαψαν τοὺς νεκροὺς ἐν Πλαταιῇσι οἱ Ἕλληνες, αὐτίκα βουλευομένοισί σφι ἐδόκεε στρατεύεσθαι ἐπὶ τὰς Θήβας,

---

omnes confertos, et Athenienses suos simul, nec non Megarenses atque Phliasii suos ab equitatu interemptos. Horum igitur quidem omnium sepulcra fuerunt repleta. At aliorum sepulcra quotquot ad Platæas ostenduntur, illi sunt, quantum ego accipio, tumuli ab iis singulis excitati inanes, qui erubescebant se a pugna abfuisse, respectu posterorum hominum. Quippe tumulus illic est etiam qui dicitur Æginetarum: quem ego audio vel decem post hanc pugnam annis rogatu Æginetarum a Cleade Autodici filio, viro Platæensi, illorum hospite aggeratum fuisse.

86. Græcis statim a cæsorum humatione in agro Platæensi, inito consilio visum est bellum Thebis inferendum, exposcendumque eos qui cum Medis sen-

καὶ ἐξαιτέειν αὐτέων τοὺς μηδίσαντας· ἐν πρώτοισι δὲ αὐτέων, Τιμηγενίδην καὶ Ἀτταγῖνον, οἳ ἀρχηγέται ἀνὰ πρώτους ἔσαν· ἢν δὲ μὴ ἐκδιδῶσι, μὴ ἀπανίστασθαι ἀπο τῆς πόλιος πρότερον ἢ ἐξέλωσι. ὡς δέ σφι ταῦτα ἔδοξε, οὕτω δὴ ἐνδεκάτῃ ἡμέρῃ ἀπὸ τῆς συμβολῆς ἀπικόμενοι ἐπολιόρκεον Θηβαίους, κελεύοντες ἐκδιδόναι τοὺς ἄνδρας. οὐ βουλομένων δὲ τῶν Θηβαίων ἐκδιδόναι, τήν τε γῆν αὐτέων ἔταμνον καὶ προσέβαλλον πρὸς τὸ τεῖχος.

πζ΄. Καὶ, οὐ γὰρ ἐπαύοντο σινόμενοι, εἰκοστῇ ἡμέρῃ ἔλεξε τοῖσι Θηβαίοισι Τιμηγενίδης τάδε, " Ἄνδρες Θηβαῖοι, ἐπειδὴ οὕτω " δέδοκται τοῖσι Ἕλλησι, μὴ πρότερον ἀπα- " ναστῆναι πολιορκέοντας, ἢ ἐξέλωσι Θήβας, " ἢ ἡμέας αὐτοῖσι παραδῶτε, νῦν ὦν ἡμέων

---

sissent: et in primis Timegenidem et Attaginum, qui principes factionis inter primos extitissent; et, ni eos dedidissent, non prius ab urbe discedendum quam eam evertissent. Hoc ubi decrevere, undecimo a pugna die moventes obsedere Thebanos, jubentes dedere quos diximus viros. Abnuentibus dedere Thebanis, agrum eorum populabantur, murumque adoriebantur.

87. Quorum ager quum continenter vastaretur, vicesimo die Timigenides ad populares ita inquit: Viri Thebani, quandoquidem Græcis ita constitutum est, non prius abscedere ab oppugnatione Thebarum, quam aut eas expugnaverint, aut nos illis dedideritis, absit ut nostra

" εἵνεκα γῆ ἡ Βοιωτίη πλέω μὴ ἀναπλήσῃ.
" ἀλλ' εἰ μὲν χρημάτων χρηΐζοντες, πρόσχη-
" μα ἡμέας ἐξαιτέονται, χρήματά σφι δῶμεν
" ἐκ τοῦ κοινοῦ· σὺν γὰρ τῷ κοινῷ καὶ ἐμη-
" δίσαμεν, οὐ δὴ μοῦνοι ἡμέες. εἰ δὲ ἡμέων
" ἀληθέως δεόμενοι πολιορκέουσι, ἡμεῖς ἡμέας
" αὐτοὺς ἐς ἀντιλογίην παρέξομεν." κάρτα
τε ἔδοξε εὖ λέγειν, καὶ ἐς καιρόν· αὐτίκα τε
ἐπεκηρυκεύοντο πρὸς Παυσανίην οἱ Θηβαῖοι,
θέλοντες ἐκδιδόναι τοὺς ἄνδρας.

πη'. Ὡς δὲ ὡμολόγησαν ἐπὶ τούτοισι, Ἀτταγῖνος μὲν ἐκδιδρήσκει ἐκ τοῦ ἄστεος, παῖδας δὲ αὐτοῦ ἀπαχθέντας Παυσανίης ἀπέλυσε τῆς αἰτίης, φὰς τοῦ μηδισμοῦ παῖδας οὐδὲν εἶναι μεταιτίους. τοὺς δὲ ἄλλους ἄνδρας τοὺς ἐξέδοσαν οἱ Θηβαῖοι, οἱ μὲν ἐδόκεον αν-

---

caussa Bœotius ager amplius vexetur: sed sive per caussam deposcendi nos, pecunias cupiunt, pecunias eis e publico demus: nam et publice cum Medis sensimus, non autem nos soli: sive revera deposcentes nos urbem obsident, nos ipsi nos in disceptationem exhibemus. Eum Thebani sane probe et opportune loquutum arbitrantes, e vestigio caduceatorem ad Pausaniam misere, velle se viros dedere.

88. Ea re inter eos conventa, Attaginus ex urbe profugit: cujus liberos ad se Pausanias adductos culpa absolvit, negans pueros factionis Medicæ esse participes. Ceteri quos Thebani dedidere, ipsi quidem putabant se adepturos disceptatio-

τιλογίης τε κυρήσειν, καὶ δὴ χρήμασι ἐπεποίθεσαν διωθέεσθαι. ὁ δὲ, ὡς παρέλαβε, αὐτὰ ταῦτα ὑπονοέων, τὴν στρατιὴν τὴν συμμάχων ἅπασαν ἀπῆκε, καὶ ἐκείνους ἀγαγὼν ἐς Κόρινθον, διέφθειρε. Ταῦτα μὲν τὰ ἐν Πλαταιῇσι καὶ Θήβῃσι γενόμενα.

πθ'. Ἀρτάβαζος δὲ ὁ Φαρνάκεος, φεύγων ἐκ Πλαταιέων, καὶ δὴ πρόσω ἐγένετο. ἀπικόμενον δέ μιν οἱ Θεσσαλοὶ παρὰ σφέας, ἐπί τε ξείνια ἐκάλεον, καὶ ἀνειρώτευν περὶ τῆς στρατιῆς τῆς ἄλλης, οὐδὲν ἐπιστάμενοι τῶν ἐν Πλαταιῇσι γενομένων. ὁ δὲ Ἀρτάβαζος, γνοὺς ὅτι εἰ ἐθέλοι σφι πᾶσαν τὴν ἀληθηΐην τῶν ἀγώνων εἶπαι, αὐτός τε κινδυνεύσει ἀπολέσθαι καὶ ὁ μετ' αὐτοῦ στρατός· ἐπιθήσεσθαι γάρ οἱ πάντα τινὰ οἴετο πυνθανόμενον τὰ γεγονότα· ταῦτα ἐκλογιζόμενος,

---

nem, atque etiam sibi persuaserant pecunia disjectum iri. Pausanias autem hoc ipsum suspicans fore, ubi accepit, dimissis omnibus sociorum copiis, etiam illos Corinthum deductos supplicio affecit. Hæc hactenus quæ ad Platæas et ad Thebas gesta sunt.

89. Artabazum autem Pharnacis filium, ut e Platæis fugiens porro se proripuerat, Thessali, quum ad ipsos venit, hospitio invitatum interrogabant de reliquo exercitu, ignari prorsus rei ad Platæas gestæ. Iste intelligens, si omnem veritatem pugnarum illis referret, aditurum se vitæ discrimen cum suo exercitu; fore enim, ut unusquisque cog-

οὔτε πρὸς τοὺς Φωκέας ἐξηγόρευε οὐδὲν, πρός τε τοὺς Θεσσαλοὺς ἔλεγε τάδε, "Ἐγὼ "μὲν, ὦ ἄνδρες Θεσσαλοὶ, ὡς ὁρᾶτε, ἐπεί-"γομαί τε κατὰ τὴν ταχίστην ἐλῶν ἐς Θρηΐ-"κην, καὶ σπουδὴν ἔχω, πεμφθεὶς κατά τι "πρῆγμα ἐκ τοῦ στρατοπέδου μετὰ τῶνδε. "αὐτὸς δὲ ὑμῖν Μαρδόνιος, καὶ ὁ στρατὸς "αὐτοῦ, οὗτος ὁ κατὰ πόδας ἐμεῦ ἐλαύνων, "προσδόκιμός ἐστι. τοῦτον καὶ ξεινίζετε, καὶ "εὖ ποιεῦντες φαίνεσθε. οὐ γὰρ ὑμῖν ἐς χρό-"νον ταῦτα ποιεῦσι μεταμελήσει." ταῦτα δὲ εἴπας, ἀπέλαυνε σπουδῇ τὴν στρατιὴν διὰ Θεσσαλίης τε καὶ Μακεδονίης ἰθὺ τῆς Θρηΐκης, ὡς ἀληθέως ἐπειγόμενος, καὶ τὴν μεσόγαιαν τάμνων τῆς ὁδοῦ. καὶ ἀπικνέεται ἐς Βυζάντιον, καταλιπὼν τοῦ στρατοῦ τοῦ ἑωϋτοῦ συχνοὺς ὑπὸ Θρηΐκων τε κατακοπέντας κατ' ὁδὸν, καὶ

nita re ipsum adoriretur: hæc considerans, nec apud Phocenses retulerat quippiam, et tunc ad Thessalos ita loquutus est: Equidem, viri Thessali, maturo, ut cernitis, quam celerrime pervenire in Thraciam, idque operam do missus ex castris cum hac exercitus parte ad quoddam negotium. Mardonius autem ipse cum suo exercitu, meis vestigiis insistens, exspectandus est, cui et hospitium et officium præstate, non enim vos in tempus hæc præstitisse pœnitebit. Hæc fatus, copias festinabundus per Thessaliam Macedoniamque agebat, recta Thraciam versus, tanquam vere properans: ac regionem mediterraneam viæ præcidens pervenit Byzantium, permultis sui exercitus in itinere

λιμῷ συστάντας καὶ καμάτῳ. ἐκ Βυζαντίου δὲ διέβη πλοίοισι. αὐτὸς μὲν οὕτω ἀπενόστησε ἐς τὴν Ἀσίην.

Ϟʹ. Τῆς δὲ αὐτῆς ἡμέρης τῆσπερ ἐν Πλαταιῇσι τὸ τρῶμα ἐγένετο, συνεκύρησε γένεσθαι καὶ ἐν Μυκάλῃ τῆς Ἰωνίης. ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ Δήλῳ ἐκατέατο οἱ Ἕλληνες, οἱ ἐν τῇσι νηυσὶ ἅμα Λευτυχίδῃ τῷ Λακεδαιμονίῳ ἀπικόμενοι, ἦλθόν σφι ἄγγελοι ἀπὸ Σάμου, Λάμπων τε Θρασυκλῆος, καὶ Ἀθηναγόρης Ἀρχεστρατίδεω, καὶ Ἡγησίστρατος Ἀρισταγόρεω, πεμφθέντες ὑπὸ Σαμίων λάθρῃ τῶν τε Περσέων καὶ τοῦ τυράννου Θεομήστορος τοῦ Ἀνδροδάμαντος, τὸν κατέστησαν Σάμου τύραννον οἱ Πέρσαι. ἐπελθόντων δέ σφεων ἐπὶ τοὺς στρατηγοὺς, ἔλεγε Ἡγησίστρατος πολ-

---

relictis, qui vel a Thracibus obtruncati fuerunt, vel fame atque labore enecti. Ex Byzantio navigiis transmisit. Hunc in modum iste quidem rediit in Asiam.

90. Quo autem die ad Platæas vulnus illatum est, ea die contigit et apud Mycalen Ioniæ inferri: quum apud Delon Græci considerent, ii, qui una cum Leutychide Lacedæmonio navibus venerant, eo appulsi sunt e Samo legati, Lampon Thrasyclis et Athenagoras Archestratidæ et Hegesistratus Aristagoræ filii, missi a Samiis clam Persis ac tyranno Theomestore Androdamantis filio, quem Persæ tyrannum Sami constituerant. Hi quum adierunt duces, verba fecit Hegesistratus multa et va-

λα καὶ παντοῖα· ὡς ἢν μοῦνον ἴδωνται αὐτοὺς οἱ Ἴωνες, ἀποστήσονται ἀπὸ Περσέων, καὶ ὡς οἱ βάρβαροι οὐκ ὑπομενέουσι· ἢν δὲ καὶ ἄρα ὑπομείνωσι, οὐκ ἑτέρην ἄγρην τοιαύτην εὑρεῖν ἂν αὐτούς. θεούς τε κοινοὺς ἀνακαλέων, προέτρεπε αὐτοὺς ῥύσασθαι ἄνδρας Ἕλληνας ἐκ δουλοσύνης, καὶ ἀπαμῦναι τὸν βάρβαρον· εὐπετές τε αὐτοῖσι ἔφη ταῦτα γίνεσθαι· τάς τε γὰρ νῆας αὐτέων κακῶς πλέειν, καὶ οὐκ ἀξιομάχους κείνοισι εἶναι. αὐτοί τε εἴ τι ὑποπτεύουσι μὴ δόλῳ αὐτοὺς προάγοιεν, ἐν τῇσι νηυσὶ ἑτοῖμοι εἶναι τῇσι ἐκείνων ἀγόμενοι ὅμηροι εἶναι.

4α΄. Ὡς δὲ πολλὸς ἦν λισσόμενος ὁ ξεῖνος ὁ Σάμιος, εἴρετο Λευτυχίδης, εἴτε κληδόνος εἵνεκε θέλων πυθέσθαι, εἴτε καὶ κατὰ συντυ-

---

ria: Fore enim ut si tantummodo viderent hos Iones, a Persis deficerent, nec barbari manerent: etiam, ut manerent, tamen fore ut non aliam prædam talem isti reperirent. Præterea deos communes invocans obsecrabat, ut Græcos Græci liberarent ex servitute, ulciscerenturque barbarum, quæ facilia eis dicebat factu esse, quia naves illorum segnes essent ad cursum, nec pares Græcis ad prœlium. Siquid vero apud hos suspicionis subesset, ne dolo ipsos deducerent, dicere paratos esse se, ut in horum navibus pro obsidibus veherentur.

91. In his obsecrandis quum multus esset hospes Samius, sciscitabatur Leutychides, sive ominis gratia volens audire, sive

χίην, θεοῦ ποιεῦντος, "Ὦ ξεῖνε Σάμιε, τί τοι "τὸ οὔνομα;" ὁ δὲ εἶπε, "Ἡγησίστρατος." ὁ δὲ, ὑπαρπάσας τὸν ἐπίλοιπον λόγον, εἴ τινα ὥρμητο λέγειν ὁ Ἡγησίστρατος, εἶπε, "Δέ-"κομαι τὸν οἰωνὸν τὸν Ἡγησιστράτου, ὦ "ξεῖνε Σάμιε· σὺ δὲ ἡμῖν ποίεε ὅκως αὐτός "τε δοὺς πίστιν ἀποπλεύσεαι, καὶ οἱ σὺν σοὶ "ἐόντες οἵδε, ἦ μὴν Σαμίους ἡμῖν προθύμους "ἔσεσθαι συμμάχους."

Ϟβ'. Ταῦτά τε ἅμα ἠγόρευε, καὶ τὸ ἔργον προσῆγε. αὐτίκα γὰρ οἱ Σάμιοι πίστιν τε καὶ ὅρκια ἐποιεῦντο συμμαχίης πέρι πρὸς τοὺς Ἕλληνας. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, οἱ μὲν ἀπέπλεον· μετά σφεων γὰρ ἐκέλευε πλέειν τὸν Ἡγησίστρατον, οἰωνὸν τὸ οὔνομα ποιεύμενος. οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπισχόντες ταύτην τὴν ἡμέρην, τῇ ὑστεραίῃ ἐκαλλιερέοντο, μαντευο-

---

casu, deo agente, Samie hospes, quod est tibi nomen? Ille respondet, Hegesistrato. Leutychides interpellata reliqua oratione, si quam instituerat, Accipio, inquit, omen Hegesistrati, hospes Samie; effice tu, ut et ipse fide data abnaviges, et isti qui tecum sunt, certe Samios promptos fore nobis socios.

92. Hæc loquutus, et rem pariter exequi aggressus est, nam quum Samii extemplo fidem interposito etiam jurejurando dedissent de societate cum Græcis, Leutychides dimissis domum ceteris legatis, jussit eum, cujus nomen pro augurio acceperat, secum navigare. Græci eum illic diem commo-

μένου σφι Δηϊφόνου τοῦ Εὐηνίου, ἀνδρὸς Ἀπολλωνιήτεω, Ἀπολλωνίης δὲ τῆς ἐν Ἰονίῳ κόλπῳ.

ϟγʹ. Τούτου τὸν πατέρα κατέλαβε Εὐήνιον πρῆγμα τοιόνδε· ἔστι ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ ταύτῃ ἱρὰ ἡλίου πρόβατα, τὰ τὰς μὲν ἡμέρας βόσκεται παρὰ ποταμὸν, ὃς ἐκ Λάκμωνος οὔρεος ῥέει διὰ τῆς Ἀπολλωνίης χώρης ἐς θάλασσαν, παρ' Ὤρικον λιμένα· τὰς δὲ νύκτας ἀραιρημένοι ἄνδρες οἱ πλούτῳ τε καὶ γένεϊ δοκιμώτατοι τῶν ἀστῶν, οὗτοι φυλάσσουσι ἐνιαυτὸν ἕκαστος. περὶ πολλοῦ γὰρ δὴ ποιεῦνται Ἀπολλωνιῆται τὰ πρόβατα ταῦτα, ἐκ θεοπροπίου τινός. ἐν δὲ ἄντρῳ αὐλίζονται ἀπὸ τῆς πόλιος ἑκάς. ἔνθα δὴ τότε ὁ Εὐήνιος οὗτος ἀραιρημένος ἐφύλασσε. καί κοτε αὐτοῦ κα-

---

rati, postridie pulchre litavere, haruspice Deiphono Euenii filio Apolloniata, ex Apollonia quæ est in sinu Ionio.

93. Hujus patri Euenio res hujusmodi contigit. Sunt in hac Apollonia sacra solis pecora, quæ interdiu secundum flumen pascuntur, quod e monte Lacmone per Apolloniatem agrum fluit in mare juxta Oricum portum. noctu autem delecti viri, divitiis et genere inter populares suos splendidissimi, illi custodiunt singulis annis singuli; nam ex oraculo quodam Apolloniatæ ea pecora permagni faciunt. Stabulantur autem in antro procul ab urbe. Ibi Euenius hic, quum aliquando delectus ad custodienda pecora non excubaret vigilans, sed obdor-

τακοιμήσαντος τὴν φυλακὴν, παρελθόντες λύκοι ἐς τὸ ἄντρον, διέφθειραν τῶν προβάτων ὡς ἑξήκοντα. ὁ δὲ, ὡς ἐπήϊσε, εἶχε σιγῇ, καὶ ἔφραζε οὐδενὶ, ἐν νόῳ ἔχων ἀντικαταστήσειν ἄλλα πριάμενος. καὶ οὐ γὰρ ἔλαθε τοὺς Ἀπολλωνιήτας ταῦτα γενόμενα· ἀλλ᾽ ὡς ἐπύθοντο, ὑπαγαγόντες μιν ὑπὸ δικαστήριον, κατέκριναν, ὡς τὴν φυλακὴν κατακοιμήσαντα, τῆς ὄψιος στερηθῆναι. ἐπεί τε δὲ τὸν Εὐήνιον ἐξετύφλωσαν, αὐτίκα μετὰ ταῦτα οὔτε πρόβατά σφι ἔτικτε, οὔτε γῆ ἔφερε ὁμοίως καρπόν. πρόφαντα δέ σφι ἔν τε Δωδώνῃ καὶ ἐν Δελφοῖσι ἐγένετο. ἔπειτα ἐπειρώτευν τοὺς προφήτας τὸ αἴτιον τοῦ παρεόντος κακοῦ. οἱ δὲ αὐτοῖσι ἔφραζον ὅτι ἀδίκως τὸν φύλακον τῶν ἱρῶν προβάτων Εὐήνιον

misset, ingressi antrum lupi pecora circiter sexaginta trucidarunt. Id ubi iste animadvertit, rem suppressit, neminique aperuit, habens in animo totidem mercari, quæ substitueret: at Apolloniatæ ubi acceperunt, neque enim eos quod gestum erat latuit, adductum in judicium Euenium condemnaverunt, ut, quia vigiliam edormisset, visu privaretur. Quem posteaquam excæcaverunt, mox eis neque pecora fœtificabant, neque humus pro consuetudine fructum ferebat. Erant autem illis prædicta et in Dodona et in Delphis. Interrogati mox prophetæ de caussa mali præsentis, responderunt illis caussam esse, quia custodem sacrorum pecorum Euenium inique luminibus orbassent;

τῆς ὄψιος ἐστέρησαν· αὐτοὶ γὰρ ἐπορμῆσαι τοὺς λύκους· οὐ πρότερόν τε παύσεσθαι τιμωρέοντες ἐκείνῳ, πρὶν ἢ δίκας δῶσι τῶν ἐποίησαν, ταύτας τὰς ἂν αὐτὸς ἕληται καὶ δικαιοῖ. τουτέων δὲ τελεομένων, αὐτοὶ δώσειν Εὐηνίῳ δόσιν τοιαύτην τὴν πολλούς μιν μακαρίειν ἀνθρώπων ἔχοντα.

4δ΄. Τὰ μέν χρηστήρια ταῦτά σφι ἐχρήσθη. οἱ δὲ Ἀπολλωνιῆται, ἀπόῤῥητα ποιησάμενοι, προέθεσαν τῶν ἀστέων ἀνδράσι διαπρῆξαι· οἱ δὲ σφι διέπρηξαν ὧδε. κατημένου Εὐηνίου ἐν θώκῳ, ἐλθόντες οἱ παρίζοντο, καὶ λόγους ἄλλους ἐποιεῦντο· ἐς ὃ κατέβαινον συλλυπεύμενοι τῷ πάθεϊ. ταύτῃ δὲ ὑπάγοντες, εἰρώτεον τίνα δίκην ἂν ἕλοιτο, εἰ ἐθέλοιεν Ἀπολλωνιῆται δίκας ὑποστῆναι δώσειν τῶν ἐποίησαν. ὁ δὲ, οὐκ

---

se enim immisisse lupos: nec prius ab illius ultione cessaturos quam ei satisfecissent de iis, quæ in eum perpetrassent, prout ipse sibi suo arbitrio satisfactum putaret. His perfectis, daturos se Euenio tale donum, quod habentem plerique hominum putarent beatum.

94. Hæc Apolloniatis sunt reddita oracula. Quæ Apolloniatæ silentio supprimentes, quibusdam e civibus exequenda delegaverunt. Isti hunc in modum putarunt exequenda: Euenium in sella sedentem adeunt, eique assidentes aliis de rebus verba faciunt, donec deveniunt ad miserandam hominis calamitatem. Ita introducta ejus rei mentione, percontantur, quam mulctam ejus injuriæ optaret, si eam promitterent pendere Apolloniatæ. Hic, qui oraculum non audisset,

ἀκηκοὼς τὸ θεοπρόπιον, εἵλετο, εἴπας, εἴ τίς οἱ δοίη ἀγρούς· τῶν ἀστῶν ὀνομάσας, τοῖσι ἠπίστατο εἶναι καλλίστους δύο κλήρους τῶν ἐν τῇ Ἀπολλωνίῃ· καὶ οἴκησιν πρὸς τούτοισι, τὴν ᾔδεε καλλ΄στην ἐοῦσαν τῶν ἐν τῇ πόλι. τουτέων δὲ ἔφη ἐπήβολος γενόμενος, τοῦ λοιποῦ ἀμήνιτος εἶναι, καὶ δίκην οἱ ταύτην ἀποχρᾷν γενομένην. καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε. οἱ δὲ πάρεδροι εἶπαν ὑπολαβόντες, "Εὐήνιε, ταύτην δίκην Ἀπολ-"λωνιῆται τῆς ἐκτυφλώσιος ἐκτίνουσί τοι "κατὰ τὰ θεοπρόπια τὰ γενόμενα." ὁ μὲν δὴ πρὸς ταῦτα, δεινὰ ἐποιέετο, ἐνθεῦτεν πυθόμενος τὸν πάντα λόγον, ὡς ἐξαπατηθείς. οἱ δὲ, πριάμενοι παρὰ τῶν ἐκτημένων, διδοῦσί οἱ τὰ εἵλετο. καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα ἔμφυτον μαντικὴν εἶχε, ὥστε καὶ οὐνομαστὸς γενέσθαι.

---

se optare dixit duo prædia civium, quos nominabat, quorum patrimonia omnium Apolloniatarum putabat esse pulcherrima, et præterea domicilium quod in urbe sciebat esse optimum. Horum si compos effectus esset non infensum se posthac fore dicebat, sed hac satisfactione contentum. Hoc quum respondisset Euenius, tum ii qui ei assidebant, excipientes, Eueni, inquiunt, hanc tibi satisfactionem Apolloniatæ pro ereptis oculis rependunt, ex oraculis redditis. Euenius, ubi omnem rem audivit, indigno animo tulit sese fuisse deceptum. At cives ea prædia a dominis mercati, huic illa quæ optarat dedere: qui mox deinde insitam divinationem obtinuit, unde celebratus fuit.

Ϟε΄. Τούτου δὴ ὁ Δηΐφονος ἐὼν παῖς τοῦ Εὐηνίου, ἀγόντων Κορινθίων, ἐμαντεύετο τῇ στρατιῇ. ἤδη δὲ καὶ τόδε ἤκουσα, ὡς ὁ Δηΐφονος ἐπιβατεύων τοῦ Εὐηνίου οὐνόματος, ἐξελάμβανε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἔργα, οὐκ ἐὼν Εὐηνίου παῖς.

Ϟϛ΄. Τοῖσι δὲ Ἕλλησι ὡς ἐκαλλιέρησε, ἀνῆγον τὰς νῆας ἐκ τῆς Δήλου πρὸς τὴν Σάμον. ἐπεὶ δὲ ἐγένοντο τῆς Σαμίης πρὸς Καλαμίσοισι, οἱ μὲν αὐτοῦ ὁρμισάμενοι κατὰ τὸ Ἡραῖον τὸ ταύτῃ, παρεσκευάζοντο ἐς ναυμαχίην. οἱ δὲ Πέρσαι, πυθόμενοί σφεας προσπλέειν, ἀνῆγον καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν ἤπειρον τὰς νῆας τὰς ἄλλας, τὰς δὲ Φοινίκων ἀπῆκαν ἀποπλέειν. βουλευομένοισι γάρ σφι ἐδόκεε ναυμαχίην μὴ ποιέεσθαι· οὐ γὰρ ὦν ἐδόκεον

95, Hujus Euenii filius fuit Deiphonus, qui ductus a Corinthiis exercitui vaticinabatur. Jam vero illud quoque audivi, Deiphono negotium in Græcia fuisse exhibitum, quod se filium Euenii, cujus non esset, nuncuparet.

96. Ceterum postquam litavere Græci, classem e Delo Samum versus solverunt: et quum Samum venissent ad Calamisa, illi quidem istic applicantes circa templum Junonis sese ad prœlium navale parabant. Eos adnavigare quum Persæ audivissent, et ipsi ceteras naves ad continentem reducunt, nisi quod Phœnicum naves abire permiserunt: deliberantes enim censebant pugnam navalem sibi non esse capessendam, quum

ὁμοῖοι εἶναι. ἐς δὲ τὴν ἤπειρον ἀπέπλεον, ὅκως ἔωσι ὑπὸ τὸν πεζὸν στρατὸν τὸν σφέτερον, ἐόντα ἐν τῇ Μυκάλῃ· ὃς, κελεύσαντος Ξέρξεω, καταλελειμμένος τοῦ ἄλλου στρατοῦ, Ἰωνίην ἐφύλασσε. τοῦ πλῆθος μὲν ἓξ μυριάδες· ἐστρατήγεε δὲ αὐτοῦ Τιγράνης, κάλλεϊ τε καὶ μεγάθεϊ ὑπερφέρων Περσέων. ὑπὸ τοῦτον μὲν δὴ τὸν στρατὸν ἐβουλεύσαντο καταφυγόντες οἱ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγοὶ ἀνειρύσαι τὰς νῆας, καὶ περιβαλέσθαι ἕρκος, ἔρυμα τῶν νεῶν, καὶ σφέων αὐτέων κρησφύγετον.

ϟζ΄. Ταῦτα βουλευσάμενοι, ἀνήγοντο. ἀπικόμενοι δὲ παρὰ τὸ τῶν Ποτνιέων ἱρὸν τῆς Μυκάλης ἐς Γαίσωνά τε καὶ Σκολοπόεντα, τῇ Δήμητρος Ἐλευσινίης ἐστὶν ἱρὸν, τὸ Φίλιστος ὁ Πασικλῆος ἱδρύσατο, Νείλεῳ τῷ Κόδρου ἐπι-

---

pares hosti non esse sibi viderentur. In continentem igitur navigabant, ut essent sub suo pedestri exercitu qui in Mycale tendebat, ex mandato Xerxis ab aliis copiis relictus ad Ioniam tutandam, numero sexaginta millium, duce Tigrane, Persarum et specie et statura eminentissimo. Ad hunc exercitum constituerunt refugere duces classis, subductisque navibus, munimenta circumdare, in illarum præsidium suumque refugium.

97. Hoc inito consilio, profecti sunt, et evecti prope Venerandarum templum Mycales ad Gæsonem et Scolopoëntem, ubi Cereris Eleusiniæ cernitur templum, quod Philistus Pasiclis filius condidit, sequutus Neleum

σπόμενος ἐπὶ Μιλήτου κτιστύν· ἐνθαῦτα τάς τε νῆας ἀνείρυσαν, καὶ περιεβάλοντο ἕρκος καὶ λίθων καὶ ξύλων, δένδρεα ἐκκόψαντες ἥμερα, καὶ σκόλοπας περὶ τὸ ἕρκος κατέπηξαν. καὶ παρεσκευάδατο ὡς πολιορκησόμενοι, καὶ ὡς νικήσοντες· ἐπ' ἀμφότερα ἐπιλεγόμενοι γὰρ παρεσκευάδατο.

Ϟη'. Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὡς ἐπύθοντο οἰχωκότας τοὺς βαρβάρους ἐς τὴν ἤπειρον, ἤχθοντο ὡς ἐκπεφευγότων. ἐν ἀπορίῃ τε εἴχοντο ὅ, τι ποιέωσι, εἴτε ἀπαλλάσσωνται ὀπίσω, εἴτε καταπλέωσι ἐπ' Ἑλλησπόντου. τέλος δ' ἔδοξε τουτέων μὲν μηδέτερα ποιέειν, ἐπιπλέειν δὲ ἐπὶ τὴν ἤπειρον. παρασκευασάμενοι ὦν ἐς ναυμαχίην καὶ ἀποβάθρας καὶ τὰ ἄλλα ὅσων ἔδεε, ἔπλεον ἐπὶ τῆς Μυκάλης. ἐπεὶ δὲ ἀγχοῦ τε

Codri filium ad Miletum condendam; ibi subductas naves munimento circumdederunt e saxis stipitibusque mitium arborum, quas exciderunt, et circum munitionem depactis sudibus. Ita se instruxerunt, tanquam et obsidendi et victoria potituri: in utrumque enim casum ratione inita sese parabant.

98. Barbaros abiisse in continentem postquam accepere Græci, tanquam qui effugissent, ægre ferebant, incerti quid agerent, retrone se reciperent, an procederent in Hellespontum. Tandem neutrum horum visum est faciendum esse, sed navigandum versus continentem. Præparatis igitur ad pugnam navalem et descensuum tabulis, aliis-

ἐγίνοντο τοῦ στρατοπέδου, καὶ οὐδεὶς ἐφαίνετό σφι ἐπαναγόμενος, ἀλλὰ ὥρων νῆας ἀνελκυσμένας ἔσω τοῦ τείχεος, πολλὸν δὲ πεζὸν παρακεκριμένον παρὰ τὸν αἰγιαλὸν, ἐνθαῦτα πρῶτον μὲν ἐν τῇ νηῒ παραπλέων, ἐγχρίμψας τῷ αἰγιαλῷ ταμάλιστα Λευτυχίδης, ὑπὸ κήρυκος προηγόρευε τοῖσι Ἴωσι λέγων, " Ἄν-" δρες Ἴωνες, οἳ ὑμέων τυγχάνουσι ἐπακού-" οντες, μάθετε τὰ λέγω· πάντως γὰρ οὐδὲν " συνήσουσι Πέρσαι τῶν ἐγὼ ὑμῖν ἐντέλλο-" μαι. ἐπεὰν συμμίσγωμεν, μεμνῆσθαί τινα " χρὴ ἐλευθερίης μὲν πάντων πρῶτον· μετὰ " δὲ, τοῦ συνθήματος Ἥβης. καὶ τάδε ἴστω " καὶ ὁ μὴ ἀκούσας ὑμέων πρὸς τοῦ ἀκού-" σαντος." Ὠυτὸς δὲ οὗτος ἐὼν τυγχάνει νόος τοῦ πρήγματος καὶ ὁ Θεμιστοκλῆος ὁ

---

que quibuscunque opus erat, ad Mycalen navigant: et quum prope castra hostium fuere, neminem ex adverso obviam navigare vident, sed naves intra murum subductas, et magnam vim peditatus pro litore dispositam. Ibi primum Leutychides in nave prætervehens, litori appropinquans quammaxime, Ionibus per præconem imperabat, inquiens, Viri Iones, quicunque e vobis me exauditis, intelligite, quæ dico, nihil enim horum quæ vobis mando intelligent Persæ. Ubi pugnam conseruerimus, primo quidem debetis reminisci libertatis omnium: deinde tesseræ Hebes. Atque hoc qui e vobis non audiit, ab eo qui audiit discat. Facti autem eadem ista mens fuit, quæ

ἐπ' Ἀρτεμισίῳ. ἢ γὰρ δὴ λαθόντα τὰ ῥήματα τοὺς βαρβάρους ἔμελλε τοὺς Ἴωνας πείσειν, ἢ ἔπειτα ἀνενειχθέντα ἐς τοὺς βαρβάρους, ποιήσειν ἀπίστους τοῖσι Ἕλλησι.

Ϟθ'. Λευτυχίδεω δὲ ταῦτα ὑποθεμένου, δεύτερα δὴ τάδε ἐποίευν οἱ Ἕλληνες. προσχόντες τὰς νῆας, ἀπέβησαν ἐς τὸν αἰγιαλόν. καὶ οὗτοι μὲν ἐτάσσοντο. οἱ δὲ Πέρσαι ὡς εἶδον τοὺς Ἕλληνας παρασκευαζομένους ἐς μάχην, καὶ τοῖσι Ἴωσι παραινέσαντας, τοῦτο μὲν, ὑπονοήσαντες τοὺς Σαμίους τὰ Ἑλλήνων φρονέειν, ἀπαιρέονται τὰ ὅπλα. οἱ γὰρ ὦν Σάμιοι, ἀπικομένων Ἀθηναίων αἰχμαλώτων ἐν τῇσι νηυσὶ τῶν βαρβάρων, τοὺς ἔλαβον ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν λελειμμένους οἱ Ξέρξεω, τούτους λυσάμενοι πάντας, ἀποπέμπουσι ἐποδιά-

---

Themistoclis ad Artemisium: quod videlicet hæc verba, si laterent barbaros, persuasura Ionibus essent; sin mox delata ad barbaros, redditura malefidos Græcis.

99. His per Leutychidem admonitis, secundum opus Græcorum fuit, ut naves litori admoventes in litus egrederentur. Et hi sese ad pugnandum instruebant. Quod facientes Græcos quum cernerent Persæ, et scirent Ionas fuisse adhortatos, arma Samiis adimunt, suspicati illos sentire cum Græcis. Quippe Samii devectos illuc classe barbarorum Athenienses captivos, quos exceperat circa Atticam relictos miles Xerxis, redemerant eos omnes, Athenasque cum viatico remiserant. Quo

σαντες ἐς τὰς Ἀθήνας· τῶν εἵνεκεν οὐκ ἥκιστα ὑποψίην ἔχον, πεντακοσίας κεφαλὰς τῶν Ξέρξεω πολεμίων λυσάμενοι. τοῦτο δὲ, τὰς διόδους τὰς ἐς κορυφὰς τῆς Μυκάλης φερούσας προστάσσουσι τοῖσι Μιλησίοισι φυλάσσειν, ὡς ἐπισταμένοισι δῆθεν μάλιστα τὴν χώρην. ἐποίευν δὲ τούτου εἵνεκεν, ἵνα ἐκτὸς τοῦ στρατοπέδου ἔωσι. τούτους μὲν Ἰώνων, τοῖσι καὶ κατεδόκεον νεοχμὸν ἄν τι ποιέειν, δυνάμιος ἐπιλαβομένοισι, τρόποισι τοιούτοισι προεφυλάσσοντο οἱ Πέρσαι. αὐτοὶ δὲ συνεφόρησαν τὰ γέῤῥα ἕρκος εἶναί σφι.

ρ′. Ὡς δὲ ἄρα παρεσκευάδατο τοῖσι Ἕλλησι, προσήϊσαν πρὸς τοὺς βαρβάρους. ἰοῦσι δέ σφι φήμη τε ἐσέπτατο ἐς τὸ στρατόπεδον πᾶν, καὶ κηρυκήϊον ἐφάνη ἐπὶ τῆς κυματώγης

---

nomine non minimum suspicionis attraxerant, qui quingenta capita hostium Xerxis liberaverant. Præterea Milesiis, tanquam maxime loci istius gnaris, Persæ imperant, ut tramites qui ad cacumina Mycales ferunt custodiant; eo consilio id facientes, ut Milesii extra exercitum essent. Hunc in modum ab iis Ionibus, qui aliquid rerum novarum molituri videbantur, si facultatem nacti essent, Persæ sibi præcaverunt. Iidem facto ex scutis vimineis sepimento sese constipaverant.

100. Græci, ubi instructi fuere, ire in barbaros tendunt: quibus euntibus advolavit in universum exercitum rumor, caduceumque supra fluctus positum apparuit. Rumor autem

κείμενον. ἡ δὲ φήμη διῆλθέ σφι ὧδε, ὡς οἱ Ἕλληνες τὴν Μαρδονίου στρατιὴν νικῷεν ἐν Βοιωτοῖσι μαχόμενοι. δῆλα δὴ πολλοῖσι τεκμηρίοισί ἐστι τὰ θεῖα τῶν πρηγμάτων· εἰ καὶ τότε τῆς αὐτῆς ἡμέρης συμπιπτούσης, τοῦ τε ἐν Πλαταιῇσι καὶ τοῦ ἐν Μυκάλῃ μέλλοντος ἔσεσθαι τρώματος, φήμη τοῖσι Ἕλλησι τοῖσι ταύτῃ ἐσαπίκετο, ὥστε θαρσῆσαί τε τὴν στρατιὴν πολλῷ μᾶλλον, καὶ ἐθέλειν προθυμότερον κινδυνεύειν.

ρα΄. Καὶ τόδε ἕτερον συνέπεσε γενόμενον, Δήμητρος τεμένεα Ἐλευσινίης παρὰ ἀμφοτέρας τὰς συμβολὰς εἶναι· καὶ γὰρ δὴ ἐν τῇ Πλαταιΐδι παρ' αὐτὸ τὸ Δημήτριον ἐγένετο, ὡς καὶ πρότερόν μοι εἴρηται, ἡ μάχη, καὶ ἐν Μυκάλῃ ἔμελλε ὡσαύτως ἔσεσθαι. γεγονέναι

---

hujusmodi ad eos ferebatur, Græcos acie in Bœotia superasse Mardonii copias. Multis nempe signis res quæ divinitus fiunt, declarantur: si etiam tunc eodem die procedente utriusque cladis, et ejus quæ ad Platæas, et ejus quæ ad Mycalen futura erat, fama huc ad Græcos venit, ita ut reddiderit eos multo ferociores, et ad subeundum ultro periculum alacriores.

101. Alterum etiam quiddam concurrere contigit, ut prope ad utramque pugnam fuerint Cereris Eleusiniæ templa; nam et apud ipsum Cereris fanum, ut a me superius demonstratum est, in agro Platæensi pugna facta est, et similiter in Mycale futura pugna erat, ut non ab re venerit ad istos fama victoriæ ab Græcis, qui cum Pausania erant, partæ, nam pugna ad Pla-

δὲ νίκην τῶν μετὰ Παυσανίεω Ἑλλήνων, ὀρθῶς σφι ἡ φήμη συνέβαινε ἐλθοῦσα. τὸ μὲν γὰρ ἐν Πλαταιῇσι πρωῒ ἔτι τῆς ἡμέρης ἐγίνετο· τὸ δὲ ἐν Μυκάλῃ, περὶ δείλην. ὅτι δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρης συνέβαινε γίνεσθαι, μηνός τε τοῦ αὐτοῦ, χρόνῳ οὐ πολλῷ σφι ὕστερον δῆλα ἀναμανθάνουσι ἐγένετο. ἦν δὲ ἀῤῥωδίη σφι πρὶν τὴν φήμην ἐσαπικέσθαι, οὔτι περὶ σφέων αὐτέων οὕτω, ὡς τῶν Ἑλλήνων, μὴ περὶ Μαρδονίῳ πταίσῃ ἡ Ἑλλάς. ὡς μέντοι ἡ κληδὼν αὕτη σφι ἐσέπτατο, μᾶλλόν τι καὶ ταχύτερον τὴν πρόσοδον ἐποιεῦντο. οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες καὶ οἱ βάρβαροι ἔσπευδον ἐς τὴν μάχην, ὥς σφι καὶ αἱ νῆσοι καὶ ὁ Ἑλλήσποντος ἄεθλα προέκειτο.

ρβ΄. Τοῖσι μέν νυν Ἀθηναίοισι καὶ τοῖσι προσεχέσι τούτοισι τεταγμένοισι, μέχρι κου

---

tæas diluculo diei gesta est, apud Mycalen vesperi: quarum utramque eodem ejusdem mensis die gestam esse, non diu post ab his rem cognoscentibus declaratum est. Ante rumoris autem adventum subibat istos timor non tam de seipsis quam de Græcis, ne in Mardonio offenderet Græcia: at ubi fama hæc ad eos advolavit, impensius atque properantius ad congrediendum processerunt. Attamen Græci ac barbari in pugnam festinarunt, tanquam et insulæ eis et Hellespontus proposita præmia essent.

102. Athenienses porro, et qui juxta erant instructi, pæne dimidium copiarum, iter tene-

τῶν ἡμισέων, ἡ ὁδὸς ἐγίνετο κατ' αἰγιαλόν τε καὶ ἄπεδον χῶρον· τοῖσι δὲ Λακεδαιμονίοισι καὶ τοῖσι ἐπεξῆς τούτοισι τεταγμένοισι, κατά τε χαράδρην καὶ οὔρεα. ἐν ᾧ δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι περιήϊσαν, οὗτοι οἱ ἐπὶ τῷ ἑτέρῳ κέρεϊ ἔτι καὶ δὴ ἐμάχοντο. ἕως μέν νυν τοῖσι Πέρσῃσι ὄρθια ἦν τὰ γέῤῥα, ἠμύνοντό τε, καὶ οὐδὲν ἔλασσον εἶχον τῇ μάχῃ. ἐπεὶ δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν προσεχέων ὁ στρατὸς, ὅκως ἑωϋτῶν γένοιτο τὸ ἔργον καὶ μὴ Λακεδαιμονίων, παρακελευσάμενοι, ἔργου εἴχοντο προθυμότερον, ἐνθεῦτεν ἤδη ἑτεροιοῦτο τὸ πρῆγμα. διωσάμενοι γὰρ τὰ γέῤῥα οὗτοι, φερόμενοι ἐσέπεσον ἀλέες ἐς τοὺς Πέρσας. οἱ δὲ δεξάμενοι, καὶ χρόνον συχνὸν ἀμυνόμενοι, τέλος ἔφευγον ἐς τὸ τεῖχος. Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Κορίνθιοι καὶ Σικυώνιοι καὶ Τροιζήνιοι, οὗτοι γὰρ ἔσαν οἱ

---

bant per litus atque planitiem; Lacedæmonii autem, et deinceps collocati, per confragosa et montes. Quæ dum Lacedæmonii circuibant, interim Athenienses in altero cornu jam prœliabantur. Persæ, quoad ipsis sepimenta mansere recta, sese defensavere, et nihilo inferiores in pugna erant: postea vero quam Atheniensium et eorum qui cum Atheniensibus erant copiæ adnixæ sunt vehementius, se mutuo adhortantes, ut laus operis ipsorum esset, non Lacedæmoniorum, tum commutari jam res, et dejectis sepimentis Græci confertim impressionem facere in Persas. Illi excepto impetu perdiu restitere, ad postremum

ἐπεξῆς τεταγμένοι, συνεπισπόμενοι, συνεσέπιπτον ἐς τὸ τεῖχος· ὡς δὲ καὶ τὸ τεῖχος ἀραίρητο, οὔτ' ἔτι πρὸς ἀλκὴν ἐτράποντο οἱ βάρβαροι, πρὸς φυγήν τε ὁρμέατο οἱ ἄλλοι, πλὴν Περσέων. οὗτοι δὲ κατ' ὀλίγους γινόμενοι, ἐμάχοντο τοῖσι αἰεὶ ἐς τὸ τεῖχος ἐσπίπτουσι Ἑλλήνων· καὶ τῶν στρατηγῶν τῶν Περσικῶν δύο μὲν ἀποφεύγουσι, δύο δὲ τελευτῶσι· Ἀρταΰντης μὲν καὶ Ἰθαμίτρης, τοῦ ναυτικοῦ στρατηγέοντες, ἀποφεύγουσι· Μαρδόντης δὲ, καὶ ὁ τοῦ πεζοῦ στρατηγὸς Τιγράνης, μαχόμενοι τελευτῶσι.

ργ΄. Ἔτι δὲ μαχομένων τῶν Περσέων, ἀπίκοντο Λακεδαιμόνιοι, καὶ οἱ μετ' αὐτέων, καὶ τὰ λοιπὰ συνδιεχείριζον. ἔπεσον δὲ καὶ αὐτέων τῶν Ἑλλήνων συχνοὶ ἐνθαῦτα· ἄλλοι τε καὶ

---

in murum refugere: cum quibus pariter irruperunt Athenienses et Corinthii et Sicyonii et Trœzenii: ita enim erant ii junctim in acie collocati. Ubi vero et murus captus est, ibi barbari non roboris memores esse, sed fugæ, præterquam Persæ: hi autem ad paucos redacti pugnabant, Græcis assidue in murum irruentibus. Et Persici duo classiarii duces, Artayntes et Ithamitres, effugerunt: totidem pugnantes occubuerunt, Mardontes, et pedestrium copiarum dux Tigranes.

103. Adhuc autem dimicantibus Persis supervenere Lacedæmonii ac socii, qui eos, qui supererant trucidaverunt. Ipsorum quoque Græcorum complures illic cecidere, et cum alii

Σικυώνιοι, καὶ στρατηγὸς Περίλεος. τῶν δὲ Σαμίων οἱ στρατευόμενοι, ἐόντες τε ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ Μηδικῷ καὶ ἀπαραιρημένοι τὰ ὅπλα, ὡς εἶδον αὐτίκα κατ' ἀρχὰς γινομένην ἑτεραλκέα τὴν μάχην, ἔρδον ὅσον ἐδυνέατο προσωφελέειν ἐθέλοντες τοῖσι Ἕλλησι. Σαμίους δὲ ἰδόντες οἱ ἄλλοι Ἴωνες ἄρξαντας, οὕτω δὴ καὶ αὐτοὶ ἀποστάντες ἀπὸ Περσέων, ἐπέθεντο τοῖσι βαρβάροισι.

ρδ'. Μιλησίοισι δὲ προσετέτακτο μὲν τῶν Περσέων τὰς διόδους τηρεῖν, σωτηρίης εἵνεκά σφι· ὡς ἦν ἄρα σφέας καταλαμβάνῃ οἷά περ κατέλαβε, ἔχοντες ἡγεμόνας, σώζωνται ἐς τὰς κορυφὰς τῆς Μυκάλης. ἐτάχθησαν μέν νυν ἐπὶ τοῦτο τὸ πρῆγμα οἱ Μιλήσιοι τούτου γε εἵνεκα, καὶ ἵνα μὴ παρεόντες τῷ στρατοπέδῳ

---

ex Sicyoniis, tum eorum dux Perilaus. Quinetiam Samii, qui in exercitu Medorum militabant, quibus adempta arma fuerant, ubi viderunt statim ab initio pugnam pertinaciorem, quoad poterant Græcis suppetias iere. Quos inchoasse cernentes alii Iones, ita et ipsi a Persis deficientes adorti sunt barbaros.

104. Milesiis autem præceptum erat, ut exitus viarum custodirent, Persarum salutis gratia, ut siquis casus, qualis accidit, eos deprehendisset, Milesiis ducibus salutem sibi ad Mycales cacumina compararent, hujus quidem rei caussa Milesii illic collocati fuerant, neve si exercitui adessent, aliquid innovarent. At illi e contrario pror-

τι νεοχμὸν ποιέοιεν. οἱ δὲ πᾶν τοὐναντίον τοῦ προστεταγμένου ἐποίεον· ἄλλας τε κατηγεόμενοί σφι ὁδοὺς φεύγουσι, αἳ δὴ ἔφερον ἐς τοὺς πολεμίους· καὶ τέλος, αὐτοί σφι ἐγίνοντο κτείνοντες πολεμιώτατοι. οὕτω δὴ τοδεύτερον Ἰωνίη ἀπὸ Περσέων ἀπέστη.

ρε΄. Ἐν δὲ ταύτῃ τῇ μάχῃ Ἑλλήνων ἠρίστευσαν Ἀθηναῖοι· καὶ Ἀθηναίων, Ἑρμόλυκος ὁ Εὐθύνου, ἀνὴρ παγκράτιον ἐπασκήσας. τοῦτον δὲ τὸν Ἑρμόλυκον κατέλαβε ὕστερον τουτέων, πολέμου ἐόντος Ἀθηναίοισί τε καὶ Καρυστίοισι, ἐν Κύρνῳ τῆς Καρυστίης χώρης ἀποθανόντα ἐν μάχῃ, κεῖσθαι ἐπὶ Γεραιστῷ. μετὰ δὲ Ἀθηναίους, Κορίνθιοι καὶ Τροιζήνιοι καὶ Σικυώνιοι ἠρίστευσαν.

ρϛ΄. Ἐπεί τε δὲ κατεργάσαντο οἱ Ἕλληνες

---

sus quam jussi fuerant fecere: qui et per alias, quæ ad hostem ferebant, vias illos in fugam versos deduxere, et ad extremum in eis mactandis omnium extitere maxime hostiles. Hunc in modum Ionia iterum defecit a Persis.

105. In hoc prœlio præclarissimam inter Græcos operam navaverunt Athenienses, et ex Atheniensibus Hermolycus Euthyni filius, vir in pancratio celeber: cui postea contigit, ut bello inter Athenienses et Carystios, in pugna apud Cyrnum agri Carystii occisus in Geræsto sepeliretur. Secundum autem Athenienses egregii extitere Corinthii Trœzeniique ac Sicyonii.

106. Græci vero plerisque

τοὺς πολλοὺς, τοὺς μὲν μαχομένους, τοὺς δὲ καὶ φεύγοντας τῶν βαρβάρων, τὰς νῆας ἐνέπρησαν, καὶ τὸ τεῖχος ἅπαν, τὴν ληΐην προεξαγαγόντες ἐς τὸν αἰγιαλόν· καὶ θησαυρούς τινας χρημάτων εὗρον. ἐμπρήσαντες δὲ τὸ τεῖχος καὶ τὰς νῆας, ἀπέπλεον. ἀπικόμενοι δὲ ἐς Σάμον οἱ Ἕλληνες, ἐβουλεύοντο περὶ ἀναστάσιος τῆς Ἰωνίης, καὶ ὅπη χρεὼν εἴη τῆς Ἑλλάδος κατοικίσαι, τῆς αὐτοὶ ἐγκρατέες ἔσαν, τὴν δὲ Ἰωνίην ἀπεῖναι τοῖσι βαρβάροισι. ἀδύνατον γὰρ ἐφαίνετό σφι εἶναι ἑωϋτούς τε Ἰώνων προκατῆσθαι, φρουρέοντας τὸν πάντα χρόνον· καὶ ἑωϋτῶν μὴ προκατημένων, Ἴωνας οὐδεμίην ἐλπίδα ἔχον χαίροντας πρὸς τῶν Περσέων ἀπαλλάξειν. πρὸς ταῦτα Πελοποννησίων μὲν τοῖσι ἐν τέλεϊ ἐοῦσι ἐδόκεε τῶν μηδισάντων

barbarorum aliis in pugna, aliis in fuga interfectis, eorum naves incenderunt, totumque munimentum, ante egesta illinc in litus præda, et quosdam pecuniarum thesauros repererunt. Ubi arcem atque naves cremavere, vela fecerunt, et quum Samum appulsi sunt, consultabant de gente Ionica transferenda, et ubinam in Græcia illam locari oporteret, cujus ipsi imperium obtinerent; Ioniam autem barbaris relinquerent. Neque enim videbatur eis fieri posse, ut per omne tempus Ionibus tutandis præessent; sin autem non tutarentur, sperare non poterant, ut Iones a Persis defecisse gauderent. Ad hæc magistratus Peloponnensium censebant emporia nationum Græca-

ἐθνέων τῶν Ἑλληνικῶν τὰ ἐμπόρια ἐξαναστήσαντας, δοῦναι τὴν χώρην Ἴωσι ἐνοικῆσαι· Ἀθηναίοισι δὲ οὐκ ἐδόκεε ἀρχὴν, Ἰωνίην γενέσθαι ἀνάστατον, οὐδὲ Πελοποννησίοισι περὶ τῶν σφετέρων ἀποικιέων βουλεύειν. ἀντιτεινόντων δὲ τουτέων, προθύμως εἶξαν οἱ Πελοποννήσιοι. καὶ οὕτω δὴ Σαμίους τε καὶ Χίους καὶ Λεσβίους, καὶ τοὺς ἄλλους νησιώτας, οἳ ἔτυχον συστρατευόμενοι τοῖσι Ἕλλησι, ἐς τὸ συμμαχικὸν ἐποιήσαντο, πίστι τε καταλαβόντες καὶ ὁρκίοισι, ἐμμένειν τε καὶ μὴ ἀποστήσεσθαι. τούτους δὲ καταλαβόντες ὁρκίοισι, ἔπλεον τὰς γεφύρας λύσοντες· ἔτι γὰρ ἐδόκεον ἐντεταμένας εὑρήσειν. οὗτοι μὲν δὴ ἐπ' Ἑλλησπόντου ἔπλεον.

ρζ'. Τῶν δὲ ἀποφυγόντων βαρβάρων, ἐς τὰ

---

rum, quæ cum Medis sensissent, ejectis incolis danda cum agro Ionibus habitanda. Athenienses nullo pacto sedibus summovendos esse Iones censebant, nec Peloponnensibus de ipsorum coloniis consultandum; et quum in hoc contenderent Athenienses, libenter eis cessere Peloponnenses: atque ita Samios et Chios et Lesbios ac ceteros insulanos, qui secum militabant, ad societatis fœdus adsciverunt, data acceptaque fide cum jurejurando, se permansuros in societate, nec ab ea defecturos. Hoc jurejurando perfecto, ad pontes solvendos navigaverunt, rati adhuc illos intentos se esse inventuros. Et quidem in Hellespontum navigabant.

107. Ii vero barbari qui effu-

ἄκρα τῆς Μυκάλης κατειληθέντων, ἐόντων οὐ πολλῶν, ἐγίνετο κομιδὴ ἐς Σάρδις. πορευομένων δὲ κατ' ὁδὸν, Μασίστης ὁ Δαρείου παρατυχὼν τῷ πάθεϊ τῷ γεγονότι, τὸν στρατηγὸν Ἀρταΰντην ἔλεγε πολλά τε καὶ κακὰ, ἄλλα τε καὶ γυναικὸς κακίω φὰς αὐτὸν εἶναι, τοιαῦτα στρατηγήσαντα, καὶ ἄξιον εἶναι παντὸς κακοῦ, τὸν βασιλῆος οἶκον κακώσαντα. παρὰ δὲ τοῖσι Πέρσῃσι, γυναικὸς κακίω ἀκοῦσαι, δέννος μέγιστός ἐστι. ὁ δὲ, ἐπεὶ πολλὰ ἤκουσε, δεινὰ ποιεύμενος, σπᾶται ἐπὶ τὸν Μασίστην τὸν ἀκινάκεα, ἀποκτεῖναι θέλων. καί μιν ἐπιθέοντα φρασθεὶς Ξειναγόρης ὁ Πρηξίλεω, ἀνὴρ Ἁλικαρνησσεὺς, ὄπισθε ἑστεὼς αὐτοῦ Ἀρταΰντεω, ἁρπάζει μέσον· καὶ ἐξάρας, παίει ἐς τὴν γῆν. καὶ ἐν τούτῳ οἱ δορυφόροι οἱ

---

gerant, quum ad cacumina Mycales venissent, non ita multi se Sardes recipiebant. Qui dum iter faciunt, Masistes Darii filius, qui pugnæ male gestæ advenerat, conviciari præfecto Artayntæ cum aliis multis probris, tum vero dicere, illum muliere esse ignaviorem, qui ita ducis munere fuisset functus, dignumque omni malo esse, qui de regia domo male meritus esset. Apud Persas autem summo opprobrio datur, audire se muliere esse ignaviorem. Artayntes igitur, ubi multa audiit, indigne ferens, acinacem in Masistem stringit, interficiendi avidus: quem irruentem advertens Xenagoras Praxilai filius, vir Halicarnassensis, ut stabat a tergo Artayntæ, hominem medium

Μασίστεω προέστησαν. ὁ δὲ Ξειναγόρης ταῦτα ἐργάσατο, χάριτα αὐτῷ τε Μασίστῃ τιθέμενος καὶ Ξέρξῃ, ἐκσώζων τὸν ἀδελφεὸν τὸν ἐκείνου· καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἔργον Ξειναγόρης πάσης ἦρξε Κιλικίης, δόντος βασιλῆος. τῶν δὲ κατ' ὁδὸν πορευομένων, οὐδὲν ἔτι πλέον ἐγένετο τουτέων, ἀλλ' ἀπικνέονται ἐς Σάρδις. ἐν δὲ τῇσι Σάρδισι ἐτύγχανε ἐὼν βασιλεὺς ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου, ἐπεί τε ἐξ Ἀθηνέων προσπταίσας τῇ ναυμαχίῃ, φυγὼν ἀπίκετο.

ρη'. Τότε δὴ ἐν τῇσι Σάρδισι ἐὼν ἄρα, ἔρα τῆς Μασίστεω γυναικὸς, ἐούσης καὶ ταύτης ἐνθαῦτα. ὡς δέ οἱ προσπέμποντι οὐκ ἐδύνατο κατεργασθῆναι, οὐδὲ βίην προσέφερε, προμηθεόμενος τὸν ἀδελφεὸν Μασίστην· τὠϋτὸ δὲ τοῦτο ἔχε καὶ τὴν γυναῖκα· εὖ τε γὰρ ἐπί-

---

rapit, sublatumque humi allidit, intereaque satellites Masistis adfuere. Eo facto Xenagoras et ipsius Masistis gratiam meruit, et Xerxis, cujus fratrem servasset, ita ut ab eo ob hanc rem totius Ciliciæ præfectura donatus sit. Nihil hoc amplius inter viam illi egerunt, Sardesque pervenerunt, ubi rex erat ex eo tempore, quo Athenis prœlio navali male gesto, illuc profugerat.

108. Sardibus autem tunc agens, adamabat uxorem Masistis, quæ et ipsa illic erat: ea quum potiri non posset, neque donis missitandis, neque vim afferre vellet, fratris Masistis respectu: quæ res et mulierem retinebat, probe gnaram non se coactum iri vi. ibi Xerxes ce-

στατο βίης οὐ τευξομένη. ἐνθαῦτα δὴ Ξέρξης ἐργόμενος τῶν ἄλλων, πρήσσει τὸν γάμον τοῦτον τῷ παιδὶ τῷ ἑωϋτοῦ Δαρείῳ θυγατέρα τῆς γυναικὸς ταύτης καὶ Μασίστεω· δοκέων αὐτὴν μᾶλλον λάμψεσθαι ἢν ταῦτα ποιήσῃ. ἁρμόσας δὲ, καὶ τὰ νομιζόμενα ποιήσας, ἀπήλαυνε ἐς Σοῦσα. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖσε ἀπίκετο, καὶ ἠγάγετο ἐς ἑωϋτοῦ Δαρείῳ τὴν γυναῖκα, οὕτω δὴ τῆς Μασίστεω μὲν γυναικὸς ἐπέπαυτο· ὁ δὲ, διαμειψάμενος, ἤρα τε καὶ ἐτύγχανε τῆς Δαρείου μὲν γυναικὸς, Μασίστεω δὲ θυγατρὸς· οὔνομα δὲ τῇ γυναικὶ ταύτῃ ἦν Ἀρταΰντη.

ρθʹ. Χρόνου δὲ προϊόντος, ἀνάπυστα γίνεται τρόπῳ τοιῷδε· ἐξυφήνασα Ἄμηστρις ἡ Ξέρξεω γυνὴ φᾶρος μέγα τε καὶ ποικίλον καὶ

---

teris prohibitus, huc evasit, ut filio suo Dario in matrimonium daret filiam hujus mulieris ac Masistis; existimans, si hoc fecisset, commodius se illa potiturum. Contracto matrimonio, aliisque ex consuetudine celebratis, Susa profectus est, eo postquam pervenit, et uxorem Dario domum suam duxit, ita demum ab uxoris Masistis amore cessavit; sed mutato amore ambiit et potitus fuit Darii quidem sui uxore, sed Masistis filia, cui nomen erat Artayntæ.

109. Qua quum potiretur, processu temporis res patefacta est, hunc in modum: Amestris uxor Xerxis, amiculum quod ipsa texuerat, grande atque variegatum, et spectatu dignum, vi-

θέης ἄξιον, διδοῖ Ξέρξῃ. ὁ δὲ, ἡσθεὶς, περιβάλλεταί τε καὶ ἔρχεται παρὰ τὴν Ἀρταΰντην. ἡσθεὶς δὲ καὶ ταύτῃ, ἐκέλευσε αὐτὴν αἰτῆσαι ὅ, τι βούλεταί οἱ γενέσθαι ἀντὶ τῶν αὐτῷ ὑπουργημένων· πάντα γὰρ τεύξεσθαι αἰτήσασαν. τῇ δὲ κακῶς γὰρ ἔδεε πανοικίῃ γενέσθαι, πρὸς ταῦτα εἶπε Ξέρξῃ. "Δώσεις μοι "τὸ ἄν σε αἰτήσω;" ὁ δὲ, πᾶν μᾶλλον δοκέων κείνην αἰτῆσαι, ὑπισχνέετο καὶ ὤμοσε. ἡ δὲ, ὡς ὤμοσε, ἀδεῶς αἰτέει τὸ φᾶρος. Ξέρξης δὲ, παντοῖος ἐγένετο, οὐ βουλόμενος δοῦναι· κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν, φοβεόμενος δὲ Ἄμηστριν, μὴ καὶ πρὶν κατεικαζούσῃ τὰ γινόμενα, οὕτω ἐπευρεθῇ πρήσσων· ἀλλὰ πόλις τε ἐδίδου καὶ χρυσὸν ἄπλετον, καὶ στρατὸν τοῦ ἔμελλε οὐδεὶς ἄρξειν ἄλλ' ἢ ἐκείνη· Περσικὸν

---

ro donavit. Qua ille delectatus atque amictus, ad Artayntam se se confert: atque ubi et se oblectavit cum ea jussit a se petere mulierem quæ optaret sibi fieri pro præbito obsequio, omnia enim quæ peteret, impetraturam. Ad hoc illa respondens, debebatur enim toti familiæ infortunium, Dabisne, inquit, mihi quicquid a te petiero? Xerxes, omnia alia potius eam petituram ratus, cum jnrejurando promisit. Qui postquam juravit, mulier intrepide amiculum poposcit. Xerxes enimvero recusare, non ob aliud quam quod vereretur Amestrin, ne sic illa rem quæ agebatur, jampridem suspicata, deprehenderet: sed offerre ei et urbes, et immensam vim auri, et copias militum, quibus nemo præter illam esset imperaturus. Eximium autem

δὲ κάρτα ὁ στρατὸς δῶρον· ἀλλ᾽ οὐ γὰρ ἔπειθε. διδοῖ τὸ φᾶρος. ἡ δὲ, περιχαρὴς ἐοῦσα τῷ δώρῳ, ἐφόρεέ τε καὶ ἀγάλλετο.

ρί. Καὶ ἡ Ἄμηστρις πυνθάνεταί μιν ἔχουσαν. μαθοῦσα δὲ τὸ ποιεύμενον, τῇ μὲν γυναικὶ ταύτῃ οὐκ εἶχε ἔγκοτον· ἡ δὲ, ἐλπίζουσα τὴν μητέρα αὐτῆς εἶναι αἰτίην, καὶ ταῦτα ἐκείνην πρήσσειν, τῇ Μασίστεω γυναικὶ ἐβούλευε ὄλεθρον. φυλάξασα δὲ τὸν ἄνδρα τὸν ἑωϋτῆς Ξέρξην βασιλήϊον δεῖπνον προτιθέμενον· τοῦτο δὲ τὸ δεῖπνον παρασκευάζεται ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἡμέρῃ τῇ ἐγένετο βασιλεύς· οὔνομα δὲ τῷ δείπνῳ τούτῳ, Περσιστὶ μὲν Τυκτά· κατὰ δὲ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, τέλειον. τότε καὶ τὴν κεφαλὴν σμᾶται μοῦνον ὁ βασιλεὺς, καὶ Πέρσας δωρέεται. ταύτην δὴ τὴν

---

donum est apud Persas, exercitu donari. Verum quum non posset persuadere mulieri, amiculum dedit. Quo dono illa supra modum læta, eo gestando gestiebat.

110. Amestris ubi mulierem habere amiculum scivit, et rem gestam, non in puellam concepit odium, sed in illius matrem, Masistis uxorem, penes quam culpam et quam hujus rei autorem esse credebat, exitium machinatur. Observato itaque tempore quo vir suus Xerxes regalem instrueret cœnam, quæ cœna semel quotannis eo die, quo rex creatus est, instruebatur: cœnæ nomen Persice Tycta, Græce *τέλειον* id est, *perfecta*: in qua rex solum caput ornatur, Persasque strenis donat: hoc die observato Amestris a Xerxe petiit, ut se Masistæ uxore do-

ἡμέρην φυλάξασα ἡ Ἄμηστρις, χρηΐζει τοῦ Ξέρξεω, δοθῆναί οἱ τὴν Μασίστεω γυναῖκα. ὁ δὲ δεινόν τε καὶ ἀνάρσιον ἐποιέετο, τοῦτο μὲν, ἀδελφεοῦ γυναῖκα παραδοῦναι, τοῦτο δὲ, ἀναιτίην ἐοῦσαν τοῦ πρήγματος τούτου· συνῆκε γὰρ τοῦ εἵνεκεν ἐδέετο.

ρια΄. Τέλος μέντοι, ἐκείνης τε λιπαρεούσης, καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου ἐξεργόμενος, ὅτι ἀτυχῆσαι τὸν χρηΐζοντα, οὔ σφι δυνατόν ἐστι βασιληΐου δείπνου προκειμένου, κάρτα δὴ ἀέκων κατανεύει· καὶ παραδοὺς, ποιέει ὧδε. τὴν μὲν κελεύει ποιέειν τὰ βούλεται· ὁ δὲ, μεταπεμψάμενος τὸν ἀδελφεὸν, λέγει τάδε, "Μασίστα, σὺ εἶς Δαρείου τε παῖς, καὶ ἐμὸς ἀδελφεός· πρὸς δ' ἔτι τούτοισι, καὶ εἶς ἀνὴρ ἀγαθός. γυναικὶ δὲ ταύτῃ τῇ νῦν συνοικέεις, μὴ συνοίκεε· ἀλλά τοι ἀντ' αὐτῆς

---

naret. Xerxes id indignum factu nefariumque arbitrari, uxorem germani dono dari, eamque insontem negocii illius, cujus caussa uxor sua eam flagitaret.

111. Tandem hujus precibus evictus, et instituto, quo nefas est regia cœna proposita orantem non exorare, invitus admodum annuit: tradensque uxori, ac jubens facere quod liberet, germano ad se arcessito, ita inquit, Masista, tu Darii filius es, idemque mihi frater, præterea vir eximius: tamen istam mulierem, cum qua nunc domum communicas, noli habere: in cujus locum do tibi filiam meam, cum qua domum communices. Istam autem quam in matrimo-

" ἐγὼ δίδωμι θυγατέρα τὴν ἐμήν. ταύτῃ συ-
" νοίκεε. τὴν δὲ νῦν ἔχεις, οὐ γὰρ δοκέει ἐμοὶ,
" μὴ ἔχε γυναῖκα." ὁ δὲ Μασίστης ἀποθωϋ-
μάσας τὰ λεγόμενα, λέγει τάδε, " Ὦ δέ-
" σποτα, τίνα μοι λόγον λέγεις ἄχρηστον,
" κελεύων με γυναῖκα, ἐκ τῆς μοι παῖδες
" νεηνίαι τέ εἰσι τρεῖς, καὶ θυγατέρες, τῶν
" καὶ σὺ μίην τῷ παιδὶ τῷ σεωϋτοῦ ἠγάγεο
" γυναῖκα. αὐτη τέ μοι κατὰ νόον τυγχάνει
" κάρτα ἐοῦσα· ταύτην με κελεύεις μετέντα,
" θυγατέρα τὴν σεωϋτοῦ γῆμαι; ἐγὼ δὲ,
" βασιλεῦ, μέγα μὲν ποιεῦμαι, ἀξιεύμενος
" θυγατρὸς τῆς σῆς, ποιήσω μέν τοι τουτέων
" οὐδέτερα. σὺ δὲ μηδαμῶς βιῶ πρήγματος
" τοιοῦδε δεόμενος· ἀλλὰ τῇ τε σῇ θυγατρὶ
" ἀνὴρ ἄλλος φανήσεται ἐμεῦ οὐδὲν ἥσσων,
" ἐμὲ τε ἔα γυναικὶ τῇ ἐμῇ συνοικέειν." ὁ

---

nio habes, non enim mihi videtur habenda, missam facias. His verbis stupefactus Masistes, Domine, inquit, quam tu mecum orationem habes importunam: qui uxorem, ex qua liberi mihi sunt adolescentes tres, et filiæ, quarum unam tu filio tuo duxisti uxorem, jubes me relinquere, quæ mihi est ex animi mei sententia, ut filiam tuam in matrimonio ducam? Equidem, rex, etsi magni facio me dignari conjugio filiæ tuæ, tamen neutrum istorum faciam: tu vero, qui nequaquam necesse habes, noli ad hoc rei me cogere; alius non inferior me existet maritus filiæ tuæ: sine me meæ uxoris conhil audisset Masistes, metuens

μὲν δὴ τοιούτοισι ἀμείβεται. Ξέρξης δὲ θυμωθεὶς λέγει τάδε, " Οὕτω δή τοι, Μασίστα, " πέπρηκται. οὔτε γὰρ ἄν τοι δοίην θυγατέ- " ρα τὴν ἐμὴν γῆμαι, οὔτε ἐκείνῃ ἔτι πλεῦνα " χρόνον συνοικήσεις· ὡς μάθῃς τὰ διδόμενα " δέκεσθαι." ὁ δὲ, ὡς ταῦτα ἤκουσε, εἴπας τοσόνδε, ἐχώρεε ἔξω, " Δέσποτα, οὐ δή κού με " ἀπώλεσας."

ριβʹ. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ δια μέσου χρόνῳ ἐν τῷ Ξέρξης τῷ ἀδελφεῷ διελέγετο, ἡ Ἀμηστρις μεταπεμψαμένη τοὺς δορυφόρους τοῦ Ξέρξεω, διαλυμαίνεται τὴν γυναῖκα τὴν Μασίστεω. τούς τε μαζοὺς ἀποταμοῦσα, κυσὶ προέβαλε· καὶ ῥῖνα, καὶ ὦτα, καὶ χείλεα, καὶ γλῶσσαν ἐκταμοῦσα ἐς οἶκόν μιν ἀποπέμπει διαλελυμασμένην.

ριγʹ. Ὁ δὲ Μασίστης οὐδέν κω ἀκηκοὼς

---

suetudine frui. Hæc ille quum respondisset, percitus ira Xerxes, Atqui, inquit, ita tecum, Masista, agetur, ut neque jam tibi filiam meam nuptum dem, neque tu consuetudine tuæ diutius fruaris: ut discas accipere oblata. Masistes, his auditis, exiit, hactenus loquutus, Domine, nondum me interemisti.

112. Hoc interim tempore dum Xerxes cum fratre colloquitur, Amestris accitis satellitibus Xerxis, uxorem Masistæ excarnificat, mammas præcidit, easque canibus objicit: præcidit nares, aures, labra, linguam: atque ita excarnificatam remittit domum.

113. Harum rerum quum ni-

τουτέων, ἐλπόμενος δέ τί οἱ κακὸν εἶναι, ἐσπίπτει δρόμῳ ἐς τὰ οἰκία. ἰδὼν δὲ διεφθαρμένην τὴν γυναῖκα, αὐτίκα μετὰ ταῦτα συμβουλευσάμενος τοῖσι παισὶ, ἐπορεύετο ἐς Βάκτρα σύν τε τοῖσι ἑωϋτοῦ υἱοῖσι, καὶ δή κου τισὶ καὶ ἄλλοισι, ὡς ἀποστήσων νομὸν τὸν Βάκτριον, καὶ ποιήσων τὰ μέγιστα κακῶν βασιλῆα. τάπερ ἂν καὶ ἐγένετο, ὡς ἐμοὶ δοκέειν, εἴ περ ἔφθη ἀναβὰς ἐς τοὺς Βακτρίους, καὶ τοὺς Σάκας· καὶ γὰρ ἐστεργόν τέ μιν, καὶ ἦν ὕπαρχος τῶν Βακτρίων. ἀλλὰ γὰρ Ξέρξης πυθόμενος ταῦτα ἐκεῖνον πρήσσοντα, πέμψας ἐπ' αὐτὸν στρατιὴν, ἐν τῇ ὁδῷ κατέκτεινεν αὐτόν τε ἐκεῖνον καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ, καὶ τὴν στρατιὴν τὴν ἐκείνου. κατὰ μὲν τὸν ἔρωτα τὸν Ξέρξεω, καὶ τὸν Μασίστεω θάνατον, τοσαῦτα ἐγένετο.

---

tamen aliquid sibi esse mali, cursu se domum proripiebat. ubi vero mutilatam uxorem vidit, confestim inito cum liberis consilio, abiit Bactra cum iliis et aliis quibusdam, tanquam præfecturam Bactriam ad defectionem inducturus, et plurimum mali regi facturus. Quod et contigisset, ut mihi videtur, si occupasset ad Bactrios et ad Sacas ascendere: etenim præses erat Bactriorum, a provincialibusque diligebatur. Sed enim hæc eum perpetraturum Xerxes audiens, missis adversus hominem copiis, et ipsum et liberos et copias in itinere trucidavit. De amore Xerxis et nece Masistæ hæc hactenus.

ριδ΄. Οἱ δὲ ἐκ Μυκάλης ὁρμηθέντες Ἕλληνες ἐπ' Ἑλλησπόντου, πρῶτον μὲν περὶ Λεκτὸν ὥρμεον, ὑπὸ ἀνέμων ἀπολαμφθέντες· ἐνθεῦτεν δὲ ἀπίκοντο ἐς Ἄβυδον, καὶ τὰς γεφύρας εὗρον διαλελυμένας, τὰς ἐδόκεον εὑρήσειν ἔτι ἐντεταμένας· καὶ τουτέων οὐκ ἥκιστα εἵνεκα ἐς τὸν Ἑλλήσποντον ἀπίκοντο. τοῖσι μέν νυν ἀμφὶ Λευτυχίδεα Πελοποννησίοισι ἔδοξε ἀποπλέειν ἐς τὴν Ἑλλάδα· Ἀθηναίοισι δὲ καὶ Ξανθίππῳ τῷ στρατηγῷ, αὐτοῦ ὑπομείναντας, πειρᾶσθαι τῆς Χερσονήσου. οἱ μὲν δὴ ἀπέπλεον. Ἀθηναῖοι δὲ, ἐκ τῆς Ἀβύδου διαβάντες ἐς τὴν Χερσόνησον, Σηστὸν ἐπολιόρκεον.

ριε΄. Ἐς δὲ τὴν Σηστὸν ταύτην, ὡς ἐόντος ἰσχυροτάτου τείχεος τῶν ταύτῃ, συνῆλθον, ὡς ἤκουσαν παρεῖναι τοὺς Ἕλληνας ἐς τὸν Ἑλ-

---

114. Græci a Mycale profecti Hellespontum versus, primum circa Lecton stationem habuerunt, a ventis intercepti. Inde Abydum tenuerunt: et quum pontes, quorum præcipue caussa illuc ierant, credentes se adhuc eos intentos esse inventuros, reperissent solutos, deliberabant. Leutychidi et, qui cum eo erant, Lacedæmoniis, videbatur in Græciam redeundum: Atheniensibus autem et eorum duci Xanthippo, illic manendum, ut Chersonesum tentarent. Itaque illi quidem abiere: Athenienses autem Abydo in Chersonesum trajicientes, Sestum obsidebat.

115. Huc, postquam auditum est Græcos in Hellesponto adesse, tanquam ad omnium ejus tractus munimentum validissi-

λήσποντον, ἔκ τε τῶν ἄλλων τῶν περιοικίδων, καὶ δὴ καὶ ἐκ Καρδίης πόλιος Οἰόβαζος, ἀνὴρ Πέρσης, ὃς τὰ ἐκ τῶν γεφυρέων ὅπλα ἐνθαῦτα ἦν κεκομικώς. ἔχον δὲ ταύτην ἐπιχώριοι Αἰολέες, συνῆσαν δὲ Πέρσαι τε καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων συχνὸς ὅμιλος.

ρϛ΄. Ἐτυράννευε δὲ τούτου τοῦ νομοῦ Ξέρξεω ὕπαρχος Ἀρταΰκτης, ἀνὴρ μὲν Πέρσης, δεινὸς δὲ καὶ ἀτάσθαλος· ὃς καὶ βασιλῆα ἐλαυνόντα ἐπ' Ἀθήνας ἐξηπάτησε, τὰ Πρωτεσίλεω τοῦ Ἰφίκλου χρήματα ἐξ Ἐλαιοῦντος ὑφελόμενος· ἐν γὰρ Ἐλαιοῦντι τῆς Χερσονήσου ἐστὶ Πρωτεσίλεω τάφος τε, καὶ τέμενος περὶ αὐτὸν, ἔνθα ἔην χρήματα πολλὰ, καὶ φιάλαι χρύσεαι καὶ ἀργύρεαι, καὶ χαλκὸς, καὶ ἐσθὴς, καὶ ἄλλα ἀναθήματα, τὰ Ἀρ-

---

mum, convenere cum alii ex aliis circa locis, quæ incolebantur, tum ex Cardia urbe, Oeobazus, vir Persa, qui armamenta e pontibus illuc comportaverat. Tenebant autem id oppidum indigenæ Æolenses, junctis Persis pariter et magna sociorum frequentia.

116. Tyrannidem illius præfecturæ obtinebat Xerxis prætor Artayctes, vir ille quidem Persa, sed dirus tamen et facinorosus, qui et Xerxem Athenas tendentem circumvenit, subreptis Protesilai Iphiclo geniti ex Elæunte pecuniis. Etenim est in Elæunte Chersonesi sepulcrum Protesilai, et ei fanum circumjectum, ubi inerat ingens vis pecuniæ, nec non phialæ aureæ argenteæque, et æs, et ves-

ταύτης ἐσύλησε, βασιλῆος δόντος. λέγων δὲ τοιάδε, Ξέρξεα διεβάλετο, "Δέσποτα, ἔστι "οἶκος ἀνδρὸς Ἕλληνος ἐνθαῦτα, ὃς ἐπὶ γῆν "τὴν σὴν στρατευσάμενος, δίκης κυρήσας, "ἀπέθανε· τούτου μοι δὸς τὸν οἶκον, ἵνα καί "τις μάθῃ ἐπὶ γῆν τὴν σὴν μὴ στρατεύε-"σθαι." ταῦτα λέγων, εὐπετέως ἔμελλε ἀναπείσειν Ξέρξεα δοῦναι ἀνδρὸς οἶκον, οὐδὲν ὑποτοπηθέντα τῶν ἐκεῖνος ἐφρόνεε. ἐπὶ γῆν δὲ τὴν βασιλῆος στρατεύεσθαι Πρωτεσίλεων ἔλεγε, νοέων τοιάδε· τὴν Ἀσίην πᾶσαν νομίζουσι ἑωϋτῶν Πέρσαι εἶναι, καὶ τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος. ἐπεὶ δὲ ἐδόθη τὰ χρήματα, ἐξ Ἐλαιοῦντος ἐς Σηστὸν ἐξεφόρησε, καὶ τὸ τέμενος ἔσπειρε, καὶ ἐνέμετο· αὐτός τε ὅκως ἀπίκοιτο ἐς Ἐλαιοῦντα, ἐν τῷ ἀδύτῳ γυναιξὶ ἐμίσγετο.

---

tis, aliaque donaria, quæ Artayctes rege donante compilavit, his verbis eum circumveniens; Here, est hoc in loco domus viri Græci, qui cum militum copiis terram tuam adortus, meritas morte pœnas dedit: ejus mihi domum dato, ut discant alii non militare adversus regionem tuam. Hæc dicendo facile erat persuasurus Xerxi, ut largiretur sibi domum ejus viri, de quo nihil suspicabatur eorum quæ iste statueret. Enimvero dicebat Artayctes Protesilaum in terram regis militasse, quod videlicet Persæ omnem Asiam suam esse arbitrabantur, et ejus semper, qui potitur regno. Hic, postquam pecuniis ab rege donatus est, eas ab Elæunte Seston exportavit, fanumque sevit et coluit: et quoties Elæuntem pergebat, in penetrali cum mu-

τότε δὲ ἐπολιορκέετο ὑπὸ Ἀθηναίων, οὔτε παρεσκευασμένος ἐς πολιορκίην, οὔτε προσδεκόμενος τοὺς Ἕλληνας· ἀφύκτως δέ κως αὐτῷ ἐπέπεσον.

ριζ΄. Ἐπεὶ δὲ πολιορκεομένοισί σφι φθινόπωρον ἐπεγένετο, καὶ ἤσχαλον οἱ Ἀθηναῖοι, ἀπό τε τῆς ἑωϋτῶν ἀποδημέοντες, καὶ οὐ δυνάμενοι ἐξελεῖν τὸ τεῖχος, ἐδέοντό τε τῶν στρατηγῶν ὅκως ἀπάγοιέν σφεας ὀπίσω· οἱ δὲ οὐκ ἔφασαν, πρὶν ἢ ἐξέλωσι, ἢ τὸ Ἀθηναίων κοινόν σφεας μεταπέμψηται· οὕτω δὴ ἔστεργον τὰ παρεόντα.

ριη΄. Οἱ δ' ἐν τῷ τείχεϊ ἐς πᾶν ἤδη κακοῦ ἀπιγμένοι ἔσαν, οὕτω ὥστε τοὺς τόνους ἕψοντες τῶν κλινέων, ἐσιτέοντο. ἐπεί τε δὲ οὐδὲ ταῦτα ἔτι εἶχον, οὕτω δὴ ὑπὸ νύκτα οἴχονται

---

lieribus concumbebat. Tunc autem ab Atheniensibus obsidebatur, neque paratus ad obsidionem, neque expectans Græcos qui ex improviso illum invaserunt.

117. Illi, posteaquam obsidione advenerat autumnus, tum et gravari peregrinam a patria expeditionem, et quoniam castellum expugnare non poterant, orare duces suos, ut se illinc reducerent. Duces negare se prius id facturos quam aut castellum expugnassent, aut ipsos respublica Atheniensium arcessivisset: ita illi præsentem rerum statum boni consulebant.

118. At ii qui intra muros erant, in omnem adducti calamitatem, adeo ut funibus lectorum elixis vescerentur; ubi jam ne hos quidem habebant, ita sub noctem capesserunt fu-

ἀποδράντες οἵ τε Πέρσαι, καὶ ὁ Ἀρταΰκτης καὶ ὁ Οἰόβαζος, ὄπισθε τοῦ τείχεος καταβάντες, τῇ ἦν ἐρημότατον τῶν πολεμίων. ὡς δὲ ἡμέρη ἐγένετο, οἱ Χερσονησῖται ἀπὸ τῶν πύργων ἐσήμηναν τοῖσι Ἀθηναίοισι τὸ γεγονὸς, καὶ τὰς πύλας ἄνοιξαν. τῶν δὲ οἱ μὲν πλεῦνες ἐδίωκον, οἱ δὲ τὴν πόλιν ἔχον.

ρθ΄. Οἰόβαζον μέν νυν ἐκφυγόντα ἐς τὴν Θρηΐκην, Θρήϊκες Ἀψίνθιοι λαβόντες, ἔθυσαν Πλειστώρῳ ἐπιχωρίῳ θεῷ, τρόπῳ τῷ σφετέρῳ· τοὺς δὲ μετ᾽ ἐκείνου, ἄλλῳ τρόπῳ ἐφόνευσαν. οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Ἀρταΰκτην, ὕστεροι ὁρμηθέντες φεύγειν, ὡς κατελαμβάνοντο ὀλίγον ἐόντες ὑπὲρ Αἰγὸς Ποταμῶν, ἀλεξόμενοι χρόνον ἐπὶ συχνὸν, οἱ μὲν ἀπέθανον, οἱ δὲ ζῶντες ἐλάμφθησαν. καὶ συνδήσαντές σφεας οἱ Ἕλληνες,

---

gam cum alii Persæ, tum Artayctes et Oeobazus, delapsi ab tergo castelli, quod præcipue destitutum ab hostibus erat. Postquam illuxit, Chersonesitæ turribus rem indicavere Atheniensibus, portasque patefecere, quorum plerisque fugientes Persas persequentibus, alii urbem tenuere.

119. Oeobazum in Thraciam fuga elapsum, Thraces Apsinthii exceptum, Pleistoro indigenæ deo, ritu suo immolaverunt; ceterum ejus comites aliter interfecerunt. Artayctes autem cum suis inita posterius fuga, quum deprehenderentur paullo supra Capræ fluenta, quum perdiu sese defensassent, partim occubuerunt, partim vivi sunt capti. Quos Græci al-

ἦγον ἐς Σηστόν· μετ' αὐτέων δὲ καὶ Ἀρταΰκτην δεδεμένον, αὐτόν τε καὶ τὸν παῖδα αὐτοῦ.

ρκ΄. Καί τεῳ τῶν φυλασσόντων λέγεται ὑπὸ Χερσονησιτέων ταρίχους ὀπτῶντι, τέρας γενέσθαι τοιόνδε· οἱ τάριχοι ἐπὶ τῷ πυρὶ κείμενοι ἐπάλλοντό τε καὶ ἔσπαιρον, ὅκως περ ἰχθύες νεοάλωτοι. καὶ οἱ μὲν, περιχυθέντες, ἐθώϋμαζον. ὁ δὲ Ἀρταΰκτης ὡς εἶδε τὸ τέρας, καλέσας τὸν ὀπτῶντα τοὺς ταρίχους, ἔφη,
" Ξεῖνε Ἀθηναῖε, μηδὲν φοβέο τὸ τέρας τοῦ-
" το. οὐ γὰρ σοι πέφηνε, ἀλλ' ἐμοὶ σημαίνει
" ὁ ἐν Ἐλαιοῦντι Πρωτεσίλεως, ὅτι καὶ τε-
" θνεὼς, καὶ τάριχος ἐὼν, δύναμιν πρὸς θεῶν
" ἔχει τὸν ἀδικέοντα τίνεσθαι. νῦν ὦν ἄποινά
" οἱ τάδε ἐθέλω ἐπιθεῖναι· ἀντὶ μὲν χρημά-
" των τῶν ἔλαβον ἐκ τοῦ ἱροῦ, ἑκατὸν τάλαν-

---

ligatos Sestum duxerunt, interque eos Artayctem cum filio suo æque ligatum.

120. Tunc uni eorum, qui istos servabant fertur ab Chersonesitis, dum salsamenta torret, tale ostentum extitisse: salsamenta igni imposita resiluerunt palpitaveruntque quemadmodum pisces recens capti. Qua de re quum circumfusi admirarentur, Artayctes ostentum ut vidit, accito viro, qui salsamenparabat, Hospes, inquit, Atheniensis, non est quod istud metuas ostentum; quod non tua caussa effulsit, sed mihi Protesilaus, qui est Elæunte, signum dat, quantopere mortuus ac sale conditus, habeat a diis potestatem, eum, a quo injuriam accepit, puniendi. Nunc igitur ei

“ τα καταθεῖναι τῷ θεῷ· ἀντὶ δ' ἐμεωϋτοῦ
“ καὶ τοῦ παιδὸς, ἀποδώσω τάλαντα διηκό-
“ σια Ἀθηναίοισι περιγενόμενος.” ταῦτα
ὑποσχόμενος, τὸν στρατηγὸν Ξάνθιππον οὐκ
ἔπειθε· οἱ γὰρ Ἐλαιούσιοι τῷ Πρωτεσίλεῳ
τιμωρέοντες, ἐδέοντό μιν καταχρησθῆναι, καὶ
αὐτοῦ τοῦ στρατηγοῦ ταύτῃ ὁ νόος ἔφερε.
ἀπαγαγόντες δὲ αὐτὸν ἐς τὴν ἀκτὴν ἐς τὴν
Ξέρξης ἔζευξε τὸν πόρον, οἱ δὲ λέγουσι, ἐπὶ
τὸν κολωνὸν τὸν ὑπὲρ Μαδύτου πόλιος, σανίδα
προσπασσαλεύσαντες, ἀνεκρέμασαν· τὸν δὲ
παῖδα ἐν ὀφθαλμοῖσι τοῦ Ἀρταΰκτεω κατέ-
λευσαν.

ρκα'. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἀπέπλεον ἐς
τὴν Ἑλλάδα, τά τε ἄλλα χρήματα ἄγοντες,
καὶ δὴ καὶ τὰ ὅπλα τῶν γεφυρέων, ὡς ἀναθή-

---

præmia redemptionis ista tribuere in animo habeo: pro pecuniis quidem, quas e templo sustuli, huic deo centum talenta pendam: pro mea vero ipsius salute ac filii, ducenta talenta Atheniensibus. Hæc pollicens Xanthippum Atheniensium ducem non mitigavit, tum sua sponte animatum, tum ab Elæusiis exoratum, quo Protesilaum ulciscerentur, ut hominem interimeret. Itaque adductum hunc in litus, in quo Xerxes trajectum junxerat, ut alii aiunt, in tumulum urbi Madyto imminentem, depacto humi assere suffixerunt, filio ante patris oculos lapidibus obruto.

121. His actis Athenienses in Græciam remeaverunt, portantes tum alias pecunias, tum vero armamenta pontium, tanquam apud templa reposituri. Nec

σαντες ἐς τὰ ἱρά. καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο οὐδὲν ἔτι πλέον τουτέων ἐγένετο.

ρκβ΄. Τούτου δὲ τοῦ Ἀρταΰκτεω τοῦ ἀνακρεμασθέντος προπάτωρ Ἀρτεμβάρης ἐστὶ, ὁ Πέρσῃσι ἐξηγησάμενος λόγον, τὸν ἐκεῖνοι ὑπολαβόντες, Κύρῳ προσήνεικαν, λέγοντα τάδε, " Ἐπεὶ Ζεὺς Πέρσῃσι ἡγεμονίην διδοῖ, ἀν-" δρῶν δὲ σοὶ, Κῦρε, κατελὼν Ἀστυάγεα, " φέρε, γῆν γὰρ ἐκτήμεθα ὀλίγην, καὶ ταύ-" την τρηχέην, μεταναστάντες ἐκ ταύτης, ἄλ-" λην ἔχωμεν ἀμείνω. εἰσὶ δὲ πολλαὶ μὲν " ἀστυγείτονες, πολλαὶ δὲ καὶ ἑκαστέρω. " τῶν μίην σχόντες, πλέοσι ἐσόμεθα θωυμα-" στότεροι. οἰκὸς δὲ ἄρχοντας ἄνδρας τοιαῦ-" τα ποιέειν. κότε γὰρ δὴ καὶ παρέξει κάλ-" λιον, ἢ ὅτε γε ἀνθρώπων τε πολλῶν ἀρχο-

---

aliud præterea quippiam gestum est per eum annum.

122. Hujus autem Artayctæ, qui suspensus est, avus paternus fuit Artembares, qui orationem quandam habuit abud Persas, quam excipientes Persæ, ad Cyrum detulerunt in hæc verba, Quandoquidem Persis Jupiter principatum dedit, et ex viris tibi, Cyre, Astyage dejecto, agedum demigrantes ex hac regione, quam exiguam habemus et asperam, obtineamus meliorem aliam. Multæ sunt nobis confines, multæ longinquæ: quarum unam incolentes, efficiemur pluribus admirabiliores. Decet autem hoc eos viros facere qui imperant. nam quando facultas nobis præstabitur melior, quam dum multorum hominum im-

" μεν, πάσης τε τῆς Ἀσίης;" Κῦρος δὲ ταῦτα ἀκούσας, καὶ οὐ θωϋμάσας τὸν λόγον, ἐκέλευε ποιέειν ταῦτα. οὕτω δὲ αὐτοῖσι παρήνεε κελεύων παρασκευάζεσθαι ὡς οὐκέτι ἄρξοντας, ἀλλ' ἀρξομένους· φιλέειν γὰρ ἐκ τῶν μαλακῶν χώρων μαλακοὺς ἄνδρας γίνεσθαι· οὐ γάρ τοι τῆς αὐτῆς γῆς εἶναι, καρπόν τε θωϋμαστὸν φύειν, καὶ ἄνδρας ἀγαθοὺς τὰ πολέμια. ὥστε συγγνόντες Πέρσαι οἴχοντο ἀποστάντες, ἑσσωθέντες τῇ γνώμῃ πρὸς Κύρου. ἄρχειν τε εἵλοντο, λυπρὴν οἰκέοντες μᾶλλον, ἢ πεδιάδα σπείροντες ἄλλοισι δουλεύειν.

---

perium habemus, et universæ Asiæ? Hac oratione audita, Cyrus haudquaquam admiratus, jussit eos illud facere: sed ita ut jubendo admoneret, se posthac præpararent non ad imperandum aliis amplius, sed aliis parendum. natura enim comparatum esse, ut e mollibus regionibus molles viri existant, neve ex eadem terra admirandæ fruges et egregii bello viri gignantur. Hac Cyri sententia Persæ superati, discesserunt suam damnantes: præoptaruntque exile solum incolentes, imperare aliis, quam campestre colentes, aliis servire.

Ἐ Ξ Η Γ Η Σ Ι Σ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ

Ὁ Μ Η Ρ Ο Υ

ΓΕΝΕΣΙΟΣ ΚΑΙ ΒΙΟΤΗΣ.

ἘΞΗΓΗΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ

ὉΜΗΡΟΥ

ΓΕΝΕΣΙΟΣ ΚΑΙ ΒΙΟΤΗΣ.

ἩΡΟΔΟΤΟΣ ὁ Ἁλικαρνασσεὺς περὶ Ὁμήρου γενέσιος καὶ ἡλικίης καὶ βιοτῆς τάδε ἱστόρηκε, ζητήσας ἐπεξελθεῖν εἰς τὸ ἀτρεκέστατον. ἐπεὶ γὰρ ἡ πάλαι Αἰολιῶτις Κύμη ἐκτίζετο, συνῆλθον ἐν ταυτῷ παντοδαπὰ ἔθνεα Ἑλληνικὰ, καὶ δὴ καὶ ἐκ Μαγνησίας, ἄλλοι τέ τινες, καὶ Μελάνωπος ὁ Ἰθαγενέος τοῦ Κρίθωνος, οὐ πολύφορτος, ἀλλὰ βραχέα τοῦ βίου ἔχων. οὗτος δὲ ὁ Μελάνωπος ἔγημεν ἐν τῇ Κύμῃ τὴν θυγατέρα Ὀμύρητος, καὶ αὐτῷ γίνεται ἐκ κοίτης θῆλυ τέκνον, ᾧ οὔνομα τίθεται Κριθηΐς. καὶ αὐτὸς μὲν ὁ Μελάνωπος καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐτελεύτησαν τὸν βίον· τὴν δὲ θυγατέρα ἐπιτρέπει ἀνδρὶ ᾧ ἐχρῆτο μάλιστα, Κλεάνακτι τῷ Ἀργείῳ.

β΄. Χρόνου δὲ προϊόντος, συνέβη τὴν παῖδα μιγεῖσαν ἀνδρὶ λαθραίως, ἐν γαστρὶ σχεῖν. τὰ μὲν οὖν πρῶτα ἐλάνθανεν. ἐπεὶ δὲ ᾔσθετο ὁ Κλεάναξ, ἤχθετο τῇ συμφορῇ, καὶ καλεσάμενος τὴν Κριθηΐδα χωρὶς πάντων, ἐν αἰτίῃ μεγάλῃ εἶχεν, ἐπιλεγόμενος τὴν αἰσχύνην τὴν πρὸς τοὺς πολίτας, προβουλεύεται δὲ περὶ αὐτῆς τάδε· ἔτυχον οἱ Κυμαῖοι κτίζοντες τοῦ Ἑρμείου κόλπου τὸν μυχόν· κτιζομένοισι δὲ τὴν πόλιν Σμύρναν ἔθετο τὸ ὄνομα Θησεὺς, μνημεῖον ἐθέλων καταστῆσαι τῆς ἑωϋτοῦ γυναικὸς ἐπώνυμον. ἦν γὰρ αὐτῇ τοὔνομα Σμύρνη. ὁ δὲ Θησεὺς ἦν τῶν τὴν Κύμην κτισάντων ἐν τοῖς πρώτοις Θεσσαλῶν, ἀπὸ Εὐμήλου τοῦ Ἀδμήτου, κάρτα εὖ ἥκων τοῦ βίου. ἐνθαῦτα ὑπεκτίθεται ὁ Κλεάναξ τὴν Κριθηΐδα πρὸς Ἰσμηνίην τὸν Βοιώτιον τῶν ἀποίκων λελογχότα, ὃς ἔτυχεν αὐτῷ ἐὼν ἑταῖρος τὰ μάλιστα.

γʹ. Χρόνου δὲ προϊόντος ἐξελθοῦσα ἡ Κριθηῒς μετ᾽ ἄλλων γυναικῶν πρὸς ἑορτήν τινα ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν καλούμενον Μέλητα, ἤδη ἐπίτοκος οὖσα, τίκτει τὸν Ὅμηρον, οὐ τυφλὸν, ἀλλὰ δεδορκότα· καὶ τίθεται ὄνομα τῷ παιδὶ Μελησιγενέα, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τὴν ἐπωνυμίαν λαβοῦσα. τέως μὲν οὖν ἡ Κριθηῒς ἦν παρὰ τῷ Ἰσμηνίᾳ· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἐξῆλθε, καὶ ἀπὸ ἐργασίης χειρῶν ὡρμημένη ἔτρεφε τὸ παιδίον καὶ ἑωϋτὴν, ἄλλοτε παρ᾽ ἄλλων ἔργα λαμβάνουσα· καὶ ἐπαίδευσε τὸν παῖδα ἀφ᾽ ὧν ἐδύνατο.

δʹ. Ἦν δέ τις ἐν Σμύρνῃ τοῦτον τὸν χρόνον Φήμιος τοὔνομα, παῖδας γράμματα καὶ τὴν ἄλλην μουσικὴν διδάσκων πᾶσαν. οὗτος μισθοῦται τὴν Κριθηΐδα, ὢν μονότροπος, ἐριουργῆσαι αὐτῷ ἔριά τινα ἃ παρὰ τῶν παίδων εἰς μισθοὺς ἐλάμβανεν. ἡ δὲ παρ᾽ αὐτῷ εἰργάζετο, πολλῷ κοσμίῳ καὶ σωφροσύνῃ πολλῇ χρωμένη, καὶ τῷ Φημίῳ κάρτα ἤρεσκετο· τέλος δὲ προσηνέγκατο αὐτῇ λόγους, πείθων ἑωϋτῷ συνοικεῖν, ἀλλά τε πολλὰ λέγων οἷς μιν ᾤετο προσάξεσθαι, καὶ ἔτι περὶ τοῦ παιδὸς, υἱὸν ποιούμενος· καὶ ὅτι τραφεὶς καὶ παιδευθεὶς παρ᾽ αὐτοῦ, ἄξιος λόγου ἔσται· ἑώρα γὰρ τὸν παῖδα ὄντα συνετὸν καὶ κάρτα εὐφυέα. ἔς τ᾽ ἀνέπεισεν αὐτὴν ποιεῖν ταῦτα.

εʹ. Ὁ παῖς δὲ ἦν τε φύσιν ἔχων ἀγαθὴν, ἐπιμελίης τε καὶ παιδεύσιος προσγινομένης, αὐτίκα πολλὸν τῶν πάντων ὑπερεῖχε. χρόνου δὲ ἐπιγενομένου ἀνδρούμενος, οὐδὲν τοῦ Φημίου ὑποδεέστερος ἦν ἐν τῇ διδασκαλίῃ. καὶ οὕτως ὁ Φήμιος ἐτελεύτησε τὸν βίον, καταλιπὼν πάντα τῷ παιδί. οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον καὶ ἡ Κριθηῒς ἐτελεύτησεν. ὁ δὲ Μελησιγενὴς ἐπὶ τῇ διδασκαλίῃ καθειστήκει. καθ᾽ ἑωϋτὸν δὲ γενόμενος, μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐωρᾶτο. καὶ αὐτοῦ θωϋμασταὶ καθειστήκεισαν οἵ τε ἐγχώριοι καὶ τῶν ξένων οἱ ἐσαπικνεόμενοι. ἐμπόριον γὰρ ἦν ἡ Σμύρνη, καὶ σῖτος ἐξήγετο πολὺς αὐτόθι ἐκ τῆς ἐπικειμένης χώρας δαψιλέως κάρτα ἐσαγόμενος ἐς αὐτήν. οἱ οὖν ξένοι, ὁκότε παύσαιντο τῶν ἔργων, ἀπεσχόλαζον παρὰ τῷ Μελησιγενεῖ ἐγκαθίζοντες.

ϛʹ. Ἦν δὲ ἐν αὐτοῖς τότε καὶ Μέντες ναύκληρος ἀπὸ τῶν περὶ Λευκάδα τόπων καταπεπλευκὼς ἐπὶ σῖτον, ἔχων ναῦν, πεπαιδευμένος τε ἀνὴρ ὡς ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ καὶ πολυΐστωρ· ὅς μιν ἔπεισε τὸν Μελησιγενῆ μεθ᾽ ἑωϋτοῦ πλεῖν καταλύσαντα τὴν διδασκαλίαν, μισθόν τε λαμβάνοντα, καὶ τὰ δέοντα πάντα, καὶ ὅτι χώρας καὶ πόλιας θεήσασθαι ἄξιον εἴη αὐτῷ ἕως νέος ἐστί. καί μιν οἴομαι μάλιστα τούτοισι προαχθῆναι· ἴσως γὰρ καὶ τῇ ποιήσει τότε ἐπενόει ἐπιθήσεσθαι. καταλύσας δὲ τὴν διδασκαλίαν, ἐναυτίλλετο μετὰ τοῦ Μέντεω. καὶ ὅπου ἑκάστοτε ἀφίκοιτο, πάντα τὰ

ἐπιχώρια διεωρᾶτο, καὶ ἱστορέων ἐπυνθάνετο. εἰκὸς δέ μιν ἦν καὶ μνημόσυνα πάντων γράφεσθαι.

ζ'. Ἀνακομιζόμενοι δὲ ἐκ Τυρσηνίης καὶ τῆς Ἰβηρίης, ἀπικνέονται εἰς Ἰθάκην. καὶ τῷ Μελησιγένει συνέβη, νοσήσαντι τοὺς ὀφθαλμοὺς, κάρτα δεινῶς ἔχειν, καὶ αὐτὸν, θεραπείης εἵνεκα, πλεῖν μέλλων εἰς τὴν Λευκάδα, καταλείπει ὁ Μέντης παρὰ ἀνδρὶ φίλῳ ἑωϋτοῦ ἐς τὰ μάλιστα Μέντορι τῷ Ἀλκίμου Ἰθακησίῳ, πολλὰ δεηθεὶς ἐπιμελίην ἔχειν· ἐπαναπλώσας δὲ, ἀναλήψεσθαι αὐτόν. ὁ δὲ Μέντωρ ἐνοσήλευεν αὐτὸν ἐπιτηδέως· καὶ γὰρ τοῦ βίου ἀρκεόντως εἶχε, καὶ ἤκουεν εὖ ἐς δικαιοσύνην τε καὶ φιλοξενίην μεγάλην μάλιστα τῶν ἐν Ἰθάκῃ ἀνδρῶν. ἐνταῦθα συνέβη τῷ Μελησιγένει περὶ Ὀδυσσέως ἐξιστορῆσαι καὶ πυθέσθαι. οἱ μὲν δὴ Ἰθακήσιοι λέγουσι τότε μιν παρ' ἑωϋτοῖς τυφλωθῆναι· ὡς δὲ ἐγώ φημι, τότε μὲν ὑγιῆ γενέσθαι, ὕστερον δὲ ἐν Κολοφῶνι τυφλωθῆναι. συνομολογοῦσι δέ μοι καὶ Κολοφώνιοι τούτοις.

η'. Ὁ δὲ Μέντης, ἀναπλέων ἐκ τῆς Λευκάδος προσέσχεν εἰς τὴν Ἰθάκην, καὶ ἀνέλαβε τὸν Μελησιγένεα· χρόνον τε ἐπὶ συχνὸν συμπεριέπλει αὐτῷ. ἀπικομένῳ δὲ ἐς Κολοφῶνα συνέβη πάλιν νοσήσαντα τοὺς ὀφθαλμοὺς, μὴ δύνασθαι διαφυγεῖν τὴν νόσον, ἀλλὰ τυφλωθῆναι ἐνταῦθα. ἐκ δὲ τῆς Κολοφῶνος τυφλὸς ἐὼν ἀπικνέεται εἰς τὴν Σμύρναν, καὶ οὕτως ἐπιχείρει τῇ ποιήσει.

θ'. Χρόνου δὲ προϊόντος ἐν τῇ Σμύρνῃ ἄπορος ἐὼν τοῦ βίου, διενοήθη ἀπικέσθαι ἐς Κύμην. πορευόμενος δὲ διὰ τοῦ Ἕρμου πεδίου, ἀπικνέεται ἐς Νέον τεῖχος, ἀποικίην Κυμαίων. ᾠκίσθη δὲ τοῦτο τὸ χωρίον ὕστερον Κύμης ἔτεσιν ὀκτώ. ἐνταῦθα λέγεται αὐτὸν ἐπιστάντα ἐπὶ σκυτεῖόν τι, εἰπεῖν πρῶτα τὰ ἔπεα τάδε,

Αἰδεῖσθε ξενίων κεχρημένον ἠδὲ δόμοιο,
Οἳ πόλιν αἰπεινὴν Κύμην Ἐριώπιδα κούρην
Ναίετε, Σαρδήνης πόδα νείατον ὑψικόμοιο·
Ἀμβρόσιον πίνοντες ὕδωρ θείου ποταμοῖο
Ἕρμου δινήεντος, ὃν ἀθάνατος τέκετο Ζεύς.

ἡ δὲ Σαρδήνη, ὄρος ἐστὶν ὑπερκείμενον τοῦ τε Ἕρμου ποταμοῦ καὶ τοῦ Νέου τείχους. τῷ δὲ σκυτεῖ ὄνομα ἦν Τυχίος· ἀκούσαντι δὲ τῶν ἐπέων ἔδοξεν αὐτῷ δέξασθαι τὸν ἄνθρωπον. ἠλέησε γὰρ αἰτέοντα τυφλὸν, καὶ μετέχειν ἔφη τῶν παρεόντων. ὁ δὲ ἐσῆλθε. κατήμενος δὲ ἐν τῷ σκυτείῳ, παρεόντων καὶ ἄλλων, τήν τε ποίησιν αὐτοῖς ἐπεδείκνυτο, Ἀμφιάρεώ τε

τὴν ἐξελασίαν τὴν ἐς Θήβας, καὶ τοὺς ὕμνους τοὺς ἐς θεοὺς πεποιημένους αὐτῷ· καὶ περὶ τῶν λεγομένων ὑπὸ τῶν παρεόντων ἐς τὸ μέσον γνώμας ἀποφαινόμενος, θαύματος ἄξιος ἐφαίνετο εἶναι τοῖς ἀκούουσι.

ί. Τέως μὲν οὖν κατεῖχεν ὁ Μελησιγενὴς περὶ τὸ Νέον τεῖχος, ἀπὸ τῆς ποιήσιός γε τοῦ βίου τὴν μηχανὴν ἔχων· ἐδείκνυον δὲ οἱ Νεοτειχεῖς μέχρις ἐπ' ἐμοῦ τὸν χῶρον ἐν ᾧ κατίζων τῶν ἐπέων τὴν ἐπίδειξιν ἐποιέετο. καὶ κάρτα ἐσέβοντο τὸν τόπον. ἐν ᾧ καὶ αἴγειρος ἐπεφύκει, ἣν ἐκεῖνοι ἔφασαν, ἀφ' οὗ ὁ Μελησιγενὴς ἦλθεν, αὐτοῖς πεφυκέναι.

ιά. Χρόνου δὲ προϊόντος, ἀπόρως κείμενος, καὶ μόλις τὴν τροφὴν ἔχων, ἐπενοήθη εἰς τὴν Κύμην ἀπικέσθαι, εἴ τι βέλτιον πρήξει. μέλλων δὲ πορεύεσθαι, τάδε τὰ ἔπεα λέγει,

Αἶψα πόδες με φέροιεν ἐς αἰδοίων πόλιν ἀνδρῶν.
Τῶν γὰρ καὶ θυμὸς πρόφρων καὶ μῆτις ἀρίστη.

ἀπὸ δὲ τοῦ Νέου τείχεος πορευόμενος, ἀπίκετο εἰς τὴν Κύμην, διὰ Λαρίσσης τὴν πορείαν ποιησάμενος· ἦν γὰρ οὕτως αὐτῷ εὐπορώτατον, καὶ, ὡς Κυμαῖοι λέγουσι, τῷ Φρυγίης βασιλῆϊ Μίδῃ τῷ Γορδίεω, δεηθέντων πενθερῶν αὐτοῦ, ποιεῖ καὶ ἐπίγραμμα τόδε, τὸ ἔτι καὶ νῦν ἐπὶ τῆς στήλης τοῦ μνήματος τοῦ Γορδίεω ἐπιγέγραπται,

Χαλκῆ παρθένος εἰμὶ, Μίδου δ' ἐπὶ σήματι κεῖμαι.
Ἔστ' ἂν ὕδωρ τε ῥέῃ, καὶ δένδρεα μακρὰ τεθήλῃ,
Ἠέλιός τ' ἀνιὼν λάμπῃ, λαμπρά τε σελήνη,
Καὶ ποταμοί γε ῥέωσιν, ἀνακλύζῃ δὲ θάλασσα,
Αὐτοῦ τῇδε μένουσα πολυκλαύτου ἐπὶ τύμβου
Ἀγγελέω παριοῦσι, Μίδης ὅτι τῇδε τέθαπται.

ιβ'. Κατίζων δὲ ἐν ταῖς λέσχαις τῶν γερόντων ἐν τῇ Κύμῃ ὁ Μελησιγενὴς τὰ ἔπεα τὰ πεποιημένα αὐτῷ ἐπεδείκνυτο, καὶ ἐν τοῖς λόγοις ἔτερπε τοὺς ἀκούοντας· καὶ αὐτοῦ θαυμασταὶ καθειστήκεισαν. γνοὺς δὲ ὅτι ἀποδέκονται αὐτοῦ τὴν ποίησιν οἱ Κυμαῖοι, καὶ εἰς συνήθειαν ἕλκων τοὺς ἀκούοντας, λόγους πρὸς αὐτοὺς τοιούσδε προσήνεγκε, λέγων ὡς εἰ θέλοιεν αὐτὸν δημοσίῃ τρέφειν, ἐπικλεεστάτην αὐτῶν τὴν πόλιν ποιήσει. τοῖς δὲ ἀκούουσι, βουλομένοις τε ἦν ταῦτα, καὶ αὐτοὶ παρῄνεον ἐλθόντα ἐπὶ τὴν βουλὴν δεηθῆναι τῶν βουλευτέων· καὶ αὐτοὶ ἔφασαν συμπρήξειν. ὁ δὲ ἐπεί-

δεῖτο αὐτοῖς, καὶ βουλῆς συλλεγομένης ἐλθὼν ἐπὶ τὸ βουλεῖον, ἐδεῖτο τοῦ ἐπὶ τῇ τιμῇ ταύτῃ καθεστῶτος, ἀπαγαγεῖν αὐτὸν ἐπὶ τὴν βουλήν. ὁ δὲ ὑπεδέξατό τε καὶ, ἐπεὶ καιρὸς ἦν, ἀπήγαγε· καταστὰς δὲ ὁ Μελησιγένης ἔλεξε περὶ τῆς τροφῆς τὸν λόγον ὃν καὶ ἐν ταῖς λέσχαις ἔλεγεν. ὡς δὲ εἶπεν, ἐξελθὼν ἐκάθητο.

ιγ'. Οἱ δὲ ἐβουλεύοντο ὅ, τι χρεὼν εἴη ἀποκρίνασθαι αὐτῷ. προθυμουμένου δὲ τοῦ ἀπάγοντος αὐτὸν, καὶ ἄλλων ὅσοι τῶν βουλευτέων ἐν ταῖς λέσχαις ἐπήκοοι ἐγένοντο, τῶν βουλευτέων ἕνα λέγεται ἐναντιωθῆναι τῇ χρήμῃ αὐτοῦ, ἄλλα τε πολλὰ λέγοντα, καὶ ὡς εἰ τοὺς ὁμήρους δόξει τρέφειν αὐτοῖς, ὅμιλον πολλόν τε καὶ ἀχρεῖον ἕξουσιν. ἐντεῦθεν δὲ καὶ τοὔνομα Ὅμηρος ἐπεκράτησε τῷ Μελησιγενεῖ ἀπὸ τῆς συμφορῆς· οἱ γὰρ Κυμαῖοι τοὺς τυφλοὺς ὁμήρους λέγουσιν· ὥστε πρότερον ὀνομαζομένου αὐτοῦ Μελησιγένεος, τοῦτο γενέσθαι τοὔνομα Ὅμηρος.

ιδ'. Καὶ οἱ ξένοι διήνεγκαν, ὅτι μνήμην αὐτοῦ ἐποιοῦντο. ἐτελεύτα δ' οὖν ὁ λόγος τῷ ἄρχοντι μὴ τρέφειν τὸν Ὅμηρον, ἔδοξε δέ πως καὶ τῇ ἄλλῃ βουλῇ. ἐπελθὼν δὲ ὁ ἐπιστάτης καὶ παρεζόμενος αὐτῷ διηγήσατο τοὺς ἐναντιωθέντας λόγους τῇ χρήμῃ αὐτοῦ, καὶ τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ. Ὁ δὲ, ὡς ἤκουσεν, ἐσυμφόρηνέ τε καὶ λέγει τὰ ἔπεα τάδε,

Οἵῃ μ' αἴσῃ δῶκε πατὴρ Ζεὺς κύρμα γενέσθαι,
Νήπιον αἰδοίης ἐπὶ γούνασι μητρὸς ἀτάλλων,
Ἥν ποτ' ἐπύργωσαν βουλῇ Διὸς αἰγιόχοιο
Λαοὶ Φρίκωνος, μάργων ἐπιβήτορες ἵππων·
Ὁπλότεροι μαλεροῖο πυρὸς κρίνοντες Ἄρηα
Αἰολίδα Σμύρνην ἁλιγείτονα ποτνιάνακτον·
Ἥν τε δι' ἀγλαὸν εἶσιν ὕδωρ ἱεροῖο Μέλητος,
Ἔνθεν ἀπορνύμεναι κοῦραι Διὸς, ἀγλαὰ τέκνα,
Ἠθελέτην κλῆισαι δῖαν χθόνα καὶ πόλιν ἀνδρῶν
Οἱ δ' ἀπανηνάσθην ἱερὴν ὄπα, φημὶ ἀοιδήν.
Ἀφραδίην τῶν μέν τε παθών τις φράσσεται αὖθις,
Ὅς σφιν ὀνειδείῃσιν ἐμὸν διεμήσατο πότμον.
Κῆρα δ' ἐγὼ τήν μοι θεὸς ὤπασε γεινομένῳ περ,
Τλήσομαι ἀκράαντα φέρων τετληότι θυμῷ.
Οὐδέ τι μοι φίλα γυῖα μένειν ἱεραῖς ἐν ἀγυιαῖς
Κύμης ὁρμαίνουσι, μέγας δέ με θυμὸς ἐπείγει
Δῆμον ἐς ἀλλοδαπῶν ἰέναι ὀλίγον περ ἐόντα.

ιε΄. Μετὰ τοῦτο ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Κύμης ἐς Φωκαίην, Κυμαίοις ἐπαρησάμενος μηδένα ποιητὴν δόκιμον ἐν τῇ χώρᾳ γενέσθαι ὅς τις Κυμαίους ἐπαγλαιεῖ. ἀπικόμενος δὲ ἐς Φωκαίην, τῷ αὐτῷ τρόπῳ ἐβιότευσεν, ἔπεα ἐνδεικνύμενος ἐν ταῖς λέσχαις κατίζων. ἐν δὲ τῇ Φωκαίῃ τοῦτον τὸν χρόνον Θεστορίδης τὶς ἦν γράμματα διδάσκων τοὺς παῖδας, ἀνὴρ οὐ κρήγυος· κατανοήσας δὲ τοῦ Ὁμήρου τὴν ποίησιν, λόγους τοιούσδε αὐτῷ προσήνεγκε, φὰς ἕτοιμος εἶναι θεραπεύειν καὶ τρέφειν αὐτὸν ἀναλαβὼν, εἰ ἐθέλοι ἅ γε πεποιημένα εἴη αὐτῷ τῶν ἐπέων ἀναγράψασθαι, καὶ ἄλλα ποιῶν, πρὸς ἑωϋτὸν ἀναφέρειν αἰεί.

ιϛ΄. Τῷ δὲ Ὁμήρῳ ἀκούσαντι, ἔδοξε ποιητέα εἶναι ταῦτα· ἐνδεὴς γὰρ ἦν τῶν ἀναγκαίων καὶ θεραπείης. διατρίβων δὲ παρὰ τῷ Θεστορίδῃ, ποιεῖ Ἰλιάδα τὴν ἐλάσσω, ἧς ἡ ἀρχὴ,

Ἴλιον ἀείδω καὶ Δαρδανίην εὔπωλον,
Ἧς πέρι πολλὰ πάθον Δαναοὶ, θεράποντες Ἄρηος·

καὶ τὴν καλουμένην Φωκαΐδα, ἥν φασιν οἱ Φωκαεῖς Ὅμηρον παρ᾽ αὐτοῖσι ποιῆσαι. ἐπεὶ δὲ τήν τε Φωκαΐδα καὶ τἄλλα πάντα παρὰ τοῦ Ὁμήρου ὁ Θεστορίδης ἐγράψατο, διενοήθη ἐκ τῆς Φωκαίης ἀπαλλάσσεσθαι, τὴν ποίησιν θέλων τοῦ Ὁμήρου ἐξιδιώσασθαι· καὶ οὐκ ἔτι ὁμοίως ἐν ἐπιμελείᾳ εἶχε τὸν Ὅμηρον. ὁ δὲ λέγει αὐτῷ τὰ ἔπεα τάδε,

Θεστορίδη, θνητοῖσιν ἀνωΐστων πολέων περ,
Οὐδὲν ἀφραστότερον πέλεται νόου ἀνθρώποισιν.

ὁ μὲν δὴ Θεστορίδης ἐκ τῆς Φωκαίης ἀπηλλάγη ἐς τὴν Χίον, καὶ διδασκαλίην κατεσκευάσατο· καὶ τὰ ἔπεα ἐπιδεικνύμενος ὡς ἑωϋτοῦ ἐόντα, ἔπαινόν τε πολλὸν εἶχε καὶ ὠφελεῖτο· ὁ δὲ Ὅμηρος πάλιν τὸν αὐτὸν τρόπον διητᾶτο ἐν τῇ Φωκαίῃ, ἀπὸ τῆς ποιήσιος τὴν βιοτὴν ἔχων.

ιζ΄. Χρόνῳ δὲ οὐ πολλῷ μετέπειτα ἄνδρες Χῖοι ἔμποροι ἀπίκοντο ἐς τὴν Φωκαίην· ἀκούσαντες δὲ τῶν ἐπέων τοῦ Ὁμήρου ἃ πρότερον ἀκηκόεσαν πολλάκις ἐν τῇ Χίῳ τοῦ Θεστορίδεω, ἐξήγγελλον ὅτι ἐν τῇ Χίῳ τὶς ἐπιδεικνύμενος τὰ ἔπεα ταῦτα γραμμάτων διδάσκαλος, κάρτα πολλὸν ἔπαινον ἔχει. ὁ δὲ Ὅμηρος κατενόησεν ὅτι Θεστορίδης ἂν εἴη, καὶ παντὶ θυμῷ ἐσπούδαζεν εἰς τὴν Χίον ἀπικέσθαι. καταβὰς δὲ ἐπὶ τὸν λιμένα, ἐς μὲν τὴν Χίον οὐ καταλαμβάνει οὐδὲν πλοῖον πλέον, ἐς δὲ τὴν Ἐρυθραίην

τινὲς ἐπὶ ξύλου παρεσκευάζοντο πλεῖν. καλῶς δὲ εἶχε τῷ ʽΟμήρῳ δι' Ἐρυθραίης τὸν πλοῦν ποιήσασθαι. καὶ προσελθὼν ἔχρηϊζε παρὰ τῶν ναυτέων δέξασθαι αὐτὸν σύμπλουν, πολλά τε καὶ προσαγωγὰ λέγων οἷς σφέας ἔμελλε πείσειν. τοῖς δὲ ἔδοξε δέξασθαι αὐτόν. καὶ ἐκέλευον ἐσβαίνειν εἰς τὸ πλοῖον. ὁ δὲ Ὅμηρος πολλὰ ἐπαινέσας αὐτοὺς, ἐσέβη· καὶ ἐπεὶ ἕζετο, λέγει τὰ ἔπεα τάδε,

Κλῦθι Ποσειδάων μεγαλοσθενὲς ἐννοσίγαιε,
Εὐρυχόρου μεδέων ἠδὲ ξανθοῦ ʽΕλικῶνος.
Δὸς δ' οὖρον καλὸν, καὶ ἀπήμονα νόστον ἰδέσθαι
Ναύταις, οἳ νηὸς πομποὶ ἠδ' ἀρχοὶ ἔασι.
Δὸς δ' ἐς ὑπώρειαν ὑψικρήμνοιο Μίμαντος
Αἰδοίων μ' ἐλθόντα βροτῶν ὁσίων γε κυρῆσαι.
Φῶτά τε τισαίμην, ὃς ἐμὸν νόον ἠπεροπεύσας,
Ὠδύσατο Ζῆνα ξένιον ξενίην τε τραπέζην.

ιή. Ἐπεὶ δὲ ἀπίκοντο εὐπλοήσαντες ἐς τὴν Ἐρυθραίην, τότε Ὅμηρος τὴν αὖλιν ἐπὶ τῷ πλοίῳ ἐποιήσατο· τῇ δὲ ὑστεραίῃ ἔχρηϊζε τῶν ναυτέων τινὰ ἡγήσασθαι αὐτῷ ἐς τὴν πόλιν. οἱ δὲ συνέπεμψαν ἕνα αὐτῶν. πορευόμενος δὲ Ὅμηρος ἐπεὶ ἔτυχε τῆς Ἐρυθραίης, τρηχείης καὶ ὀρεινῆς ἐούσης, φθέγγεται τάδε τὰ ἔπεα,

Πότνια γῆ, πάνδωρε, δότειρα μελίφρονος ὄλβου,
Ὡς ἄρα δὴ τοῖς μὲν φωτῶν εὔοχθος ἐτύχθης,
Τοῖσι δὲ δύσβωλος καὶ τρηχεῖ' οἷς ἐχολώθης.

ἀπικόμενος δὲ ἐς τὴν πόλιν τῶν Ἐρυθραίων ἐπηρώτησε περὶ τοῦ ἐς τὴν Χίον πλοῦ· καί τινος προσελθόντος αὐτῷ τῶν ἑωρακότων ἐν τῇ Φωκαίῃ καὶ ἀσπασαμένου, ἔχρηϊζεν αὐτοῦ συνεξευρεῖν αὐτῷ πλοῖον, ὅπως ἂν εἰς τὴν Χίον διαβαίη.

ιθ'. Ἐκ μὲν δὴ τοῦ λιμένος οὐδὲν ἦν ἀπόστολον, ἄγει δὲ αὐτὸν ἔνθα τῶν ἁλιέων τὰ πλοῖα ὁρμίζεται. καί πως ἐντυγχάνει μέλλουσι τισὶ διαπλεῖν ἐς τὴν Χίον, ὧν ἐδέετο προσελθὼν ὁ ἄγων αὐτὸν ἀναλαβεῖν τὸν ʽΟμηρον. οἱ δὲ, οὐδένα λόγον ποιησάμενοι, ἀνήγοντο· ὁ δὲ Ὅμηρος φθέγγεται τάδε τὰ ἔπεα,

Ναῦται ποντοπόροι στυγερῇ ἐναλίγκιοι ἄτῃ,
Πτωκάσιν αἰθυίῃσι βίον δύσζηλον ἔχοντες,
Αἰδεῖσθε ξενίοιο Διὸς σέβας ὑψιμέδοντος.
Δεινὴ γὰρ μέτ' ὄπις ξενίου Διὸς, ὅς κ' ἀλίτηται.

ἀναχθεῖσι δὲ αὐτοῖς συνέβη, ἐναντίου ἀνέμου γενομένου, παλινδρομῆσαι, καὶ ἐς τὸ χωρίον ἀναδραμεῖν ὅθεν ἀνηγάγοντο, καὶ τὸν Ὅμηρον ἀναλαβεῖν καθήμενον ἐπὶ τῆς κυματωγῆς. μαθὼν δὲ αὐτοὺς πεπαλινδρομηκότας, ἔλεξε τάδε, " Ὑμᾶς, ὦ ξένοι, ἔλαβεν ὁ ἄνεμος ἀντίος γενόμενος· ἀλλ' " ἔτι καὶ νῦν με δέξασθε, καὶ ὁ πλοῦς ὑμῖν ἔσται." οἱ δ' ἁλιεῖς, ἐν μεταμελίῃ γενόμενοι ὅτι οὐ πρότερον ἐδέξαντο, εἰπόντες ὅτι οὐ καταλιμπάνουσιν ἣν ἐθέλοι συμπλεῖν, ἐκέλευον ἐσβαίνειν· καὶ οὕτως ἀναλαβόντες αὐτὸν ἀνήχθησαν, καὶ ἴσχουσιν ἐπ' ἀκτῆς.

κ'. Οἱ μὲν δὴ ἁλιεῖς πρὸς ἔργον ἐτράπησαν. ὁ δὲ Ὅμηρος τὴν νύκτα ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ κατέμεινε, τὴν δὲ ἡμέραν πορευόμενος, καὶ πλανώμενος, ἀπίκετο εἰς τὸ χωρίον ὃ Πίτυς καλέεται. κἀνταῦθα αὐτῷ ἀναπαυομένῳ τὴν νύκτα, ἐπιπίπτει καρπὸς τῆς πίτυος, ὃν δὴ μετεξέτεροι στρόβιλον, οἱ δὲ κῶνον καλέουσιν. ὁ δὲ Ὅμηρος φθέγγεται τὰ ἔπεα τάδε,

Ἄλλη τίς σου πεύκη ἀμείνονα καρπὸν ἵησιν
Ἴδης ἐν κορυφῇσι πολυπτύχου ἠνεμοέσσης,
Ἔνθα σίδηρος Ἄρηος ἐπιχθονίοισι βροτοῖσιν
Ἔσσεται, εὖτ' ἄν μιν Κεβρήνιοι ἄνδρες ἔχωσι.

τὰ δὲ Κεβρήνια τοῦτον χρόνον κτίζειν οἱ Κυμαῖοι παρεσκευάζοντο πρὸς τῇ Ἴδῃ, καὶ γίνεται αὐτόθι σίδηρος.

κα'. Ἐντεῦθεν ἀναστὰς Ὅμηρος ἐπορεύετο κατὰ φωνήν τινα αἰγῶν νεμομένων. ὡς δὲ ὑλάκτεον αὐτὸν οἱ κύνες, ἀνέκραγεν. ὁ δὲ Γλαῦκος ὡς ἤκουσε τῆς φωνῆς, ἦν γὰρ τοῦτο ὄνομα τῷ νέμοντι τὰς αἶγας, ἐπέδραμεν ὀτραλέως, τάς τε κύνας ἀνεκαλεῖτο, καὶ ἀπεσόβησεν ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου. ἐπὶ πολὺν δὲ χρόνον ἐν θωύματι ἦν, ὅκως τυφλὸς ὤν, μόνος ἀπίκοιτο ἐς τοιούτους χώρους, καὶ ὅ, τι θέλων. προσελθών τέ μιν ἱστόρεεν ὅστις τε ἦν, καὶ τίνι τρόπῳ ἀπίκοιτο ἐς τόπους ἀοικήτους καὶ ἀστιβέα χωρία, καὶ τίνος κεχρημένος εἴη. ὁ δὲ Ὅμηρος, αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἑωϋτοῦ πάθην καταλεγόμενος, εἰς οἶκτον προηγάγετο. ἦν γὰρ, ὡς ἔοικεν, οὐδ' ἀγνώμων ὁ

Γλαῦκος. ἀναλαβὼν δὲ αὐτὸν ἀνήγαγεν ἐπὶ τὸν σταθμόν· πῦρ τε ἀνακαύσας, δεῖπνον παρασκευάζει, καὶ παραθεὶς, δειπνεῖν ἐκέλευεν ὁ Γλαῦκος.

κβ'. Τῶν δὲ κυνῶν μὴ ἐσθιόντων καὶ ὑλακτούντων δειπνοῦντα, καθάπερ εἰώθεσαν, λέγει πρὸς τὸν Γλαῦκον Ὅμηρος τὰ ἔπεα τάδε,

Γλαῦκε πέπων, ἐπιὼν τὸ ἔπος τὸ ἐνὶ φρεσὶ θήσω·
Πρῶτον μὲν κυσὶ δεῖπνον ἐπ' αὐλείῃσι θύρῃσι
Δοῦναι. ὡς γὰρ ἄμεινον· ὃ γὰρ καὶ πρῶτον ἀκούει
Ἀνδρὸς ἐπερχομένου, καὶ ἐς ἕρκεα θηρὸς ἰόντος.

ταῦτα ἀκούσας ὁ Γλαῦκος, ἥσθη τῇ παραινέσει, καὶ ἐν θωύματι εἶχεν αὐτόν. δειπνήσαντες δὲ, διὰ λόγων εἱστιῶντο. ἀπηγεομένου δὲ Ὁμήρου τήν τε πλάνην τὴν ἑωϋτοῦ καὶ τὰς πόλεις ἃς ἐσαπίκοιτο, ἔκπληκτος ἦν ὁ Γλαῦκος ἀκούων. καὶ τότε μὲν, ἐπεὶ ὥρη κοίτου ἦν ἀνεπαύετο.

κγ'. Τῇ δ' ὑστεραίῃ διενοήθη ὁ Γλαῦκος πρὸς τὸν δεσπότην πορευθῆναι, σημανέων τὰ περὶ Ὁμήρου. ἐπιτρέψας δὲ τῷ συνδούλῳ νέμειν τὰς αἶγας, τὸν Ὅμηρον καταλείπει ἔνδον, εἰπὼν πρὸς αὐτὸν, ὅτι διὰ ταχέων πορεύσομαι. καταβὰς δὲ ἐς Βολισσὸν, ἔστι δὲ πλησίον τοῦ χωρίου τούτου, καὶ συγγενόμενος τῷ δεσπότῃ, ἀπηγέετο ὑπὲρ Ὁμήρου πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, περί τε αὐτοῦ τῆς ἀφίξιος, ἐν θωύματι ποιεύμενος· ἠρώτεέ τε ὅ, τι χρὴ ποιέειν περὶ αὐτοῦ. ὁ δὲ ὀλίγα μὲν προσίετο τῶν λόγων, κατεγίνωσκε δὲ τοῦ Γλαύκου ὡς ἄφρονος ἐόντος, καὶ τοὺς ἀναπήρους δεχομένου καὶ τρέφοντος. ἐκέλευσε δὲ ὅμως τὸν ξεῖνον ἄγειν πρὸς ἑαυτόν.

κδ'. Ἐλθὼν δὲ πρὸς τὸν Ὅμηρον διηγήσατο ταῦτα ὁ Γλαῦκος, καὶ ἐκέλευσε πορεύεσθαι τοῦτον· οὕτω γάρ εὖ πρήξειν. ὁ δὲ Ὅμηρος ἤθελε πορεύεσθαι. ἀναλαβὼν οὖν αὐτὸν ὁ Γλαῦκος ἤγαγε πρὸς τὸν δεσπότην. διὰ λόγων δὲ ἰὼν τῷ Ὁμήρῳ ὁ Χῖος, εὑρίσκει ἐόντα δεξιὸν καὶ πολλῶν ἔμπειρον. ἔπειθέ τε αὐτὸν μένειν, καὶ τῶν παιδίων ἐπιμέλειαν ποιέεσθαι· ἦσαν γὰρ τῷ Χίῳ παῖδες ἐν ἡλικίῃ. τούτους οὖν αὐτῷ παρατίθησι παιδεύειν. ὁ δὲ ἔπρησσε ταῦτα· καὶ τοὺς κέρκωπας, καὶ βατραχομυομαχίαν, καὶ ἐπικιχλίδας, καὶ τἄλλα πάντα ὅσα παίγνιά ἐστιν Ὁμήρου, ἐνταῦθα ἐποίησε παρὰ τῷ Χίῳ ἐν Βολισσῷ. ὥστε καὶ ἐν τῇ πόλει περιβόητος ἤδη ἐγένετο ἐν τῇ ποιήσει. καὶ ὁ μὲν Θεστορίδης, ὡς τάχιστα ἐπύθετο αὐτὸν παρεόντα, ᾤχετο ἐκπλέων ἐκ τῆς Χίου.

κε. Χρόνου δὲ προϊόντος, δεηθεὶς τοῦ Χίου πορεῦσαι αὐτὸν εἰς τὴν Χίον, ἀπίκετο εἰς τὴν πόλιν· καὶ διδασκαλεῖον κατασκευασάμενος, ἐδίδασκε παῖδας τὰ ἔπεα. καὶ κάρτα δεξιὸς ἐδόκεεν εἶναι τοῖς Χίοις, καὶ πολλοὶ θωϋμασταὶ αὐτοῦ καθειστήκεσαν. συλλεξάμενος δὲ βίον ἱκανὸν, γυναῖκα ἔγημεν ἐξ ἧς αὐτῷ θυγατέρες δύο ἐγένοντο· καὶ ἡ μὲν αὐτῶν ἄγαμος ἐτελεύτησε, τὴν δὲ συνῴκισεν ἀνδρὶ Χίῳ.

κϛ´. Ἐπιχειρήσας δὲ τῇ ποιήσει, ἀπέδωκε χάριν ἣν εἶχε, πρῶτον μὲν Μέντορι τῷ Ἰθακησίῳ ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ, ὅτι μιν κάμνοντα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐν Ἰθάκῃ ἐνοσήλευεν ἐκτενῶς, τοὔνομα αὐτοῦ ἐναρμόσας ἐς τὴν ποίησιν, Ὀδυσσέως τε ἑταῖρον φὰς εἶναι· ποιήσας, Ὀδυσσέα, ὡς ἐς Τροίην ἔπλεε, Μέντορι ἐπιτρέψαι τὸν οἶκον, ἐόντι Ἰθακησίων ἀρίστῳ καὶ δικαιοτάτῳ. πολλαχῆ δὲ καὶ ἄλλῃ τῆς ποιήσεως τιμῶν αὐτὸν, τὴν Ἀθηνᾶν, ὁπότε ἐς λόγον τινὶ καθίσταται, τῷ Μέντορι εἰκυῖαν ποιεῖ. ἀπέδωκε δὲ καὶ Φημίῳ τῷ ἑαυτοῦ διδασκάλῳ τροφεῖα καὶ διδασκαλεῖα ἐν τῇ Ὀδυσσείῃ, μάλιστα ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσι,

Κῆρυξ δ' ἐν χερσὶν κίθαριν περικαλλέ' ἔθηκε
Φημίῳ, ὅς δὴ πολλὸν ἐκαίνυτο πάντας ἀείδων.

καὶ πάλιν,

Αὐτὰρ ὁ φορμίζων ἀνεβάλλετο καλὸν ἀείδειν.

μέμνηται δὲ καὶ τοῦ ναυκλήρου, μεθ' οὗ ἐκπεριέπλευσε, καὶ εἶδε πόλιάς τε πολλὰς καὶ χώρας, ᾧ ὄνομα ἦν Μέντης, ἐν τοῖς ἔπεσι τοῖσδε,

Μέντης Ἀγχιάλοιο δαΐφρονος εὔχομαι εἶναι
Υἱὸς, ἀτὰρ Ταφίοισι φιληρέτμοισιν ἀνάσσω.

ἀπέδωκε δὲ χάριν καὶ Τυχίῳ τῷ σκυτεῖ, ὅς ἐδέξατο αὐτὸν ἐν τῷ Νέῳ τείχει, προσελθόντα πρὸς τὸ σκυτεῖον, ἐν τοῖς ἔπεσι καταζεύξας ἐν τῇ Ἰλιάδι τοῖσδε,

Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε, φέρων σάκος ἠΰτε πύργον,
Χάλκεον, ἑπταβόειον· ὅ οἱ Τύχιος κάμε τεύχων,
Σκυτοτόμων ὄχ' ἄριστος, Ὕλῃ ἔνι οἰκία ναίων.

κζ'. Ἀπὸ δὲ τῆς ποιήσεως ταύτης εὐδοκιμεῖ Ὅμηρος περί τε τὴν Ἰωνίαν, καὶ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἤδη περὶ αὐτοῦ λόγος ἀναφέρεται· καὶ οἰκέων δὲ ἐν τῇ Χίῳ, καὶ εὐδοκιμέων περὶ τὴν ποίησιν, ἀπικνεομένων πολλῶν, συνεβούλευον οἱ ἐντυγχάνοντες αὐτῷ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπικέσθαι· ὁ δὲ προσεδέξατο τὸν λόγον, καὶ κάρτα ἐπεθύμει ἀποδημῆσαι.

κη', Κατανοήσας δὲ ὅτι ἐς μὲν Ἄργος πολλαὶ καὶ μεγάλαι εἶεν εὐλογίαι πεποιημέναι, ἐς δὲ τὰς Ἀθήνας οὔ, ἐμποιεῖ ἐς τὴν ποίησιν, ἐς μὲν Ἰλιάδα τὴν μεγάλην, Ἐρεχθέα μεγαλύνων ἐν νεῶν καταλόγῳ, τὰ ἔπεα τάδε,

Δῆμον Ἐρεχθῆος μεγαλήτορος, ὅν ποτ' Ἀθήνη
Θρέψε Διὸς θυγάτηρ, τέκε δὲ ζείδωρος ἄρουρα.

καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν Μενεσθέα, ὡς πάντων εἴη ἄριστος τάξαι πεζὸν στρατὸν καὶ ἱππότας, ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσιν εἶπε,

Τῶν αὖθ' ἡγεμόνευ' υἱὸς Πετεῶο Μενεσθεύς.
Τῷ δ' οὔπω τὶς ὁμοῖος ἐπιχθόνιος γένετ' ἀνὴρ
Κοσμῆσαι ἵππους τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας.

Αἴαντα δὲ τὸν Τελαμῶνος καὶ Σαλαμινίους ἐν νεῶν καταλόγῳ ἔταξε πρὸς Ἀθηναίους, λέγων τάδε,

Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγεν δυοκαίδεκα νῆας,
Στῆσε δ' ἄγων ἵν' Ἀθηναίων ἵσταντο φάλαγγες.

ἐς δὲ τὴν Ὀδυσσείην τάδε ἐποίησεν, ὡς Ἀθηνᾶ ἐς λόγους ἐλθοῦσα τῷ Ὀδυσσεῖ ἐς τὴν Ἀθηναίων πόλιν ἀπίκετο, τιμῶσα ταύτην τῶν ἄλλων πολλῷ μάλιστα,

Ἵκετο δ' ἐς Μαραθῶνα καὶ εὐρυχόρους ἐς Ἀθήνας·
Δῦνε δ' Ἐρεχθῆος πυκινὸν δόμον.

κθ'. Ἐμποιήσας δὲ ἐς τὴν ποίησιν ταῦτα, καὶ παρασκευασάμενος, ἐς Ἑλλάδα βουλόμενος ποιέεσθαι τὸν πλοῦν, προσίσχει τῇ Σάμῳ. ἔτυχον δὲ οἱ ἐκεῖσε τὸν τότε καιρὸν ἄγοντες ἑορτὴν Ἀπατούρια. καί τις τῶν Σα-

μίων ἰδὼν τὸν Ὅμηρον ἀπιγμένον, πρότερον αὐτὸν ἐπιστάμενος ἐν Χίῳ, ἐλθὼν ἐς τοὺς φράτορας διηγήσατο, ἐν ἐπαίνῳ μεγάλῳ ποιεύμενος αὐτόν. οἱ δὲ φράτορες ἐκέλευον ἄγειν αὐτόν· ὁ δὲ, ἐντυχὼν τῷ Ὁμήρῳ, ἔλεξεν, "Ὦ ξεῖνε, Ἀπατούρια ἀγούσης τῆς πόλιος, καλοῦσί σε οἱ φράτορες οἱ "ἡμέτεροι συνεορτάσοντα." ὁ δὲ Ὅμηρος ἔφη ταῦτα ποιήσειν, καὶ ᾔει μετὰ τοῦ καλέσαντος.

λ'. Πορευόμενος δὲ ἐγχρίμπτεται γυναιξὶ Κουροτρόφῳ θυούσαις ἐν τῇ τριόδῳ. ἡ δὲ ἱέρεια εἶπε πρὸς αὐτὸν, δυσχεράνασα τῇ ὄψει, "Ἄνερ ἀπὸ "τῶν ἱερῶν." ὁ δὲ Ὅμηρος ἐς θυμόν τε ἔβαλε τὸ ῥηθὲν, καὶ ἤρετο τὸν ἄγοντα τίς τε εἴη ὁ φθεγξάμενος, καὶ τίνι θεῶν ἱερὰ θύεται. ὁ δὲ αὐτῷ διηγήσατο ὅτι γυνὴ εἴη Κουροτρόφῳ θύουσα. ὁ δὲ, ἀκούσας, λέγει τάδε τὰ ἔπεα,

Κλῦθί μοι εὐχομένῳ Κουροτρόφε, δὸς δὲ γυναῖκα
Τήνδε νέων μὲν ἀνήνασθαι φιλότητα καὶ εὐνὴν,
Ἡ δ' ἐπιτερπέσθω πολιοκροτάφοισι γέρουσιν,
Ὧν ὥρη μὲν ἀπαμβλυνται, θυμὸς δὲ μενοινᾷ.

λα'. Ἐπεὶ δὲ ἦλθεν εἰς τὴν φρήτρην, καὶ τοῦ οἴκου ἔνθα δὴ ἐδαίνυντο, ἐπὶ τὸν οὐδὸν ἔστη, οἱ μὲν λέγουσι, καιομένου πυρὸς ἐν τῷ οἴκῳ, οἱ δέ φασι τότε ἐκκαῦσαι σφᾶς, ἐπειδὴ Ὅμηρος τὰ ἔπεα εἶπεν,

Ἀνδρὸς μὲν στέφανος, παῖδες· πύργοι δὲ, πόληος·
Ἵπποι δ' ἐν πεδίῳ κόσμος· νῆες δὲ, θαλάσσης·
Χρήματα δ' οἶκον ἀέξει· ἀτὰρ γεραροὶ βασιλῆες
Ἥμενοι εἰν ἀγορῇ, κόσμος τ' ἄλλοισιν ὁρᾶσθαι.
Αἰθομένου δὲ πυρὸς γεραρώτερος οἶκος ἰδέσθαι.

εἰσελθὼν δὲ, καὶ κατακλιθεὶς ἐδαίνυτο μετὰ τῶν φρατόρων· καὶ αὐτὸν ἐτίμων, καὶ ἐν θωύματι εἶχον· καὶ τότε μὲν τὴν κοίτην αὐτοῦ ἐποιήσατο Ὅμηρος.

λβ'. Τῇ δὲ εἰσαύριον ἀποπορευόμενον ἰδόντες κεραμέες τινὲς, κάμινον ἐγκαίοντες κεράμου λεπτοῦ, προσεκαλέσαντο αὐτὸν, πεπυσμένοι ὅτι σοφὸς εἴη· καὶ ἐκέλευόν σφιν ἀεῖσαι, φάμενοι δώσειν αὐτῷ τοῦ κεράμου, καὶ ὅ, τι ἂν ἄλλο ἔχωσιν· ὁ δὲ Ὅμηρος ἀείδει αὐτοῖσι τὰ ἔπεα τάδε, ἃ καλέεται Κάμινος,

Εἰ μὲν δώσετε μισθὸν, ἀείσω, ὦ κεραμῆες.
Δεῦρ' ἄγ' Ἀθηναίη, καὶ ὑπείρεχε χεῖρα Καμίνου.
Εὖ δὲ μελανθεῖεν κότυλοι, καὶ πάντα μαλ' ἱρά.
Φρυχθῆναί τε καλῶς καὶ τιμῆς ὦνον ἀρέσθαι,
Πολλὰ μὲν εἰν ἀγορῇ πωλεύμενα, πολλὰ δ' ἀγυιαῖς,
Πολλα δὲ κερδῆναι· ἡμῖν δὲ δὴ ὧς σφι νοῆσαι.
Ἦν δ' ἐπ' ἀναιδείην τρεφθέντες ψεύδε' ἄρησθε,
Συγκαλέω δ' ἤπειτα καμίνῳ δηλητῆρας,
Σύντριβ' ὁμῶς Σμάραγόν τε καὶ Ἄσβετον, ἠδέ γ' Ἄβακτον,
Ὠμόδαμόν θ' ὃς τῇδε τέχνῃ κακὰ πολλὰ πορίζοι.
Πέρθε πύρ αἴθουσαν καὶ δώματα, σὺν δὲ κάμινος
Πᾶσα κυκηθείη, κεραμέων μέγα κωκυσάντων.
Ὡς γνάθος ἱππείη βρύκει, βρύκοι δὲ κάμινος,
Πάντ' ἔντοσθ' αὐτῆς κεραμήϊα λεπτὰ ποιοῦσα.
Δεῦρο καὶ ἠελίου θύγατερ πολυφάρμακε Κίρκη,
Ἄγρια φάρμακα βάλλε, κάκου δ' αὐτούς τε καὶ ἔργα.
Δεῦρο δὲ καὶ Χείρων ἀγέτω πολέας Κενταύρους·
Οἵ θ' Ἡρακλείους χεῖρας φύγον, οἵ τ' ἀπόλοντο,
Τύπτοιεν τάδε ἔργα κακῶς, τύπτοι δὲ κάμινον.
Αὐτοὶ δ' οἰμώζοντες ὁρῴατο ἔργα πονηρά.
Γηθήσω δ' ὁρόων αὐτῶν κακοδαίμονα τέχνην.
Ὃς δέ χ' ὑπερκύψει, περὶ τούτου πᾶν τὸ πρόσωπον
Φλεχθείη· ὡς πάντες ἐπίσταιντ' αἴσιμα ῥέζειν.

Παραχειμάζων δὲ ἐν τῇ Σάμῳ, ταῖς νουμηνίαις προσπορευόμενος πρὸς τὰς οἰκίας τὰς εὐδαιμονεστάτας, ἐλάμβανέ τι, ἀείδων τὰ ἔπεα τάδε καλέεται Εἰρεσιώνη, ὡδήγουν δὲ αὐτὸν καὶ συμπαρῆσαν αἰεὶ τῶν παίδων τινὲς τῶν ἐγχωρίων,

Δῶμα προσετραπόμεσθ' ἀνδρὸς μέγα δυναμένοιο,]
Ὃς μέγα μὲν δύναται, μέγα δὲ βρέμει, ὄλβιος αἰεὶ.
Αὐτὰρ ἀνακλίνεσθε θύραι· πλοῦτος γὰρ ἔσεισι
Πολλὸς, σὺν πλούτῳ δὲ καὶ εὐφροσύνη τεθαλυῖα,
Εἰρήνη τ' ἀγαθή. ὅσα δ' ἄγγεα, μεστὰ μὲν εἴη,
Κυρβαίη δ' αἰεὶ κατὰ καρδόπου ἕρποι μάζα.
Τοῦ παιδὸς δὲ γυνὴ κατὰ διφράδα βήσεται ὔμμιν·

Ἡμίονοι δ' ἄξουσι κραταίποδες ἐς τόδε δῶμα.
Αὐτὴ δ' ἱστὸν ὑφαίνοι ἐπ' ἠλέκτρῳ βεβαυῖα.
Νεῦμαί σοι, νεῦμαι, ἐνιαύσιος, ὥπτε χελιδὼν.
Ἕστηκ' ἐν προθύροις·

καὶ,

Εἰ μέν τι δώσεις, εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἑστήξομεν,
Οὐ γὰρ συνοικήσοντες ἐνθάδ' ἤλθομεν.

ᾔδετο δὲ τάδε ἐν τῇ Σάμῳ ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπὸ τῶν παίδων, ὅτε ἀγείροιεν ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ Ἀπόλλωνος.

λδ'. Ἀρχομένου δὲ τοῦ ἔαρος, ἐπεχείρησε πλεῖν Ὅμηρος εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκ τῆς Σάμου. καὶ ἀναχθεὶς μετά τινων ἐγχωρίων, ἀπηνέχθη εἰς τὴν Ἴον· καὶ ὡρμίσθησαν οὐ κατὰ πόλιν, ἀλλ' ἐπ' ἀκτῆς. συνέβη δὲ τῷ Ὁμήρῳ κατὰ πολύ τι ἄρξασθαι μαλακῶς ἔχειν· ἐκβὰς δὲ ἐκ τοῦ πλοίου, ἐκοιμᾶτο ἐπὶ τῆς κυματωγῆς ἀδυνάτως ἔχων. πλείους δὲ ἡμέρας ὁρμούντων αὐτῶν δι' ἀπλοίην, καταβαίνοντες αἰεί τινες τῶν ἐκ τῆς πόλιος, ἀπεσχόλαζον παρὰ τῷ Ὁμήρῳ, καὶ ἐν θαύματι εἶχον αὐτὸν, ἀκούοντες αὐτοῦ.

λε'. Τῶν δὲ ναυτέων, καὶ τῶν ἐκ τῆς πόλιος τινῶν ἡμένων παρὰ τῷ Ὁμήρῳ, κατέπλωσαν παῖδες ἁλιῆες τὸν τόπον, καὶ ἐκβάντες ἐκ τοῦ ἀκατίου, προσελθόντες αὐτοῖς τάδε εἶπον, "Ἄγετε, ὦ ξένοι, ἀπακούσατε ἡμέων, ἂν ἄρα δύνησθε διαγνῶναι ἅσσ' ἂν ὑμῖν εἴπωμεν." καί τις τῶν παρεόντων ἐκέλευε λέγειν· οἱ δὲ εἶπαν, "Ἡμεῖς ἅσσα εἵλομεν, κατελίπομεν. ἃ δὲ μὴ εἵλομεν, φέρομεν." οἱ δέ φασι μέτρῳ εἰπεῖν αὐτοὺς,

Ἅσσ' ἕλομεν, λιπόμεσθα· ἃ δ' οὐχ ἕλομεν, φερόμεσθα.

οὐ δυναμένων δὲ τῶν παρεόντων γνῶναι τὰ ῥηθέντα, διηγήσαντο οἱ παῖδες, ὅτι ἁλιεύοντες οὐδὲν ἐδύναιντο ἑλεῖν· καθήμενοι δὲ ἐν γῇ, ἐφθειρίζοντο· καὶ ὅσους μὲν ἔλαβον τῶν φθειρῶν, κατέλιπον· ὅσους δὲ μὴ ἐδύναντο, ἐς οἴκους ἀπεφέροντο. ὁ δὲ Ὅμηρος, ἀκούσας ταῦτα, ἔλεξε τὰ ἔπεα τάδε,

Τοίων γὰρ πατέρων ἐξ αἵματος ἐκγεγάατε,
Οὔτε βαθυκλήρων, οὔτ' ἄσπετα μῆλα νεμόντων.

λϛʹ. Ἐκ δὲ τῆς ἀσθενείας ταύτης συνέβη τὸν Ὅμηρον τελευτῆσαι ἐν Ἴῳ, οὐ παρὰ τὸ μὴ γνῶναι τὸ παρὰ τῶν παίδων ῥηθὲν, ὡς οἴονταί τινες, ἀλλὰ τῇ μαλακίῃ. τελευτήσας δὲ ἐν τῇ Ἴῳ, αὐτοῦ ἐπ' ἀκτῆς ἐτάφη ὑπό τε τῶν συμπλεόντων καὶ τῶν πολιήτεων ὅσοι ἐν διαλογῇ ἐγεγένηντο αὐτῷ. καὶ τὸ ἐλεγεῖον τόδε ἐπέγραψαν Ἰῆται ὕστερον χρόνῳ πολλῷ, ὡς ἤδη ἥ τε ποίησις ἐξεπεπτώκεε, καὶ ἐθαυμάζετο ὑπὸ πάντων· οὐδὲ Ὁμήρου ἐστίν.

Ἐνθάδε τὴν ἱερὴν κεφαλὴν κατὰ γαῖα καλύψεν,
Ἀνδρῶν ἡρώων κοσμήτορα θεῖον Ὅμηρον.

κζʹ. Ὅτι δὲ ἦν Αἰολεὺς Ὅμηρος, καὶ οὔτε Ἴων, οὔτε Δωριεὺς, τοῖς τε εἰρημένοις δεδήλωταί μοι, καὶ δὴ καὶ τοῖσδε τεκμαίρεσθαι παρέχει. ἄνδρα ποιητὴν τηλικοῦτον εἰκός ἐστι τῶν νομίμων τῶν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ποιοῦντα ἐς τὴν ποίησιν, ἤτοι τὰ κάλλιστα ἐξευρόντα ποιέειν, ἢ τὰ ἑωϋτοῦ, πατρια ἐόντα. ἤδη τοίνυν τὸ ἐνθένδε αὐτοὶ τῶν ἐπέων ἀκούοντες κρινεῖτε. ἱεροποιΐην γὰρ ἢ τὴν κρατίστην ἐξευρὼν ἐποίησεν, ἢ τὴν ἑωϋτοῦ πατρίδι προσήκουσαν. λέγει γὰρ ὧδε,

Αὖ ἔρυσαν μὲν πρῶτα καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδειραν,
Μηρούς τ' ἐξέταμον, κατά τε κνίσσῃ ἐκάλυψαν,
Δίπτυχα ποιήσαντες, ἐπ' αὐτῶν δ' ὠμοθέτησαν.

ἐν τούτοις ὑπὲρ ὀσφύος οὐδὲν εἴρηται, ἣ ἐς τὰ ἱερὰ χρέονται· μονώτατον γὰρ τῶν Ἑλλήνων τὸ Αἰολικὸν ἔθνος οὐ καίει ὀσφύν. δηλοῖ δὲ καὶ ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσιν ὅτι Αἰολεὺς ὢν, τοῖς νόμοις τοῖς τούτων ἐχρῆτο,

Καῖε δ' ἐπὶ σχίζῃς ὁ γέρων, ἐπὶ δ' αἴθοπα οἶνον
Λεῖβε· νέοι δὲ παρ' αὐτὸν ἔχον πεμπώβολα χερσίν.

Αἰολέες γὰρ μόνοι τὰ σπλάγχνα ἐπὶ πέντε ὀβελῶν ὀπτῶσιν, οἱ δὲ ἄλλοι Ἕλληνες ἐπὶ τριῶν. καὶ γὰρ ὀνομάζουσιν οἱ Αἰολεῖς τὰ πέντε, πέμπε.

ληʹ. Τὰ μὲν οὖν ὑπὲρ τῆς γενέσιος καὶ τελευτῆς καὶ βίου δεδήλωταί μοι. Περὶ δὲ ἡλικίης τῆς Ὁμήρου, ἐκ τῶνδ' ἄν τις ἐπισκεπτόμενος, ἀκριβῶς καὶ ὀρθῶς λογίζοιτο. ἀπὸ γὰρ τῆς εἰς Ἴλιον στρατείας, ἣν Ἀγαμέμνων καὶ Μενέλαος ἤγειραν, ἔτεσιν ὕστερον ἑκατὸν καὶ τριάκοντα Λέσ-

βος ᾠκίσθη κατὰ πόλεις, πρότερον ἐοῦσα ἄπολις. μετὰ δὲ Λέσβον οἰκισθεῖσαν ἔτεσιν ὕστερον εἴκοσι Κύμη ἡ Αἰολιῶτις καὶ Φρικῶτις καλεομένη ᾠκίσθη. μετὰ δὲ Κύμην, ὀκτωκαίδεκα ἔτεσιν ὕστερον Σμύρνα ὑπὸ Κυμαίων κατῳκίσθη· καὶ ἐν τούτῳ γίνεται Ὅμηρος. ἀφ' οὗ δὲ Ὅμηρος ἐγένετο, ἔτεά ἐστιν ἑξακόσια εἰκοσιδύο μέχρι τῆς Ξέρξεω διαβάσεως, ἣν στρατευσάμενος ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας, καὶ ζεύξας τὸν Ἑλλήσποντον, διέβη ἐκ τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην. ἀπὸ δὲ τούτου ῥηϊδίως ἐστὶν ἀριθμῆσαι τὸν χρόνον τῷ ἐθέλοντι ζητεῖν ἐκ τῶν ἀρχόντων Ἀθήνῃσι. τῶν δὲ Τρωϊκῶν ὕστερον γέγονεν Ὅμηρος ἔτεσιν ἑκατὸν ἑξήκοντα ὀκτώ

ΤΕΛΟΣ.

NOTÆ IN LIBRUM IX.

Pag. 7. *l.* 7. Λυκίδεα κατέλευσαν] Idem si fatum ante decem menses subierat Cyrsilus, mirum est hujus exemplo non fuisse Lycidam deterritum. Ignotum *Herodoto*, plures Cyrsilum commemorant; cum Themistoclis suasu statuerent Athenienses *ut urbe relicta — naves conscenderent, — Cyrsilum quemdam, suadentem ut in urbe manerent, Xerxenque reciperent, lapidibus obruerunt:* sic scribit *Cicero* de Off. III, c. XI. *Demosthenem* sequutus de Cor. p. 174. ex quo Cyrsilus innotuit *Harpocrationi*, *Hermogeni* p. 448. aliis. Caute *Aristides* neque Cyrsilum nominat nec Lycidam, duo tamen diversos, ut puto, designans, qui non simillimo mortis genere perierint: de illo, qui *Demostheni* dicitur Cyrsilus, in Panathen. T. I. p. 243. ἐπειδή τις ἐτόλμησεν εἰπεῖν, ὡς χρὴ συγχωρεῖν, αὐτοὶ μὲν αὐτὸν, αἱ δὲ γυναῖκες τὴν γυναῖκα ἐπελθοῦσαι διέφθειραν ἐκ χειρός· illic in *Schol. MSS.* Cyrsilus vocatur. De Athenis agens *Aristides* secunda vice captis, missoque ad Athenienses in Salamina nuncio T. III. p. 356. ἐπειδή τις εἶπεν ἐν τῇ βουλῇ δέχεσθαι, συλλεγέντες πάντες κατέλευσαν αὐτοὶ μὲν αὐτὸν, αἱ δὲ γυναῖκες τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· hoc ibi *Scholion* præbet Cod. *MS.* ad Ἐπειδή τις εἶπε] Κύρσιλος κατὰ Δημοσθένην· ὁ γὰρ Ἡρόδοτος Λυκίδην αὐτὸν καλεῖ. *Demosthenes* quidem et *Herod.* de diversis loquuntur temporum articulis; non tanta tamen apud me auctoritas est *Aristidæ*, ut *Demosthenem* in re tum notissima erroris ausim arguere, quod fecit *G. Canter.* N. L. VII, c. 4. VALCKEN.

Pag. 9. *l.* 14. Δία τε Ἑλλήνιον] Jovis Πανελληνίου apud Æginetas et Athenienses cultus in *Pausania* fin. Libri primi; ΕΛΛΑΝΙΟΝ novit *Pindarus* et Syracusanorum numi, de quibus Cl. *Havercampus* ad *Parutæ* Sicil. Numism. p. 343. In vicinis ἀλλὰ ἀπειπάμεθα gravius et elegantius legenti accidit, suadentque membranæ. Hoc amplius, καὶ τὸ μὲν ἀπ' ἡμέων οὕτω —— a *Gronovio* ac *Pavio* summo jure laudatur, idem quidem ac τὸ μὲν ἡμέτερον, sed suavius atque ex interiore sermonis usu. Quod autem aderat participium ἐόν. sæpe Scriptori in deliciis, abesse Codicum jussu potest; neque hic criminationem, in *Th. Galeum* intentatam, metuo, quippe temerariam valde. Ceterum νέμεται ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας *in Græcos impenditur* sive *distribuitur*, bene *Portus*. WESS.

Δία τ. Ἑλλήνιον] *Jovem Græcis communem reveriti.* Ἑλλάνιος Ζεὺς ubi memoratur *Aristophani* in Eq. v. 1250. et *Pindaro* N. v, v. 19. adpellationis originem ab Æaco recte repetunt *Scholiastæ:* Æaci precibus malorum, quibus tota Græcia premebatur, levamen adepti *ἱερὸν ἐν Αἰγίνῃ κατεστήσαντο κοινὸν τῶν Ἑλλήνων, οὗπερ ἐκεῖνος ἐποιήσατο τὴν εὐχὴν, Isocrat.* p 191. E. Jovis scilicet Ἑλλανίου, vel Πανελλανίου· huic Æacus sacra fecisse dicitur *Pausaniæ* I. p. 108. II. p. 179. *τῷ Πανελληνίῳ Διῒ θύσας καὶ εὐξάμενος τὴ Ἑλλάδα γῆν ἐποίησεν ὕεσθαι·* a templo Jovis Πανελληνίου mons, in quo statutum erat, Πανελλήνιον ὄρος dicebatur, eodem teste p. 181. Fortasse scripserat *Clemens Alex.* VI, p. 753, 14. *Αἰακὸς, ἀνελθὼν ἐπ' ὄρος, —— τὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ κοινὸν ἐπικαλέσας θεὸν ηὔξατο.* VALCKEN.

Pag. 14. *l.* 6. *Θυομένῳ οἱ ἐπὶ τῷ Πέρσῃ*] Alibi *θυομένῳ ἐπὶ Κρότωνα* L. v, 44. De Cleombroto, exercitus ad Isthmum imperatore superius L. VIII, 71. de Solis vero eclipsi, qua rex territus copias domum reduxit, præclare *Dionys. Petavius* Doctr. Temp. L. x. C. 25. WESS.

Pag. 15. *l.* 16. Τῶν *περιοίκων Λακεδαιμ.*] Quum in rebus Laconicis frequentissima fiat mentio *τῶν περιοίκων*, incertos fluctuare miror viros eruditissimos, quinam per illos sint intelligendi. Clar *Duker.* ad *Thucyd.* P. 510. in Addendis, *Heinsius*, inquit, *scribit* (in notis ad *Max. Tyr.* p. 65.) *eosdem esse περιοίκους Lacedæmoniorum et* Εἵλωτας· *sed nondum mibi persuadet.* Prorsus diversi generis fuisse vel ex hoc liquet *Herodoti* loco, ubi quinque millia *τῶν περιοίκων* distinguuntur a quinque millibus Σπαρτιητέων, qui circa se singuli haberent septem *τῶν εἱλώτων·* infra c. 28. in acie stetisse dicuntur *Λακεδαιμονίων μύριοι·* quorum dimidiam partem, *ἐόντας Σπαρτιήτας, ἐφύλασσον* ista quinque et triginta millia *τῶν εἱλώτων*, ut levis armaturæ milites. Erant itaque Lacedæmonii *οἱ περίοικοι*, non *εἵλωτες·* hi servitutem serviebant; liberi erant *οἱ περίοικοι.* Εἵλωτες, si bello heris operam suam adprobassent, libertate donati Νεοδαμώδεις dicebantur: ab his etiam distinguuntur *οἱ περίοικοι. Xenoph.* Ἑλλ. I. p. 256, 15. *σὺν αὐτῷ τῶν περιοικίκων τινὲς, καὶ τῶν νεοδαμωδῶν οὐ πολλοί.* Ubicunque in historia Græca *περίοικοι* vel junguntur vel opponuntur Spartiatis, Lacedæmonii sunt intelligendi, cujuscunque fuerint urbis Laconicæ cives, excepta Sparta, Spartiatarum imperio parentes. *Schol. Aristidæ MS. οἱ περίοικοι* esse dicuntur *οἱ περιοικοῦντες Σπάρτην τὴν μητρόπολιν· τοὺς ἐκ τῶν περιοικίδων πόλεων* dixit *Xenoph.* Ἑλλ. III. p. 294, 43. *τὰ ἐν κύκλῳ τῆς Σπάρτης πολίσματα Pausan.* VII. p. 555. Hæ civitates, ut olim erant Spartiatarum *ὑπήκοοι*, sic ævo quoque fuerunt recentiori *εἰς Σπάρτην συντελοῦσαι*, nisi quod ex istis decem et octo Augustus jusserit esse *αὐτονόμους*, *Pausan.* III. p. 265. Qui *περίοικοι*, iidem dicebantur et *Λακεδαιμόνιοι* et *Λακωνικοί*, *Thucyd.* IV, c. 8. *οἱ Σπαρτιᾶται αὐτοὶ μὲν οἱ ἐγγύτατα τῶν περιοίκων εὐθὺς ἐβοήθουν ἐπὶ τὴν Πύλον· τῶν δὲ ἄλλων Λακεδαιμονίων βραδυτέρα ἐγίγνετο ἡ ἔφοδος·* quo loco *οἱ ἐγγύτατα τῶν περιοίκων* sunt utique Lacedæmonii; cecidisse scribit in pugna Leuctrica *Xeno-*

phon 'Ελλ. VI. p. 349, 7. τῶν συμπάντων Λακεδαιμονίων ἐγγὺς χιλίους. —αὐτῶν Σπαρτιατῶν περὶ τετρακοσίους· ubi αὐτοὶ Σπαρτιάται *genuini* sunt *Spartiatæ*, τὸ καθαρῶς Σπαρτιατικὸν *Maximo. Tyrio* p. 347. *Thucydidi* Lacedæmoniorum duces memorantur VIII, c. 22. Εὐάλας Σπαρτιάτης et Δεινιάδας περίοικος· id est Λακεδαιμόνιος, ut eidem, præter alios, Theramenes dicitur Λακεδαιμόνιος, Dercyllidas autem ἀνὴρ Σπαρτιάτης. Qui sæpe dicitur 'Ασιναῖος *Xenophonti* in Κύρου 'Αναβάσει, Neon est Λακωνικὸς VII. p. 235, 31. conf. V. p. 204, 9. VALCKEN.

Pag. 38. *l.* 8. 'Απὸ τοῦ ἐν Μαραθῶνι ἔργου] Campus Marathonius præcipua semper fuit Atheniensibus gloriandi materies, quia hanc de Persis victoriam soli reportaverant: ea de re loquenti *Lycurgo* c. Leocr. p. 162, 13. dicuntur οὐκ ἐπὶ τῇ δόξῃ μέγα φρονοῦντες, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ταύτης ἄξια πράττειν. *Aristoph.* Equit. v. 1331. Τῆς γὰρ πόλεως ἄξια πράττεις, καὶ τοῦ 'ν Μαραθῶνι τροπαίου· de *Æschylo* morti vicino vid. *Pausan.* I, p. 35. apud *Thucyd.* I. c. 73. Athenienses, φαμὲν Μαραθῶνι μόνοι προκινδυνεῦσαι τῷ βαρβάρῳ· ubi notat *Wasseus:* hoc titulo *Critiae* designatur urbs Athenarum apud *Athen.* I. p. 28. C. 'Η τὸ καλὸν Μαραθῶνι καταστήσασα τρόπαιον, Nomen itaque Μαραθωνομάχων Atticis erat auribus jucundissimum, sed depravatis suæ ætatis moribus sæpius istius temporis Μαραθωνομάχους opposuit *Aristophanes*, et in Nub. v. 982. acerbe *Athen.* VI. p. 253. F. ταῦτ', inquit, ἦδον οἱ Μαραθωνομάχοι. VALCKEN.

41. *l.* 12. Συνάπαντες ἐόντες ἀρ.] In hoc numero gravis armaturæ militum 38700. nihil inesse vitii liquet e sequentibus; primum enim præter illos ψιλοὶ, memorantur cum Spartiatis missi Helotes 35000, tum ceterorum Græcorum ψιλοὶ, 34500. hi universi conficiunt 108200. quibus adjuncti tandem 1800. Thespienses summam implebant 110000. *Herodot.* infra: σὺν Θεσπιέων τοῖσι παρεοῦσι ἐξεπληρεῦντο αἱ ἕνδεκα μυριάδες. De his Græciæ libertatis statoribus intelligo *Diodor. Sic.* XI, c. 30. ἦν δὲ ὁ σύμπας ἀριθμὸς τῶν 'Ελλήνων εἰς δέκα μυριάδας· qui forsan etiam scripserat εἰς ἕνδεκα· sed quod addit, τῶν δὲ βαρβάρων εἰς πεντήκοντα, longius etiam ab *Herodoto* recedit, juxta quem illic βαρβάρων ἔσαν τριήκοντα μυριάδες præter Græcos Persarum partes sequutos, quorum ad Platæas fuisse Noster suspicatur πέντε μυριάδας. Nostro loco memoratos ὁπλίτας 38700. ego quidem in capite superiori memoratis non reperio, verum duntaxat 29700. Utrum in Æginetarum numero, an et alibi vitium hæreat, si Codices vulgatis congruunt, non facile definiri poterit. Ad ista *Herodoti Pausaniæ* catalogum V. p. 437. comparanti occurrent inter illos, qui Πλαταιάσιν ἐμαχέσαντο ἐναντία Μαρδονίου τε καὶ Μήδων, quorum nulla fit in hac *Herodoti* recensione mentio, Κεῖοι, καὶ Μήλιοι, Τήνιοι, καὶ Νάξιοι, καὶ Κύθνιοι. VALCKEN.

Pag. 50. *l.* 10. 'Ο πρὸς τῷ 'Ισθμῷ] Bellum Spartanis Messenii una cum Helotis, occupata Ithome, conflarant: isthic res gesta in decem annos, longissime ab Isthmo; *Thucydides* L. I, 101. et *Diodorus* L. XI, 64, testes sunt. Ergo ὁ πρὸς τῇ 'Ιθώμῃ ad *Ithomem* veri-

tati. *Palmerio Pavio*que observantibus, congrueret. *Pausanias*, hæc Herodotea apertissime æmulatus, nonihil inpedit Laconic. C. II. τέταρτον δὲ ἠγωνίσατο *Tisamenus* πρὸς τοὺς ἐξ Ἰσθμοῦ Ἰθώμην ἀποστήσαντας ἀπὸ τῶν εἱλώτων. *Isthmum* enim Ithomenque pæne conjungit, nec sine suspicione reperti in *Herodoto* Ἰσθμοῦ *Isthmi*. Sic maculæ origo *Pausaniam* anteverteret; namque mendam esse, nullus dubito. Illa vero *Pausaniæ* an extra labis culpam? *Palmerius* Exercit. ad Gr. Auct. p. 41. negat, scribendum opinatus, ἐξ Αἰθέου Ἰθώμην —, quoniam inter rebellantes, qui Ithomen occuparunt, ap. *Thucididem* Αἰθεεῖς, sive, uti *Steph. Byz.* citavit Αἰθαιεῖς. At illorum Αἰθαία, *Æthæa*, oppidum, Ethni cographo auctore, non Αἴθεος. *Pavius*, cui *Pausanias* itidem vitio notabilis, fingebat πρὸς τοὺς ἐς Ἰσθμοῦ Ἰθώμην ἀποστήσαντας τῶν εἱλώτων. *Ithomen Isthmi*, quippe in Peloponneso atque intra Isthmum positam, discretamque tali notatione ab Ithome Thessaliæ. Bene ego memini Ithomen montium ὀρῶν, ὁπόσα ἐντός ἐστιν Ἰσθμοῦ, nulli magnitudine concedere ex Meseniac. C. 9. *Ithomen Isthmi* non reminiscor. Si *Pausaniæ* voces ἐς Ἰσθμοῦ, ex corruptis Herodoteis fortasse additæ, abessent, in *Pavii* correctionem studio inclinarem. Alia doctissimus *Kuhnius*. Quomodo autem cunque de *Pausania* statuetur, hic πρὸς τῇ Ἰθώμῃ ad *Ithomen* oportuerat.

Pag. 96. *l.* 2. Δεκελέης ἀπέχεσθαι] Referri solet ad annum Olymp. XCI, 3, quo Agis Archidami F. Deceliam occupavit et in maximum Atheniensium detrimentum muniit ap. *Thucydid.* VII, 19. non sine quadam inprudentia. Aliud profecto ἀπέχεσθαι Δεκελέης *ab ea abstinere*, aliud occupatam munimentis et præsidio instruere, belloque sedem legere. Contigisse res videtur, quæ et Ampl. *Bouherii* opinio, belli Peloponnesiaci, quando Archidamus Atticam incursionibus infestam habuit, principio *Thucydid.* II, 10. WESS.

Pag. 97. *l.* 9. Ἅμα Λεάγρῳ] Filius *Glaucon* Λεάγρου notus ex *Thucydidis* L. I, 51. pater etiam ex *Pausania* I, 29. hanc ejus et Sophanis cladum non reticente. Interiit Sophanes Olymp. LXXXI. exeunte, Archonte Athenis Lysicrate, quando altera vice Athenienses colonos occupatum Eionem infelicissime amandarunt. Huc verba Scholiastæ in *Æschinis* Or. περὶ Παραπρ. adplicant *Dodwellus* et *Corsinus*, Viri Cl. Δεύτερόν οἱ μετὰ Λεωγόρου Κληροῦχοι ἐπὶ Λυσικράτους, in Leogora *Leagrum* invenientes, haud illi, nisi si *Leogoras* Andocidis pater fuerit, absurdi. WESS.

Pag. 104. *l.* 2. Ἅτε ἐόντα χαλκὸν δῆθεν] Quasi vero æs foret. Rudi simplicitate Helotarum, aurum atque æs vix internoscentium, abusi Æginetæ sunt. Quid victo ad Gransonium Carolo Audace, Burgundiæ duce, vasis ejus argenteis, stannum arbitrati, fecerint, quoque modo gemmas, multo rarisismas et pretii ingentis, tanquam vilissima scruta abjecerint Helvetii, durum ab stirpe genus, elegantissime *Ph. Comineus* Memor. L. v, 2. exposuit. WESS.

Pag. 108. *l.* 11. Ἔνθα μὲν τοὺς ἱρέας ἔθαψαν] Acquiesco in elegangantissima Cl. *Valckenarii*, ἱρένας sive εἰρένας corrigentis, conjectura,

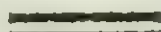
eoque promtius, quod Λέξεων Ἡροδότου collector vocem hic invenisse videatur. Eadem mens eruditissimo *de Pauw*, sic commentanti. *Locus est depravatus et sacerdotem requirit, qui thure et offa piationem faciat; quo certe officio ego nunc fungar hic, qui inter Divæ Criticæ sacerdotes fortasse locum aliquem mereri possum. Scribe, et Scribe emendatione certissima,* ἔνθα μὲν τοὺς εἰρένας ἔθαψαν — et *similiter statim post,* ἐν μὲν — ἔσαν οἱ εἰρένες. *Plutarchus audiendus est in Vita Lycurgi* (p. 50. D.) *quo nemo melius* εἰρένας *nobis depinxit:* Εἰρένας δὲ καλοῦσι, τοὺς ἔτος ἤδη δεύτερον ἐκ παίδων γεγονότας ——· οὗτος οὖν ὁ εἰρὴν, εἴκοσι ἔτη γεγονὼς, ἄρχει τῶν ὑποτεταγμένων ἐν ταῖς μάχαις.— *Quid censes? quidquamne certius aut accommodatius?* Εἰρένες *erant ordinum ductores, hos in una tumulo tumularunt una cum quatuor illis præstantissimis Heroibus.* Quæ, quantumvis pluscula, placuit describere, ut confidentiæ et dictionis genus viri juvenis, nam admodum adolescentis sunt, in obscuro ne maneret. WESS.

Τοὺς ἱρέας] Suum etiam in expeditionibus habebant μάντιν, qui per exstispicinam Deorum mentem scrutaretur; sed nusquam alibi, opinor, in historia Græca Spartiatæ memorantur ἱρέες, *sacerdotes*, qui qui præliis interfuerint. Visus mihi semper est *Herod.* aliam hic primitus vocem posuisse: sed quænam illa fuerit mihi quidem non' liquet. Memoratur in *Glos. Herod.* Εἰρήν. quibus alibi nusquam locus est in Musis, hic Grammaticum legisse suspicabar in suo Codice ἰρένας et paulo post ἰρένες· Conjecturam memorare dignatus est Celeberr. *Wess.* in Diss. *Herod.* p. 206. et removit difficultatem, quæ opponi posset. Neutrum fortasse, nec ἰρένας, neque ἱρέας, sed scripsisse potius alicui videbitur *Herod.* τοὺς ἱππέας, et οἱ ἱππέες. quia distinguuntur a ceteris Spartiatis; nostro autem memorantur VIII, c. 124. τριηκόσιοι Σπαρτιητέων λογάδες, —— οἵπερ ἱππέες καλέονται VALCKEN.

Pag. 122. *l.* 16. Νείλεω τῷ Κόδρου] De migratione Ionica et condita Mileto, sociisque expeditionis, nulla tamen Philisti mentione, *Pausanias* L. VII, 2. &c. *Strabo* L. XIV. p. 939. quorum, huic Codri filius Νηλεὺς, illi Νειλεὺς, sicuti *Nostro*. Ista *Strabonis* aliorumque scribendi ratio Cl. *Perizonio* unice ad *Ælian.* Var. VIII, 5. ob Marmor Arundel. probatur absque caussa tamen, siquidem in laceris ejus tabulis ΝΕ.. ΕΥΣΩΙΚΙΣ. unde Νειλεὺς ᾤκισε formatur tantum. Hoc leve, neque ab eruditissimo *H. Valesio* ad *Ammian.* L. XXVIII, I. contemtum. Ionicam vocem κτιστὺν, quam κτίσιν ad *Dionys.* explicuit *Eustathius*, optime docti viri illustrarunt. WESS.

INDEX

EORUM QUÆ APUD HERODOTUM SUNT MEMORABILIA.

Monitus esse debes, mi lector, Indicem hunc non ad paginas accommodatum esse, sed ad libros, et capita, in quæ eos distribuimus.

G.

I.

K.

L.

M.

O.

P.

R.

T.

V.

X.

Z.

FINIS.